

Begroting 2023

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	4
Inleiding begroting	6
Begroting 2023 in één oogopslag	7
1-1 Grote projecten	10
Waterdunen	12
Natuurpakket Westerschelde	14
Zanddijk	16
Traverse Kapellebrug	18
1-2 Strategische opgave	20
Stikstof	21
2 Programma Woonplaats Zeeland	24
3 Programma Balans in landelijk gebied	38
4 Programma Ondernemend Zeeland	48
5 Programma Mobiliteit op maat	63
6 Programma Iedereen telt!	76
7 Programma Bestuur	87
8 Programma Energie op klimaat!	95
9-1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	103
9-2 Kosten van overhead	106
Paragrafen	108
Paragraaf Provinciale heffingen	109
Paragraaf Weerstandvermogen en Risicobeheersing	112
Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen	121
Paragraaf Financiering	128
Paragraaf Bedrijfsvoering	132
Paragraaf Verbonden partijen	139
Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)	140
PZEM N.V.	142
North Sea Port SE	144
N.V. Westerscheldetunnel (WST)	145
N.V. Economische Impuls Zeeland (Impuls)	147
Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)	148
GBE Aqua B.V.	149
Westerschelde Ferry B.V. (WSF)	150
Investeringsfonds Zeeland B.V. (IFZ)	152
Gemeentelijke vervoercentrale Zeeland B.V.	153
Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)	154
Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst	155

Provinciaal fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Zeeland	156
Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District (BGTS NSPD).....	158
Paragraaf Grondbeleid	160
Paragraaf Openbaarheid (Wet open overheid)	163
Paragraaf Wind in de Zeilen	165
Financiële begroting 2023	167
Lasten en baten en toelichting per programma	168
Meerjarenperspectief en toelichting	173
Uiteenzetting van de financiële positie	179
Geprognosticeerde balans	180
Investerings	181
Mutaties reserves, voorzieningen en overlopende passiva.....	185
Incidentele en structurele lasten en baten per programma	200
Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves	202
Lasten en baten per taakveld	204
EMU saldo	207

Inleiding begroting

Inleiding

De begroting 2023 is de laatste begroting van de huidige bestuursperiode. Op 23 maart 2023 vinden de verkiezingen plaats van Provinciale Staten, waarna een nieuw college gevormd zal worden.

Samen verschil maken is zowel de titel van het coalitieakkoord 2019-2023 als de wijze waarop we in gezamenlijkheid invulling geven aan de Zeeuwse opgaven. Opgaven die brede herkenning hebben bij zowel de Statenfracties als onze netwerkpartners. Bij de start van deze bestuursperiode hebben we - gezamenlijk als GS en PS - vijf strategische opgaven gedefinieerd, die in belangrijke mate aansluiten op grote transitie die we op ons af zien komen. De opgaven hebben we aangepakt in een netwerkbenadering. In 2022 en eerder zijn voor de meeste opgaven de strategieën samen met onze partners bepaald. Momenteel resteert alleen nog de opgave Stikstof.

De provincies hebben een belangrijke rol in de grote landelijke transitie die voor ons liggen. De plannen - en de uitvoering daarvan - zullen we samen met het Rijk en regionale partners, zowel overheid als bedrijven, instellingen en belanghebbenden, op moeten pakken. Voor een belangrijk deel komen deze transitie overeen met de Zeeuwse opgaven, zodat er al goed voorwerk verricht is. In de najaarsnota 2022, die gelijktijdig met deze begroting voorligt, geven we daar een nadere doorkijk op. We beschrijven daarin de plannen die we in het licht van deze transitie op zullen moeten stellen en vanaf medio 2023 ook tot uitvoering brengen. Naar het zich laat aanzien zal dat forse inspanningen met zich meebrengen, die ook grote gevolgen voor de benodigde menskracht zullen hebben.

Hoewel onze financiële positie gezond is, hebben we aan de uitgavenkant te maken met sterk oplopende inflatie. Daarnaast is nog niet duidelijk hoe het provinciefonds zich zal ontwikkelen. In de eerste plaats is een herziening van het verdeelmodel aangekondigd. Daarnaast blijft tot 2026 de huidige "trap op, trap af"-systematiek in stand: de voeding van gemeentefonds en Provinciefonds is daarmee direct gerelateerd aan Rijksuitgaven: bezuinigingen of grotere uitgaven bij het Rijk hebben direct gevolgen voor gemeenten en provincies. Vanaf 2026 voorziet het Rijk een andere voedingswijze, waarbij het provinciefonds ongeveer terugvalt naar het niveau van 2022.

Net als in eerdere jaren is er incidenteel ruimte, die ook voor een nieuwe bestuursperiode ruimte biedt voor nieuwe bestuurlijke prioriteiten. De structurele vrije ruimte voor nieuwe vraagstukken blijft beperkt en kan ertoe leiden dat in de toekomst bestuurlijke keuzes gemaakt moeten worden. In de najaarsnota 2022 geven we een nadere doorkijk op het financieel meerjarenperspectief. Al met al gaan wij er vanuit dat deze begroting een goed vertrekpunt biedt voor een volgend bestuur om ook de komende jaren verder te werken aan, én met Zeeland, om zo samen verschil te blijven maken.

Het college van Gedeputeerde Staten

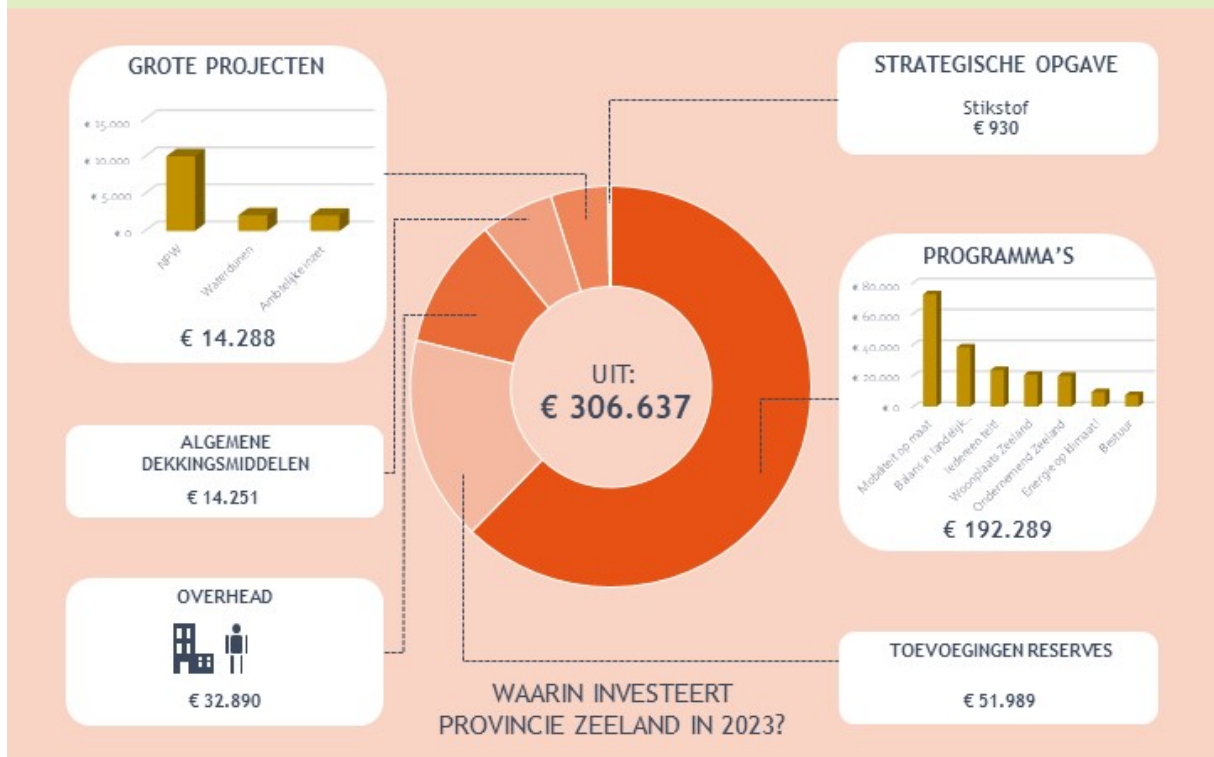
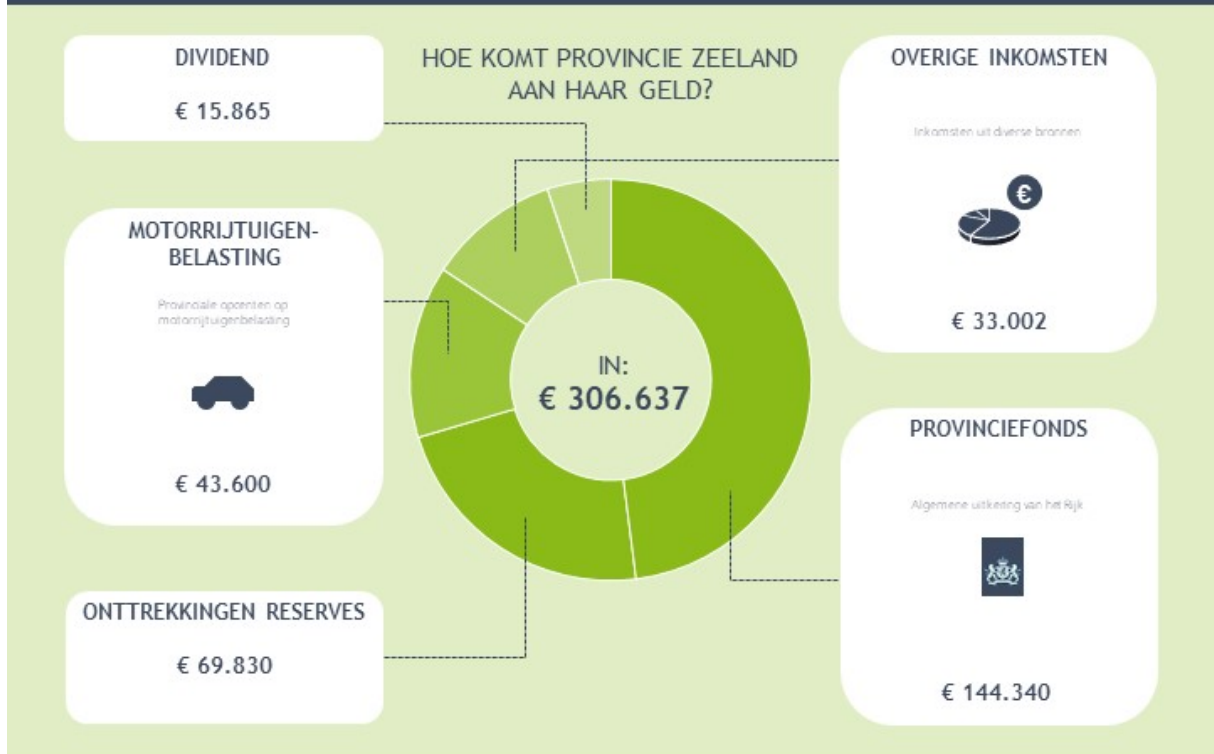
Begroting 2023 in één oogopslag

Begroting 2022 in één oogopslag

Begroting 2023 in één oogopslag

Bedragen zijn x € 1.000

1-1 Grote projecten

Inleiding Grote Projecten

Met verschillende grote projecten geven we invulling aan de opgaven van de Provincie Zeeland. De grote projecten bedienen meestal meerdere maatschappelijke doelen en zijn meestal complexer dan andere projecten. De grote projecten zijn op zichzelf uniek. Wel hebben ze als overeenkomst dat het gaat om belangrijke projecten voor de provincie. De projecten zijn ook groot in termen van geld. Daarom worden de grote projecten en de daarbij behorende baten en lasten apart zichtbaar gemaakt in de begroting.

De beheersing van risico's vindt bij de grote projecten plaats volgens het provinciaal risicomangementbeleid. De financiële risico's van de projecten vangen we op binnen het budget van een groot project. Als dit niet mogelijk is benoemen we de risico's in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Grote projecten

In deze begroting lichten we vier grote projecten toe. Het betreft de projecten:

- Waterdunen
- Natuurpakket Westerschelde
- N673 Zanddijk
- N290 Traverse Kapellebrug

In 2023 zitten de projecten N673 Zanddijk en N290 Traverse Kapellebrug in de voorbereidingsfase. Het project Natuurpakket Westerschelde bevindt zich dan in de uitvoeringsfase en het project Waterdunen in de nazorgfase. Inzicht in de voortgang van de projecten geven we in voortgangsrapportages. De voortgangsrapportages stellen we vier keer per jaar op en worden behandeld door Provinciale Staten.

Mijlpalen 2023

- Waterdunen: getijdenduiker volledig in gebruik en afronden herstelwerkzaamheden.
- NPW: opvolging en monitoring afgeronde deelprojecten en verdere uitvoering van het aanvullend beleid voor de landbouw.
- N673 Zanddijk: voortzetting werkzaamheden van de voorbereidingsfase.
- N290 Traverse Kapellebrug: verwerving van benodigde gronden, opstellen van het uitvoeringscontract en start aanbestedingsprocedure.

Uitgangspunten grote projecten

- Afspraken vastgelegd in *Kader Grote Projecten* (2016, aangepast 8-6-2018).
- Versterking kaderstellende en controlerende rol Provinciale Staten.
- Provinciale Staten bepalen of een project als "groot project" wordt aangemerkt.
- Opdracht wordt in startnotitie vastgelegd.
- Vier keer per jaar wordt gerapporteerd over de voortgang van het groot project.
- Besluitvorming Provinciale Staten bij afronding verschillende projectfasen.

Kader grote projecten

Het Kader Grote Projecten moet de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten voor de grote projecten versterken. Met dit kader kan eenduidig worden vastgesteld of een project kan worden gezien als groot. Verder zorgt het kader voor duidelijke besluitvorming per projectfase. De voortgangsrapportages grote projecten zijn hier een resultaat van en worden vier keer per jaar aan de Staten voorgelegd. In 2022 is onderzoek gedaan naar het Kader Grote Projecten. De opvolging van de aanbevelingen uit dit onderzoek loopt nog door tot in 2023.

Naast het kader is er ook een Handboek projecten en programma's. Zowel het kader als het handboek zijn leidend bij de sturing op grote projecten. Het handboek is een leidraad en hulpmiddel voor medewerkers die betrokken zijn bij projecten en programma's. Het handboek wordt net als het kader herzien en aangepast en is in 2023 gereed.

Waterdunen

Omschrijving

Het project Waterdunen is een grote gebiedsontwikkeling van ruim 350 hectare ten westen van Breskens. Kustversterking gaat hier samen met verblijfsrecreatie en natuur- en landschapontwikkeling van hoge kwaliteit. Waterdunen draagt met de getijdennatuur bij aan het natuurherstel van de Westerschelde en wordt een bijzonder en aantrekkelijk gebied, zowel voor de echte natuurkenners en vogelaars als voor bewoners en verblijfsrecreanten, met een aanzienlijke sociaaleconomische impuls voor de (krimp)regio. In 2023, de nazorgfase, worden herstel-, aanpassings- en monitoringswerkzaamheden in Waterdunen uitgevoerd en wordt gewerkt aan de nazorg en afronding van het project. Vanaf 2013 werken we aan de daadwerkelijke aanleg. Het grootste gedeelte van de (grond)werkzaamheden heeft plaatsgevonden. In 2019 is de getijdenduiker voor het eerst geopend. Er stroomt nu water uit de Westerschelde in en uit het gebied. In 2021 is het natuurgebied toegankelijk voor bezoekers en is de grond voor het recreatiepark in Waterdunen over gedragen aan Molecaten. In 2022 hebben we de natuurgronden over gedragen aan stichting het Zeeuwse Landschap, is de realisatiefase afgerond en de nazorgfase gestart.

Risico's

Ook in 2023 houden we het risicodossier per drie maanden bij. De risicoanalyses leiden tot een optimalisatie van de beheersmaatregelen. Ze zijn de basis voor het benodigde bedrag voor de post onvoorzien in de Meerjarige budgettraming Waterdunen. De risicoanalyse geeft ook informatie voor de planning, waardoor helder wordt wat het effect zal zijn van risico's op de planning. De belangrijkste risico's voor de nazorgfase van het project Waterdunen staan in de budgettraming.

Genomen besluiten

De scope van het project Waterdunen staat in het inrichtingsplan (Gedeputeerde Staten, 2009). Het inrichtingsplan was de basis voor het inpassingsplan dat Provinciale Staten op 1 oktober 2010 vaststelde.

PS besloten daarna op:

- 13 december 2013 de scope van het project bij te stellen in de eerste herziening van het inpassingsplan.
- 4 november 2016 de GREX 2017 opnieuw op te stellen en vast te stellen, waarin de knip staat tussen uitvoering (GREX) en beheer (provinciale begroting).
- 17 december 2021, na de overdracht van gronden aan Molecaten de GREX te sluiten en om te zetten in een meerjarige projecttraming Waterdunen.
- Om de realisatiefase in 2022 af te ronden op het moment dat de natuurgronden aan HZL worden over gedragen. De nazorgfase loopt tot eind 2024.

Doelstelling

Een oplossing voor kustveiligheid

Duinen en dijken ter hoogte van Breskens vormen één van de Nederlandse zwakke schakels. Met de gekozen wijze van kustversterking is de veiligheid voor 200 jaar gegarandeerd. Deze doelstelling is vastgesteld in het kader van het project Zwakke Schakels op basis waarvan de kustversterking bij Waterdunen is uitgevoerd. Inzichten over klimaatontwikkeling wijzigen echter voortdurend. Het is de vraag of deze stelling - veiligheid voor 200 jaar - ook in de toekomst houdbaar blijft.

Doelstelling

Een voor recreanten uiterst aantrekkelijk gebied

Door de combinatie van kustversterking, (recreatie) natuurontwikkeling en hoogwaardige verblijfsrecreatie ontstaat een voor recreanten uiterst aantrekkelijk gebied, zowel voor de echte natuurkenners en vogelaars als voor bewoners en verblijfsrecreanten. Dit zal leiden tot seizoenverlenging en een aanzienlijke sociaaleconomische impuls voor de (krimp)regio.

Acties

Afronding en nazorg van het project

Het afronden van herstel- en aanpassingswerkzaamheden in Waterdunen en het uitvoeren en afronden van monitoring en evaluatie van het project Waterdunen.

Doelstelling

Natuurherstel van de Westerschelde

Met de getijdennatuur, een groot slikken- en schorrengebied, draagt Waterdunen bij aan het met België afgesproken natuurherstel van de Westerschelde.

Acties

Getijdenduiker volledig operationeel

Het Waterschap Scheldestromen voert de afgesproken aanpassingen aan de getijdenduiker door en houdt de provincie Zeeland hiervan op de hoogte.

Natuurpakket Westerschelde

Omschrijving

Met het programma Natuurpakket Westerschelde (NPW) realiseren we ten minste 600 hectare estuariene natuur. Natuur waar eb en vloed zorgt voor een landschap van schorren, kreken, zand- en slikplaten. Provincie Zeeland voert dit programma volgens afspraak met de Rijksoverheid uit. Het doel van het programma is natuurherstel van de Westerschelde. We hebben de werkzaamheden voor natuurherstel in de projecten Perkpolder, Zwin, Baalhoek, Knuitershoek, Bath en Ossenisse afgerond. De projecten Hedwige, Waterdunen en Zimmerman zijn in uitvoering. Daarnaast kijken we naar mogelijkheden voor natuurherstel in andere buitendijkse gebieden. Het ontwikkelen van natuur duurt jaren. Om de ontwikkeling te kunnen beoordelen voeren we daarom onderzoeken uit. Op een later moment kunnen we daardoor definitief vaststellen of het aantal hectare getijdennatuur is behaald.

Binnen het NPW-programma werken we daarnaast aan de volgende afspraken:

- Landbouwflankerend beleid: maatregelen gericht op versterking van de agrarische sector.
- Ontwikkeling van het Grenspark Groot Saeftinghe.
- Ontwikkeling van het landschapspark Zwinstreek.
- Regionale impulsen voor de gemeenten Hulst en Sluis.

Risico's

- Wanneer de afgesproken 600 hectare estuariene natuur niet wordt bereikt. Dit is een risico op politiek/bestuurlijk gebied voor het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit en de Provincie.
- Er kunnen juridische risico's optreden die de realisatie van projecten in gevaar kunnen brengen. Denk aan het niet krijgen van verlengingen van vergunningen, het niet voldoen aan vergunningsvoorwaarden.
- In de loop van 2021 is de PFAS problematiek actueel geworden. Dit brengt mogelijk risico's met zich mee: financieel, imago en tijd.
- Verschil in de visie over de wijze van invulling van het programma waardoor (tijdige) realisatie in gevaar kan komen.

Genomen besluiten

- Besluit 7 oktober 2005 Voorstel PS invulling Schelde Estuarium.
- Besluit 30 januari 2006 Convenant Rijk en Provincie Natuurpakket Westerschelde.
- Brief van 8 november 2016 over de voortgang van het Natuurpakket Westerschelde aan PS.
- Brief van 7 september 2017 Nota herijking Natuurpakket Westerschelde aan PS.

Doelstelling

Realiseren van ten minste 600 ha estuariene natuur conform de Herijking Natuurpakket Westerschelde

- Hertogin Hedwigepolder (350 ha).
- Uitbreiding Zwin (22 ha).
- Middengebied Waterdunen (121 ha) en Perkpolder (35 ha).
- Buitendijks (5 deelprojecten 130 ha).
- Landbouwflankerend beleid (subsidie € 8,4 mln. en grondruilbank € 4,6 mln.).
- Overige afspraken (Grenspark Groot Saeftinghe, Landschapspark Zwinstreek, regionale impuls Hulst en de monitoring).

Acties

Invulling geven aan de overige afspraken (landbouwflankerend beleid, opstarten van grensoverschrijdende samenwerking Zwinstreek, Grenspark, regionale impuls Hulst)

Landbouwflankerend beleid: faciliteren van grondruilen in voornamelijk Zeeuws Vlaanderen en beschikbaar stellen van middelen voor het stimuleren van landbouwontwikkelingsprojecten.

Grensoverschrijdende samenwerking Landschapspark Zwinstreek: opstellen van landschapsbiografie, masterplan en operationeel plan in 2022 en begin 2023 ten behoeve van de nominatie van het Landschapspark Zwinstreek.

Grenspark Groot Saeftinghe: voor het Grenspark is een projectenlijst opgesteld. De projecten van deze lijst worden verder uitgevoerd en er wordt verder gewerkt aan versteviging van de samenwerkingsverband.

Realiseren van de panoramaheuvel met uitkijktoren met radarinstallatie en bijbehorende infrastructuur in de Hedwigepolder.

Regionale impuls Hulst: afronden van de volgende drie (lopende) projecten: herinrichting van het Havenfort in Hulst, Versterk de Scheldekust en een Grensoverschrijdend uitkijkpunt.

Mogelijk maken van recreatief medegebruik in de Hedwigepolder (panoramaheuvel en bijbehorende infrastructuur)

Na afronding van de projecten inregelen van het beheer en het opvolgen van projecten middels monitoring.

Opvolgen van realisatie van de projecten Hedwigepolder en Zimmerman conform planning bij gunning.

Overdracht van het natuurgedeelte van het deelproject Waterdunen (zie betreffende beschrijving groot project)

Zanddijk

Omschrijving

De Zanddijk-Molendijk (N673) is de belangrijkste toegangsweg van en naar Yerseke en de bedrijventerreinen. De weg is onveilig: smal en onvoldoende geschikt voor de huidige verkeersdruk. De N673 is een gebiedsontsluitingsweg. Dat wil zeggen één rijstrook per rijrichting en er geldt 80km/u. De weg is van groot belang voor de ontsluiting van Yerseke en de (groeierende) bedrijvigheid daar. Provincie Zeeland wil daarom dit oplossen en de verkeersveiligheid en doorstroming verbeteren.

Onveilige, drukke weg

De N673 is niet ingericht volgens de ontwerprichtlijnen Basiskennmerken Wegontwerp van het CROW. De weg en berm zijn te smal, bochten zijn te krap en op delen is sprake van een te steil talud. In september 2019 is daarom een maximumsnelheid van 60 km/h ingevoerd. Op de N673 Zanddijk - Molendijk hebben sinds 2008 in totaal 72 ongevallen plaatsgevonden.

De N673 is ook een drukke weg. Per dag passeren ruim 9.500 motorvoertuigen de Zanddijk volgens de verkeersstromenkaart 2018. Waaronder ruim 1.400 vrachtwagens (ongeveer 15%). Volgens de verkeersprognose neemt het verkeer tot 2030 toe tot 12.000 motorvoertuigen per dag. Dit komt vooral door de verdere uitbreiding van de bedrijventerreinen.

Verder is de N673 niet overal meer in goede staat. Op diverse plekken zitten er scheuren in het wegdek en in de fundering. Dit leidt tot hoge onderhoudskosten.

Gedeputeerde Staten hebben daarom in 2017 de N673 in de top drie geplaatst van Zeeuwse wegen die met voorrang moeten worden opgeknapt. Doel is de veiligheid, bereikbaarheid en onderhoudssituatie van de weg te verbeteren.

Voortgang algemeen

In 2023 werken we verder aan de zaken die in het projectplan op zijn genomen. We bereiden daarnaast de oprichting van de externe uitvoeringsorganisatie voor. Daarbij werken we volgens het Handboek Projecten en Programma's, dat door Provinciale Staten is vastgesteld.

Het tijdspad ziet er als volgt uit:

- Definitiefase: oktober 2020 - 22 juli 2022 (gereed).
- Ontwerpfase (incl. kredietaanvraag): oktober 2020 - 16 december 2022.
- Voorbereidingsfase: december 2022 – augustus 2025 (zonder bezwaar- en of beroepsprocedures).
- Realisatiefase: september 2025 – oktober 2027.
- Nazorgfase: oktober 2027 – december 2027.

Risico's

De belangrijkste risico's tijdens de voorbereidings- en uitvoeringsfase zijn:

1. De bodemgesteldheid is anders dan verwacht. Geohydrologisch onderzoek (effecten op het grond- en oppervlaktewater) is uitgevoerd. Aanvullend bodemonderzoek wordt tijdens de voorbereidingsfase uitgevoerd.
2. Bovengemiddelde stijgingen van energieprijzen en bouwkosten.
3. Bezwaren op bestemmingsplan/omgevingsplan en vergunningen. Omgeving betrekken we zoveel mogelijk bij de totstandkoming van het ontwerp. Onder andere door middel van een consultatietraject welke in de ontwerpfase is ingepland.
4. Kabels en leidingen zijn niet tijdig verlegd. Vanwege een korte voorbereidingsfase zal vroegtijdig overleg gevoerd dienen te worden met de leidingeigenaren.
5. Gronden en opstallen zijn niet tijdig verworven.

De risico's zijn meegenomen in de projectraming.

Genomen besluiten

GS

- GS hebben op 27 september 2017 plan voor uitvoering van een eerste fase volgens tracé 3c vastgesteld.
- In 2018 hebben GS besloten fase 1 vooralsnog niet uit te voeren en eerst een verdiepende studie uit te voeren naar de mogelijkheden van een totaaloplossing.
- De eindrapportage van deze verdiepingsstudie is door GS op 21 mei 2019 vastgesteld.
- In september 2019 hebben GS besloten om nog geen voorkeur alternatief vast te stellen maar eerst in overleg te gaan met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat over cofinanciering door het rijk.
- Op 3 december 2019 hebben GS besloten dat alternatief Bruin het voorgenomen voorkeursalternatief is en te starten met een informele inspraakprocedure.
- Op 9 juni 2020 hebben GS besloten om aan PS een Startnotitie voor het tracé Roze-Zwart aan te bieden.
- Op 8 juni 2022 hebben GS het Projectplan vastgesteld en deze in een Statenvoorstel aan PS aangeboden.

PS

- Beschikbaarstelling voorbereidingskrediet van € 1,1 mln. (PS 10-11-17 € 800.000 en PS 8-6-18 aanvulling met € 300.000).
- PS hebben op 3 juli 2020 een extra Commissie Economie gehouden, om met belanghebbenden in gesprek te gaan.
- Op 6 november 2020 hebben PS de startnotitie Zanddijk vastgesteld.
- Op 5 februari 2021 hebben Provinciale Staten een voorbereidingskrediet van € 8 miljoen beschikbaar gesteld voor de aankoop van grond en panden.
- Op 22 juli 2022 hebben PS besloten over te gaan naar de Ontwerpfase.

Doelstelling

De verkeersveiligheid is verbeterd, de bereikbaarheid van Yerseke is vergroot en er is minder onderhoud nodig voor de N673.

Doelstelling

Samenwerkingsmogelijkheden zijn benut, de zogenaamde meekoppelkansen, ter verbetering van de spoorveiligheid en de behartiging van de belangen van de omgeving.

Traverse Kapellebrug

Omschrijving

De Provinciale weg N290 is een gebiedsontsluitingsweg in Oost Zeeuws-Vlaanderen. Deze weg sluit aan op de N61 en N62 ten zuiden van Terneuzen. De weg leidt via Zaamslag en Hulst naar de Nederlands-Belgische grens bij Kapellebrug. Het project is het deel van de N290 door Kapellebrug en heet de Gentsevaart. De Gentsevaart gaat door de bebouwde kom en noemen we daarom ook wel de Traverse Kapellebrug. De Traverse Kapellebrug zit constructief aan het einde van de levensduur en zullen we daarom volledig reconstrueren. Er komt daarom een nieuwe weg op de bestaande plek. Deze omstandigheid biedt de mogelijkheid om de weg binnen de kom van Kapellebrug opnieuw in te richten. De Gentsevaart is een drukke weg door Kapellebrug met veel woningen en bedrijven langs beide kanten. Door de verkeersdrukte en het vrachtverkeer hebben omwonenden hier hinder van. Er ontstaan ook onveilige situaties voor fietsers en voetgangers. Met een nieuw ontwerp van de weg verbeteren we de verkeersveiligheid en beperken we de hinder zonder dat de doorstroming in gevaar komt. Met deze verbeteringen wordt ook een positieve bijdrage geleverd aan de leefbaarheid in Kapellebrug.

De kern van het project bestaat uit de volgende onderdelen:

- Aanleg fiets- en voetpaden aan beide zijden van de weg.
- Aanleg van een nieuwe rotonde bij de aansluiting Molenstraat.
- Aanleg verkeerseilanden voor veiligere fiets- en voetgangersoversteekplaatsen.
- Aanleg overige snelheid beperkende elementen.
- Optimaliseren van aansluitingen met andere straten (Roskamstraat en Brouwerijstraat).
- Vernieuwing van het gemeentelijk riool.

Voortgang algemeen

Het definitief ontwerp is opgesteld en goedgekeurd door PS. In het projectplan N290 Traverse Kapellebrug is onderstaande planning per projectfase opgenomen:

- Voorbereidingsfase: juni 2022 - maart 2024 (uitgaande van geen langdurige bezwaar- en beroepsprocedures).
- Realisatiefase: april 2024 - maart 2025.
- Nazorgfase: april 2025 - september 2025.

Naast de planning kent het project de volgende mijlpalen voor 2023:

- De verwerving van de benodigde percelen.
- Uitvoeringscontract klaar.
- Start aanbestedingsprocedure.

Risico's

Risicobeheersing vindt plaats met regelmatig uitgevoerde risicoanalyses. De risico's worden minimaal iedere 3 maanden geactualiseerd, inclusief de beheersmaatregelen bij deze risico's. Dit vindt plaats in een bijeenkomst met het projectteam met, als het nodig is, aanvullende expertise. Per beheersmaatregel is er een actiehouder en het projectteam bewaakt de voortgang. We richten ons vooral op het beheersen van de risico's met de grootste (financiële) gevolgen. Op basis van de meest recente actualisatie is veruit het grootste risico van het project de stijgende prijzen. Het zorgt ervoor dat de voorbereiding en uitvoering van de reconstructie duurder wordt. De provincie heeft geen invloed op de stijgende prijzen. Maar waar we kosten kunnen besparen, zullen de mogelijkheden worden benut. Daarnaast zijn er nog risico's die samenhangen met de onzekere uitkomsten van de diverse (bodem)onderzoeken, de grondverwerving en de omlidingsroutes. Een project is dynamisch en naarmate het project vordert kunnen de onzekerheden afnemen, maar er kunnen nog steeds risico's optreden met gevolg voor de planning en fasering.

Genomen besluiten

Provinciale Staten hebben in mei 2020 de voorjaarsnota 2020 vastgesteld. Daarnaast hebben Provinciale Staten het project N290 Traverse Kapellebrug benoemd als groot project. Een investeringskrediet van € 5,6 mln. is beschikbaar gesteld.

Door Provinciale Staten is op 23 juli 2021 ingestemd met de startnotitie "Reconstructie N290 Traverse Kapellebrug". Daarnaast ook met het tegelijk doorlopen van zowel de definitiefase als de ontwerpfase. Op 11 maart 2022 (in commissie Economie) is Provinciale Staten geïnformeerd, dat we geen fietstunnel opnemen in het definitief ontwerp. Dit naar aanleiding van een onderzoek naar de mogelijkheden voor de aanleg van een fietstunnel.

Op 20 mei 2022 is het definitief ontwerp N290 Traverse Kapellebrug goedgekeurd. Provinciale Staten hebben ingestemd met de afronding van de definitie- en ontwerpfase van het project. Daarnaast ook met de start van de voorbereidingsfase. Provinciale Staten hebben het eindfasedocument "definitie- en ontwerpfase N290 Traverse Kapellebrug" inclusief de daarin opgenomen scope, looptijd en beheersaspecten uit het Projectplan N290 Traverse Kapellebrug goedgekeurd.

Doelstelling

Herinrichting van de Traverse Kapellebrug en daarbij zorgen voor meer ruimte voor fietsers en voetgangers. Daarnaast het verkeer aanmoedigen om zich aan de maximumsnelheid te houden waardoor de verkeersveiligheid en leefbaarheid groter wordt.

Wat mag het kosten ?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023
Lasten	
010101-Waterdunen	2.135
010102-Natuurpakket Westerschelde	10.062
010105-Zeeuws Deltaplan ZW	-
019999-Ambtelijke inzet	2.091
Totaal Lasten	14.287
Baten	
010101-Waterdunen	-
010102-Natuurpakket Westerschelde	10.062
Totaal Baten	10.062
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	4.225
Onttrekkingen	
980199 Bestemmingsreserves-Pr.1	6.294
Toevoegingen	
980199 Bestemmingsreserves-Pr.1	1.000
Mutatie reserves	-5.294
Resultaat na bestemming	-1.069

1-2 Strategische opgave

Stikstof

Omschrijving

Door verbrandingsmotoren, industrie en uit landbouw komen stikstofverbindingen vrij. Deze verbindingen, NH₃ en NO_x, komen direct ofwel via neerslag terug in onze omgeving. Dit is niet alleen schadelijk voor onze gezondheid, het zorgt in natuurgebieden voor een toename van vegetatie die van een voedselrijke omgeving houden, ten koste van vegetatie die daar juist niet van houdt. Op haar beurt heeft dit weer gevolgen voor het voorkomen van andere soorten planten en dieren. Daardoor ontstaat uiteindelijk een afname van de biodiversiteit. Dit is op termijn ook schadelijk voor de economie. Landbouw en recreatie zijn namelijk gebaat bij een goede biodiversiteit.

Het PAS (Programmatische Aanpak Stikstof) werd ontwikkeld om zowel economische ontwikkelruimte te behouden als de natuur in Nederland te verbeteren. De natuur werd door herstelmaatregelen verbeterd en door maatregelen in verschillende sectoren te nemen zou de uitstoot van stikstof verminderd worden. Vooruitlopend daarop konden vergunningen worden verleend. De Raad van State deed op 29 mei 2019 uitspraak dat de PAS niet als kader mag worden gebruikt voor de vergunningverlening. Pas wanneer maatregelen om de uitstoot te verminderen voldoende zekerheid geven is dat weer mogelijk. Daardoor kwam de vergunningverlening tot stilstand.

Samen met het Rijk en de andere provincies is daarom gestart met een nieuwe aanpak voor de opgave stikstof. Provincie Zeeland geeft daarnaast ook haar eigen invulling: De strategische aanpak stikstof. Hierin werken we via drie actielijnen aan een goede staat van de Zeeuwse natuur:

1. vermindering stikstofdepositie
2. versterken van de natuur
3. informatie, communicatie en vergunningverlening

In 2022 heeft het Rijk zowel de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (hierna: WSN), als de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied vastgesteld. De Zeeuwse aanpak is hier niet strijdig mee, maar vraagt in 2023 wel een herijking.

Ambitie

Provincie Zeeland heeft in de strategische aanpak stikstof de volgende doelen centraal gesteld:

- Korte termijn (2020-2022): stikstofruimte vrij maken.
- Korte termijn (2020-2022): een systeem ontwikkelen waarmee vergunningen kunnen worden verleend voor nationale en regionale projecten die passen bij Zeeland.
- Lange termijn (2020-2050): zoveel mogelijk behalen van een goede ecologische toestand van onze natuur, door het toewerken naar een goede staat van instandhouding van de Natura2000 gebieden in 2050.

Dit doen we via een middellange termijn (2020-2030) en tussendoelen. De aanpak per gebied kost meerdere jaren en draagt bij aan meerdere doelen:

1. Het bereiken van een duidelijke daling van de stikstofdepositie, om de kwaliteit van stikstofgevoelige Natura2000-gebieden te versterken.
2. Het verlagen van de stikstof neerslag om ruimte te maken om vergunningen te kunnen verlenen.

Meerdere opgaven in een gebied combineren waardoor grote opgaven samenhangend worden opgepakt.

Deze doelen zullen een plek moeten krijgen in het verplicht op te stellen gebiedsplan. Op basis van de WSN moeten provincies deze in juli 2023 vaststellen. In 2023 zal samen met het rijk worden bepaald in welke mate ook de NPLG doelen hierin opgenomen moeten worden. Provincie Zeeland onderschrijft de NPLG gedachten dat stikstofaanpak in samenhang met andere urgente doelen in het landelijk gebied moet worden gedaan.

Inzet

Hoewel de Wsn en het NPLG niet strijdig zijn met de Zeeuwse inzet, vraagt deze versnelling en verbreding, in combinatie met de verplichting dit te verwoorden in het gebiedsplan, wel een herijking van de inzet. De inzet van een compacte opgave stikstof blijft belangrijk, maar zal worden versterkt met het oog op het toenemen van doelen. Ook in 2023 richt de opgave zich op het zoeken naar oplossingen voor vergunningverlening en op het bieden van kennis en informatie aan initiatiefnemers.

Naast het verlenen van vergunning, maken we met een aanpak gericht op bepaalde gebieden de natuur sterker. Dat doen we door middel van natuurontwikkeling, natuurherstel en door de bronnen in de buurt van Natura2000 gebieden aan te pakken. In deze aanpak leggen we verbinding met andere opgaven in het gebied. Deze aanpak zal via het NPLG belangrijker worden, en breder worden toegepast dan alleen in N2000 gebieden.

Verder houden we de ontwikkeling van stikstof neerslag in de gaten door monitoring. Via sensoren, satellietbeelden en meer metingen wordt gewerkt aan verbetering van de modellen. Monitoring draagt tevens bij aan draagvlak. Tot slot is het buitenland een belangrijk punt van aandacht. Het grootste deel van de stikstof in Zeeland is afkomstig uit het buitenland en (internationale) scheepvaart. Zonder aanpak in het buitenland en bij scheepvaart is het moeilijk onze doelen te halen.

Naast personele inzet is er ook inzet via financiële middelen en regelingen. Deze zijn deels afkomstig van het Rijk. Via de opgave stikstof zijn er middelen voor monitoring en proces beschikbaar. Ook in de investeringsagenda van de provincie is budget opgenomen voor bronaanpak. Het rijk heeft voor de komende jaren miljarden beschikbaar gesteld via het transitiefonds. Capaciteit, maatregelen en processen worden daaruit gefinancierd.

Proces

In de voorjaarsnota 2020 is stikstof als opgave benoemd. Kern van de opgave is dat deze alleen kan slagen als alle sectoren bijdragen aan de oplossing. Daarom vormen alle betrokken partijen samen een bestuurlijk overleg stikstof Zeeland. Ook zitten alle partijen in een externe werkgroep, en per gebiedsgerichte aanpak zijn de direct belanghebbenden vertegenwoordigd. Deze aanpak is nog belangrijker geworden sinds de start van het NPLG en de koppeling van stikstof aan andere opgaven in het landelijk gebied.

Binnen de organisatie zijn er sterke relaties met programma's, opgaven en afdelingen. Met name de relatie met Natuur, platteland en landbouw en met vergunningverlening is van groot belang. In 2023 zal deze interne organisatie, met name met het oog op de uitvoering van het vast te stellen gebiedsplan, worden herzien. De opgave heeft tot doel het maatregelen op te starten en uit te werken, waarna de uitvoering in een andere onderdelen van de organisatie plaats vindt.

Op 10 juli 2020 hebben PS de strategische aanpak stikstof vastgesteld. De aanpak stikstof is continu in ontwikkeling, onder andere door landelijke ontwikkelingen. Zo is tussentijds de minister van landbouw met haar aanpak in het coalitieakkoord gekomen en heeft de commissie Remkes adviezen uitgebracht, gevolgd door de WSN en het NPLG in 2022. Het verschijnen van de startnotitie NPLG heeft tot veel onrust geleid. (Wederom) is dhr. Remkes gevraagd hierover met alle betrokkenen in gesprek te gaan. Dit heeft direct effect op de Zeeuwse aanpak, en de provincie Zeeland is in grote mate afhankelijk van de landelijke ontwikkelingen. In het proces is daarom zowel de relatie met externe partijen als met PS van groot belang. De strategische aanpak kan tussentijds dan ook worden aangevuld.

Te behalen resultaten 2023

In 2023 blijven we inzetten op de pijlers uit de Zeeuwse aanpak stikstof, en herijken we die op basis van het NPLG en de WSN. In 2023 zal daarom het gebiedsplan moeten worden vastgesteld. Vermindering stikstofdepositie: In 2023 wordt de vrijwillige opkoopregeling veehouderijen afgerond, en worden naar verwachting de 2e fase van deze regeling en andere regelingen open gesteld. Afhankelijk van de voorwaarden in deze fase en de aanmeldingen zal ook deze benut worden. Het Rijk zal deze maatregel zelf uitvoeren en Provincies zijn hier bij betrokken. Naast vermindering van neerslag uit de agrarische sector zetten we in 2023 in op het invullen van maatregelen van het rijk in andere sectoren. Walstroom voor scheepvaart is hiervan een voorbeeld. De inzichten die in 2022 met

betrekking tot bronmaatregelen zijn verkregen, zullen in 2023 worden beoordeeld op hun effect en kansrijkheid, met het doel dit in het gebiedsplan op te nemen. Naast het nemen van bronmaatregelen blijven we inzetten op het reduceren van stikstofdepositie uit het buitenland. Hiervoor werken we samen met Brabant en Limburg aan een kader voor vergunningverlening en met het Rijk in een buitenlandstrategie.

Het verbeteren van natuur gebeurt in 2023 via het programma natuur en via het gericht aanpakken van de gebieden. Het NPLG vraagt verbreding van deze gebiedsaanpak. Andere urgente opgaven in het landelijk gebied, zoals zoet water, waterkwaliteit, verdroging en dergelijke, worden in samenhang met stikstof aangepakt. In 2023 wordt voor de Kop van Schouwen en de Manteling van Walcheren deze aanpak verder uitgewerkt. In de gebiedsgerichte aanpak komen het programma natuur en de maatregelen om stikstof neerslag te verminderen samen en worden andere opgaven die er spelen in samenhang opgepakt. Buiten N2000 gebieden wordt in 2023 bekeken welke opgaven er spelen, die wél een relatie met stikstof moeten hebben. Dit alles moet in het gebiedsplan opgenomen worden.

Om de resultaten te bereiken is de derde pijler, monitoring, van groot belang. Het in 2021 opgezette dataportaal is in 2022 verder doorontwikkeld en breder beschikbaar gesteld. Hierin komen metingen, modellen en andere stikstofgegevens samen. In 2023 gaat dataverzameling, onder andere via satelliet metingen verder. Dit is de basis voor de inhoud van het gebiedsplan.

Tot slot gaat de Provincie Zeeland in 2023 door met vergunningverlening. Dit is erg afhankelijk van de ontwikkeling in juridische procedures. In 2022 zijn door rechters nieuwe uitspraken gedaan, waardoor vergunningverlening steeds ingewikkelder is geworden. Duidelijk is dat in 2023 vergunningverlening moeilijk blijft. Een tweetal belangrijke punten in vergunningverlening zullen zijn het legaal maken van de PAS melders en het opzetten van de stikstofdepositie bank. Voor het legaliseren van de PAS melders is het noodzakelijk dat er ruimte vrijgemaakt wordt. Op dit moment kan dat alleen via opkoop van veehouderijen, waardoor dit in Zeeland langzaam verloopt.

Wat mag het kosten ?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023
Lasten	
010201 Strategische opgaven - stelpost	-
010204 Slimme mobiliteit	-
010206-Stikstof	930
Baten	
Totaal Lasten	930
Baten	
010204 Slimme mobiliteit	-
Totaal Baten	0
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	930
Resultaat na bestemming	930

2 Programma Woonplaats Zeeland

Inleiding en ontwikkelingen

Zeeland is Land in Zee. Kust, land, zeearmen en eilanden, het samenspel tussen water en land, het geeft Zeeland een unieke ligging en een bijzondere omgeving voor mensen om te wonen, te werken en te recreëren. Deze unieke ligging in een veilige, economisch aantrekkelijke en ecologisch gezonde delta is ons Zeeuwse kapitaal en onze leefomgeving. In Zeeland bepalen water, landbouw, wonen, natuur, industrie en recreatie de kwaliteit van de leefomgeving. Als we die kwaliteit willen behouden, dan moeten we ons steeds afvragen: wat mag waar wel en waar niet, hoe beïnvloedt dat elkaar over en weer, wat zijn de effecten op milieu, landschap, economie op korte en langere termijn. Uitgangspunt is de vastgestelde Omgevingsvisie.

In dit uitvoeringsprogramma Woonplaats Zeeland staat de kwaliteit van de fysieke leefomgeving centraal. Daarbij staan de volgende onderwerpen centraal: de gebouwde omgeving met steden, dorpen en bedrijventerreinen, de kwaliteit van de kust en recreatie, milieu en water, zowel de Deltawateren als het beheer van grond- en oppervlaktewater binnendijks. Landbouw en natuur, ook onderdeel van de fysieke leefomgeving, komen aan de orde in het programma Balans in landelijk gebied.

Het behoud van de kwaliteit van de leefomgeving wordt geregeld door tal van wetten en regelingen, onder de verantwoordelijkheid van rijk, provincie, gemeenten en waterschap. In de Omgevingswet komt er straks één loket voor alle vragen, klachten, vergunningen etc. Dat loket wordt de gemeente. De invoering van de Omgevingswet vereist een vernieuwing in samenwerking, denken en doen tussen overheden. Ook dat project komt in dit hoofdstuk aan de orde.

Speerpunten

De speerpunten voor de verschillende deelprogramma's zijn:

Deltawateren

- Bijdragen aan vervolg gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050.
- Herintroductie van beperkt getij op de Grevelingen.
- Gebiedsproces Volkerak-Zoommeer (korte en middellange termijn).
- Zoetwaterbeschikbaarheid Zuidwestelijke Delta (in relatie tot Zeeuws Deltaplan zoet water).
- Continueren inzet voor uitvoeringsprogramma Oosterscheldevisie.
- Kennisprogramma zeespiegelstijging in relatie tot herijking Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta in 2026.

Milieu

- Vervolg verkenning van de samenwerking Milieutaken in Zeeland in afstemming met gemeenten en waterschap.
- Uitvoeren Milieuprogramma en VTH-programma.

Omgevingswet (digitaal stelsel)

- Informatie en applicatie stelsel gereed maken zodat Omgevingsvisie en Omgevingsverordening kunnen worden gepubliceerd.

Wonen en bedrijventerreinen

- Opstellen van een Woonagenda en aanpak onder andere met de gemeenten.
- Uitvoeren Fonds Impuls Bedrijventerreinen en Provinciale Impuls Wonen.

Beleidskader

- [Omgevingsvisie 2021](#)
- [Economische Agenda](#)

- [Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht Zeeland 2016](#)
- [Beleidsnota Natuurwetgeving](#)
- [Deltaprogramma](#)
- [Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta](#)
- [Programmatische aanpak Grote Wateren](#)
- [Natura 2000 beheerplannen \(voor de afzonderlijke Deltawateren\)](#)
- [Zwemwaterrichtlijn](#)
- [Kaderrichtlijn Water](#)
- [Europese Richtlijn Overstromingsrisico's](#)

Reguliere taken

Milieu

- Vergunningverlening, toezicht en handhaving bij bedrijven en activiteiten, waarvoor de Provincie bevoegd gezag is en taken die daarmee samenhangen.
- Accounthouderschap van de RUD Zeeland en de DCMR.
- Interbestuurlijk toezicht Omgevingsrecht.
- Nazorg gesloten stortplaatsen.
- Coördinatie uitvoering VTH taken binnen Zeeland.

Ruimtelijke kwaliteit

- Overleg over ruimtelijke plannen met betrokken bestuursorganen.
- Toezicht op huisvesting statushouders.

Water

- Beheer grondwatermeetnet.
- Aanwijzen zwemlocaties.
- Bescherming grond- en oppervlaktewater.

Deltawateren

De Deltawateren zijn voor Zeeland vanuit ecologisch, ruimtelijk, recreatief en economisch oogpunt van grote waarde. Ze bepalen in belangrijke mate de kwaliteit van onze leefomgeving, nu en in de toekomst. Het borgen van deze kwaliteit vraagt om passende antwoorden op de uitdagingen voor de komende decennia. Binnen de geldende (wettelijke) kaders gaat het daarbij om een afgewogen aanpak van thema's als waterkwaliteit, ecologie en regionale economie in combinatie met noodzakelijke aanpassingen op het vlak van waterveiligheid, zeespiegelstijging en een verder toenemende verzilting.

Een aanpak waarbij we als Provincie Zeeland samenwerken met onze partners binnen het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta (GO ZWD) om ons doel van een ecologisch gezonde, veilige en economisch aantrekkelijke delta te kunnen realiseren.

Maatschappelijk effect Deltawateren

De leefomgeving wordt aangepast aan veranderende (klimaat)omstandigheden waardoor inwoners en bezoekers van Zeeland kunnen leven in een veilige, aangename en klimaatbestendige leefomgeving.

Kwaliteitskust: recreatie, toerisme en vrijetijd

Speerpunten Bestemming Zeeland 2030 voor inwoners, ondernemers en bezoekers

1. Vergroten van de positieve bijdrage van de vrijetijdssector aan de omgeving en de samenleving: de Zeeuwse vrijetijdssector heeft een sterke maatschappelijke, ruimtelijke en

economische meerwaarde. De Zeeuw draagt de vrijetijdseconomie een warm hart toe en werkt samen met de sector aan een leefbaar Zeeland voor iedereen.

2. Stimuleren van een toekomstbestendige vrijetijdssector: de Zeeuwse ondernemers zijn intrinsiek gemotiveerd en in staat om de exploitatie op een duurzame circulaire wijze te laten plaatsvinden. Ondernemen in de vrijetijdseconomie is aantrekkelijk en staat hoog in aanzien. Er is een bruisend netwerk actief dat samenwerkt aan een gezonde vrijetijdssector.
3. Versterken van een optimale beleving voor bewoner en gast: onze inwoners en bezoekers ervaren Zeeland op een unieke manier die bij hen past, in alle seizoenen en regio's. De verschillende regio's en steden in Zeeland vormen gezamenlijk een gevarieerd palet aan bestemmingen.

Omgevingswet en Ruimtelijke Ordening

In 2021 gaan we verder met de voorbereiding om op 1 juli 2022 te kunnen voldoen aan de nieuwe Omgevingswet. De Omgevingswet is de grootste wetswijziging sinds de invoering van de grondwet. In de Omgevingswet worden 26 wetten en meer dan honderd ministeriele regelingen op het gebied van ruimte, wonen, milieu, natuur, water en infrastructuur samengevoegd. Het doel van de Omgevingswet is: "van bescherming van de fysieke leefomgeving via een werende benadering van activiteiten, naar een beleidscyclus waar de continue zorg voor de kwaliteit van de fysieke leefomgeving centraal staat en ruimte ontstaat voor ontwikkeling."

Door deze nieuwe wet verandert er veel in Zeeland. Ook de rol van de Provincie verandert. De Omgevingswet geeft aan dat burgers en initiatiefnemers niet langer te maken krijgen met een gefragmenteerde overheid. Alle overheden zijn samen verantwoordelijk voor de fysieke leefomgeving. Om dit te bereiken moeten de overheden onder de Omgevingswet intensiever samenwerken. In Hoofdstuk 1 Strategische Opgave Ruimtelijke Kwaliteit staat het traject beschreven om te komen tot de Zeeuwse Omgevingsvisie en de verordening. Het digitale stelsel is het derde spoor van de implementatie Omgevingswet en maakt onderdeel uit van dit programma.

Voor de digitalisering van de Omgevingswet wordt een digitaal stelsel ontwikkeld. Een belangrijke component hierin is het Omgevingsloket. Alle informatie over de fysieke leefomgeving wordt gebundeld in het Omgevingsloket.

Via het Omgevingsloket kunnen initiatiefnemers digitaal een vergunningaanvraag of melding indienen. Ook kan via prikken op de kaart gezien worden welke regels er gelden op welke locatie. Daarnaast kan ook informatie over de fysieke leefomgeving worden opgevraagd. Alle overheden dienen aangesloten te worden op het Omgevingsloket om deze te voorzien van informatie. Zeeuwse afstemming is nodig om met partijen afspraken te maken hoe we aansluiten, welke informatie er wordt aangeleverd en welke nieuwe (werk) processen er ingericht moeten worden.

Ruimtelijke ordening

Binnen het programma Fysieke Leefomgeving is gewerkt aan het opstellen van de Omgevingsagenda Zuidwest. In de Omgevingsagenda Zuidwest zijn de opgaven van het Rijk en regio's Zeeland en Zuid-Holland. Voor Zeeland zijn hier drie prioritaire thema's benoemd: North Sea Port District & Terneuzen, De kust van de delta, Transitie landelijk gebied. Hierbij is North Sea Port District tevens aangewezen als NOVI gebied het doel was om afspraken te maken over de gezamenlijke aanpak van deze opgaven.

Met de komst van het nieuwe kabinet heeft het rijk een actieve regierol op zich genomen in de ruimtelijke ordening in Nederland. Hiertoe heeft de minister VRO in 2022 de programma's NOVEX en Mooi Nederland aan de Tweede Kamer gepresenteerd. Het rijk wil regie voeren op de ruimtelijke ordening in Nederland. Hierbij wordt door het rijk wordt een belangrijke rol toegekend aan de provincies. Daarom wil de minister VRO met de provincies afspraken maken over de ruimtelijke inbedding van nationale belangen in de regio. Deze afspraken hebben betrekking op nationale doelen en ruimtelijke keuzes, uitvoering en investeringsbeslissingen. De provincies organiseren het proces waarbij zij regio's, gemeenten, waterschappen, uitvoeringsorganisaties en maatschappelijke partijen betrekken. Het rijk wil in oktober 2023 ruimtelijke arrangementen afsluiten met elke provincies. Dit ruimtelijke arrangement vervangt de omgevingsagenda's. De thema's uit de omgevingsagenda voor Zeeland komen terug in de ruimtelijke arrangementen. North Sea Port District wordt daarbij onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak in het programma NOVEX.

Maatschappelijk effect Omgevingswet en ruimtelijk arrangement

De Provincie draagt bij aan een nieuwe manier van samenwerken tussen overheden onderling en tussen overheden en het netwerk. Dat gebeurt met de voorbereiding op de Omgevingswet en de vier andere strategische opgaven. Het doel is een gezonde, veilige leefomgeving en het doelmatig gebruik van de beschikbare ruimte, waardoor ook directe bijdrage geleverd wordt aan het versterken van de recreatieve en toeristische aantrekkingskracht van Zeeland.

Ruimtelijke kwaliteit versterken: Wonen

Een passende duurzame woning en een prettige woonomgeving.

Demografische ontwikkelingen (vergrijzing, huishoudenverdunding), de noodzaak voor verduurzaming en aanpassing van woningen aan de zorg(behoeft) hebben een belangrijke invloed op de woonbehoefte. De vraag naar woningtypen en woonmilieus verandert hierdoor. Het gaat niet alleen om aantallen woningen, maar ook om een match met de kwalitatieve vraag en een koppeling met duurzaamheidsdoelen. De aanpassing van de bestaande woningvoorraad door sloop, herstructurering, woningaanpassing en verbetering is een lastige opgave. Door de stijgende huizenprijzen dreigt een tekort aan betaalbare woningen.

Met het aantreden van het nieuwe kabinet begin 2022 is volkshuisvesting na lange tijd weer een belangrijk onderdeel van de Rijksagenda geworden. De nadruk daarbij ligt op het stimuleren van de nieuwbouw en het vergroten van de (betaalbare) woningvoorraad. In het kader van de Nationale Bouw- en Woonagenda sluit het rijk met alle provincies eind december 2022 een Woondeal. Onderdeel van de Woondeal is een bod per provincie voor een realistische nieuwbouwopgave voor de komende jaren. De hiervoor benodigde randvoorwaarden, wettelijke en financiële regelingen zijn nog in ontwikkeling.

Om gebruik te kunnen maken van deze regelingen is veelal cofinanciering noodzakelijk. De mogelijkheid van een Zeeuws woonfonds wordt hierbij verkend.

Voor de provincie Zeeland geldt dat de Woondeal zijn basis vindt in de Zeeuwse Woonagenda en leidt tot een gezamenlijke uitvoeringsagenda in 2023 voor rijk, provincie en gemeenten. De kwalitatieve opgave is in 2019 in beeld gebracht door het Kwalitatief Woononderzoek Zeeland (KWOZ). De opgave is aanzienlijk en verschilt per regio. In 2022 is de provinciale demografische prognose geactualiseerd, waarna in 2023 ook de actualisatie van de kwalitatieve opgave volgt.

De Provincie heeft samen met de gemeenten een verantwoordelijkheid voor de regionale woningbehoefte. In 2021 hebben de gemeenten en Provincie de Zeeuwse Woonagenda vastgesteld. Hierin zijn drie belangrijke gezamenlijke opgaven benoemd:

- Het toekomstbestendig maken van de bestaande woningvoorraad.
De grootste opgave ligt in de versterking van de bestaande woningvoorraad. Het gaat daarbij om verduurzaming en het levensloopgeschikt maken van de woningvoorraad en daarmee samenhangend, het op peil houden van de leefbaarheid in wijken en dorpen.
- Nieuwbouw die 100% raak is: focus op kwaliteit in woningtypen en locaties.
Bij nieuwbouw gaat het veel meer om kwaliteit en minder om kwantiteit. Het gaat om het toevoegen van de juiste woningen op de juiste plekken. Zo draagt nieuwbouw maximaal bij aan een toekomstige woningvoorraad die in kwaliteit en kwantiteit 100% aansluit bij de vraag.
- Inspelen op de behoefte aan specifieke segmenten op woningmarkt.
Er bestaat een behoefte aan specifieke type woningen zoals flexwonen, huisvesting van arbeidsmigranten en passende woonvormen voor oudere huishoudens, zoals geclusterde woonvormen en woonvormen op het grensvlak van zelfstandig en intramuraal wonen.

De opgaven in de Zeeuwse Woonagenda worden in de uitvoeringsagenda aangepakt via in zes actielijnen:

- gebiedsgerichte aanpak
- financiële arrangementen
- adaptief programmeren
- complementair bouwen
- hergebruik lege panden

- flexibele schil

In de actielijnen wordt met bestaande en nieuw te ontwikkelen instrumenten gezamenlijk gewerkt aan een toekomstbestendige woningvoorraad. De provincie ondersteunt dit met de inzet via bestaande en nieuwe instrumenten, zoals de Provinciale Impuls Wonen, subsidie voor hergebruik van leegstaande panden, ondersteuning voor flexibele woonvormen, leningen voor woningverduurzaming en subsidie voor gebiedsgerichte projecten.

Afstemming van de aanpak vindt plaats via de Woonagenda en de regionale woningmarktafspraken, waar de regio onderling en met provincie afspraken maakt over de kwalitatieve en kwantitatieve versterking van de woningvoorraad. De aansluiting bij het rijksbeleid wordt vastgelegd in de Woondeal. Waar nodig worden met individuele gemeenten plannen van aanpak opgesteld, waarin afspraken worden gemaakt over de bestaande nieuwbouwplannen, zodat deze beter aansluiten bij de toekomstige behoefte en de afspraken die hierover in de Woondeal zijn gemaakt. In dit thema speelt ook de versterking van de functie van de stad als plek om te winkelen, te leven en te ontmoeten. Deze functie staat onder druk. Dit komt onder andere door de toename van leegstand in de detailhandel en maatschappelijk vastgoed. We haken hierop aan als partner met een visie op detailhandel, cultuur en bebouwde omgeving. Onze rol is hier vooral faciliterend (bijv. door ondersteuning via het Zeeuws Stedelijk Coördinatieteam) en stimulerend (door subsidies voor hergebruik leegstaande panden en gebiedsgerichte projecten).

Maatschappelijk effect

Zeeland is een provincie waar het goed wonen, werken en leven is.

Beter benutten van regionale bedrijventerreinen

We werken aan het beschikbaar hebben van voldoende planologische ruimte voor havenontwikkeling en bedrijven en zetten in op een kwaliteitsimpuls en de verduurzaming van terreinen. De provincie stelt hiervoor regelmatig een behoefteprognose voor bedrijventerreinen op. Deze vormt de basis voor de regionale bedrijventerreinen- programmering die de gemeenten opstellen om te komen tot een goede balans in vraag en aanbod.

De Provincie ondersteunt de gemeenten met subsidie voor het versterken van de kwaliteit en duurzaamheid van bedrijventerreinen. In 2020 zijn de lopende subsidieregelingen geëvalueerd. Op basis daarvan zijn twee nieuwe regelingen ontwikkeld, die de bestaande regelingen vervangen. Het gaat om de subsidieregeling Planvorming en Procesondersteuning, die gemeenten ondersteunt bij de integrale planvorming voor toekomstbestendige bedrijventerreinen. De bestaande duurzaamheidsscans maken hier onderdeel van uit.

Daarnaast is er de subsidieregeling Fysieke maatregelen, bedoeld voor de realisatie van collectieve fysieke maatregelen ten behoeve van het toekomstbestendig maken van bedrijventerreinen. Hierbij valt te denken aan (circulaire) herstructurering, aanleg van duurzame energie- en warmtesystemen, energieopslag, aanleg gedeelde laadinfrastructuur, maatregelen in het kader van klimaatadaptatie en maatregelen die de biodiversiteit vergroten.

Maatschappelijk effect

Zeeland is een provincie waar het goed wonen, werken en leven is.

Doelstelling

Law Delta

Een Law Delta is gerealiseerd op een deel van het beoogde terrein van de marinierskazerne in Vlissingen.

Deze doelstelling maakt onderdeel uit van het compensatiepakket Wind in de Zeilen. Dit betreft het justitieel complex Vlissingen (JCV) dat bestaat uit een penitentiaire inrichting voor zwaardere doelgroepen met een extra beveiligde inrichting, een hoog beveiligde zittingslocatie en een beveiligde verblijfsfaciliteit waar rechters, officieren van justitie en advocaten tussen zittingsdagen kunnen overnachten en werken en een steunpunt DV&O.

Het Strategisch kenniscentrum Georganiseerde Ondernemende Criminaliteit dat gelieerd is aan de strafrechtketen zal elders in Vlissingen als een separate ontwikkeling tot stand worden gebracht.

De gezamenlijke inschatting van rijk en regio is dat op zijn vroegst in het laatste kwartaal van 2023 kan worden gestart met bouwen van het justitieel complex.

Een start eind 2023 kent de volgende afhankelijkheden en risico's:

- Aandacht voor de voorbereiding en begeleiding van het proces met betrekking tot ruimtelijke procedures, om deze zo voorspoedig mogelijk te laten verlopen.
- Met de locatiestudie is het justitieel complex in een stadslandgoed ontworpen, waarmee deels een verwevenheid is tussen de twee delen. De twee delen zullen in planuitwerking gelijk moeten oplopen.
- De regelgeving rondom stikstof kan van invloed zijn ontwikkelingsmogelijkheden rondom het justitieel complex.
- Beschikbaarheid van een marktpartij.
- De gevolgen van de Omgevingswet, die gedurende de planfase wordt ingevoerd, zijn nog onbekend.

Oplevering van het complex wordt op zijn vroegst mogelijk geacht in 2028.

Acties

Start proces van de benodigde ruimtelijke procedures samen met de gemeente Vlissingen en het Rijk.
Het ruimtelijke proces is najaar 2021 door de gemeente Vlissingen gestart met het voorontwerpbestemmingsplan voor inspraak vrij te geven. Najaar 2022 zou het bestemmingsplan als ontwerp ter inzage gelegd moeten worden, zodat het vervolgens voorjaar 2023 wordt vastgesteld door de gemeenteraad Vlissingen

Uitvoeren van werkzaamheden ten behoeve van de grondoverdracht.

In 2023 wordt onderzocht wat de mogelijkheden zijn voor het te maken stadslandgoed waar het justitieel complex een onderdeel van uitmaakt. Het college heeft ingestemd met het inbrengen van de resterende gronden in dit gebied, onder voorwaarde dat met de gronden de creatie van maatschappelijke winst voorop staat.

Doelstelling

Vorbereiding omgevingswet

Uiterlijk op het moment van het inwerkingtreden van de omgevingswet, werkt de provincie volgens de gedachte achter de omgevingswet.

Acties

Invulling geven aan opgave gericht werken en vroegtijdig samenwerken.

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet verandert de wijze van samenwerking met de ketenpartners. Via het Samenwerkingsplatform Omgevingswet Zeeland (SPOZ) worden afspraken gemaakt over deze samenwerking zoals het aansluiten bij initiatief- of omgevingstafels.

Nieuwe interne- en externe samenwerkingsstructuren/werkprocessen.

Zowel intern als extern vergt de Omgevingswet een andere wijze van samenwerken. Met externe partners worden hierover afspraken gemaakt via het Samenwerkingsplatform Omgevingswet Zeeland (SPOZ). Intern worden werkprocessen ingericht voor het werken met het Digitaal Stelsel Omgevingswet.

Vorbereidingsacties vormgeven en implementatie digitaal stelsel Omgevingswet

Doelstelling

Kwaliteitskust: recreatie, toerisme en vrijetijd

Speerpunten Bestemming Zeeland 2030 voor inwoners, ondernemers en bezoekers

1. De vrijetijdssector levert een positieve bijdrage aan de omgeving en de samenleving: in 2030 draagt de Zeeuw de vrijetijdssector een warm hart toe. De inwoners van Zeeland kennen en ervaren de vrijetijdssector als een belangrijke drijvende kracht voor de leefbaarheid, economie en het voorzieningenniveau.
2. De vrijetijdssector is toekomstbestendig: de Zeeuwse ondernemers zijn intrinsiek gemotiveerd en in staat om de exploitatie op een duurzame circulaire wijze te laten plaatsvinden. Ondernemen in de vrijetijdseconomie is aantrekkelijk en staat hoog in aanzien. Er is een bruisend netwerk actief dat samenwerkt aan een gezonde vrijetijdssector die ontwikkelt met kwaliteit en aandacht voor een divers aanbod, ook in de waterrecreatie.
3. Inwoner en gast hebben een optimale beleving: inwoners en bezoekers ervaren Zeeland op een unieke manier die bij hen past, in alle seizoenen en regio's. De verschillende regio's en steden in Zeeland vormen gezamenlijk een gevarieerd palet aan bestemmingen.

Bestemming Zeeland 2030 in balans

De ambitie van het 'Toekomstbeeld Bestemming Zeeland 2030' is te zorgen voor een vrijetijdssector die in balans met de samenleving en de omgeving bloeit. In de Bestemming Zeeland 2030 worden de belangen van inwoners, bedrijven en bezoekers goed gewogen.

We streven naar een toekomstbestendige vrijetijdssector die een positieve bijdrage levert aan de omgeving en de samenleving. Hierbij wordt verantwoord gebruik gemaakt van het landschap, ons natuurlijk kapitaal. Effecten op de leefomgeving zijn daarom betrokken bij recreatieve ontwikkelingen. De ruige zee, de rustige natuur, bruisende binnensteden, een rijke historie, hoogstaand culinair aanbod en een actieve waterbeleving vormen de beleving voor inwoner en gast van de Zeeuwse Delta, in elk jaargetijde.

De ambitie voor Bestemming Zeeland 2030 is een gezamenlijke opgave met onder andere gemeenten, (recreatieve) ondernemers, natuur- en cultuurorganisaties en overige partners in Zeeland. Aan de hand van een meerjarige actie-agenda 2022-2024 bepalen we met onze partners welke thematische ambities prioriteit krijgen en werken we gezamenlijk aan het bereiken van de doelen per thema. Op deze manier werken we binnen het Ecosysteem Zeeuws Vrijetijdsdomein aan een Bestemming Zeeland 2030 in balans.

Voor het monitoren of de Bestemming Zeeland in balans is, voeren we de meerjarige Zeeuwse kennisagenda 2022-2024 met onderzoeksprogramma uit. Dit doen we in samenwerking met de partners binnen het vrijetijdsdomein in Zeeland, maar ook binnen het landelijk onderzoeksprogramma voor bestemmingsmanagement en spreiding van toerisme.

De beleidsindicator voor de bestemming Zeeland in balans is het draagvlak voor toerisme onder de Zeeuwse inwoners. Nulmeting hiervoor is het jaar 2019 waarin het draagvlak voor toerisme in Zeeland onder inwoners 70% was. De volgende draagvlakmeting voor Zeeland vindt plaats in 2023. Voor de korte termijn is inzetten op het consolideren van de steun voor toerisme in Zeeland van 70% het doel (hierbij verliezen we niet het draagvlak voor toerisme per gemeente uit het oog). Voor de middellange en lange termijn (2030) is het doel / de ambitie om te komen tot 75% draagvlak in Zeeland.

Acties

Kwaliteit van ontwikkelingen rond de Deltawateren stimuleren.

- Netwerkregie gericht op goede gebiedssamenwerking voor het behalen van doelen en ambities van de gebiedsvisie Veerse Meer 2020 – 2030 en de daarbij behorende actie-agenda.
- Regierol gericht op realisering van de opgaven Zeeuwse Kustvisie, specifiek de bestuurlijke borging van de conclusies en aanbevelingen van de evaluatie Zeeuwse Kustvisie (begin 2023).
- Stimuleren gebiedsgerichte samenwerking Grevelingen, Veerse Meer en Oosterschelde voor waterrecreatie en kwaliteit openbare recreatievoorzieningen.
- Stimuleren van de waterrecreatie in Zeeland door regierol op uitvoering van de Visie waterrecreatie en realisatie acties actieprogramma waterrecreatie.

Kwaliteitsontwikkeling en toekomstbestendigheid

- Stimuleren kwaliteitsontwikkeling in aandachtsgebieden in de kustregio en rondom het Veerse Meer. Hiervoor worden onder andere middelen uit de Regio Deal benut (afrondering september 2023).
- Onderzoek naar de inzet van een kwaliteitsteam voor het Veerse Meer.
- Het stimuleren van ondernemers in de Zeeuwse vrijetijdsector door de inzet en begeleiding van Economische Impuls Zeeland, door middel van het Aanjaagprogramma Innovatie, bestaande uit
  1. Inspiratie op het gebied van technologie, bedrijf en omgeving, verduurzaming en bedrijfsvoering.
  2. Ondersteuning van ondernemers bij innovatie en kwaliteitsverbetering.
  3. Financiering van ondernemersinitiatieven gericht op toekomstbestendigheid van recreatieve bedrijven.

Stimulering duurzaam toeristisch mobiliteitsnetwerk en verbeteren toeristische bereikbaarheid (spreiding in tijd en locaties), gekoppeld aan de opgave slimme mobiliteit en aan de regionale energiestrategie

- Het stimuleren van ondernemers en overheden met initiatieven en belevingsconcepten op het gebied van toeristisch vervoer. Het gaat hierbij zowel om mobiliteitsconcepten als om routes en belevingsaspecten.
- Het stimuleren van ondernemers en overheden om het toeristisch vervoersaanbod verder te vergroten.
- Gekoppeld aan de opgave Slimme Mobiliteit zorgen voor een duidelijke communicatie richting de reiziger van de mogelijkheden tot vervoer.

Stimulering Zeeland als jaarrond bestemming door het beter zichtbaar en vindbaar maken van toeristische informatie voor gasten en inwoners, gedurende het gehele jaar en van alle regio's

- Toeristische informatie digitaal beter zichtbaar, vindbaar en boekbaar maken samen met de toeristische partners.
- Ondersteunen van initiatieven die toeristische data herbruikbaar maken en inspelen op de kansen van big data en technologische ontwikkelingen.
- Toeristische- en gebruikersinformatie onderdeel maken van de communicatie op gebiedsniveau door het samen met gebiedsbeheerders en gemeenten bij elkaar brengen van de verschillende stromen gebruikersinformatie en deze eenduidig beschikbaar te maken.

Doelstelling

Milieu: woon- en werkklimaat zijn versterkt

Via beleid en uitvoering van milieutaken wordt ingezet op het beschermen en het versterken van de milieukwaliteit van onze fysieke leefomgeving. Uitdaging is om hiermee de milieukwaliteit te versterken terwijl de economische belangen niet uit het oog worden verloren. Dit doet de Provincie samen met andere overheden en maatschappelijke partners. De uitvoerende milieutaken zijn gemandateerd aan de RUD Zeeland en voor de Brzo taken aan de DCMR.

Het Milieuprogramma en het VTH programma dragen bij aan een schone, gezonde en veilige leefomgeving.

Acties

Uitvoeren Milieuprogramma 2023-2027

GS stellen naar verwachting dit Milieuprogramma in januari 2023 vast. Bij het Milieuprogramma komt een jaarplanning en een monitoring. In 2023 voeren we de acties uit voor dat jaar en verzamelen we monitoringsgegevens.

Uitvoeren van het VTH-programma 2023-2027

GS stellen naar verwachting dit VTH-programma in januari 2023 vast. Bij het VTH-programma komt een jaarplanning en een monitoring. In 2023 voeren we samen met de Omgevingsdiensten de acties uit voor dat jaar en verzamelen we monitoringsgegevens.

Doelstelling

Water en Bodem met kwaliteit

Een duurzaam bodemgebruik en goede kwaliteit van grond- en oppervlaktewater, waterpeilen die voldoen aan normering en duurzame bescherming tegen overstromingen zoals aangegeven in de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's.

Een aantal reguliere taken op het vlak van water(beheer) wordt structureel uitgevoerd. De provincie draagt samen met andere overheden (waterschap, Evides, Rijk) bij aan het behoud en waar mogelijk verbetering van de waterkwaliteit in grond- en oppervlaktewater, drinkwater en zwemwater.

Naar verwachting zal er eind 2022 meer duidelijkheid zijn rondom het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is een beleidsprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie dat de gebiedsgerichte opgaven en maatregelen voor natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat omvat. De vertaling hiervan dient nog plaats te vinden en daarnaast zullen nog richtinggevende keuzes gemaakt dienen te worden als water en bodem als sturende principe het uitgangspunt wordt.

Acties

Aanwijzen en bewaken beschermingsgebieden drinkwaterwinningen

Subdoel: Voldoen aan de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's

In de Omgevingsverordening is de bescherming van grondwaterbeschermingsgebieden vastgelegd; de toestand wordt gevolgd via monitoring.

Aanwijzen zwemlocaties en toezien op veilige en hygiënische omstandigheden in samenwerking met waterbeheerder en RUD

Voldoen aan Europese Kaderrichtlijn Water en Zwemwaterrichtlijn.

Bescherming en informatievoorziening archeologische en aardkundige waarden

Subdoel: Duurzaam bodemgebruik en geen ongewenst bodemgebruik diepere ondergrond.

Bevorderen van een goed en efficiënt functionerende waterketen

Subdoel: Voldoen aan de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's.

Monitoren van de uitvoering van het Waterschapsbeheerprogramma en het analyseren van de voortgang via de jaarlijkse voortgangsrapportages overeenkomstig de voor waterkwaliteit geformuleerde doelstellingen in het provinciaal waterprogramma.

Monitoren van de uitvoering van het Waterschapsbeheerprogramma en het analyseren van de voortgang via de jaarlijkse voortgangsrapportages overeenkomstig de voor waterkwantiteit geformuleerde doelstellingen in de Omgevingsverordening Zeeland.

Zoeken naar synergie mogelijkheden met provinciale opgaven.

Subdoel: Voldoen aan het terugdringen van regionale wateroverlast.

Doelstelling

Deltawateren

Een ecologisch gezonde, veilige en economisch aantrekkelijke delta. Door samen met onze partners in te zetten op:

- Het realiseren van een gezond ecologisch systeem.
- Het verder versterken van de (water)veiligheid.
- De zorg voor voldoende zoet water.
- Het stimuleren van de economische vitaliteit.

Acties

Bevorderen kennisuitwisseling, communicatie en samenwerking door actieve bijdrage aan en in het gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta

Met de vaststelling van het jaarlijks te actualiseren uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta is concreet gemaakt op welke wijze het Gebiedsoverleg in de komende jaren wil bijdragen aan het realiseren van haar ambitie om in 2050 de eerste delta ter wereld te zijn die is voorbereid op klimaatverandering om ook na 2050 nog te blijven wonen, werken en recreëren in de Zuidwestelijke Delta.

Als provincie leveren we een bijdrage aan de bemensing van het programmabureau en in de uitvoering van de in het uitvoeringsprogramma opgenomen acties.

Herbezinning op inzet gebiedspartijen voor Volkerak-Zoommeer naar aanleiding van gewijzigde rijksinzet

Vanuit de Zuidwestelijke Delta wordt het initiatief genomen om tot een voorstel te komen voor een concreet uitvoerbaar planproces voor het Volkerak-Zoommeer. Daarbij zal er een relatie gelegd worden met het reeds bestaande netwerk van Waterpoort waarin reeds alle belangrijke stakeholder rondom het Volkerak-Zoommeer zijn georganiseerd. Na positieve besluitvorming over het op te stellen voorstel in het gebiedsoverleg zal naar verwachting begin 2023 met de uitvoering ervan gestart kunnen worden.

Leveren actieve bijdrage aan de verdere planvorming voor het Grevelingenmeer

In het project Getij Grevelingen wordt toegewerkt naar een variant van een doorlaat in de Brouwersdam passend binnen het taakstellend budget. Eind 2022 verschijnt het advies van de TaskForce, waarna begin 2023 besluitvorming over de volgende fase zal plaatsvinden. De provincie levert personele inzet in de voorbereiding van het project.

De te leveren provinciale bijdrage in de uitvoering zal overeenkomstig eerder gemaakte afspraken in de bestuursovereenkomst Getij Grevelingen worden meegenomen in de besluitvorming aangaande de volgende fase.

Uitgevoerde studie Lange Termijn Perspectief Natuur Westerschelde doorvertalen

In 2023 wordt er samen met de partners en de Schelderaad een advies opgesteld over het vervolg van het traject waarin ook duidelijkheid komt over de inzet van de provincie.

Uitvoeren uitvoeringsprogramma Oosterscheldevisie

Onder het uitvoeringsprogramma vallen diverse projecten. Deze zijn belegd bij de stakeholders. Voor een aantal projecten heeft de provincie een ondersteunende rol. Het betreft onder andere de Roggeplaat- en Galgeplaatsuppletie. In 2023 zal de voortgang op de verschillende projecten evenals een voorstel over afronding van het programma worden voorgelegd aan het bestuurlijk overleg

Vorbereiden suppletie Galgenplaat door inzet op verwerven van een EU-cofinancieringsbijdrage voor de uitvoering

Planvorming voor suppletie Galgenplaat is in 2022 door Rijkswaterstaat Zee en Delta opgestart. Naar verwachting zal de uitvoering niet voor 2025 starten. Als provincie hebben we aangeboden een scan voor Europese middelen te doen.

Doelstelling

Ruimtelijke kwaliteit: wonen

Ruimtelijke kwaliteit versterken:

Een passende duurzame woning en een prettige woonomgeving.

Acties

Aanpak van flexwonen en huisvesting buitenlandse werknemers

Aanpak verduurzaming woningvoorraad onder andere uitvoeren energiescans en de inzet van duurzaamheidsleningen

Zorgdragen voor de actualisatie van de regionale woningmarktafspraken

De gemeenten faciliteren bij de versterking van de binnensteden

Monitoring van de ontwikkelingen in de woningvoorraad en woningbouwplannen

Uitvoering van de subsidieregeling Provinciale Impuls Wonen

Uitvoering van de subsidieregeling hergebruik leegstaande panden (HELP)

Uitvoeren van de regeling gebiedsgerichte projecten

Samen met gemeenten uitvoeren actielijnen van de Zeeuwse woonagenda

Actualisatie van de kwalitatieve woningvraag op basis van de demografische prognose 2022

Samen met Rijk en gemeenten uitvoering geven aan de Zeeuwse Woondeal

Doelstelling

Ruimtelijke kwaliteit versterken: impuls bedrijventerreinen

Regionale bedrijventerreinen zijn beter benut en beschikken over meer kwaliteit en duurzaamheid.

We werken aan het beschikbaar hebben van voldoende planologische ruimte voor havenontwikkeling en bedrijven en zetten in op een kwaliteitsimpuls en de verduurzaming van terreinen.

Acties

Bieden van advies en analyse van de economische behoefteprognoses

Zorgen voor voldoende planologische ruimte voor bedrijven door met de gemeenten de regionale bedrijventerreinenprogramma's te actualiseren op basis van de prognose uit 2019

Uitvoering van de subsidieregeling Planvorming en Procesondersteuning

Uitvoering van de subsidieregeling Fysieke maatregelen

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal geconstateerde overtredingen bij bedrijven waarvoor de Provincie de milieuvergunning verleent.					
Het aantal uitgevoerde emissiemetingen lucht	43	46	45	0	15
Het aantal overtredingen van luchtvoorschriften	6	5	4	0	1
Aantal klachten overlast					
Aantal ingediende klachten	213	314	266	412	365
Aantal klachtensituaties	35	30	32	192	88
Aantal zwembaden					
Aantal keren dat een overtreding is geconstateerd	124	118	116	134	136
Aantal zwemgelegenheden in oppervlaktewater	20	38	24	18	12
Aantal keren dat een overtreding is geconstateerd	55	55	55	56	55
	1	1	1	1	0
Aantal woningen binnen geluidszones rond industrieterreinen waarvoor geldt dat, ook na saneringsmaatregelen, de geluidsbelasting van 60 dB(A) wordt overschreden is in 2018 verminderd ten opzichte van 2012.	12	12	12	12	12
Milieuhygiënische spoedlocaties bodemverontreiniging zijn uiterlijk in 2020 gesaneerd of beheersbaar gemaakt.					
Aantal spoedlocaties in uitvoering of nog op te pakken	5	5	5	4	1

Trendindicatoren	2017	2018	2019	2020	2021
Goede naleving bodemsanerings- en nazorgverplichtingen.					
• Aantal saneringen in uitvoering	44	53	50	73	
• Aantal overtredingen	0	1	0	1	
Aantal overnachtingen toeristische gasten***	10.089.000	10.494.000	15.455.000	12.468.000	
Aantal overnachtingen vaste gasten***	7.000.000	8.100.000	3.811.000	3.227.000	
Draagvlak voor toerisme onder de Zeeuwse inwoners (Gemeten steun voor toerisme onder de Zeeuwse inwoners)			70% Nulmeting	niet gemeten	
Tevredenheid over beleving van Zeeland****	8,27	8,4	8,3	niet gemeten	

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2020	Stand 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Einddoel
Milieubelasting door uitstoot bedrijven waarvoor de Provincie de milieuvergunning verleent, is verminderd ten opzichte van 2006	Gemeten en berekende emissiegegevens	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006.	Nog niet bekend*)	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006.	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006.	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006.
Er wordt voldaan aan de wettelijke normen en grenswaarden voor een goede luchtkwaliteit	Gemeten immissiemetingen bij meetpunten Zierikzee en Philippine	Er wordt voldaan aan wettelijke normen.	Er wordt voldaan aan wettelijke normen.	Er wordt voldaan aan wettelijke normen.	Er wordt voldaan aan wettelijke normen.	Blijft voldoen aan gestelde normen
Toeristische bestedingen	De bestedingen gedaan door toeristen of ten behoeve van toeristen voor, tijdens en na de reis en het verblijf op de plaats van bestemming voor Zeeland	Niet bekend. Globale indicatie: bestedingen Nederlandse vakantiegangers circa 25% lager dan in 2019.	Nog niet bekend.	€ 1,85 mld.		€ 1,9 mld.
Waterkwaliteit (oppervlaktewater) (Informatiehuis Water)	% van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit	0%	0%	1%***)	4%	100% (2027)
Waterkwaliteit (oppervlaktewater)	% van de waterlichamen met een goede toestand voor vissen	31%	44%	49%	55%	100% (2027)

*) De uitstoot door bedrijven is in 2020 verminderd ten opzichte van 2006. Vooral voor de componenten fijnstof en ammoniak is sprake van een significante verlaging als gevolg van het uit bedrijf nemen van een van de voornaamste bronnen eind 2018. Enkel ten aanzien van koolmonoxide

(CO) was sprake van een toename als gevolg van een grote onderhoudsstop bij een bedrijf. De gegevens over 2021 zijn pas bekend in het tweede kwartaal van 2022.

**) De resultaten van de metingen luchtkwaliteit in 2021 geven aan dat voldaan werd aan de wettelijke normen en grenswaarden voor de componenten waar naar gemeten is en de trend dalend is (verbetering van de luchtkwaliteit). Vanaf medio december 2021 is een extra meetpunt (van provincie Zeeland) in Sluiskil operationeel, de data daarvan zullen in de toekomst aan deze rapportage worden toegevoegd.

***) Er zijn vrijwel altijd parameters die er voor zorgen dat er géén sprake is van een goede ecologische waterkwaliteit. Op basis van de onderliggende parameters kan een beter beeld worden geschetst van de geboekte voortgang. Inzet is om vanaf 2022 een aantal van deze parameters in beeld te hebben om meer inzicht te kunnen bieden in de geboekte voortgang.

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023
Lasten	
020101-Voorbereiding omgevingswet	182
020102-Kwaliteitskust: recreatie en vrije tijd	1.436
020103-Milieu: goed woon- en werkklimaat	10.304
020104 Law Delta	-
020201-Water en bodem met kwaliteit	531
020202-Deltawateren	139
020301-Ruimtelijke kwaliteit: wonen	3.236
020303 Ruimt. kwal. versterken: Impuls bedrijventerreinen	1.113
029999-Ambtelijke inzet	3.683
Totaal Lasten	20.624
Baten	
020101-Voorbereiding omgevingswet	24
020102-Kwaliteitskust: recreatie en vrije tijd	124
020103-Milieu: goed woon- en werkklimaat	750
020201-Water en bodem met kwaliteit	184
Totaal Baten	1.082
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	19.542
Onttrekkingen	
980299 Bestemmingsreserves-Pr.2	3.642
Toevoegingen	
980299 Bestemmingsreserves-Pr.2	299
Mutaties reserves	-3.342
Resultaat na bestemming	16.200

3 Programma Balans in landelijk gebied

Inleiding en ontwikkelingen

Het kabinet heeft drie transities centraal gezet in het Regeerakkoord. De transitie voor het landelijk gebied is er daar één van. Zowel maatschappelijk als interbestuurlijk is sprake van een intensieve zoektocht naar het juiste proces en een gezamenlijke inhoudelijke koers. De Balans in het landelijk gebied, de titel van dit Begrotingshoofdstuk, zal opnieuw gevonden moeten gaan worden. Helder is wel dat Provincies in de aanpak van het landelijk gebied een cruciale rol spelen.

Elders in deze Begroting, bij de paragraaf Opgave Stikstof, gaan we in op de herordening en actualisatie van de opgave stikstof en landelijk gebied. Daar wordt korthedshalve naar verwezen als het gaat om het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het Zeeuwse Gebiedsplan dat daar aan gekoppeld is.

Bij alle ontwikkelingen rondom het landelijk gebied houden wij vast aan de doelen en uitgangspunten die uw Staten hebben vastgelegd in de Omgevingsvisie, en die wij hebben uitgewerkt in het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied: inzetten op een volhoudbare landbouw en voedselzekerheid, nu en in de toekomst, en bevorderen van versterking van de biodiversiteit in Zeeland.

Het is cruciaal dat een perspectief voor de landbouw integraal onderdeel is van de te kiezen aanpak voor de opgave stikstof en landelijk gebied. Met het uitgangspunt van de volhoudbare landbouw en de daaraan gekoppelde thema's zijn we daar als provincie goed op voorbereid. Belangrijke onderdelen voor dat Zeeuwse perspectief zullen gevonden moeten worden in:

- Het verbeteren van de beschikbaarheid van zoet water.
- Het verbeteren van de bodemkwaliteit in relatie tot gerichtere bemesting.
- Het doorontwikkelen van de gewasbescherming in relatie met de functionele agrobiodiversiteit.

Als wij in staat zijn dit perspectief samen met de sector in te vullen en te verzilveren zal dat tegelijkertijd leiden tot het terugdringen van verliezen van veldemissies en uitspoeling (waterkwaliteit). Daarnaast zullen wij ons inspannen de keten intensiever te betrekken bij het verder ontwikkelen van dit perspectief. Verdienvermogen van de agrarische ondernemer is immers een onlosmakelijk onderdeel van een volhoudbare landbouw.

In 2022 is de tweede Zeeuwse Natuurmonitor verschenen. Daarin is een actueel beeld geschetst van de Zeeuwse biodiversiteit en de beleidsvoortgang. Ook is met het Rijk afgesproken dat we voor alle N2000-gebieden uiterlijk voorjaar 2023 een Natuurdoelanalyse (NDA) op zullen stellen. Deze geven inzicht in de staat van de instandhoudingsdoelen en de stikstofbelasting in die gebieden. Dat helpt ons om de Zeeuwse inzet voor natuurherstel en de biodiversiteit te bepalen in het Gebiedsplan. Ook zullen in 2023 de N2000-beheerplannen voor de Manteling en de Kop van Schouwen worden vastgesteld. Tegelijkertijd werken we hard door aan het natuurbeheer, -herstel en ontwikkeling.

Zoals het er nu naar uitziet zal in 2023 de uitvoering van de nieuwe periode van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van start gaan. Het stelsel is fors vernieuwd met onder andere een lagere basisinkomenssteun, een stelsel van ecoregelingen en een forse overheveling. Wij hebben nog zorgen of het nieuwe stelsel voldoende kansen en uitdagingen biedt om ook de Zeeuwse ondernemers te helpen stappen te zetten. Wij houden vinger aan de pols om de bijdrage aan de Zeeuwse volhoudbare landbouw zo groot mogelijk te maken.

Op de landelijke natuurtop is een eerste versie van de aanpak voor de natuurinclusieve samenleving gepresenteerd. Om tot echt herstel van de biodiversiteit te komen is meer nodig dan alleen bescherming van de bestaande natuur. Alle sectoren hebben belang bij herstel en kunnen daar een bijdrage aan leveren. In 2023 verschijnt de versie 2.0 van het plan van aanpak. Vanuit de bestaande begrotingsmiddelen zullen wij voor Zeeland een eerste verkenning uitvoeren naar de Zeeuwse kansen van het concept. Dit doen we naast de al lopende Zeeuwse projecten.

Aandachtspunt in een goed samenspel tussen natuur en landbouw is een goed faunabeheer. De samenwerking met de Faunabeheereenheid is daarin belangrijk. Deze samenwerking is in 2022 geëvalueerd. Voorstellen voor verbetering zullen in 2023 geïmplementeerd kunnen worden.

Juist in een tijd dat er de nodige onrust is in het landelijk gebied is het van belang om bewoners en toeristen te betrekken bij het landelijk gebied. Steeds meer bewoners en bezoekers vinden of zoeken ruimte om te recreëren, hun sport uit te oefenen of gewoon te genieten van het agrarische landschap, de aantrekkelijke dorpen en steden en de bijzondere natuur.

Investeren in de aantrekkelijkheid en de beleefbaarheid van het landelijk gebied is daarom nu des te meer van belang. We zetten daarom activiteiten als het stimuleren van een toeristisch mobiliteitsnetwerk met wandel- en fietsknooppunten voort. Hetzelfde geldt voor aanleg van voorzieningen om natuur- en landschapswaarden zichtbaar en beleefbaar te maken en de (natuur)gebieden nog toegankelijker te maken. Ook schenken we aandacht aan de (ontstaans)geschiedenis van het landschap, waaronder de verkrijging van de Unesco-status Geopark voor de Schelde Delta. Hierbij zoeken we de raakvlakken met cultuur en recreatie. En werken we aan wederzijdse versterking.

Speerpunten

Uitvoering geven aan het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied en de daaronder vallende acties en opgaven, specifiek:

- Versterken inzet voor herstel biodiversiteit onder andere door het uitwerken, uitvoeren en verder invullen van het landelijke Programma Natuur, als onderdeel van de landelijke aanpak stikstof.
- Vaststellen van de laatste N2000 beheerplannen voor de Kop van Schouwen en Manteling, opstellen van Natuurdoelanalyses voor de stikstofgevoelige gebieden en voorbereiden van de nieuwe generatie N2000 Beheerplannen die onder meer sturend zijn voor de uitvoering van het Programma Natuur.
- Versnelling van de aanleg van het Natuurnetwerk Zeeland.
- Ondersteunen initiatieven die bijdragen aan de transitie naar een volhoudbare landbouw en hiervoor de verschillende openstellingen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid optimaal benutten.
- Bevorderen van samenwerking en integrale uitvoering van projecten en maatregelen.

Beleidskader

- [Uitvoeringsprogramma Landelijk gebied 2021 - 2030](#)
- [Omgevingsvisie 2021](#)
- [Natuurbeheerplan Zeeland](#)
- [Beheerplannen Natura2000](#)
- [Nota Natuurbeleving](#)
- [Nota toegankelijkheid natuurgebieden \(Natuurlijk genieten in Zeeland\) 2010](#)
- [Beleidsnota Natuurwetgeving](#)
- [Economische Agenda](#)
- [Nota Grondbeleid](#)
- [Natuurrapportage Zeeland 2019](#)
- [Actieplan behoud Zeeuwse soorten](#)

Reguliere taken

- Verstrekken subsidies voor natuurbeheer.
- Uitvoeren van de wettelijke taken voor actief soortenbeleid, exotenbeleid, faunabeleid.
- Subsidieverlening agrarisch natuurbeheer aan Collectief Poldernatuur, die vergoedingen aan agrariërs uitkeert.
- Subsidieverlening aan de Faunabeheer Eenheid, die Faunabeheerplannen opstelt en uitvoert.
- Het opstellen van Natura 2000 beheerplannen.
- Zorgdragen voor de totstandkoming Natuurwerk Zeeland.
- Uitvoering van de wettelijke taken en vergunningverlening in het kader van wet Natuurbescherming voor gebiedsbescherming en soortenbescherming.

- Evaluatie van beleidsregels en het opstellen daarvan uit oogpunt van gebiedsbescherming en soortenbescherming.
- Subsidie verstrekken aan IVN/De Zeeuwse Natuur, Nationaal Park Oosterschelde, Stichting Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en Terra Maris.
- Uitvoeren taak zelfrealisatie, verwerving en vervreemding van gronden en tijdelijk beheer van gronden in combinatie met landbouwkundige structuurverbetering.
- Monitoring en beoordeling van natuurkwaliteit.
- Rapportage aan de Staatssecretaris, de Tweede Kamer en Provinciale Staten via de jaarlijkse Voortgangsrapportage Natuur.

Maatschappelijk effect

Versterken van de biodiversiteit, het realiseren van een volhoudbare landbouw en een kwalitatief hoogwaardige voedselvoorziening, samen met andere partijen.

Doelstelling

Realisatie Natuurnetwerk

Het Natuurnetwerk Zeeland is in 2027 grotendeels gerealiseerd. Per 01-09-2022 is de nog te realiseren restantopgave qua verwerving en inrichting nieuwe natuur van respectievelijk 584 ha en 679 ha. Dat vraagt gemiddeld per jaar richting 2027 een verwerving van ruim 100 hectare per jaar. Daarbij wordt blijvend ingezet op vrijwilligheid en kwaliteit.

Acties

Blijven toepassen algemene uitgangspunten onder andere verwerving op basis van vrijwilligheid, geen planologische schaduwwerking en afstemming tussen natuur en landbouw.

Vanuit het programma natuur zijn extra middelen beschikbaar gesteld om de verwerving op basis van deze uitgangspunten in te vullen. Er wordt gewerkt aan nieuwe regelingen en instrumentaria op het gebied van grondverwerving en pacht.

Continuering inzet Kavelruilbureau in combinatie met de Grondbank Zeeland

Het vrijwillig verwerven van het natuurnetwerk met onze instrumenten 'grondbank' en 'Kavelruilbureau' blijven we onverkort extra inzetten en daar waar mogelijk zetten we in op versnelling door verwerven van ruilgronden op strategische locaties.

Versnelling van realisatie van de resterende natuurontwikkelingsopgave door middel van aanbod en kansen die zich voordoen

Bij het verwerven van nieuwe natuur spelen we flexibel in op de mogelijkheden. Dat betekent dat gronden, met behoud van de gewenste natuurkwaliteit, kunnen wisselen. Jaarlijks wordt dit geïnventariseerd en aangepast in het natuurbeheerplan.

Doelstelling

Natuurbeheer en natuurbescherming

Zorgdragen voor het beheer en de bescherming van natuur en landschap in Zeeland. Voor de uitvoering van het provinciale natuurbeleid heeft de Provincie de beschikking over een eigen Subsidiestelstel Natuur en Landschapsbeheer (SNL). In het Natuurbeheerplan Zeeland is vastgelegd waar de natuurgebieden en de leefgebieden van het Natuurnetwerk Zeeland (NNZ) gelegen zijn en welk soort natuur waar aanwezig is

Het gaat hierbij om natuurbeheer, agrarisch natuurbeheer, faunabeheer, soortenbescherming, exotenbestrijding en monitoring. De subsidie is een tegemoetkoming in de kosten die eigenaren en beheerders van natuur en beheergebieden moeten maken om hun gebieden te ontwikkelen en/of in stand te kunnen houden. Bij agrarisch natuurbeheer worden ook gederfde inkomsten vergoed. De

kosten voor het bestrijden van exoten en het verlenen van tegemoetkomingen bij wildschade vallen ook onder dit onderdeel.

Acties

Bescherming van natuurgebieden en soorten via de bestaande wetgeving, zoals vastgelegd in de Wet natuurbescherming en de Wet ruimtelijke ordening (Natuurnetwerk Zeeland) en de keuzes in de beleidsnota Natuurwetgeving

Dit is een bestaande wettelijke taak. Bijzondere aandacht heeft het ontwikkelen van beleid voor verschillende activiteiten in de Oosterschelde zoals het commercieel rapen van schelpdieren en het plukken van zeegroenten. Hierbij wordt rekening gehouden met zowel de traditie als de natuurwaarden.

Bestrijding van schadeveroorzakende soorten en zorgdragen voor de uitkering van schadevergoedingen voor fauna

De Provincie verleent, via de Faunabeheereenheid Zeeland, ontheffingen en vergunningen om beschermde diersoorten in geval van belangrijke schade te kunnen bestrijden. Voor landbouwers die schade ondervinden bestaat een schadetegemoetkomingsregeling. Voorstellen voor verbetering van het gezamenlijk faunabeheer zullen worden geïmplementeerd.

Evalueren onderzoek RUD Zeeland naar een adequaat uitvoeringsniveau van het natuurtoezicht in Zeeland, na evaluatie vervolgacties bepalen.

De uitvoering van het toezicht en handhaving van de groene wetgeving is gemandateerd aan de Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD). Door toenemende druk op natuur in het buitengebied wordt er steeds meer inzet gevraagd. De RUD heeft een adviesbureau opdracht gegeven om een onderzoek uit te voeren naar een adequaat uitvoeringsniveau van het natuurtoezicht in Zeeland. De uitwerking van dit onderzoek en de vertaling hiervan naar de inzet van de RUD heeft vertraging opgelopen. De verwachting is dat het onderzoek in 2023 afgerond is.

Het verlenen van subsidie voor functieverandering en inrichting van nieuwe natuur en herstel van bestaande natuur op grond van het subsidiestelsel Natuur en Landschap met SKNL of nog nieuw te ontwikkelen instrumentarium.

Het uitvoeren van de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL) voor investeringen in bestaande en nieuwe natuur en voor functieverandering van landbouwgronden.

Monitoring van natuurgebieden conform landelijke afspraken en het provinciaal monitoringsplan

In 2023 wordt een nieuw monitoringsplan worden vastgesteld. Ingezet wordt op de verdere intensivering van de monitoring om de gevolgen van onder andere de stikstofdepositie en de verdroging beter in beeld te krijgen.

Provinciale aanpak invasieve exoten door middel van preventie, eliminatie en beheer opstellen, en het uitvoeren van tenminste twee bestrijdingsacties.

Exotische soorten die aangepakt gaan worden zijn de rosse stekelstaart en reuzenberenklauw.

Uitvoeren van minimaal drie projecten op het gebied van actief soortenbeleid.

Uitvoeren van minimaal drie projecten op het gebied van actief soortenbeleid. Daarbij zal prioriteit gegeven worden aan projecten die betrekking hebben op de duinen (tapuit) en het agrarisch gebied (zomertortel en patrijs).

Uitwerken van de uitkomsten van de Passende Beoordelingen voor het snijden en rapen van zeegroenten en schelpdieren, evenementen vliegbewegingen zoals afgesproken bij de totstandkoming van de beleidsnota Natuurwetgeving.

In 2023 wordt het beleid rondom het snijden van zeegroenten en het rapen van schelpdieren vastgesteld. De vergunningen voor het snijden van zeegroenten zullen in 2023 worden afgegeven volgens het nieuwe beleid. Het rapen van schelpdieren is geregeld in het beheerplan van Rijkswaterstaat dat door RWS met 6 jaar verlengt wordt.

Vergoeden en aansturen van agrarisch natuurbeheer via het Collectief Poldernatuur en daardoor een substantiële bijdrage te leveren aan de biodiversiteit en het landschap buiten de natuurgebieden.

In 2023 zal de nadruk liggen op het implementeren van het nieuwe Gemeenschappelijk landbouwbeleid, waar het agrarisch natuurbeheer integraal onderdeel van uitmaakt.

Vergoeden en aansturen van natuurbeheer op grond van het subsidiestelsel Natuur en Landschap middels de kaders uit het Natuurbeheerplan

Het vergoeden van het natuurbeheer is gebaseerd op de Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer (SVNL). Per 1-1-2023 krijgen Stichting Het Zeeuwse Landschap, Natuurmonumenten, Stichting het Noord-Brabants Landschap, Natuurcollectief Zeeland, Bosgroep Zuid-Nederland en de Vereniging Natuurbeheer Groot Eiland BV een nieuwe subsidiebeschikking voor het huidige areaal en uitbreiding. Het betreft hier een subsidieperiode van 6 jaar.

Zorgdragen voor het opstellen van Natura 2000 beheerplannen; vaststellen van de laatste beheerplannen Manteling van Walcheren en Kop van Schouwen; starten met het actualiseren van de overige beheerplannen in relatie tot de stikstofproblematiek

In 2022 zijn in voorbereiding op de vaststelling van de beheerplannen voor de Kop van Schouwen en de manteling van Walcheren ecologische evaluaties uitgevoerd. Naar verwachting zullen deze beheerplannen in 2023 vastgesteld worden. Met de beheerplannen die in 2023 aflopen is gestart met het maken van een evaluatie, daar zal in 2023 gewerkt worden aan de nieuwe plannen zodat deze voor het aflopen van de oude beheerplannen vastgesteld kunnen worden.

De mogelijkheid onderzoeken voor het instellen van een subsidieregeling voor wolf-werende maatregelen.

Nu regelmatig zwervende wolven in Zeeland worden gesignaleerd wordt, in samenwerking en overleg met de ZLTO, de vereniging van schapenhouders en de Faunabeheereenheid Zeeland, onderzocht of wolf-werende maatregelen gesubsidieerd kunnen worden.

Doelstelling

Natuurherstel

Om de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en habitats uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn te behalen, moeten in de Natura 2000-gebieden (en deels ook daarbuiten) herstelmaatregelen worden getroffen. Deze herstelmaatregelen zijn gericht op het herstel van natuurwaarden in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Het neerdalen van stikstof afkomstig van diverse economische activiteiten (verkeer, industrie, landbouw) heeft in die gebieden een negatief effect op de natuurwaarden. Nieuwe inzichten op basis van monitoring en fysiek herstel worden opgenomen in de te actualiseren beheerplannen Natura 2000. Deze hebben de basis gevormd voor een nieuw Uitvoeringsprogramma Natuurherstel 2022–2030. Daarbij ligt de aanvullende focus ook in 2023 op uitvoering van het Programma Natuur, fase 1 2021-2025 als onderdeel van de landelijke stikstof aanpak.

Acties

Uitvoeren van tenminste vijf projecten gericht op herstel- en instandhoudingsmaatregelen in Natura2000-gebieden met als doel het effect van de uitstoot van stikstof te verminderen en de natuur te behouden en te versterken

In 2023 gaat het in ieder geval om het natuurherstelplan Zwaakse Weel en het Slotbos/weitjes Burgh, verbeteren hydrologie Yerseke en Kapelse Moer, kwaliteitsimpuls inlaag Kwistenburg en het aanleggen van een broedeiland bij Neeltje Jans.

Uitvoeren van drie of meer nazorgproject in of nabij Natura2000-gebieden

In ieder geval zal er aandacht zijn voor het vervolgbeheer van Amerikaanse Vogelkers op de Kop van Schouwen en in de Manteling van Walcheren, het maaien van de inlagen Zuid-Beveland en het weghalen van struweel op de Middelpaten.

Doelstelling

Natuurbeleving, -verbreding en -verbinding

De natuur en het landschap in Zeeland beter bekend en beleefbaar maken; toewerken naar een betere spreiding van bezoekers over de natuurgebieden in Zeeland met inachtneming van de kwetsbaarheid van gebieden en natuurwaarden. Zoeken van verbindingen tussen mens en natuur en het toewerken naar een natuur-inclusieve samenleving.

Acties

Continueren van de 90% toegankelijkheid/beleefbaarheid van de natuurgebieden

Bijna alle natuurgebieden in Zeeland zijn toegankelijk en/of beleefbaar voor het publiek. We zetten ons in om dit zo te behouden.

Het stimuleren van maatschappelijke initiatieven op het vlak van natuur en landschap en het betrekken van vrijwilligers bij de natuur

Door het samenwerkingsverband "De Zeeuwse Natuur" worden nieuwe vrijwilligers geworven voor natuur en landschap, waarbij met name jongeren worden aangesproken.

Het totaal aan voorzieningen, activiteiten, bezienswaardigheden en programma's op het gebied van natuurbeleving is op één plaats vindbaar en duidelijke en overzichtelijk ontsloten

De informatie op Natuur in Zeeland | Zeeland.com wordt in stand en actueel gehouden.

In de praktijk brengen in samenwerking met natuurorganisaties en toeristisch-recreatieve organisaties van de in 2019 ontwikkelde branding strategie

Als uitvoering van het programma uit de nota natuurbeleving wordt samen met de partners gewerkt aan een betere spreiding van bezoekers over de provincie en meer aandacht voor het 'achterland'.

In of bij ten minste twee natuurgebieden extra (recreatieve) voorzieningen aanbrengen om de beleving van de natuur te vergroten

In dit begrotingsjaar zullen in ieder geval een uitkijkpunt bij de Yerseke Moer en een belevingspad bij de Banjaard worden gerealiseerd.

Ondersteunen van het Nationaal Park Oosterschelde bij de uitvoering van het projectplan voor de doorontwikkeling van het Park

De provincie verzorgt onder meer het secretariaat van het NPO.

Opstellen van een bidboek ter verkrijging van de UNESCO Geopark status en de meerwaarde te onderzoeken

Het bidboek van dit begrotingsjaar gereed zijn. Verder zullen we uitingen en activiteiten die de UNESCO Geopark status versterken ondersteunen.

Een Zeeuwse uitwerking geven aan de agenda "Natuurinclusief".

In juni 2022 is de landelijke agenda natuurinclusief gepresenteerd door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, het Inter Provinciaal Overleg en de Natuurorganisaties. We gaan verkennen hoe we deze agenda kunnen vertalen naar de Zeeuwse situatie.

Het integreren van en meer natuur-inclusief maken van minimaal 3 bestaande subsidieregelingen die de Provincie Zeeland nu heeft.

We gaan in verschillende subsidieregeling doelen uit het natuurbeleid integreren. Regelingen waar aan gedacht kan worden zijn die voor Groene daken, de Provinciale Impuls Wonen en Toekomstbestendige bedrijfsterreinen.

De bestaande 2700 kilometer wandelnetwerk en boerenlandpaden worden beheerd

Als onderdeel van de jaarlijkse Integrale Kosten Subsidie verzorgt Stichting Landschapsbeheer Zeeland dit beheer.

Doelstelling

Een volhoudbare landbouw

Zeeland kent op de lange termijn een volhoudbare landbouw.

Een sector die economisch gezond is en produceert in evenwicht met de natuurlijke omgeving. Hiervoor ondersteunen we ondernemers en organisaties die aan de slag willen met belangrijke thema's als bodem, water, biodiversiteit, innovatie etc. Het POP programma is hiervoor een belangrijke financieringsbron. In 2023 zullen we, in lijn met landelijk en Europees beleid, meer gaan werken met belonen naar prestatie. Hiervoor worden indicatoren ontwikkeld die de positie van de Zeeuwse landbouwsector in het kader van het NPLG goed kunnen beschrijven en waarmee we concreet perspectief bieden aan onze ondernemers.

Acties

In 2022 zullen we tenminste twee KPI's in gebruik nemen die het mogelijk maken het landbouwbeleid te monitoren op basis van objectieve gegevens.

In 2023 zullen we op basis van objectieve gegevens de integrale kernset van KPI's zoals Wageningen Universiteit die voorgesteld heeft voor de akkerbouw (KPI-K traject) in de praktijk verder testen bij ten minste 50 boeren. Daarnaast zullen we voor minimaal twee KPI's, bijvoorbeeld op het gebied van water of bodem, een passende beloningssystematiek opzetten, in samenwerking met overheden en het bedrijfsleven.

Ondersteunen van minimaal één initiatief dat zich richt op de doelstelling voor de biologische sector

De biologische sector is in Zeeland goed georganiseerd. Samen met hen zoeken we de aansluiting bij beleidskaders en ondersteunen we projecten gericht op afzet, teelttechnieken en mechanisatie. In de openstellingen Fysieke investeringen zijn hiervoor mogelijkheden.

Ondersteunen van tenminste drie programma's ter bevordering van kennis en innovatie in de agrarische sector

Kennis en innovatie zijn van cruciaal belang in landbouwtransitie. We zetten ook in 2023 in op openstellingen voor fysieke investeringen voor in innovatie en water. Daarnaast willen we de positie

van de Rusthoeve en het Groene onderwijs in Zeeland ondersteunen in samenhang met het Delta Climate Center.

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die zich richten op de doelstelling voor het versterken van de positie van de boer in de keten

De marges voor de primaire producent zijn vaak erg laag. Samen met de landelijke Taskforce korte ketens en Fooddelta Zeeland gaan we concreet twee Zeeuwse ketenprojecten opzetten. We nemen deel in de Nationale Samenwerking korte ketens waarvan het doel is om in 2030 25% van de afzet via korte ketens te laten verlopen. In Zeeland ondersteunen we via regelingen als Zeeland in Stroomversnelling diverse ketenprojecten waarbij lokale ondernemers geholpen worden om een nieuw product in de markt te zetten.

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die bijdragen aan de doelstellingen voor een betere bodemstructuur en bodemvruchtbaarheid

Bodem is de belangrijkste productiefactor voor de akkerbouw. Bodemkwaliteit willen bevorderen, bijvoorbeeld rondom organische stof en bodembiodiversiteit. Kennis is hiervoor heel belangrijk, zowel op provinciaal niveau (klei versus zand) als op bedrijfsniveau. Samen met kennisinstellingen als Rusthoeve voeren we ook in 2023 proeven, pilots en onderzoeksprojecten uit. Daarnaast speelt ook de het belangrijke thema nutriënten. Een gezonde bodem moet voldoende voedingsstoffen voor planten bevatten. Voor een duurzaam evenwicht is het gebruik van dierlijke mest belangrijk. Wet - en regelgeving belemmeren echter een optimale kringloop in Zeeland. Hier zullen we een gerichte lobby op inzetten.

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die bijdragen aan het herstel en beter benutten van functionele agrobiodiversiteit

Functionele agrobiodiversiteit betekent dat de natuurlijke omgeving mede bepalend is voor het producerend vermogen van onze gronden. Het belang wordt steeds groter door ontwikkeling in de gewasbeschermingsmiddelentoeelingen en de klimaatverandering. In 2023 ondersteunen we minimaal twee projecten rondom dit onderwerp, bijvoorbeeld rondom de effecten van strokenteelt, kruidenranden rond bruine bonenteelt en nieuwe teelsystemen in de fruitteelt. Daarnaast ondersteunen we ook weer het agrarisch natuurbeheer.

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die zich richten op eiwittransitie

Eiwittransitie is de overgang van dierlijke eiwitten naar meer plantaardige eiwitten. Zeeland kan daar goed op inspelen vanuit de traditie van de teelt van eiwitgewassen op land en uit zee. We hebben ook de gehele ketens in onze provincie. Zeeland is medeondertekenaar van de Green Deal eiwitrijke gewassen. In dat kader zullen er in 2023 ook verschillende initiatieven in beleid en projecten, In 2023 zullen we de netwerkvorming in Protein Delta verder ondersteunen en ook minimaal 2 concrete ketenprojecten uitvoeren.

Het optimaliseren van het zoetwatersysteem voor de Zeeuwse landbouwbouwsector

In 2023 zullen we verder werken aan de uitvoering van het Zeeuwse Deltaprogramma Zoet Water. Voor de nadere uitwerking hiervan verwijzen we naar programma 8, Klimaatadaptatie .

Verbeteren agrarische structuur, tenminste 300 ha kavelruilen

Met het kavelruilbureau faciliteert de provincie al ruim 10 jaar de agrarische sector door mee te werken aan agrarische structuurverbetering. Hierbij worden percelen beter verkaveld, zodat ondernemers efficiënter kunnen werken. Vaak wordt ook een kortere afstand van de kavels tot de boerderij gerealiseerd. Dat leidt tot minder verkeersbewegingen, minder uitstoot en een grotere verkeersveiligheid.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2022	2023	2027
Natuurbeheer Aantal ha natuurareaal in beheer met contract	18.154	18.154	18.604

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2019	Stand 2020	Stand 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Einddoel
Volhoudbare landbouw	Aantal ondernemers betrokken bij nieuwe kennistrjecten	0	200	100	200	200	200
Natuurontwikkeling	Aantal ha nog te realiseren nieuwe natuur <i>De ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN)</i>	802 (1-1-2020)	725	650 (31-12-2021)	557	450	0
Natuurbescherming	Via de VRPZ geldt ruimtelijke bescherming via bestemmingsplannen	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Natuurbescherming	Actuele natuurbeheerplannen voor alle Natura2000 gebieden	5	5	5	6	6	7
Natuurverbreding	Aantal kilometer wandelnetwerk	2100 km	2100 km	2100 km	2100 km	2100 km	2100 km
Natuurbeleving	Percentage toegankelijke beleefbare nieuwe natuur	>90%	>90%	>90%	Minimaal 90%	Minimaal 90%	Minimaal 90%
Natuurbeheer Aantal ha natuurareaal in beheer met contract	Het beheer van natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN)	17.636	17.810	17.931	23841 (= incl. 5573 ha buitendijks tbv toezicht)	23941	24391

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023
Lasten	
030101-Realisatie natuurnetwerk	3.331
030102-Natuurbeheer en natuurbescherming	14.217
030103-Natuurherstel	11.528
030105-Natuurbeleving: verbreding en verbinding	3.470
030106-Een volhoudbare landbouw	2.079
039999 Ambtelijke inzet	3.759
Totaal Lasten	38.383
Baten	
030101-Realisatie natuurnetwerk	1.026
030102-Natuurbeheer en natuurbescherming	228
030103-Natuurherstel	7.484
Totaal Baten	8.738
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	29.645
Onttrekkingen	
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	1.768
Toevoegingen	
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	40
Mutatie reserves	-1.729
Resultaat na bestemming	27.916

4 Programma Ondernemend Zeeland

Inleiding en ontwikkelingen

Zeeland scoort op dit moment goed als we kijken naar economische cijfers zoals het bruto regionaal product, het werkloosheidscijfer en het inkomen per hoofd van de bevolking. Tegelijkertijd staat de Zeeuwse economie voor grote uitdagingen: de krappe arbeidsmarkt, de gevolgen van de coronacrisis en de transitie naar een klimaatneutrale economie.

Onze aanpak richt zich daarom op:

Europa, Rijk en Regio

Om innovatie te stimuleren zijn subsidies nodig (Europees, nationaal en provinciaal). Ook fondsen die geld lenen helpen bij innovatie. Via Impuls Zeeland helpen we startende en innoverende bedrijven in verschillende sectoren. We werken samen met de sector en kennisinstellingen aan de Foodagenda en de Visserij-agenda. Hierdoor versterken we het ondernemerschap op het gebied van landbouw en visserij. We helpen de sector ook met een actieve lobby bij Rijk en Europa. Door deelname aan Europese en landelijke subsidieprogramma's kunnen we innovatie projecten in Zeeland starten.

Vestigingsklimaat, talent en kennis

Een gezonde economie heeft een passende infrastructuur voor onderwijs, goed personeel en goede ondernemers nodig. We werken hier aan door het programma Campus Zeeland uit te voeren. Ook werken we aan het oprichten van een Delta kenniscentrum (Delta Climate Center). Zeeuwse bedrijven hebben de komende jaren duizenden arbeidskrachten nodig. De krapte op de arbeidsmarkt maakt dit lastig. Oplossingen zoeken we in het beter gebruik maken van mensen die nu in Zeeland werken. Maar het is ook nodig om mensen van buiten Zeeland voor werk naar Zeeland te halen. Het verbeteren van het imago van Zeeland als plek om te leven, werken en studeren is hiervoor belangrijk.

Innovatie, valorisatie en ontwikkeling

Zeeland heeft een goed klimaat voor vindingrijke ondernemers die innovaties omzetten in concrete producten of diensten. Tegelijk blijven we nog achter bij de rest van Nederland. De innovatiekracht van bedrijven is belangrijk voor de concurrentiekracht van Zeeland. We willen de innovatiekracht van Zeeland sterker maken. Dat is ook belangrijk voor bijvoorbeeld de aanpak van maatschappelijke uitdagingen.

Transitie naar een duurzame en klimaatneutrale economie

Voor de Zeeuwse economie zijn vernieuwing en duurzamer maken van sectoren als de industrie, logistiek, landbouw en toerisme belangrijk. Het hoofdstuk "Energie en Klimaat" in de begroting beschrijft hoe we dit gaan doen. In dit hoofdstuk beschrijven we onderwerpen als circulaire en biobased economie. Met een circulaire economie bedoelen we een economie waarbij we materialen steeds opnieuw gebruiken. Bij een biobased economie gebruikt men vooral natuurlijke materialen van planten of dieren. We werken bijvoorbeeld aan het sluiten van kringlopen van materiaal in onze regio. En we kijken naar hoe de waarde van materialen goed kan blijven.

Speerpunten

Het versterken van de regionale economie doen we door in te zetten op:

Europa, Rijk en Regio:

- Deelname aan de Europese programma's OP Zuid, POP 3, Interreg Vlaanderen-Nederland en Twee Zeeën en Interreg B en C: we willen de mogelijkheden van deze programma's maximaal benutten voor Zeeland.
- Voorbereiding en inzet Zeeland voor Toekomstig Cohesiebeleid na 2020 (samenwerking in Zuid-verband, IPO, met Vlaanderen).
- Verschillende organisaties te ondersteunen die onderdeel uitmaken van de economische basisinfrastructuur. Bijvoorbeeld NV Economische Impuls Zeeland, EN-Zuid, het Roosevelt Institute for American Studies, Dockwize en Economic Board Zeeland.

Vestigingsklimaat, talent en kennis:

- Het versterken van het imago van Zeeland als regio om te leven en te werken. Het behouden van het sterke imago als toeristische bestemming.

- Samen met publieke en private partners (ondernemers, onderwijsinstellingen en overheden) te zorgen dat de arbeidsmarkt voldoende goed gekwalificeerde arbeidskrachten biedt. Zo kunnen we voldoen aan de vraag van de Zeeuwse werkgevers.
- Het realiseren van Campus Zeeland, met focus op de thema's water, energie en voedsel.
- De Onderwijs- en kennisinfrastructuur op het gewenste niveau te houden.

Innovatie, valorisatie en ontwikkelkracht:

- Het verstevigen en uitbouwen van het regionale innovatie-ecosysteem en uitvoering te geven aan het Investeringsfonds Zeeland BV.
- Het realiseren en versterken van Kennis- en Innovatienetwerken binnen iedere Zeeuwse economische sector.
- De concurrentiepositie te verbeteren en werkgelegenheid te behouden.

Transitie naar een duurzame en klimaatneutrale economie:

- Verduurzaming industrie (zie programma "Energie op klimaat!").
- Verandering naar een circulaire en biobased economie door het sluiten van kringlopen en het benutten van groene grondstoffen.

Reguliere taken

De Provincie zet zich in voor een sterke regionale economie en duurzame economische groei. Om dit te bereiken werkt de Provincie aan het vestigingsklimaat voor bedrijven en werknemers. Een sterke regionale economie kan niet zonder kennis en innovatie. De Provincie zorgt daarom voor goede randvoorwaarden en samenwerking met onderwijs- en onderzoeksinstituten.

Beleidskader

- [Economisch Uitvoeringsprogramma 2022-2027](#)
- [Post-Corona Versnellingsplan Zeeland](#)
- [MKB Samenwerkingsagenda en MKB Actieplan \(Rijk-Provincies\)](#)
- [Implementatieagenda Smart Industries \(Rijk\)](#)
- [IBP programma \(Rijk, Provincies, gemeenten\)](#)
- [RIS 2021 - 2027 \(Regionale Innovatie Strategie\)](#)
- [Campus Zeeland](#)
- [Strategische agenda Economic Board Zeeland](#)

Maatschappelijk effect

De Provincie Zeeland zet in op versterking van de Zeeuwse economie. Concreet betekent dit:

- Het versterken van de innovatiekracht van het Zeeuwse bedrijfsleven.
- Het verhogen van het Bruto Regionaal Product en daarmee het welzijn van de Zeeuwen.
- Voldoende werkgelegenheid én voldoende arbeidsaanbod op alle niveaus (van laaggeschoold tot wetenschappelijk) Groei van de regionale innovatiekracht met focus op de Zeeuwse economische sectoren.
- Een sterk imago van Zeeland dat ervoor zorgt dat mensen hier graag komen leven werken en ondernemen.
- Inzet op maatregelen om negatieve effecten van corona voor het midden- en kleinbedrijf te beperken.

Doelstelling

Concurrentiepositie logistiek

De logistieke sector bevindt zich in een groot veranderingsproces, door energietransitie, digitalisering, robotisering, datamanagement enz. De provincie ondersteunt waar mogelijk bedrijven bij deze opgaven en het implementeren van deze ontwikkelingen in hun bedrijfsvoering. Doel is dat de Zeeuwse logistieke sector hun marktpositie behoudt.

Acties

De energietransitie is een ingrijpend proces. Integrale samenwerking tussen beleidsvelden biedt voordelen.

De energietransitie in de logistieke sector kent nog vele onzekerheden. Hoeveel elektrische voertuigen en vaartuigen zijn er in de toekomst? Wat zijn de gevolgen voor de vraag naar elektriciteit? En kan het het elektriciteitsnet de vraag aan? Er is nog onvoldoende kennis over deze vraagstukken. Het gevolg is dat de logistieke sector afwacht door deze onzekerheden. Dit is niet gunstig, want de tijd om af te wachten is er niet.

De provincie heeft een coördinerende rol in deze veranderingsfase. Voor een groot deel is de strategie vastgelegd in de RES (regionale energie strategie). De activiteiten van de Provincie bestaan uit:

- Uittol bedrijventerreinaanpak logistiek.
- Het bundelen van werk met betrekking tot onderzoek (trends van het energiegebruik en de effecten daarvan), implementatie en kennisoverdracht.
- In afstemming met landelijke partners werken aan een infrastructuur van laad- en vulplaatsen voor weg en watervoer.
- Maatwerkoplossingen bedenken voor specifieke locaties, bijvoorbeeld bedrijven op locaties die moeilijker bereikbaar zijn.
- Samen met onze collega's van Energietransitie (RAL), Ruimtelijke Ordening (herstructurering bedrijven terreinen) en marktpartijen stemmen we projecten af om voordelen te behalen. Het doel van deze samenwerking is om de logistieke sector optimaal te begeleiden bij de energietransitie. Hierdoor kunnen we de maatschappelijke kosten van de energietransitie laag houden en de economische ontwikkeling positief beïnvloeden.
- In samenwerking met partners Europese en landelijke subsidies aanvragen.

Inspelen op technologische & maatschappelijke veranderingen door het stimuleren van samenwerking tussen sectoren, regio's en overheden. Met als doel de innovatie te stimuleren en "grote" projecten door de Zeeuwse regio te ontwikkelen & uit te voeren

De Provincie subsidieert een deel van de organisatiekosten van netwerken. Voorbeelden van zo'n netwerk zijn: (nog invullen). Het doel is stimuleren van innovatie en samenwerking in deze sectoren. Daarnaast informeert de Provincie de bedrijven over mogelijkheden voor subsidies. De Provincie neemt deel aan diverse landelijke innovatie overleggen. We delen de kennis uit deze overleggen met onze regionale partners. In samenwerking met het KIC|MPI werken we aan de robotisering en digitalisering van de procesindustrie. In 2023 nemen we initiatieven om mogelijkheden van circulaire economie in de procesindustrie te gaan gebruiken. In 2023 werken we de samenwerking tussen het KIC|MPI en de andere netwerken verder uit met als doel de innovatiekracht te versterken.

Realiseren van het Fiedlab Wind op Zee (Zephyros) in Zeeland

Inmiddels is het fieldlab wind op zee operationeel. Zephyros is in de KAAP gevestigd.

Stimuleren samenwerking en innovatie in de logistiek, o.a. via Zeeland Connect

In 2023 ontwikkelen we de interregionale samenwerking bij de goederenvervoer corridor Zuid. In het najaar 2022 maken we samen met de partners een actieprogramma. De partners zijn: Ministerie I&W, de provincies Noord-Brabant, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland, en de in deze provincies gelegen havenbedrijven van de goederen vervoer corridor Zuid.. Dit actieprogramma leggen de partners ter besluitvorming voor aan het BO Mirt goederenvervoer corridors. In 2023 zetten we ook in op het maken van Vlaams-Nederlandse overleggen. Deze vervangen dan de K&I netwerken.

Uitvoeren visie Logistiek i.s.m. Zeeland Connect en uitvoeren van de roadmap met 3 innovatielijnen, waaronder autonoom transport (varen en rijden) en verduurzamen Sector Transport en Logistiek (terminalfaciliteiten en laadinfra)

Zeeland Connect heeft opdracht om een nieuw meerjarenprogramma op te stellen. Dit programma krijgt als basis de landelijke agenda's van het Ministerie van I&W (goederen vervoeragenda), Ministerie van EZ (actieagenda topsector), het strategisch masterplan van North Sea Port en de actieagenda van de goederen vervoer corridor Zuid.

Vertalen actieprogramma 2020 -2023 van de Topsector logistiek naar regionaal actieprogramma en uitvoering van de goederen vervoeragenda van het Ministerie van I&W, benutten "Haagse en Europese" Middelen.

Het beleid is erop gericht dat de Zeeuwse ondernemers en innovators optimaal gebruik kunnen maken van de "Haagse en Europese" middelen. Ondersteuning van netwerken, bedrijven en innovators om gebruik van de middelen te maken is een topprioriteit. De Provincie heeft hierin een proactieve rol.

Doelstelling

Arbeidsmarkt

Samen met publieke en private partners (ondernemers, onderwijsinstellingen en overheden = triple helix partijen) zorgen dat de arbeidsmarkt voldoende goed gekwalificeerde arbeidskrachten biedt. Zo kunnen we voldoen aan de vraag van de Zeeuwse werkgevers. Hiervoor scherpen we het Aanvalsplan Arbeidsmarkt verder aan en voeren we deze in samenwerking met de triple-helix-partijen uit.

Acties

Aantrekken, scholen en trainen van kandidaten voor Zeeuwse sectoren (Techniekpact, Hospitalitypact, Zorgpact, Onderwijspact)

Diverse activiteiten en programma's pakken we samen met de partners van het Aanvalsteam Arbeidsmarkt op:

- Human Capital agenda's waaronder JTF (t.b.v. voldoende gekwalificeerd personeel voor de vergroening van de industrie), het opzetten van een nieuwe Human Capital Call 2023, projecten in het kader van Kiezen, leren en werken in de techniek (techniekpact Zeeland) en het aanjagen en stimuleren van een vraaggestuurd onderwijspact.
- Het verder ontwikkelen en verbinden van het Expat Center Zeeland aan het 'arbeidsmarkt-ecosysteem'.
- Het bouwen van een gestructureerde Zeeuwse aanpak Leven Lang Ontwikkelen.\
- Zeeuwse arbeidsmarktinformatie (cijfers en analyses) delen via het platform ArbeidsmarktInZichtZeeland.
- Het verder ontwikkelen van het HR netwerk Zeeland.

Binnen het Aanvalsteam Arbeidsmarkt heeft de Provincie Zeeland een stimulerende procesrol om samen met partners de doelstellingen van het Aanvalsplan te realiseren. We voeren onze rol uit door

de inzet van taken als: signaleren, agenderen, opstarten van activiteiten, coördineren, verbinden en faciliteren.

Komen tot een soepele grensoverschrijdende arbeidsmarkt Zeeland – Vlaanderen

Dit is een activiteit die al langer loopt. We doen verschillende werkzaamheden, waaronder: netwerk Eures, steun geven aan Grensinformatiepunten en aanjagen van grensoverschrijdende projecten. Ook delen wisselen we goede voorbeelden uit en zoeken we naar samenwerkingsmogelijkheden. Binnen het Aanvalsteam Arbeidsmarkt heeft de Provincie Zeeland een stimulerende rol om samen met partners de doelstellingen van het Aanvalsplan te halen. We voeren onze rol uit door de inzet van taken als: signaleren, agenderen, opstarten van activiteiten, coördineren, verbinden en faciliteren.

Ontwikkelen tool: werving, selectie en plaatsing op basis van competenties

Als onderdeel van de doorontwikkeling van het HR Netwerk Zeeland maken we een 'overzicht van goede voorbeelden' voor Zeeuwse ondernemers. Dit zijn goede voorbeelden voor 'werving, selectie en plaatsing op basis van competenties'. Binnen het Aanvalsteam Arbeidsmarkt heeft de Provincie Zeeland een stimulerende rol om samen met partners de doelstellingen van het Aanvalsplan te halen. We voeren onze rol uit door de inzet van taken als: signaleren, agenderen, opstarten van activiteiten, coördineren, verbinden en faciliteren.

Ontwikkelen van een gestructureerde aanpak gericht op het binden van jongeren aan de Zeeuwse arbeidsmarkt

Een doorlopende activiteit met diverse activiteiten waaronder een campagne voor eindexamenscholieren, een kick-off festival voor MBO, HBO en WO jongeren en een traineeprogramma. Binnen het Aanvalsteam Arbeidsmarkt heeft de Provincie Zeeland een stimulerende rol om samen met partners de doelstellingen van het Aanvalsplan te halen. We voeren onze rol uit door de inzet van taken als: signaleren, agenderen, opstarten van activiteiten, coördineren, verbinden en faciliteren.

Opzetten van een warme ontvangst van arbeidsmigranten (uit binnen- en buitenland) (Expat Center, Zeeland Commissionair)

In 2019 is het Expat Center Zeeland in Terneuzen opgericht. Het Center geeft aan internationals en hun werkgevers informatie en advies over het wonen en werken in Zeeuws-Vlaanderen. Door een warm welkom van nieuwe inwoners wordt het vestigingsklimaat van Zeeuws Vlaanderen versterkt en zullen de internationals zich vaker en langer binden aan de regio. Waarmee ze bijdragen aan het oplossen van de krapte op de Zeeuwse arbeidsmarkt. Voornemen is om het Expat Center verder uitrollen. Zowel qua doelgroep, als qua werkgebied en aantal locaties als qua werkgebied.

Opzetten van toolbox voor werkgevers

Als onderdeel van de doorontwikkeling van het HR Netwerk Zeeland wordt een 'toolbox met goede voorbeelden' voor Zeeuwse ondernemers gemaakt. In deze toolbox wordt onder meer de tool: 'werving, selectie en plaatsing op basis van competenties' opgenomen. Binnen het Aanvalsteam Arbeidsmarkt heeft de Provincie Zeeland een stimulerende procesrol om samen met de triple helix partners de doelstellingen van het Aanvalsplan te realiseren. Ten aanzien van de diverse activiteiten is de rol van de Provincie Zeeland: krachten bundeling; signaleren, agenderen, initiëren, coördineren, verbinden en faciliteren en (mede) zorg dragen voor het 'organiserend vermogen'.

Doelstelling

Concurrentiepositie Food

- Eind 2022 is de concurrentiepositie in de aquacultuursector versterkt.
- Eind 2022 is de werkgelegenheid in de visserij en aquacultuursector minimaal op hetzelfde niveau.

NB: acties met betrekking tot 'landbouw' staan in het programma Balans in landelijk gebied.

Acties

Als voorzitter van het landelijke Bestuurlijk Platform Visserijoverheden spelen we een actieve rol in de ondersteuning van de visserijgemeenschappen.

Binnen het landelijk Bestuurlijk Platform Visserijoverheden geven we aandacht aan de voor de visserijsector belangrijke onderwerpen. Denk hierbij aan aanlandplicht, ruimte op zee, Noordzee akkoord en kottervisie.

Ondersteunen van kansrijke innovaties en nieuwe ontwikkelingen in de visserij- en aquacultuursector die kunnen leiden tot nieuwe bedrijvigheid of een hogere toegevoegde waarde in de keten. Hiertoe ondersteunen we ten minste 4 initiatieven.

Stimuleren verdere ontwikkeling van de binnendijkse aquacultuur.

Wij inventariseren de ruimtelijke mogelijkheden voor bestaande en nieuwe ondernemers op dit punt.

Versterken van de Zeeuwse economische clusters agrofood en aquacultuur door middel van haalbaarheidsonderzoeken en demonstraties vanuit de provinciale innovatieregeling Zeeland in Stroomversnelling;

De regeling Zeeland in Stroomversnelling richt zich op de voorkant van de keten. Het onderzoeken van de haalbaarheid en demonstratie van nieuwe initiatieven zijn speerpunten. De mogelijkheden van Europese subsidieprogramma's brengen we onder de aandacht van bedrijven.

We nemen actief deel in projecten om te komen tot nieuwe vormen van schelpdierkweek.

Binnen de tastforce mosselkweek Voordelta onderzoeken we de mogelijkheden om mosselen op de Noordzee te kweken. Binnen de tastforce duurzame oesterkweek onderzoeken we de mogelijkheden lange termijn perspectief te bieden voor oesterkweek in combinatie met natuurbehoud en ontwikkeling.

Wij ondersteunen de netwerkorganisaties Zeker Zeeuws en Food Delta Zeeland in hun werkzaamheden de Zeeuwse Foodcluster verder te versterken;

Dit doen wij zowel financieel als inhoudelijk. Wij participeren in de accreditatiecommissie Zeker Zeeuws en het overleg strategische partners Food Delta Zeeland. Laatstgenoemde organisatie werkt op ons verzoek inmiddels nauw samen met Impuls Zeeland.

Doelstelling

Concurrentiepositie Zeeuwse ondernemers

Doel is om werkgelegenheid en bedrijven te behouden. Dit doen we door de economische structuur te verbeteren, gericht op acquisitie, regionale samenwerking en versterken innovatiekracht.

Acties

Deelnemen aan platform ENZuid (Economisch Netwerk Zuid Nederland)

Provincie Zeeland neemt actief deel aan Economisch Netwerk Zuid Nederland (ENZuid). Hierin werken de provincies Noord-Brabant, Limburg en Zeeland samen met de Triple Helix organisaties in Zuid-Nederland. Vanuit Zeeland nemen de Provincie Zeeland en de Economic Board Zeeland deel. Ook de regionale ontwikkelingsmaatschappijen zijn aangesloten bij het netwerk. Voor Zeeland is dat Impuls Zeeland.

ENZuid maakt inhoudelijke contacten tussen netwerkpartners mogelijk. Dat doet zij door:

- Het delen van kennis.
- Het organiseren van ontmoetingen.
- Het agenderen van verbindende thema's.

De ontmoetingen vinden plaats op zowel directie niveau als bestuurlijk niveau. De ontmoetingen op directie niveau zijn:

- Driemaal per jaar een directieoverleg.
- Eenmaal per jaar een strategische sessie.
De ontmoetingen op bestuurlijk niveau zijn:
- Tweemaal per jaar een Advisory board.
- Eenmaal per jaar een bestuurlijke topontmoeting.

In 2023 vindt de jaarlijkse bestuurlijke topontmoeting in Zeeland plaats.

De verbindende thema's die door ENZuid zijn geagendeerd zijn:

- Vergroening van de chemische procesindustrie.
- Circulair bouwen.

Dockwize: uitvoering van de prestatieafspraken

We maken prestatieafspraken over de uitvoering van overkoepelende activiteiten uit het meerjarenplan "Dockwize: Your Innovation Hub 2023 - 2026". Hoofddoel is structuurversterking door het aanjagen van innovatie, groei en ondernemerschap.

Ondersteunen algemene netwerk-, acquisitie en representatieactiviteiten

Om concrete resultaten voor Zeeland te behalen en om de aantrekkingskracht te versterken, onderhouden we contacten met het netwerk. We organiseren daarvoor 1x per jaar een strategisch overleg met:

- North Sea Port
- Invest in Zeeland
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
- Economic Board Zeeland
- NFIA
- Trade and Innovate NL

Bestuurlijk en ambtelijk ondersteunen we bovenstaande organisaties bij de werving van en het behouden van (internationale) bedrijven.

Ondersteunen van de Zeeuwse ondernemers (starters en MKB)

Door onder andere:

- De MKB Samenwerkingsagenda en het MKB Actieplan (voor het 'brede' MKB) verder uitwerken.
- Met het Overleg Zeeuwse Overheden onze rol vervullen in het herstel en versnellen van de regionale economie.
- Uitvoering geven aan MKB-deal Digitaal Doen Zeeland met het ministerie EZK.
- Vanuit Zeeland deelnemen aan European Digital Innovation Hub (EDIH).

- Het opzetten van en uitvoering geven aan aanvullende instrumenten gericht op familiebedrijven.
- Het opzetten van en uitvoering geven aan aanvullende instrumenten voor financiering van innovatie.
- Uitgeven van een Zeeuws Economisch Bericht.

Uitvoering prestatieafspraken door Impuls Zeeland

Het vergroten van de ontwikkeling van de Zeeuwse (kennis)economie staat voorop. Om deze groei te halen doen we het volgende:

- Business development en uitvoering van projecten.
- Inzet op werving van bedrijven en investeringen.
- Behoud van bedrijven.
- Werk te maken van financiering van innovatie.
- Het stimuleren van internationale handel (Trade & Innovate).

Provinciale Staten ontvangt jaarlijks het werkplan en jaarverslag van Impuls.

Uitvoering prestatieafspraken door Roosevelt Institute for American Studies

Activiteiten in 2023:

- Lezingen voor studenten.
- Publiekslezingen.
- Studentenexcursies aan RIAS door verschillende universiteiten.
- Beursprogramma's voor studenten en onderzoekers.
- Organisatie uitreiking T. Roosevelt American History Award.
- Organisatie van een internationaal congres.
- Organisatie van een publiekssymposium.
- Organisatie NASA Amerikanistendag.

Uitvoering prestatieafspraken door Zeeuwse Milieufederatie (ZMf)

ZMf houdt zich bezig met het verlies aan biodiversiteit, klimaatverandering en klimaatrechtvaardigheid. Dit doet de ZMf door het volgen van drie programmalijnen:

- Ruimtelijke Ordening & Landschap
- Deltawateren
- Duurzaamheid, circulaire economie en energietransitie

In 2023 gaat de aandacht naar de volgende punten:

- Actieplan verduurzaming industrie Zeeland
- Natuurinclusieve energietransitie
- Klimaatbuffers
- Grensoverschrijdende samenwerking
- Gewasdiversificatie
- Westerschelde Narrative

- Raad van Inspiratie jongeren

Doelstelling

Campus Zeeland

De Zeeuwse economie is op termijn versterkt en innovatiever geworden. Dit doen we door realisatie van Campus Zeeland, de (economische) kennis- en innovatienetwerken door te ontwikkelen en te versterken, programma's en projecten, en door behoud en versterking van onderwijs en onderzoek van PO - WO in Zeeland. De kernopgave van Campus Zeeland is gericht op het vergroten van de innovatiekracht van Zeeland & te zorgen voor een toekomstbestendige economie waarin jonge, goed opgeleide mensen het bedrijfsleven versterken.

Acties

Onderbrengen onderzoeksprogramma Vlaanderen-Nederland Deltavraagstukken bij Delta Kenniscentrum

Het onderzoeksprogramma Vlaanderen- Nederland is onderdeel van de Campus Zeeland. In het onderzoeksprogramma gaat de aandacht naar de speerpunten Water, Energie en Voedsel. Als het Delta Climate Center (DCC) opgericht is, kijken we hoe dit onderzoeksprogramma bij deze organisatie in uitvoering komt. Binnen Campus Zeeland heeft de Provincie Zeeland een stimulerende rol om samen met de partners de doelstellingen van Campus Zeeland te realiseren. We voeren onze rol uit door de inzet van taken als: signaleren, agenderen, opstarten van activiteiten, coördineren, verbinden en faciliteren.

Opening en start opleidingen aan het Joint Research Center

Op 15 december 2022 wordt het JRCZ officieel geopend. Vanaf het eerste kwartaal van 2023 starten de opleidingen in het gebouw. Het JRCZ is onderdeel van Campus Zeeland. De aandacht gaat uit naar de speerpunten Water, Energie en Voedsel. Binnen Campus Zeeland heeft de Provincie Zeeland een stimulerende rol om samen met de partners de doelstellingen van Campus Zeeland te realiseren. We voeren onze rol uit door de inzet van taken als: signaleren, agenderen, opstarten van activiteiten, coördineren, verbinden en faciliteren.

Start Delta Kenniscentrum

Eind 2022 wordt het plan Delta Climate Center door de zes founding fathers (HZ, Scalda, UCR, NIOZ, UU, WUR) aan de stuurgroep Wind in de Zeilen aangeboden. Als de stuurgroep akkoord is met het plan, start in 2023 de oprichting van het Delta Climate Center.

Het DCC is onderdeel van de Campus Zeeland welke in fases wordt gerealiseerd, samen met het Joint Research Center, de nieuwe opleidingen en onderzoekstrajecten binnen Scalda, HZ/UAS en UCR (UCR Engineering & Innovation) en de samenwerking met UGent rondom Deltavraagstukken Vlaanderen/Nederland. Focus ligt op de speerpunten Water, Energie en Voedsel. Binnen Campus Zeeland heeft de Provincie Zeeland een stimulerende procesrol om samen met de triple helix partners de doelstellingen van Campus Zeeland te realiseren. De rol van Campus Zeeland is krachten bundeling; signaleren, agenderen, initiëren, coördineren, verbinden en faciliteren; zorg dragen voor het 'organiserend vermogen'.

Verbinden tracks Engineering en Innovation aan (Zeeuwse) onderwijs- en onderzoeksinfrastructuur en bedrijfsleven/opgaven

Nu de Engineering en Innovation tracks ontwikkeld zijn en een succesvol onderdeel zijn van het UCR curriculum is het van belang dat het programma verbonden en verankerd wordt met de Zeeuwse onderwijs- en onderzoeksinfrastructuur en opgaven/bedrijfsleven.

De tracks Engineering en Innovation zijn onderdeel van de Campus Zeeland welke in fases wordt gerealiseerd, samen met het Joint Research Center, de nieuwe opleidingen en onderzoekstrajecten binnen Scalda, HZ/UAS, het Delta Climate Center en de samenwerking met UGent rondom Deltavraagstukken Vlaanderen/Nederland. Focus ligt op de speerpunten Water, Energie en Voedsel.

Binnen Campus Zeeland heeft de Provincie Zeeland een stimulerende procesrol om samen met de triple helix partners de doelstellingen van Campus Zeeland te realiseren. De rol van Campus Zeeland is krachten bundeling; signaleren, agenderen, initiëren, coördineren, verbinden en faciliteren; zorg dragen voor het 'organiserend vermogen'.

Versterken businessmodel, organiserend vermogen in intersectorale samenwerking tussen de al bestaande netwerken (professionaliseren en verbinden met eco-systeem)

De K&I netwerken verder ontwikkelen tot robuuste netwerken. Deze netwerken willen we sterker verbinden aan andere Zeeuwse innovatie projecten, zoals de Campus Zeeland, de human capital agenda's en de field-, test- en livinglabs). We willen de betrokkenheid van de Economic Board vergroten. Binnen Campus Zeeland heeft de Provincie Zeeland een stimulerende procesrol om samen met de triple helix partners de doelstellingen van Campus Zeeland te realiseren. De rol van Campus Zeeland is krachten bundeling; signaleren, agenderen, initiëren, coördineren, verbinden en faciliteren; zorg dragen voor het 'organiserend vermogen'.

Versterken gehele onderwijs- en onderzoekskolom van PO - WO

We werken samen met het onderwijs aan een programma van projecten voor het versterken van het onderwijs (van primair onderwijs tot wetenschappelijk onderwijs). Binnen Campus Zeeland heeft de Provincie Zeeland een stimulerende procesrol om samen met de triple helix partners de doelstellingen van Campus Zeeland te realiseren. De rol van Campus Zeeland is krachten bundeling; signaleren, agenderen, initiëren, coördineren, verbinden en faciliteren; zorg dragen voor het 'organiserend vermogen'.

Doelstelling

Innovatie infrastructuur en - fondsen

Eind 2023 zijn er nieuwe innovaties verwezenlijkt en is vergroting van de concurrentiekracht van bedrijven in Zeeland tot stand gekomen. Op basis van Wind in de zeilen vergroot het Rijk haar inbreng in het Investeringsfonds Zeeland (AGIO-storting). Hierdoor is het investeringsvermogen vergroot. Jaarlijks stort het Rijk € 5 mln (2020-2023).

Acties

Het benutten van nationale en Europese programma's als cofinanciering bij de realisatie van innovatie en economische structuurversterking

Met de Subsidieregeling MKB innovatiestimulering Topsectoren Zuid-Nederland (MIT Zuid) wordt decentraal uitvoering gegeven aan stimulering van innovatieve haalbaarheids- en R&D samenwerkingsprojecten. Stimulus Programmamanagement is de organisatie die de regeling uitvoert. Voor 2023 streven we naar toekenning van tien subsidies voor Zeeuwse haalbaarheidsprojecten en zes subsidies voor Zeeuwse R&D samenwerkingstrajecten. Voor 2023 streven we naar Europese subsidie voor minimaal twee projecten per openstelling in de Europese subsidieprogramma's onder het ELFPO- en EFRO-programma.

Uitvoering geven aan de Europese programma's waarin Zeeland partner is

- Voor Zeeland opstellen en uitvoeren van het Toekomstig Cohesiebeleid 2021-2027. De vijf Strategische hoofdopgaven en de vastgestelde Regionale Innovatie Strategie 2021-2027 (RIS) zijn vertrekpunten. Samenwerking is nodig met de andere Zeeuwse Opgaves en onze Zeeuwse partners (gemeenten, waterschap, bedrijfsleven, Economic Board, Cultural Board en kennisinstellingen). Maar er is ook samenwerking nodig in Zuid-verband, in IPO verband en met Vlaanderen.
- Uitvoering geven aan de Europese programma's. Zeeland is hierin partner samen met OP Zuid, POP3, Interreg Vlaanderen-Nederland, Interreg B en C programma's, EMVAF. We willen de mogelijkheden hiervan benutten voor Zeeland.

- Het bevorderen van grensoverschrijdende samenwerking door onder andere het Straits Comité (acht regio's rond de Noordzee in Nederland, België, Frankrijk en het VK) en de Scheldemond Raad. In 2023 organiseert Zeeland het jaarlijkse evenement voor de Straits Comité, gekoppeld aan het thema klimaatverandering. Daarnaast subsidiëren we kleinschalige grensoverschrijdende samenwerkingsprojecten binnen die acht regio's.
- Kansen rond de ontwikkeling van fondsen waar mogelijk beïnvloeden voor benutting in Zeeland. Hiermee willen we een optimaal bereik van de vijf Strategische hoofdopgaven en de vastgestelde Regionale Innovatie Strategie 2021-2027 (RIS) halen.
- Uitvoering geven aan het Just Transition Fund Zeeuws-Vlaanderen/Vlissingen-Oost.
- Ontwikkelingen op het gebied Europese Green Deal (w.o. in het bijzonder Europese Digitale Agenda en Farm2Fork Strategie) monitoren. Waar mogelijk vertalen we ontwikkeling naar de Zeeuwse uitvoering van de Europese subsidieprogramma's. MKB- en andere bedrijven informeren over Europese subsidiemogelijkheden, zoals de programma's onder de ELFPO- en EFRO-fondsen.

Uitvoering geven aan het Investeringsfonds Zeeland BV.

- ZeelandFM geeft 25 groei- en innovatievouchers uit. Zeeland Financial Matching stimuleert en ondersteunt de groei- en innovatieplannen van Zeeuwse studenten, startups, scale-ups en innovatief MKB. Het doel is om bij te dragen aan het verbeteren van innovatie, ondernemerschap en de concurrentiekracht van bedrijven. Hierdoor versterkt de Zeeuwse economie.
- InnoGo! geeft minimaal acht leningen aan innovatieve starters/MKB-ers. Minimaal 10 starters starters/MKB-ers krijgen binnen het netwerk van InnoGo! begeleiding en coaching.
- Met het Zeeuws Participatiefonds (ZPF) verstrekken we risicodragend kapitaal, kennis en kunde van de aandeelhouders, het fondsmanagement en hun netwerken. Dit door aandelenparticipaties en/of achtergestelde leningen uit te geven aan minimaal vijf innovatieve ondernemers. Deze bedrijven zitten in de (door)ontwikkelfase of de groeifase. Ze voegen waarde toe met een belangrijk effect op de Zeeuwse economie en werkgelegenheid.
- Met 'Wind in de zeilen' vergroot het Rijk haar inbreng in het Investeringsfonds Zeeland (AGIO-storting). Hierdoor vergroot ook het investeringsvermogen. De totale omvang van de storting bedraagt 20 miljoen euro (vanaf 2021, jaarlijks 5 miljoen euro).

Het bestuur van het Investeringsfonds Zeeland BV schat in of de financiële vaste activa afgewaardeerd moeten worden. Dit gebeurt op basis van de financiële informatie van de ondernemingen. Ook gesprekken met de ondernemers en het betaalgedrag bij aflossingen en rente zijn van invloed op deze inschatting. De doelstelling van het Investeringsfonds Zeeland behalen we door het verstrekken van hoog risicodragend kapitaal. Het eigen vermogen van de ondernemingen in het Investeringsfonds Zeeland is in de meeste gevallen negatief. Hierdoor is er sprake van een grote schattingonzekerheid over de waardering van de deelnemingen en de verstrekte leningen. Deze (schatting)onzekerheid had geen gevolgen voor het oordeel van de accountant van het IFZ.

Uitvoering geven aan het Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling 2.0

Als Provincie Zeeland geven we uitvoering aan de Regio Deal Zeeland. 2023 is het laatste jaar van uitvoering van deze deal. Projecten ronden we zoveel mogelijk af in 2023.

Verlenen van subsidie aan voorstellen ter stimulering van innovatie en verbetering van het gebruik van financieringsregelingen

Ondersteunen en/of subsidiëren van onder andere:

- De Zeeuwse Innovatieprijs Emergo.
- Netwerkbijeenkomst excellerende MKB bedrijven.

- Initiatieven voor het versterken van het Zeeuwse startersklimaat.
- Ontwikkel-, test- en demolocaties zoals KAAP Vlissingen en OMC Middelburg.
- Bedrijfsregeling Interreg (opvolger CrossRoads).
- Familiebedrijven.
- Zeeuws Informal Investors Netwerk.
- De ZomerOndernemer.

Daarnaast vergroten we samen met Impuls Zeeland en Stimulus de bekendheid van Europese subsidiemogelijkheden onder Zeeuwse partijen.

Uitvoering geven aan de subsidieregeling Zeeland in Stroomversnelling.

De regeling 'Aanjaaggelden Zeeland in Stroomversnelling' stelt subsidies beschikbaar voor haalbaarheidsonderzoeken en demonstratieprojecten om innovaties te stimuleren. Het doel is om daarmee de Zeeuwse economie duurzaam te versterken en de concurrentiepositie te verbeteren. Zeeuwse gemeenten, rijk en de provincie financieren de regeling. 2023 is het laatste jaar van de huidige regeling. Van de middelen worden in 2023 drie openstellingen uitgevoerd:

- 2 brede openstellingen voor haalbaarheidsonderzoeken en demonstratieprojecten.
- 1 Human Capital Agenda openstelling gericht op het terugdringen van de krapte op de arbeidsmarkt.

We verkennen de mogelijkheden om de regeling na 2023 voort te zetten.

Doelstelling

Marketing en Imago

Een sterker Zeeuws imago helpt bij het aantrekken van toeristen, arbeidskrachten, inwoners, studenten en nieuwe bedrijven. Doel is het herpositioneren van het Zeeuwse imago zodat mensen Zeeland meer en eerder gaan overwegen als plek om te recreëren, verblijven, leven, wonen, werken en studeren.

Acties

Continueren van de digitale marktwerking dmv het platform www.zeeland.com en daaraan verbonden social media kanalen. Belangrijk hierbij is in contact te blijven met geïnteresseerde doelgroepen en het aantal fans van Zeeland verder uit te breiden.

Continueren van de digitale marktwerking door middel van het platform www.zeeland.com en daaraan verbonden social media kanalen. Belangrijk hierbij is om in contact te blijven met geïnteresseerde doelgroepen en het aantal fans van Zeeland verder uit te breiden.

De bestaande positionering 'Zeeland Land in Zee' evalueren en waar nodig verder door ontwikkelen in producten en campagnes.

Verder vorm geven aan de nieuwe positioneringsstrategie voor Zeeland door samen met netwerkpartners nieuwe initiatieven te ontwikkelen. De organisatie voeren we samen met partners uit. We communiceren hierover via onze kanalen.

Het uitvoeren van een nulmeting naar het Zeeuwse imago en de resultaten hiervan verwerken in een vernieuwde merkstrategie (positionering) en meenemen in de uitvoering.

Door middel van marketing- en promotieactiviteiten bijdragen aan de doelstellingen uit het toeristische beleid om toeristen te verleiden om naast het kustgebied ook andere delen van Zeeland te bezoeken. Ook willen we stimuleren dat toeristen buiten het hoogseizoen onze provincie bezoeken.

Het voeren van campagnes voor specifieke doelgroepen samen met regionale partners (product-markt combinaties) en meewerken aan campagnes van partners.

Door middel van marketing- en promotieactiviteiten in samenwerking met regionale partners werken aan het bereiken van specifieke doelgroepen die nodig zijn voor het oplossen van actuele vraagstukken, zoals bijvoorbeeld het tekort op de Zeeuwse arbeidsmarkt.

Doelstelling

Circulaire economie

We realiseren circulaire verdienmodellen. We stimuleren bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen tot het ontwikkelen en testen van circulaire en biobased productiemethodes, efficiënt grondstoffengebruik én circulair ontworpen producten en verdienmodellen. Dit leidt tot verdergaande samenwerking waarbij ketens worden verkort en grondstoffen uitgewisseld én nieuw ontwikkelde circulaire productiemethodes zijn opgeschaald.

Ondersteunend hieraan stimuleren we de omslag naar hernieuwbare grondstoffen én verminderen we de vraag naar primaire grondstoffen door het stimuleren van hergebruik van producten en grondstoffen.

Acties

We helpen mee aan de doorontwikkeling van de Biobased Innovation Garden. Medio 2021 heeft het project een driejarige provinciale subsidie gekregen. De voortgang in 2022 verloopt conform planning.

We nemen deel aan het 'transitiedpad Circular Delta' als onderdeel van Smart Delta Resources. Eerdere activiteiten van stichting Circular Biobased Delta zijn hierin ondergebracht (waaronder het ontwikkelen van grootschalige businesscases).

We rollen biobased en circulair inkopen uit binnen Zeeland via 'Maatschappelijk Verantwoord Inkopen'. SDG's (Sustainable Development Goals) zijn hierin leidend.

Het actieplan MVI, met onder andere circulaire / biobased doelstellingen, is in 2021 door GS vastgesteld. Via de 'IPO krachtenkaart CE en provinciale kansenskaarten' werken we actief samen aan de kennisopbouw rond inkoop- en aanbesteding op nationaal niveau. Ook op internationaal niveau, het Interreg4SeasProject Circular Biobased Construction Industry (CBCI) wordt kennis op- en uitgebouwd. Dit versterkt de rol van inkoop en aanbesteding op beleidsmatig 'circulair' terrein.

We stimuleren circulair bouwen via het 'K&I netwerk circulair bouwen' dat we begeleiden naar zelfstandigheid.

We blijven actief in dit 'triple-helix' netwerk en zorgen voor bredere kennis- en project ontwikkeling richting opschaling. We sluiten aan bij de kennisnetwerken Cirkelstad en Economisch Netwerk (EN) Zuid - Zeeland, Brabant, Limburg.

We stimuleren circulaire innovaties bij MKB'ers door o.a. circulair/biobased innovatievouchers, het CIRCO project en het Symbioses 4 Growth (S4G) project.

In 2021 heeft het voucher project een provinciale subsidie voor twee jaar gekregen. In 2022 is het voucherproject voor één jaar verlengd. Impuls speelt hierbij een belangrijke rol.

We werken aan de 'duurzame havens' samen met Portiz, NSP en Zeeuwse Milieufederatie waarbij we acties van de werkgroep Vitaal Sloegebied en Kanaalzone integreren.

We versterken de samenwerking met North Sea Port District om te komen tot een meer afgestemde aanpak voor havens en industrie. Programma's zoals Economisch Netwerk (EN) Zuid en 'groene chemie nieuwe economie' gebruiken we om doelstellingen op circulair en biobased gebied te behalen.

Samenwerking Zeeuwse Overheden

We ondersteunen Zeeuwse gemeenten bij het ontwikkelen van uitvoeringsbeleid op het gebied van circulaire economie. De gemeenten hebben besloten, op de gebieden afval, inkoop en aanbesteding én de gebouwde omgeving, samen te werken. We werken daarin samen met de Regionale Energiestrategie (RES) 2.0.

IPO provinciale krachtenkaart en kansenkaart circulair

De IPO provinciale krachtenkaart en kansenkaart circulair borgt en richt onze provinciale inzet in IPO verband. We nemen actief deel aan alle 5 thema's bij het IPO (Circulair inkopen en aanbesteden, Circulair bestendigen van Omgevingsvisie en VTH-uitvoeringspraktijk, Ontwikkelen en uitrollen Regionale Circulaire Ecosystemen, Ondersteunen van het regionale bedrijfsleven in de CE transitie en Monitoring CE).

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Beroepsbevolking	192.000	197.000	197.000	197.000	197.000	199.000
Saldo in- en uitgaande pendel	-16.900	-16.900	-16.900	-16.900	-11.000	-11.000
Hoog opgeleide beroepsbevolking	51.000	53.000	53.000	53.000	Zeeuws-Vlaanderen 20,6% Overige Zeeland 27,8%	63.000
Spanningsindicator vraag/aanbod arbeidsmarkt	2,05	3,21	3,58	2,26	4,49 zeer krap	5,88 zeer krap (medio 2022)
Huishoudensinkomen	40.400	40.400	40.400	40.400	45.400	45.700

Doelindicatoren

Doelindicatoren	Indicator	Stand 2019	Stand 2020	Stand 2021	Streefwaarde 2022 (Stand medio 2022)	Streefwaarde 2023	Einddoel
Werkloosheid		2,8%	3%	3%	1,5%	1,5%	3%
Werkgelegenheid (LISA/CBS)		184.000	184.500	188.700	199.000	199.000	185.000
Werkgelegenheid groei in % (LISA/CBS)	% bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) ten opzichte van de totale beroepsbevolking in de leeftijd van	2,2%	0,3%	2%	3%	1,5%	0,5% p.j.

	15–75 jaar (conform CBS- definitie)						
Bruto Regionaal Product (CBS) in €		14.391.000.000	13.945.000.000	13.995.000.000	+1,5% p.j.	+1,5% p.j.	1,5% p.j.
Bruto Regionaal Product groei in % * (CBS)	% toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar	0,8%	-3,1%	1,03%	2,5% p.j.	1,5%	1,5% p.j.
Innovatie Index		0,47		Moderate innovator	Moderate innovator	Moderate innovator	Moderate innovator (EU Regional Innovation Scoreboard)
Nieuwe bedrijfsvestigingen via Impuls		7		5	5	5	5 per jaar (trend van volume to value)

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023
Lasten	
040101-Arbeidsmarkt	497
040102-Concurrentiepositie food	354
040103-Concurrentiepositie Zeeuwse ondernemers	2.643
040104-Campus Zeeland	808
040105-Innovatieinfrastructuur en - fondsen	5.689
040106-Marketing en Imago	940
040107- Circulaire economie	1.252
040108-Concurrentiepositie logistiek	2.377
049999-Ambtelijke inzet	5.479
Totaal Lasten	20.039
Baten	
040103-Concurrentiepositie Zeeuwse ondernemers	0
040105-Innovatieinfrastructuur en - fondsen	616
Totaal Baten	617
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	19.423
Onttrekkingen	
980499 Bestemmingsreserves-Pr.4	6.582
Toevoegingen	
980499 Bestemmingsreserves-Pr.4	1.765
Mutaties reserves	-4.817
Resultaat na bestemming	14.606

5 Programma Mobiliteit op maat

Inleiding en ontwikkelingen

Goed wonen, werken en leven in Zeeland vraagt om een optimale bereikbaarheid. Dat betekent niet per se méér mobiliteit. Een fysieke verplaatsing is namelijk niet altijd nodig, zo bleek in de periode van COVID-19. Ook kan gekozen worden voor slimme locatiekeuzes, waardoor lopen en fietsen aantrekkelijker worden. Dat moet dan wel veilig kunnen gebeuren.

Via de opgave Slimme Mobiliteit werkten we aan slimme én duurzame maatregelen. Deze maatregelen kunnen helpen bij het oplossen van vraagstukken over bereikbaarheid in Zeeland. Dit alles betekent niet dat we niet meer kijken naar een oplossing met meer infrastructuur. In plaats daarvan kijken we in het voortraject en tijdens het afwegen van oplossingen naar een meer complete aanpak. Een aanpak met twee kanten: vanuit de effecten van meer mobiliteit en vanuit de mogelijke oplossingen voor een betere bereikbaarheid.

De invalshoeken daarbij zijn zowel economisch (bijdrage aan bruto Zeeuws product) als maatschappelijk (bijdrage aan bruto Zeeuws geluk). Deze aanpak loopt via vijf sporen:

1. Beïnvloeden van verkeersgedrag via een regionale aanpak.
2. Investeren in verbetering van de infrastructuur met het oog op doorstroming én verkeersveiligheid.
3. Inzet op multimodale netwerken en goederencorridors om snelheid en betrouwbaarheid van (goederen)vervoer te borgen.
4. Bieden van een systeem van collectief vervoer als basismobiliteit.
5. Ontwikkelen en realiseren van slimme en duurzame mobiliteitsconcepten (personen en goederen).

Dit programma omvat de inspanningen die we hiertoe in 2023 gaan leveren in aansluiting op - en ter versterking van - de activiteiten van andere overheden, ondernemers, kennisinstellingen en de Zeeuwen zélf.

Naast deze uitvoeringsagenda, maakt ook het beheer en onderhoud van de provinciale (water) wegen onderdeel uit van dit programma.

Speerpunten

- Werkgeversaanpak verkeersveiligheid om zo een verkeersveilig gedrag van de eigen werknemers te bevorderen.
- In afstemming met politie en Openbaar Ministerie inzetten op betere handhaving, zowel staande houding als via camera's (onder andere trajectcontroles en vanaf 2023 de toepassing van Verplaatsbare Flitspalen (VFP)).
- Start programmafase Goederenvervoer Corridor Zuid in afstemming met Rijk, partnerregio's en betrokken havens.
- In samenwerking met deze partners wordt een actieprogramma voor de binnenvaart opgesteld. De partners van de Goederenvervoer Corridor Zuid ontwikkelen een actieprogramma die op deze corridor toegevoegde waarde biedt. Enkele verbeteringen zoals voorgesteld in het onderzoeksrapport van Panteia worden uitgevoerd. Ook wordt de regionale afstemming en samenwerking met de partners en branche organisaties geïntensiveerd.
- Versnelling van de busverbinding Rotterdam-Zierikzee-Goes-Terneuzen-Gent, met specifiek aandacht voor het traject Terneuzen-Gent.
- Installeren van slimme verkeerslichten op diverse locaties in Zeeland (onder andere op de Deltaweg N256).
- Pilots met zelfstandig transport ('mixed traffic') en zelfstandig personen vervoer (autonoom varende pont).

- Verdere planuitwerking van Rail Gent-Terneuzen, gericht op financiering en organisatie (governance).
- Uitvoeren van een strategische toekomstverkenning naar de Midden Zeeland route (MZR).
- In aansluiting daarop: opstellen van een Startnotitie voor de Deltaweg N256 (doorstroming, verkeersveiligheid, leefbaarheid).
- Uitvoeren van het Transitieplan openbaar vervoer voor de periode 2022 tot en met 2024. Dit plan is gericht op omgaan op de huidige vervoersvraag samen met blijvende effecten van COVID-19.
- Voorbereiden aanbesteding van nieuwe bus-concessie (per 2025) vanuit de uitgangspunten van de Regionale Mobiliteit Strategie (RMS).
- Verder uitbouwen van verkeers- en incidentmanagement, mede door inzet van data ('data top 15', Regionaal Data Team).
- Voorbereiding en uitvoering geven aan infrastructurele projecten zoals voorzien met het Meerjarenprogramma Infrastructuur Zeeland (MIZ).
- Formeren 'team Bereikbaar Zeeland' (Zeeland breed) in het kader van integrale hindersaanpak.
- Living Lab Smart Mobility is aanjager van innovatie in personenmobiliteit (onder andere Mobility as a Service en autonoom vervoer).
- Doorontwikkelen van de haltetaxi tot een deeltaxi die past binnen de nieuwe mobiliteitsmix.
- Uitvoeringsplan maken voor hubontwikkeling, gericht op realisatie van minimaal twee stationshubs, vier regiohubs en zes reguliere hubs voor 2025.
- Faciliteren en meebetalen van en aan initiatieven voor deelfietsen (dagelijks gebruik én toeristisch) en deelauto's (gericht op 2.000 deelauto's in 2025).
- Samen met gemeenten stappen zetten bij de ontwikkeling van een mobiliteitscentrale. De focus ligt op werkzaam zijn bij de start van de nieuwe busconcessie.

Beleidskader

- [Mobiliteitsvisie Zeeland 2028, juli 2016](#)
- [Nieuwe lijnen, Beleidsplan openbaar vervoer Zeeland 2015 – 2025, juni 2013](#)
- [Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland \(2018\)](#)
- [Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 \(dit is een landelijk kader en niet door Provinciale Staten van Provincie Zeeland vastgesteld\)](#)
- [Zeeuwse uitvoeringsagenda Verkeersveiligheid](#)
- [Investeringsstrategie Wegen](#)

Reguliere taken

- Het beheer en onderhoud van onze provinciale infrastructuur. Die bestaat uit (water)wegen, civiele kunstwerken nat en droog en aanlandingsvoorzieningen, terminals en baggerwerken voor het fietsvoetveer.
- Het beheer van de concessies voor openbaar vervoer: bus en Westerschelde Ferry.

Voor een efficiënt en effectief beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur hanteren we de principes van assetmanagement. Met assetmanagement kunnen we onze infrastructuur en bijbehorende voorzieningen gericht beheren en onderhouden. Daartoe is in 2018 het strategisch beheerkader vastgesteld. Voor de verschillende thema's zoals groen, verhardingen, verlichting, droge- en natte kunstwerken etc. is het beheerkader nader uitgewerkt in afzonderlijke beheerplannen per type asset. Als laatste is in 2022 het beheerplan voor de natte infrastructuur vastgesteld. De aanpak en activiteiten worden toegelicht in de paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen.

Voor de concessies van busvervoer en Westerschelde Ferry is het belangrijk om een goed beheer af te spreken. Dit gebeurt door de juiste kwaliteitsindicatoren te combineren met flexibiliteit. Zo kunnen we inspelen op trends en ontwikkelingen. Dit gaat nu bijvoorbeeld over de COVID-19 pandemie. In hoeverre is er een blijvend effect na de crisismaatregelen van 2020/2021? Moeten we daar rekening mee houden in de dienstregeling van 2022?

Daarnaast is er sprake van het 'bij de tijd' houden van de bus-concessie, welke tot en met 2024 loopt. Daartoe is in 2020 een intentieovereenkomst met Connexxion gesloten. Het gaat om onder andere het verder verbeteren van het netwerk en de invoering van nieuwe vormen van betalen.

Eenzelfde traject is er voor de Westerschelde Ferry (WSF) (looptijd concessie tot 2024). We onderzochten de behoefte aan onderhoud van beide SWATH-schepen tot 2033 (einde levensduur). Dit is ook belangrijk voor de afweging rond de toekomst van de WSF waartoe in 2021 een marktconsultatie werd uitgevoerd. Het gaat hier om onder andere de rol van de markt en inzet van nieuwe schepen.

Maatschappelijk effect

Provincie Zeeland werkt samen met andere overheden in Zeeland aan een compleet netwerk van infrastructuur en collectieve voorzieningen van mobiliteit. Deze moeten betrouwbaar, snel en veilig zijn

Betrouwbaarheid: Het mobiliteitssysteem moet ervoor zorgen dat je op tijd op je bestemming bent. Of dat goederen op het juiste moment aankomen.

Snelheid: Voor functionele verplaatsingen (zoals woon-werk verkeer) mag de reistijd niet te lang zijn.

Veiligheid: We accepteren niet dat er gewonden en dodelijke verkeersslachtoffers vallen.

Doelstelling

Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen

Een doelmatig en doeltreffend beheer van de provinciale (water)wegen op zodanige wijze dat deze aansluit bij de principes van assetmanagement en voldoet aan het onderhoudsniveau zoals door het bestuur vastgesteld.

Ten behoeve van een efficiënt en effectief beheer en onderhoud van de provinciale (vaar)wegen is het Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland vastgesteld. Bij het in stand houden van de infrastructuur wordt gekeken naar de prestaties die de kapitaalgoederen moeten leveren, de kosten die daaraan verbonden zijn en de risico's die daarbij acceptabel zijn. Naast informatiebeheer en organisatiestructuur vormt het Beheerkader de derde pijler waardoor de instandhouding (beheer en onderhoud) van de provinciale (vaar)wegen doelmatiger georganiseerd kan worden. Als nadere uitwerking van het Beheerkader is per infrastructuureel kapitaalgoed een Uitvoeringsstrategie opgesteld. Daarin is nader beschreven op welke wijze dat specifieke kapitaalgoed in stand wordt gehouden.

Acties

De versterking van de samenwerking met andere (vaar)wegbeheerders middels periodieke afstemmingsmomenten, we richten ons onder andere op een goede afstemming van wegwerkzaamheden en het voorkomen van overlast voor de weggebruikers.

Als regio staan we voor een grote onderhoudsopgave met stremmingen tot gevolg. Daarbij is het Zeeuwse wegennet, zeker in de zomerperiode met veel toeristisch verkeer, vanwege het beperkte aantal oeververbindingen kwetsbaar voor uitval van wegen door bijvoorbeeld incidenten.

Met de huidige samenwerking binnen het Regionaal Verkeersteam (RVT) staan we voor bovenstaande uitdagingen nog onvoldoende gesteld. Wij zetten in om meer als één geheel te gaan optreden en daarom formeren we een team Bereikbaar Zeeland met als drie voornaamste doelen:

1. Beperken van de hinder van geplande werkzaamheden aan weg, water en evenementen door in te zetten op slim plannen en slim reizen.
2. Slagvaardig acteren en beperken hinder bij ongeplande stremmingen (door incidenten of uitgesteld onderhoud).
3. Stimuleren van duurzaam reisgedrag en vergroten leefbaarheid als mitigerende maatregel bij stremmingen, met structurele gedragsverandering als achterliggend doel.

Het team Bereikbaar Zeeland is een (vaar)wegbeheerder-overstijgend team dat (inhoudelijke) werkzaamheden kan uitvoeren voor en namens de Zeeuwse wegbeheerders. Daardoor is het mogelijk om de scope van het huidige RVT te verbreden (ook Slim Reizen) en verdiepen (Slim Plannen, verder vooruit en beter analyseren). Het team krijgt een beleidstool in handen om de capaciteit van het bestaande wegennet beter te benutten en daarmee investeringen in extra asfalt te voorkomen of uit te stellen. Daarbij zoeken we uitdrukkelijk de samenwerking met bedrijven, belangenorganisaties etc.

Met deze integrale hindaanpak nemen de wegbeheerders van het Zeeuwse hoofdwegennet gezamenlijk meer regie op de bereikbaarheid, verkeersveiligheid, leefbaarheid en duurzaamheid in de regio tijdens onvoorziene stremmingen, incidenten, werkzaamheden en evenementen. Het hoofddoel is het beperken en terugdringen van maatschappelijke kosten van hinder en files (minder voertuigverliesuren). Ook willen we het imago van Zeeland als provincie van rust en ruimte behouden en versterken.

Samen met Rijkswaterstaat, North Sea Port, NV Westerscheldetunnel en Waterschap Scheldestromen zetten we de transitie in gang van RVT naar team Bereikbaar Zeeland, en voor de nadere uitwerking een kwartiermaker aan te stellen. In de kwartiermakersfase stellen we een samenwerkingsovereenkomst (SOK) op, bepalen we de exacte scope bepaald en bepalen en regelen we de structurele benodigde middelen. Een definitief besluit over het op te richten Team Bereikbaar Zeeland wordt verwacht medio 2023.

Het plannen en uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden aan infrastructurele kapitaalgoederen op dusdanige wijze dat ze op het vastgestelde niveau in stand worden gehouden.

We verbeteren het inzicht in meerjarige onderhoudsplanningen en het behoud binnen en tussen de verschillende kapitaalgoederen. Dat doen we door assetmanagement uit te voeren in de organisatie en Uitvoeringsstrategieën vast te stellen. In 2023 werken we aan het actueel maken van het Strategisch Assetmanagement Plan. Daarnaast vindt afstemming plaats met de plannen op het gebied van de investeringsagenda wegen (instandhouding in relatie tot nieuwbouw). Het vastgestelde niveau is met deze werkwijze geborgd.

nadere uitwerking assetmanagement door actualisatie en implementatie uitvoeringsstrategieën

In 2022 is de uitvoeringsstrategie voor de zogeheten natte infrastructuur vastgesteld. Dit omvat het Kanaal door Walcheren met de daar aanwezige bruggen en sluisen alsmede de Zeelandbrug. Nu zijn er voor alle infrastructurele 'assets' uitvoeringsstrategieën of beheerplannen vastgesteld. We vernieuwen in 2023 het Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland volgens de nieuwe principes van assetmanagement. Dit doen we omdat het vorige plan dateert van 2017/2018.

Doelstelling

Verbetering verkeersveiligheid

We hebben de verkeersveiligheid in Zeeland vergroot zodat er zo min mogelijk verkeersslachtoffers vallen.

Het doel is nul dossiers in Zeeland en dus 100% verkeersveiligheid. We willen dit doel bereiken door samen te werken met Zeeuwse wegbeheerders en maatschappelijke partners die betrokken zijn bij verkeersveiligheid. Wij werken met hen samen in het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland (ROVZ). Gezamenlijk hebben we medio 2020 een Zeeuwse uitvoeringsagenda SPV vastgesteld, gebaseerd op het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Deze uitvoeringsagenda bevat onze uitvoeringsstrategie voor de komende jaren.

De uitgangspunten hiervan zijn:

- De brede netwerksamenwerking.
- De inzet van de drie E's; Techniek (infra), Onderwijs/Educatie (gedragsinvloed) en Handhaving (handhaving).
- De aanpak gericht op het verminderen van risico's.

De meeste risico's in Zeeland liggen in de infrastructuur, de heterogeniteit (verschillende vervoersmodaliteiten op dezelfde infrastructuur zoals fietsen die verschillende snelheden rijden en landbouwverkeer dat zich mengt met ander verkeer), kwetsbare en onervaren weggebruikers, afleiding en verkeersovertreders (snelheid, alcohol en drugs en dergelijke). Ten aanzien van deze thema's gaan we ons inspannen om de risico's voor verkeersveiligheid zoveel mogelijk te verminderen.

Acties

Algemene coördinatietaken (monitoring, kennisoverdracht, beleidsontwikkeling, subsidies)

Het team ROVZ zorgt voor de gecoördineerde uitvoering van de Zeeuwse Uitvoeringsagenda SPV 2030. Deze coördinerende taak bevat verschillende onderdelen. Partners worden samengebracht en acties van verschillende partners worden zo op elkaar afgestemd. Via het team ROVZ wordt informatie over verkeersveiligheid gedeeld. We zijn ook contactpersoon voor het statistisch programma VIA en delen belangrijke informatie met onze partners via o.a. regelmatig uitgebrachte nieuwsbrieven en nieuwsflitsen. Voor heel Zeeland coördineren we de campagne-uitingen en doen we de communicatie. We organiseren jaarlijks de Zeeuwse maand van de verkeersveiligheid. We zijn ook verantwoordelijk voor het ontwikkelen en organiseren van verkeerseducatie op Zeeuwse basisscholen, middelbare scholen en het MBO en HBO. Subsidieaanvragen worden door het team ROVZ afgehandeld.

We maken de provinciale infrastructuur veiliger en stimuleren andere Zeeuwse wegbeheerders hetzelfde te doen

Als wegbeheerder is de Provincie continue bezig met het verbeteren van de veiligheid van haar eigen infrastructuur. Bij het aanleggen van nieuwe infrastructuur worden de principes van duurzaam veilig gerespecteerd. Daarnaast stimuleren we vanuit het team ROVZ de andere wegbeheerders hetzelfde te doen. We maken onder andere gebruik van de stimuleringsregeling van de rijksoverheid.

We maken het verkeer veiliger voor kwetsbare en onervaren weggebruikers

Kwetsbare en onervaren weggebruikers hebben een grotere kans om bij een verkeersongeval betrokken te raken en zijn ook vaker slachtoffer van een ongeval. Vanuit het ROVZ werken we samen met onze partners zoals Zeeuwse scholen, Sport Zeeland, VVN, BOVAG, CBR, ZLM en ANWB aan bewustwording door verkeerseducatie. We geven voorlichting en bieden trainingen aan en wijzen hen zo op hun onervarenheid en kwetsbaarheid en op de risico's die dat met zich meebrengt

Binnen verkeerseducatie streven we via het ROVZ een doorlopende leerlijn na, oftewel permanente verkeerseducatie. Het aanleren van de noodzakelijke basiskennis, basisvaardigheden en basisattitudes is belangrijk om op verschillende manieren met verschillende voertuigen op een zo veilig mogelijke wijze deel te kunnen (blijven) nemen aan het verkeer.

Al vanaf jonge leeftijd zijn kinderen dagelijks betrokken bij het verkeer. Op de kinderopvang, de basisschool en buitenschoolse opvang besteden we daarom al aandacht aan verkeer. Via het programma JONGleren krijgen pedagogisch medewerkers een teaminstructie rondom verkeersveiligheid en jonge kinderen, volgen de kinderen zelf enkele themaweek en worden de verzorgers van de kinderen betrokken bij het onderwerp.

Voor het basisonderwijs bestaat in Zeeland het Zeeuws Verkeersveiligheidslabel (ZVL). Scholen die een bepaald minimum aan verkeerslessen geven, verdienen het ZVL-label. Daarmee hebben zij recht op aanvullende activiteiten rondom verkeersveiligheid. Het aantal gelabelde scholen willen we van 2020-2024 doen toenemen met minimaal 10%. De nieuwe aanpak van ZVL via gemeentelijk werken, is daarbij een belangrijke stimulans.

Het Zeeuws verkeersonderwijs gaat verder op middelbare scholen. Via het VEVO-project worden deze scholen gestimuleerd om op een structurele wijze invulling te geven aan verkeerseducatie via Verkeersonderwijs Voorgezet Onderwijs (VEVO). Zo goed als alle Zeeuwse VO scholen zijn hierbij aangesloten.

Sinds 2022 bestaat er een lessenreeks verkeer voor het Middelbaar Beroepsonderwijs in Zeeland. Het ROVZ en Scalda hebben gezamenlijk dit lesprogramma ontwikkeld. Het streven is dit programma de komende jaren verder uit te rollen en daar waar nodig maatwerk te leveren voor het MBO in Zeeland.

Om ook het hoger beroepsonderwijs te betrekken, zijn er gesprekken opgestart met de HZ University of Applied Sciences en overkoepelend met Opleidingsschool Zuidwest (samenwerking tussen HZ Pabo en Scalda). Dit vraagt om maatwerk per opleiding. Opleidingen met een sterke link met verkeersveiligheid krijgen voorrang, zoals PABO, social work en pedagogiek.

Om jonge automobilisten, die net hun rijbewijs hebben gehaald, te bereiken verleent het ROVZ subsidie aan ZLM voor de inzetten van GRIP. Een dagtraining, waarbij het anticiperen op andere weggebruikers en aandacht aan voertuigbeheersing centraal staan. Aandacht voor jonge automobilisten en senioren fietsers blijft van groot belang.

Het programma Doortrappen, met als doel veiliger fietsen tot je 100ste, is gericht op senioren fietsers. Dit programma biedt maatwerk per gemeente en wordt samen met gemeenten, het ROVZ en betrokken partijen uitgevoerd om onze Zeeuwse senioren zo lang mogelijk veilig deel te laten nemen in het verkeer.

We verminderen de risico's van afleiding in het verkeer

De activiteiten over afleiding richten zich voornamelijk op het gebruik van de mobiele telefoon. De landelijke campagne MONO is daarbij een belangrijk instrument. Hierbij volgen we de landelijke campagne kalender. In de MONO maanden organiseren we ook veel Zeeuwse MONO activiteiten, zoals een posterwedstrijd en MONO Scoort. De laatste activiteit is ontwikkeld voor scholen maar we willen deze ook inzetten bij sportverenigingen. Naast dat wij extra voorlichting geven, is er contact met de Politie. In overleg met hen wordt er handhaving ingezet gericht op het gebruik van de mobiele telefoon.

We verminderen de risico's van vermenging van landbouwverkeer met ander verkeer

Via het Zeeuwse Platform Kwaliteitsnetwerk Landbouwverkeer Zeeland wordt continue gewerkt aan het oplossen van knelpunten ten aanzien van landbouwverkeer. Binnen dit netwerk werken de Zeeuwse wegbeheerders en maatschappelijke belangenverenigingen zoals Cumela en ZLTO samen. We streven naar zo min mogelijk vermenging van landbouwverkeer met ander verkeer. Als dit niet voorkomen kan worden, moet de veiligste manier worden gekozen. Vanuit het Kwaliteitsnetwerk worden ook campagnes ten aanzien van slik op de weg en de oogst periode georganiseerd.

We verminderen het aantal verkeersovertredingen.

Verkeersovertreders vormen een gevaar voor andere weggebruikers en zijn dus een risico in het verkeer. Door onderwijs proberen we het gedrag van toekomstige weggebruikers positief te beïnvloeden. Onderwijs is gericht op afleiding, snelheid en het gebruik van alcohol en drugs. We spreken weggebruikers aan op hun gedrag proberen we dat gedrag positief te beïnvloeden. Dat doen we met campagnes zoals MONO, BOB en AAN in het donker. In overleg met de Politie worden handhavingsacties georganiseerd. Daarnaast voert de Politie een project uit gericht op de aanpak van veelplegers.

Doelstelling

Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners

Een goede bereikbaarheid voor bedrijven, toeristen en forenzen en een goede multimodale bereikbaarheid van de Zeeuwse havens door:

1. Snelle en betrouwbare wegverbindingen voor zakelijk en woon- en werkverkeer.
2. Een multimodaal netwerk van achterlandverbindingen voor de Zeeuwse havens (Terneuzen en Vlissingen-Oost) en bedrijventerreinen met voldoende capaciteit.

Het gaat zowel om fysieke ingrepen in de hoofdinfrastructuur (weg, spoor, buisleidingen en water) als de inzet van data (traject Data op Orde in samenwerking met het ministerie van I&W) om zo tot een betere benutting van het wegennet te komen. Een concrete toepassing op de weg is de zogeheten slimme verkeersregelininstallatie (iVRI), maar ook real time volgen en sturen van verkeersstromen voor een beter verkeers- en incidentmanagement. Voorwaarde hiervoor is een goede samenwerking tussen wegbeheerders.

Acties

De logistieke processen verbeteren door het toepassen van de nieuwe technologieën, de digitalisering van het bedrijfsleven te stimuleren en samenwerking en data-uitwisseling te promoten en initiëren

De Provincie Zeeland ondersteunt het Kennis & Innovatie-netwerk Zeeland Connect (triple Helix samenwerkingsverband). In het najaar van 2019 is het meerjarenprogramma 2020-2023 van Zeeland Connect door de stuurgroep van Zeeland Connect vastgesteld.

Daarin worden vier innovatielijnen ontwikkeld, te weten:

- netwerken en verbindingen
- zero emissie logistiek
- digitalisering & robotisering
- zelfstandig transport

In 2020 en 2021 is sterk ingezet op de uitvoering van de digitale vrachtbrief. Bedrijven worden door de partners van Zeeland Connect ondersteund bij de uitvoering van een digitale vrachtbrief. Diverse webinars en/of seminars zijn georganiseerd. Daarnaast ontwikkelde Zeeland Connect een actieprogramma “digitalisering” Het doel van dit actieprogramma is om de digitalisering in de sector verder te verbeteren. Naar verwachting is dit aan het eind van 2021 gereed.

De projecten living lab autonoom transport Zeeland en Zero emissie logistiek zijn onder handen en verlopen volgens planning.

Diverse initiatieven heeft Zeeland Connect onder handen om een modal shift van weg naar water van de goederenstromen te bereiken. Dit geldt voor Kloosterboer/McCain en verschillende andere terminals.

In 2021 is op het bedrijventerrein in Zierikzee gestart om een gestructureerde aanpak energietransitie te ontwikkelen. In 2022 wordt deze aanpak over de andere bedrijventerreinen in Zeeland uitgerold. Ook gaan we verder met het project connected transport corridors.

Daarnaast is de Provincie Zeeland nauw betrokken bij de ontwikkeling van de Central Gate (vrachtwagenparkeerplaats) in het Sloegebied. North Sea Port ontwikkelt een hele moderne vrachtwagenparkeerplaats van 500 plaatsen. Deze is naar verwachting in 2023 klaar voor gebruik.. Eén van de diensten is dat de loketfunctie van diverse terminals verplaatst wordt naar de Central Gate. Dit wordt dan een enorme modernisering in de Zeeuwse haven.

Het verbeteren van de logistieke processen door het toepassen van corridormanagement

De Provincie Zeeland en North Sea Port zijn samen met o.a. het Ministerie van I&W en de provincies Noord- en Zuid-Holland en Noord-Brabant deelnemer aan het MIRT-onderzoek Goederenvervoer Corridor Zuid (Amsterdam-Rotterdam-Antwerpen). Het MIRT-onderzoek is bedoeld om de kansen te onderzoeken voor het maken en versterken van optimale verbindingen tussen de netwerken en modaliteiten op deze corridor (vervoersperspectief) en tussen de netwerken en de regio (economisch perspectief). Ook wordt onderzocht hoe de doorstroming en service voor de gebruikers (verkeersperspectief) kan worden verbeterd. De al lang gekoesterde ambitie van de VEZA-boog (verbetering spoorverbinding Zeeland-Antwerpen) is hier onderdeel van.

In 2023 worden de eerste acties met de partners van de Goederenvervoer Corridor Zuid uitgevoerd. Het actieprogramma wordt in november 2022 beoordeeld en vastgesteld in het BO Goederenvervoercorridors (onderdeel premium MIRT).

Start planuitwerking Rail Gent Terneuzen en het inrichten van de organisatie daarvoor na afronding van de Europese CEF-studie 2020.

In 2020 is de Europese CEF studie naar drie ontbrekende spoorchakels in de Kanaalzone Gent – Terneuzen succesvol afgerond. Een en ander resulteerde vanuit het compensatiepakket voor de Marinierskazerne in een financiële toezegging van € 15 miljoen. Met België is afgesproken dat de totale kosten van circa € 240 miljoen gelijk worden verdeeld over beide landen. North Sea Port heeft een succesvolle aanvraag voor het Nederlandse deel bij het Nationaal Groeifonds gedaan. Het kabinet heeft besloten daaruit € 105 miljoen bij te dragen, waarmee het aandeel van Nederland is geleverd. Wij hebben er alle vertrouwen in dat uiteindelijk ook de Belgische overheden hun aandeel zullen leveren. Ondertussen wordt de planuitwerking verder ter hand genomen.

Versterken van het incidentmanagement en verkeersmanagement om te zorgen dat hinder voor het verkeer als gevolg van incidenten en topdrukte evenementen zo gering mogelijk is, uitvoeren van het bestuurlijk vastgestelde actieplan met de partners

Via contracten met de Stichting Incident Management en de samenwerking met de Verkeerscentrale van Rijkswaterstaat handelen we onverwachte afsluitingen van provinciale wegen snel en veilig af. In samenwerking met regionale partners werken we aan het verder beperken van de hinder voor weggebruikers door geplande en ongeplande afsluitingen en aan het zo goed mogelijk informeren over de actuele verkeerssituatie.

Doelstelling

Wegeninvesteringen

De gebruikers van het provinciale wegennet kunnen zich goed en veilig (blijven) verplaatsen zonder dat de kwaliteit van de leefomgeving daarmee onder druk komt te staan. In dat verband werken we aan netwerkoptimalisatie van het (provinciaal) wegennet voor diverse doelgroepen (landbouwverkeer, goederenvervoer, personenvervoer).

Met de Investeringsstrategie Wegen als hulpmiddel werken we aan het inrichten van ons wegennet en maken daarbij gebruik van landelijke normen (CROW). Wij doen dat methodisch door middel van gebiedsgewijze aanpakken (GGA) waarbij samen met andere wegbeheerders integraal het wegennet in de desbetreffende regio wordt geanalyseerd, de grootste knelpunten bepaald, geprioriteerd en in planning gezet. De GGA's Borsele West en -Oost zijn bijvoorbeeld in 2021 afgerond en de daaruit voortvloeiende projecten zijn in gang gezet. Op Walcheren wordt verder onderzoek gedaan naar de hoofdwegestructuur in het zuidwesten en het noordwesten en de mogelijkheden van bijv. een rondweg bij Grijskerke en terugdringing van de verkeersoverlast in Domburg en Aagtekerke. Via de GGA Veerse Meer zuid vindt nader onderzoek plaats naar kort termijn maatregelen voor het verbeteren van de bereikbaarheid van het gebied. Rondom Zierikzee is een verkeersvisie en een maatregelenpakket opgesteld. De kans op realisatie is daarbij sterk afhankelijk van de bereidheid van partijen w.o. het Ministerie van I&W i.c.m. Rijkswaterstaat Z&D om te investeren. Ingezet wordt om deze gebiedsgewijze aanpakken voort te zetten en ook nieuwe GGA's op te starten in Zeeuws-Vlaanderen. Met de GGA-aanpak zijn wat betreft de samenwerking tussen wegbeheerders en het zoeken naar oplossend vermogen goede ervaringen opgedaan. Succes is wel afhankelijk van de bereidheid van betrokken partijen in een gebied deze samenwerking aan te gaan en daar de nodige energie en (financiële) middelen in te steken.

Naast de regionale focus kent deze doelstelling ook een thematische uitwerking. Algemeen gaat het – conform de Mobiliteitsvisie Zeeland 2028 – om optimalisatie netwerk goederenvervoer, verbetering routing landbouwverkeer en optimalisatie utilitair fietsnetwerk. Daarnaast worden accenten gelegd voor specifieke thema's; voor 2023 gaat het om aanpak kruispunten met bestaande VRI's op gebiedsontsluitingswegen, aanpak van traversen, aanpak gevaarlijke bermen (i.r.t. fiets), aanpak perceel- en erfaansluitingen en aanpak fietspaden.

Naast samenwerking lokaal en regionaal zet de provincie Zeeland zich ook nationaal in. Bijvoorbeeld ten aanzien van beleidsontwikkeling en gevolgen van nieuwe wetgeving. Dit doet ze via het IPO en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (overlegmomenten van de BAC Mobiliteit en het BO MIRT / BOL).

Acties

Wegeninvesteringen op gestructureerde wijze programmeren, rekening houdend met de relevante ontwikkelingen (inhoudelijk, financieel, bestuurlijk)

Het Meerjarenprogramma Infrastructuur Zeeland (MIZ) omvat een overzicht van infraprojecten waarvoor:

1. Al krediet is verleend en waar wordt gewerkt aan de (voorbereiding van) de uitvoering.
2. Een kredietaanvraag is voorzien voor de voorjaarsconferentie 2023.
3. Een kredietaanvraag is voorzien op een later moment ('doorkijk').
4. PM-posten: projecten waarvoor nog geen bedrag is ingeschat (onderzoek- en studiefase).

Ad. 1: Gewerkt wordt aan de voorbereiding voor uitvoering van de volgende projecten:

- N290 Ronde Othene
- N689 Traverse Kuitaart
- N252 Ronde Dow
- N659 Ronde Speelmansplaten / Oesterdam
- N257 Rehabilitatie Philipsdam
- N664 Herinrichting ter hoogte van 's-Heer Hendrikskinderen
- N666 Ronde Baarlandsezandweg inclusief saneren aansluiting
- N286 Landbouwroute Poortvliet
- N290 Ronde Oude Zoutdijk
- N288 Ronde Valkenisseweg

Ad. 2: Voor de voorjaarsconferentie 2023 is een kredietaanvraag voorzien voor de aanleg snelfietsroute Terneuzen-Zelzate en de aanleg randweg Oud-Vossemeer N656.

Ad. 3: Voor toekomstige projecten is nog geen definitieve keuze gemaakt. Op dit moment wordt met name gedacht aan de volgende projecten:

- N667; herinrichting gecombineerd met groot onderhoud, waarbij de functie van de weg wordt afgewaardeerd naar een weg met een maximum snelheid van 60 km/uur en waarbij kruispunten veiliger worden ingericht.
- N689; weghalen van het viaduct en op- en afritten en deze vervangen door een rotonde.
- N666; herinrichting entree Kapelle.
- N665/N666; het maken van een veilige fietsoversteek.

Ad. 4: Tot slot zijn er de projecten die nog in de studiefase zitten. Daarvan weten we nog niet wat het kost. Vaak betreft een aantal projecten waarbij we in een gebied samen werken met andere wegbeheerders zoals de gemeente en het waterschap.

In 2023 en volgende jaren zal ook nadrukkelijk naar de programmering van het MIZ worden gekeken in relatie tot beschikbare capaciteit, maatschappelijke opgaven (klimaat, energie, stikstof) en financiële middelen. Uitgangspunten daarbij is dat bij nieuwe investeringen zo veel als mogelijk in combinatie met gepland groot onderhoud worden uitgevoerd. Voorbeelden zijn de projecten bij de N667 en N689. Daarnaast is het streven juist in te zetten op die projecten waar subsidie van bijvoorbeeld de Rijksoverheid beschikbaar is.

Doelstelling

Bereikbaarheid voor de mensen

Voor mensen bepaalt bereikbaarheid de mate waarin ze zelf actief kunnen deelnemen aan de samenleving. Het is voor Zeeland een extra uitdaging, gezien de relatief lage bevolkingsdichtheid, de geografische 'eilandenstructuur' en de sterke verwevenheid met de omliggende provincies Zuid-Holland, Noord-Brabant en Vlaanderen. Bereikbaarheid is onder andere afhankelijk van de mate waarin mensen beschikken over eigen vervoer en gebruik kunnen maken van publiek vervoer (in de vorm van openbaar en doelgroepenvervoer) of private vormen van deelmobiliteit. Bereikbaarheid vraagt derhalve om maatwerk per doelgroep. Voor de bereikbaarheid van mensen wordt ingezet op een diverse invulling van de bestaande vervoervraag, waarbij het vervoeraanbod aansluit bij de verschillende behoeften per doelgroep.

Acties

Basisbereikbaarheid per openbaar vervoer op orde

We stemmen vraag en aanbod voor het openbaar busvervoer en de Westerschelde Ferry periodiek op elkaar af. Hierbij houden we rekening met de gevolgen van de COVID-19 pandemie en de uitgangspunten van de regionale mobiliteitsstrategie.

We streven naar een verbetering van grensoverschrijdend openbaar vervoer Nederland-Vlaanderen, met voorrang voor versnelling van de verbinding Gent-Terneuzen als onderdeel van de buscorridor Rotterdam-Goes-Gent.

We blijven aandacht vragen voor de treinverbinding van/naar Zeeland, met specifiek aandacht voor goede overstappen (met name op station Roosendaal).

Door-ontwikkelen (openbaar) vervoer

- Monitoren van reizigersopbrengsten van de invoering van de nieuwe tariefstructuur Zeeland Voordeel.

- Inzetten op tariefintegratie bus/trein in overleg met NS.

- Zodra tariefintegratie bus/trein binnen Zeeland Voordeel is gerealiseerd, inzetten op het opheffen van de parallel aan het spoor rijdende scholierenlijnen.

Doelstelling

Uitvoering slimme mobiliteit

Samen met onze regionale partners werken we aan de uitvoering van de Regionale Mobiliteitsstrategie. In 2023 gunnen we de busconcessie en bereiden we de aanbesteding van de flextaxi verder voor. Via onze subsidieregeling hub ontwikkeling ondersteunen we de ontwikkeling van diverse mobiliteitshubs in de Provincie met cofinanciering en kennis. De voorbereidingen om de mobiliteitscentrale in te richten worden in 2023 afgerond. Ook organiseren en faciliteren we diverse pilots gericht op het nieuwe mobiliteitsstelsel.

Acties

Aanbesteding busconcessie.

In juli 2022 zijn de concept Nota van Uitgangspunten en het Programma van Eisen afgerond. In oktober 2022 is het Programma van Eisen samen met de aanbestedingsleidraad in november 2022 naar de markt gestuurd. In 2023 beoordelen we de inschrijvingen en gunnen de concessie, waarna via een implementatieperiode wordt toegewerkt naar de start van de nieuwe concessie in december 2024.

Data op orde.

Via het programma van de 'Landelijke data top 15' werken we toe naar 90% data op orde. De data is actueel betrouwbaar, cyberproof en voldoet aan de AVG eind 2023. In het Regionaal Data Team verzamelen we informatie en delen we de data van de data top 15. Als aanvulling daarop zullen we data verzamelen die relevant is om vraag en aanbod van mobiliteit in Zeeland passend op de reizigersvraag te kunnen organiseren.

Living Lab Smart Mobility.

Het living lab slimme mobiliteit is in 2021 opgezet om innovaties in Zeeland uit te proberen. Deze innovaties zijn gericht op een betere mobiliteit van personen in een gebied met weinig inwoners. Het testen en uitproberen van innovaties moet leiden tot oplossingen die een bijdrage leveren aan de vernieuwing van het mobiliteitssysteem in Zeeland. In 2023 werken we verder aan de innovaties die in 2021 en 2022 zijn opgestart. Daarbij beginnen we met nieuwe proefprojecten die worden ingediend bij het programmateam.

De proefprojecten die worden aangevraagd moeten innovatief zijn en bijdragen aan het slimmer maken van de mobiliteit in een plattelandsregio met een hoge toeristische druk. Proefprojecten waarvoor een haalbaarheidsstudie is uitgevoerd worden bij haalbaarheid gerealiseerd in 2023. Zoals bijvoorbeeld het super slim laadplein met bidirectionele laadpunten en elektrische deelauto's die bidirectioneel kunnen laden in Vlissingen, een carpool app, zelfstandig varend pontje en een pilot met de MaaS app.

Ook in 2023 wordt een debatdag slimme mobiliteit georganiseerd in Vlissingen. Tijdens deze dag delen we de voortgang van het living lab met de regio te delen. Hierbij doen we ook inspiratie op voor het verder uitbouwen van het living lab Slimme Mobiliteit in Zeeland.

Onderzoek deeltaxi.

We onderzoeken de spelregels en het financiële kader van de deeltaxi. Deze is onderdeel van de fijnmazige bereikbaarheid, volgens de Regionale Mobiliteitsstrategie. Hierbij is het belangrijk om met onze partners tot een invulling te komen van opstappunten, tariefstelling, minimale en maximale reisafstanden die past binnen de financiële kaders.

Ontwikkeling knooppunten.

- Via een uitvoeringsplan willen we komen tot hub ontwikkeling in Zeeland. Samen met onze partners ontwikkelen we voor 2025 minimaal twee stationshubs, vier regiohubs en zes reguliere hubs. Aan de hand van de Regionale Mobiliteitsstrategie maken we samen met gemeenten en andere betrokkenen afspraken over de ontwikkeling van hubs. De Provincie betaalt mee en denkt mee in de uitwerking. Wanneer de partners de financiering organiseren, kan de gemeente een aanvraag doen voor meebetalen via de Provinciale subsidieregeling 'hubontwikkeling'.

- Samen met het ministerie van I&W en lokale belanghebbenden maken we een analyse voor de realisatie van deelmobiliteitshubs. Deze analyse richt zich op netwerkontwikkeling, toeristen en scholieren. Samen ontwikkelen we in 2023 vijf tot vijftien deelmobiliteitshubs.

Stimuleren fietsgebruik.

We investeren via het landelijke en Zeeuws toekomstbeeld fiets in fietsinfrastructuur en campagnes. Dit doen we om in de periode 2017-2027 het aantal fietskilometers in Zeeland met 20% laten toenemen. We investeren in een aanpak voor werkgevers en scholieren om fietsen aan te moedigen. Verder investeren we in veiligere infrastructuur, zowel bij bestaande als nieuwe infrastructuur. De focus bij de aanleg van nieuwe infrastructuur ligt op veilige schoolroutes. Dit gebeurt in combinatie met fietsparkeervoorzieningen en deelmobiliteit op hubs en haltes.

Uitwerking fijnmazige mobiliteit.

- Ondersteunen en meebetalen van kleinschalige proefprojecten met slimme mobiliteitsoplossingen. Samen met partners investeren we in diverse slimme mobiliteitsoplossingen die bijdragen aan de mix

van mobiliteit. In sommige gevallen zijn deze proefprojecten gericht op de bewoner, in andere gevallen op de toerist.

- Voor scholieren en studenten organiseren we deelmobiliteit bij scholen en stageadressen.
- Op hubs realiseren we deelmobiliteit, met diverse deelmobiliteitshubs op bestemmingslocaties.

Uitwerking mobiliteitscentrale.

Samen met gemeenten werken we via een stappenplan toe naar een Mobiliteitscentrale Zeeland. Deze is bij het ingaan van de volgende concessie op 15 december 2024 werkzaam. Vooral voor governance moeten gemeenten en Provincie stappen zetten. Dit om toe te groeien naar een mobiliteitscentrale dat een afgestemd takenpakket heeft. In 2023 doorlopen we de planfase en ontwerpfase, zodat we stapsgewijs toegroeien naar een operationele mobiliteitscentrale in het eerste kwartaal 2024.

Trendindicatoren

Trendindicatoren (verkeersveiligheid)	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal ongelukken	2.495	2.236	2.203	1.837	1.918
Aantal betrokkenen	3.480	3.267	3.304	2.693	2.177
Ernstige verkeersslachtoffers; doden	18	13	11	18	11
Ernstige verkeersslachtoffers; ziekenhuisgewonden	416	505	541	423	355
Aantal geregistreerde ongevallen waarbij landbouwvoertuigen zijn betrokken	50	16	20	9	14
Aantal bij verkeersongevallen betrokken kwetsbare verkeersdeelnemers onderverdeeld naar categorie ouderen (boven 60), jongeren (onder 25) en fietsers	507 562 165	563 628 255	666 665 315	435 579 236	459 562 186
Aantal bij verkeersongevallen betrokken jonge (18 tot 24) bestuurders van personenauto's	322	374	432	308	310
Aantal geregistreerde processenverbaal voor afleiding	PM	PM	PM	PM	PM
Aantal geregistreerde ongelukken waarbij sprake was van een verkeersovertreding	134	162	148	156	PM

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2017	Stand 2020	Stand 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Einddoel
(Vaar)wegen	Onderhoudsniveau infrastructurele kapitaalgoederen	Basis	Basis	Basis	Basis		Basis
Vraaggericht OV	Waardering Openbaar vervoer (bus)	7,4	7,8 (2019)**	7,9***	7,6		7,6
	Bezettingsgraad kernnet (daggemiddelde)	23,4%	16,6%	16,1%	17%*		30%
	Bezettingsgraad fietsvoetveer	23,6%	16,0%	19,0%	26%		30%
Snelle en betrouwbare wegverbindingen	Reistijd Goes - Zelzate	50 minuten	37 minuten	37 minuten	37 minuten		40 minuten
	Reistijd Goes - Hellegatsplein (via MZ-route)	60 minuten	50 minuten	50 minuten	51 minuten		45 minuten
Waardering openbaar vervoer (OV-klantenbarometer)	Klantenwaardering voor het openbaar vervoer waarvoor concessieverlening plaatsvindt door de Provincie	bus: 7,4	bus: 7,8 (2019)**	bus: 7,9***	bus: 7,6		bus: 7,6
		WSF: 8,1	WSF: 8,3 (2019)**	WSF: 8,0***	WSF: 8,0		WSF: 8,0

*) Rekening houdend met nog aanwezige corona-effecten.

***) In 2020 geen onderzoek vanwege corona-maatregelen.

***) Resultaten onderzoek nog niet representatief vanwege postcorona effect.

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023
Lasten	
050101-Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen	32.724
050102-Bereikbaarheid voor de mensen	25.298
050103-Verbetering verkeersgedrag verkeersdeelnemers	876
050104-Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda	521
050105-Wegeninvesteringen	1.798
050107-Uitvoering slimme mobiliteit	2.447
059999-Ambtelijke inzet	9.024
Totaal Lasten	72.687
Baten	
050101-Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen	417
050102-Bereikbaarheid voor de mensen	2.288
050107-Uitvoering slimme mobiliteit	826
Totaal Baten	3.532
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	69.155
Onttrekkingen	
980599 Bestemmingsreserves-Pr.5	28.492
Toevoegingen	
980599 Bestemmingsreserves-Pr.5	11.338
Mutaties reserves	-17.154
Resultaat na bestemming	52.002

6 Programma Iedereen telt!

Inleiding en ontwikkelingen

Culturele infrastructuur, leefbaarheid en actieve samenleving

De doelstellingen en activiteiten in dit hoofdstuk richten zich op de Zeeuwse culturele infrastructuur, de leefbaarheid van Zeeland en een vitale en verbonden Zeeuwse samenleving.

Leefbaarheid omvat voorzieningen én actieve, participerende gemeenschappen. We dragen bij aan het tot uiting komen van de verschillende perspectieven, de veelzijdigheid en het potentieel van Zeeuwen, ongeacht leefstijl of leeftijd.

Cultuur

Cultuur heeft een intrinsieke en maatschappelijke betekenis. Het is vormend voor alle mensen. Cultuur is creatief, maakt blij, prikkelt en spiegelt en is daarmee van groot belang voor alle mensen in onze samenleving. Onder cultuur verstaan wij het hele culturele veld van kunsten tot erfgoed en van cultuureducatie tot evenementen. Een goed functionerend en volwaardig cultureel veld is voorwaarde voor een aantrekkelijk Zeeuws vestigingsklimaat. Het aandeel van cultuur aan het Zeeuws bruto regionaal product en in aantal arbeidsplaatsen is substantieel. Daarom is cultuur een kerntaak van de Provincie. We willen samen met netwerkpartners de regionale aantrekkelijkheid vormgeven en het onderscheidende en bijzondere profiel van Zeeland neerzetten.

Het cultureel profiel kent regionale, nationale en internationale aspecten en is het product van een creatieve wisselwerking tussen diverse sectoren. Kortom, cultuur wordt ook als middel ingezet voor het versterken van de stedelijke aantrekkelijkheid en het daarmee onlosmakelijk verbonden 'ommeland' en landschappelijke karakteristieken. We richten ons op Zeeuwse inwoners, bezoekers én op hen die zich hier willen vestigen. We hebben daarbij specifieke aandacht voor de relatie met Zeeuwse jongeren. Wij vinden het belangrijk om aandacht te besteden aan nieuwe makers, culturele vernieuwing en erfgoed en creatieve economie om zo de regio aantrekkelijk te houden en te maken en mede daardoor (jonge) mensen te behouden in Zeeland.

De Corona crisis heeft grote impact gehad op het culturele werkveld. Het is als een van de eerste sectoren getroffen en was ook een van de laatsten die weer mochten opstarten. De effecten van de crisis zijn inmiddels duidelijk en er is gekozen voor een tweesporen aanpak: ondersteuning van de sector waar nodig en steun door stimulering. De Provincie heeft daartoe een Zeeuws Stimuleringsfonds Cultuur opgericht. Die wordt in 2023 verder ingezet. Ook wordt de ontwikkelagenda uitgevoerd waarmee het cultuurveld wordt ondersteund. De Cultural Board draagt hieraan bij door de maatschappelijke betekenis van het cultuurveld te bewaken, advies uit te brengen en maatregelen te ondersteunen.

Speerpunten Cultuur

- De Zeeuwse cultuur is beter verbonden met de omliggende regio's en (inter)nationale netwerken.
- Door professionalisering, onderlinge samenwerking en de verbinding met andere netwerken wordt de Zeeuwse culturele infrastructuur structureel versterkt en wordt een grotere bijdrage geleverd aan diverse maatschappelijke opgaven en transities.
- Het Zeeuwse culturele aanbod is (fysiek of digitaal) goed bereikbaar, toegankelijk en beleefbaar voor alle groepen, met bijzondere aandacht voor jongeren (cultuureducatie en talentontwikkeling).
- Erfgoed en archeologie wordt behouden en ontwikkeld.
- Erfgoed en archeologie is uitgangspunt bij ruimtelijke ontwikkelingen.
- Erfgoed en archeologie wordt optimaal benut voor economische en sociale activiteiten en betrokken bij de (toeristische) promotie van Zeeland.

Beleidskader

- [Omgevingsvisie \(concept\)](#)
- [Ontwikkelagenda cultuurveld 2022-2024](#)
- [Koersdocument Uitvoeringsagenda Zeeuws Erfgoed](#)

- [Museumbeleid 2022-2024](#)
- [Zeeuws Sportakkoord](#)
- [Nationaal Sportakkoord](#)

Reguliere taken

- Bibliotheekwet (Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (WSOB))
- Erfgoedwet
- Mediawet
- Wettelijke taken met betrekking tot archeologie

Maatschappelijk effect

In samenwerking met interne en externe partners realiseren van een vitale en robuuste culturele infrastructuur die toegankelijk is voor een breed publiek en dienstbaar aan het vestigingsklimaat, de leefbaarheid en de toeristische aantrekkingskracht van Zeeland. Cultuur heeft een waarde op zich én is van waarde voor andere domeinen, zoals het ontwerpen van duurzame oplossingen of het meer inclusief kijken naar verdienmodellen. Daarnaast levert de sector ook een bijdrage aan de werkgelegenheid.

Leefbaarheid - Brede Welvaart

Leefbaarheid is de tweede pijler binnen dit programma. Doelstelling hiervan is een vitale en verbonden Zeeuwse samenleving. Het programma richt zich daarom op participatie en zelfsturing in brede zin. Leefbaarheid en maatschappelijke zelforganisatie zijn een belang op zich én een voorwaarde voor een economisch veerkrachtig Zeeland.

Onder leefbaarheid verstaan we hier de bereikbaarheid en de beschikbaarheid van maatschappelijke voorzieningen zoals cultureel aanbod, sportfaciliteiten, onderwijs en zorg. Het raakt aan de aantrekkelijkheid om hier te wonen en werken. Wat daarbij belangrijk is, is voor iedere Zeeuw weer anders. De rol van de Provincie is het leveren van een aanvullende bijdrage om de kwaliteit van leven te verbeteren. We stimuleren niet alleen een gezonde leefstijl maar vinden het ook belangrijk om actief de Zeeuwse samenleving te betrekken en samen naar oplossingen te zoeken. Leefbaarheid in Zeeland, daar werken we samen aan! Onze inzet is incidenteel en complementair aan die van andere (maatschappelijke) partijen en gericht op het bovenlokale en regionale niveau.

We willen bijdragen aan de ontwikkeling van de Zeeuwse welvaart in de brede zin van het woord: ecologisch, sociaal-maatschappelijk en economisch. We noemen de balans tussen deze kernoriëntaties Brede Welvaart. Brede Welvaart gaat over gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid. We brengen in beeld hoe Zeeuwen Brede Welvaart ervaren en verkennen hoe we de kwaliteit van leven kunnen verbeteren.

We hechten daarnaast waarde aan de Vier Vrijheden. Deze vrijheden, de Four Freedoms, zijn universele waarden die verwoorden hoe we met elkaar om willen gaan in het dagelijks leven, dat we gelijkwaardig zijn en dat we met respect en betrokkenheid met elkaar verbonden zijn. Met de uitreiking van de Four Freedom Awards benadrukken we het belang van deze onderliggende waarden in onze samenleving. Het gesprek over waarden willen we als provincie samen met netwerkpartners ook door het jaar heen verder invullen.

Tot slot is ook zorg een belangrijk thema voor ons. Goede zorgvoorzieningen leveren een belangrijke bijdrage aan een leefbare samenleving. Van belang is dat iedereen in Zeeland toegang heeft tot zorg en ondersteuning wanneer dat nodig is. We participeren in de Zeeuwse Zorg Coalitie, die de basis vormt voor intensieve vormen van samenwerking, al dan niet in ketenverband. Daarbinnen worden acties worden ondernomen om de zorginfrastructuur te versterken en de gezondheid van de Zeeuwse bevolking te verbeteren. Samenwerking in de breedste zin van het woord tussen professionals om gezondheid c.q. vitaliteit van de inwoners te vergroten en preventie om zorgvragen te voorkomen vormen de speerpunten.

Cultuurbegroting; vijf doelstellingen

Hieronder worden de vijf doelstellingen binnen de cultuurbegroting nader toegelicht.

Het gaat om:

1. toekomstbestendige culturele infrastructuur
2. cultureel erfgoed
3. kunsten
4. (talent)ontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren
5. evenementen

De uitwerking onder de eerste doelstelling Toekomstige culturele infrastructuur is de rode draad voor het geheel en geldt ook voor de opvolgende doelstellingen. Deze eerste doelstelling is daardoor wat breder opgezet en de doelstellingen twee tot en met vijf geven een aantal concretere acties weer op de desbetreffende disciplines.

Doelstelling

Toekomstbestendige culturele infrastructuur

De Zeeuwse culturele infrastructuur kent witte vlekken. Wij vinden het van belang dat de Zeeuwse culturele infrastructuur voldoende toekomstbestendig is, zodat het veld optimaal kan bijdragen aan de ontwikkeling van onze provincie. Hiervoor ondersteunen wij een aantal Zeeuwse culturele organisaties en werken we samen met andere overheden.

Het is van belang dat het aanbod aansluit bij de vraag van de (toekomstige) bezoeker. Om vraag en aanbod goed in beeld te hebben, wordt sinds 2022 een monitor ontwikkeld en een behoeftepeiling gedaan.

De coronamaatregelen van de afgelopen jaren hebben negatieve gevolgen gehad voor de sector. Wij gaan door op de ingezette lijn door het verder professionaliseren van culturele organisaties en het ondersteunen van het brede veld.

In het convenant tussen de regio Zeeland en het Ministerie van OCW is daarom beschreven om in een periode van vier jaar toe te werken naar een Zeeuwse basisvoorziening die de culturele infrastructuur in de cultuurregio duurzaam versterkt en kan bijdragen aan nationale doelstellingen. Provincie Zeeland matcht de beschikbare middelen vanuit het Rijk vanuit de wens een stedelijk cultureel klimaat te stimuleren, waarbij met name de aantrekkelijkheid van de provincie voor jongeren en een goed opleidings- en beroepsklimaat voor nieuwe makers centraal staat.

In de ontwikkelagenda cultuurveld wordt uitgegaan van drie pijlers waarbinnen we werken aan de toekomstbestendige culturele infrastructuur: Basis op orde, de intrinsieke waarde van cultuur en vernieuwing en verbreding in samenwerking.

Acties

De Zeeuwse overheden en culturele instellingen intensiveren de afstemming en samenwerking op het gebied van cultuur.

De afgelopen twee jaar zijn nieuwe samenwerkingen ontstaan in verschillende culturele ketens (podia, filmhuizen, musea, erfgoed), alsook met andere economische domeinen (zorg, toerisme, economie, marketing). Het is zaak om deze samenwerking te bestendigen en de gemeente, Provincie en bedrijfsleven hierbij goed aan te haken. Dit kan bijdragen aan het oplossen van vraagstukken op het gebied van vergrijzing, opvolging en professionalisering. Hierdoor wordt het Zeeuwse culturele veld robuuster, gericht op een culturele infrastructuur die beter aanhaakt op landelijke en Europese financieringsstromen en aansluit bij de behoefte van bezoekers van deze culturele instellingen.

Ook de gezamenlijke regeling 'Samen in Zee' wordt gecontinueerd.

Het cultuurveld is vanuit de intrinsieke waarde verbonden met andere domeinen.

Naast een inzet op jonge makers willen wij het cultuurveld vanuit de intrinsieke waarde verbinden met andere domeinen. Er wordt ingezet op de volgende domeinverbindingen:

- Cultuur en economie (bijdrage aan Zeeuwse economie en vestigingsklimaat en cultuur als creatieve, innovatieve industrie).

- Cultuur en marketing (Zichtbaar Zeeland).
- Cultuur en natuur (cultuurlandschap).
- Cultuur en leefbaarheid (inclusie, vrijwilligersbeleid).
- Cultuur en vorming (cultuureducatie en talentontwikkeling).
- Cultuur en maatschappelijke opgaven zoals energietransitie & klimaatverandering (bijv. via cultuurlandschap en Erfgoed-deals met Rijk).
- Cultuur in verbinding met Nederland en Europa (Rijk, Europa, Vlaanderen/Gent).

De bovenstaande vernieuwing heeft de meeste kracht als deze uit het veld zelf voortkomt. Wij nodigen het veld dan ook nadrukkelijk uit om met goede ideeën en actieplannen te komen. Omdat de culturele en creatieve sector ook een economische (vestigings)factor vormt, is het logisch om het bedrijfsleven te vragen om zich hiermee te verbinden en mee vorm te geven.

Jaarlijks in afstemming met andere provinciale opgaven prestatieafspraken maken.

Prestatieafspraken maken met de gesubsidieerde culturele organisaties, waaronder ZB| Bibliotheek van Zeeland (ZB), Zeeuws Museum, Erfgoed Zeeland, Theaterproductiehuis Zeelandia en Centrum voor Beeldende Kunst vormgeving en architectuur Zeeland (CBK Zeeland) over hun bijdragen aan de Zeeuwse culturele infrastructuur en daarbij tot uitdrukking brengen hoe samenwerkingen en domein overstijgende activiteiten worden gerealiseerd.

Verbeteren samenwerking en verbinding met culturele organisaties buiten Zeeland

De Zeeuwse cultuur is relatief sterk naar binnen gekeerd. Er wordt nog te weinig geïnvesteerd in samenwerking met andere domeinen of over de grens. Er liggen kansen voor samenwerking met Vlaanderen en in het bijzonder met de stad Gent. Daarbij gaat het om de sociaal-culturele dimensie van de grensoverschrijdende havenfusie en ontwikkelingen in het kader van North Sea Port District als NOVI-gebied. In Nederland ligt een versterking van de band met andere niet-randstad provincies voor de hand, bijvoorbeeld met de provincies die net zoals Zeeland een nog kwetsbare culturele infrastructuur bezitten. Verder weg liggen kansen door het verder uitbouwen van de bijzondere band met de Verenigde Staten (Roosevelt legacy, FFA) en met gebieden waar Zeeland historische connecties mee heeft. In deze laatste categorie vallen ook het koloniale- en slavernijverleden.

Voortzetten van de Cultural Board Zeeland

Met de Cultural Board Zeeland wordt gestreefd naar een meer prominente rol voor cultuur in het maatschappelijk debat over de ontwikkeling van Zeeland. Als onafhankelijk platform stelt de Cultural Board een agenda op die invulling geeft aan de maatschappelijke betekenis en meerwaarde van het culturele veld.

Zeeland heeft een dekkende museale infrastructuur waarbij de themamusea de regionale musea ondersteunen.

Zeeland heeft een dekkende museale infrastructuur waarbij de themamusea de regionale musea ondersteunen.

De vijf themamusea die ondersteund worden zijn: Zeeuws Museum, Watersnoodmuseum, Zeeuws Maritiem MuZEEum, Bevrijdingsmuseum en het Industrieel Museum Zeeland.

Er is een Zeeuwse basisvoorziening gerealiseerd ter ondersteuning van de culturele infrastructuur

Er is een Zeeuwse basisvoorziening gerealiseerd ter ondersteuning van de culturele infrastructuur

Er is een vervolg gegeven aan de nulmeting door het ontwikkelen van een monitor van de Zeeuwse culturele infrastructuur.

Er is een 0-meting uitgevoerd voor de cultuursector die in 2023 wordt omgezet in een cultuurmonitor met daarin een basis set aan indicatoren. Deze indicatoren worden op reguliere basis gemeten zodat kan worden gevolgd of de uitvoering van het beleid het gewenste effect heeft. Daarnaast is er de mogelijkheid om jaarlijks een onderwerp te verdiepend te onderzoeken.

Doelstelling

Cultureel erfgoed

Ons materieel en immaterieel erfgoed is behouden en wordt benut. Daarnaast is het ontsloten, beleefbaar en toegankelijk en de archeologische waarden zijn beschermd en optimaal beleefbaar. We maken het Zeeuwse erfgoed inclusief door iedereen de kans te geven eraan deel te nemen. Iedereen kan meebepalen wat erfgoed is en hier een eigen waarde aan geven. We zorgen voor een verbinding met maatschappelijke uitdagingen zodat erfgoed nog meer actuele waarde krijgt.

Acties

Provincie Zeeland verbetert de uitvoering van haar wettelijke taken en de bestuurlijke afspraken.

Zeeland investeert in een kwalitatief hoog archeologisch depot met voldoende capaciteit, zowel in personeel als in faciliteiten.

Het IBT beter laten functioneren waardoor problemen vroegtijdig worden opgespoord en proactief opgelost.

De Provincie verleent subsidies in het kader van de Provinciale Onderzoeksagenda Archeologie Zeeland (POAZ)

Het terugdringen van het aantal monumenten wat in matige of slechte staat verkeert, onder andere door het effectief inzetten van restauratiesubsidies en steunpuntfuncties.

Stimuleren van doorontwikkeling en behoud van benodigde Zeeuwse ambachten

De Erfgoedlijnen meer (laten) benutten om het verhaal van Zeeland te vertellen.

Verduurzaming en herbestemming van erfgoed wordt ondersteund.

Doelstelling

Kunsten

We werken aan een Zeeuwse kunstensector waar er voor de inwoner en bezoeker op verschillende manieren cultuur te beleven is. Hierbij is Zeeland het decor en wordt gebruikt als inspiratiebron.

Acties

Ondersteunen van culturele producties, festivals en organisaties die zich onderscheiden op het gebied van Zeeland als decor en inspiratiebron

Ondersteunen van culturele producties, festivals en organisaties die zich onderscheiden op het gebied van Zeeland als decor en inspiratiebron door het subsidiëren van het Zeeland Nazomer Festival, Film by the Sea, Vestrock, Bevrijdingsfestival Zeeland, Muziekpodium Zeeland en Het Zeeuws Orkest.

Doelstelling

(Talent)ontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren

Zoveel mogelijk mensen worden gestimuleerd om deel te nemen aan of kennis te maken met kunst en cultuur. (Jonge) talenten en vernieuwde talenten op het terrein van kunst en cultuur zijn ondersteund door kennis, informatie, bemiddeling, innovaties en adviezen. Cultuureducatie en talentontwikkelingstrajecten voor jongeren zijn in Zeeland effectiever geworden doordat culturele instellingen en onderwijsinstellingen (van primair onderwijs tot en met hoger universitair onderwijs) vaker en consequenter een doorgaande leerlijn hanteren.

Acties

Mede mogelijk maken vervoer naar musea van leerlingen uit het Primair Onderwijs

Via prestatieafspraken met Stichting Cultuurkwadraat, Stichting Kinderkunstweek en HZ Cult verder uitbouwen van een eenduidige Zeeuwse aanpak cultuureducatie

Stichting Cultuurkwadraat voert in opdracht van Provincie en gemeenten en i.s.m. Primair onderwijs in Zeeland de Rijksmatchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit primair onderwijs uit. In 2023 wordt verder invulling gegeven aan de nieuwe beleidsperiode Cultuureducatie met kwaliteit (CmK).

Ontwikkeling van een brede steunfunctie kunst en cultuur.

Doelstelling

Evenementen

We willen het Zeeuwse imago herpositioneren, zodat mensen Zeeland meer en eerder gaan overwegen als plek om te leven, te werken en te studeren. Deze focus komt voort uit de krapte op de Zeeuwse arbeidsmarkt. Om alle vacatures vervuld te krijgen moeten er meer mensen van buiten Zeeland aangetrokken worden. De aantrekkelijkheid van Zeeland wordt vergroot doordat er evenementen zijn die Zeeland levendig maken.

Acties

Zeeuwse evenementen op het gebied van cultuur, muziek, sport

Zeeuwse evenementen op het gebied van cultuur, muziek, sport, en de Provinciale relatie-evenementen inzetten als middel om de doelstellingen op het gebied van imagoverbetering en regiomarketing te bereiken. Hiervoor worden subsidies verleend en sponsorovereenkomsten gesloten met organisatoren van evenementen.

Doelstelling

Gezond leven

Gezond leven - Sport verenigt Zeeland

Met de inzet op het Zeeuws Sportakkoord 'Sport verenigt Zeeland' werken we aan een duurzame en toekomstbestendige sportinfrastructuur in Zeeland die bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar is. We stimuleren beweggedrag en zetten in op een gezondere leefstijl via bewegen en sport. Sport brengt mensen samen en verbindt.

Iets meer dan de helft (54%) van alle Zeeuwen sport elke week geven ze aan, zo'n 47% voldoet aan de norm voor gezond bewegen (NNGB), 80 tot 90% van de Zeeuwse jeugd is lid van een sportvereniging en tienduizenden Zeeuwen zijn actief als vrijwilliger in de sport. In Zeeland zijn nog zo'n 1.100 sportverenigingen en honderden sport- en beweegondernemers bieden hun diensten aan. Er zijn passende accommodaties en Zeeuwen organiseren sportevenementen die passen bij Zeeland:

land in zee. Duizenden vrijwilligers helpen elke week om dat mogelijk te maken. Hierdoor is de sport dicht bij huis en betaalbaar.

Ondanks deze goede basis liggen er grote uitdagingen. Ongeveer 1/3 van de mensen beweegt niet of onvoldoende. De motorische vaardigheid van kinderen is zeer sterk afgenomen, we zijn te zwaar en hebben last van welvaartsziektes zoals diabetes. De sportparticipatie veranderd: van binnen naar buiten, van groep naar individu. Sportaccommodaties staan steeds meer leeg, competities worden opgeschaald waardoor de drempel om te sporten verhoogd wordt, de klassieke sportvereniging komt verder onder druk te staan door minder leden en vrijwilligers.

Om antwoord te geven op de uitdagingen waar de sport voor staat en meer mensen in beweging te krijgen hebben we, analoog aan het Nationale Sportakkoord een Zeeuws Sportakkoord gesloten, samen met een destijds 30-tal regionale partners (intussen zo'n 80). De inzet van ons Sportakkoord valt uiteen in 6 themalijnen:

1. inclusief sporten en bewegen
2. duurzame sportinfrastructuur
3. vitale sport en beweegaanbieders
4. positieve sportcultuur
5. vaardig in bewegen en talentontwikkeling
6. evenementen die inspireren

Als 'overall' indicator voor de inzet hebben we gekozen voor: de 'norm voor gezond bewegen' (30 minuten per dag voor volwassenen en 60 minuten voor kinderen). Per themalijn zijn er onderliggende acties en activiteiten.

Acties

Plan van aanpak vakspecialisten in het primair onderwijs opstellen

Implementeren van 'Fly-kids' (=leefstijlinstrument) 2-4 jaar in de kinderopvang, zodat een doorlopende lijn wordt gecreëerd met dataverzameling van de Zeeuws Brede Screening (MQ-scan)

We ondersteunen tenminste 25 sportevenementen die passen bij het DNA van Zeeland en welke zorgen voor promotie van Zeeland en mensen in beweging brengen

Sportevenementen die inspireren: we ondersteunen tenminste een 25-tal evenementen die passen bij het DNA van Zeeland, die inspireren om zelf in beweging te komen, Zeeuws talent een podium bieden in hun eigen regio.

Implementatie van het Volwassenenfonds Sport & Cultuur bij alle Zeeuwse gemeenten, teneinde een dekkend netwerk te realiseren, opdat iedere volwassenen van Zeeland, toegang kan krijgen tot sport, beweeg- en cultuuraanbod

Doelstelling

Leefbaarheid

Meer Zeeuwen en in het bijzonder de Zeeuwse jongeren benutten beter de mogelijkheden voor participatie zoals de eindgebruikersaanpak, samenwerking met andere partijen of focus op duurzame ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals). De Zeeuwse samenleving is mede hierdoor veerkrachtiger, diverser, inclusiever en vitaler.

Acties

Four Freedoms Award Door Het Jaar Heen

De Provincie Zeeland vindt vrijheid en mensenrechten belangrijk. Aandacht voor deze thema's blijft noodzakelijk. De Four Freedoms/Vier Vrijheden van de Amerikaanse president Roosevelt zijn waarden die ons voorhouden hoe we met elkaar moeten omgaan in het dagelijks leven, dat we gelijkwaardig zijn en dat we met respect en betrokkenheid met elkaar verbonden zijn. Met het jaarlijkse uitvoeringsprogramma 'Four Freedoms door het jaar heen' wil de Provincie dat alle inwoners van Zeeland - jong en oud - meer kennis krijgen van Roosevelt en het belang van de Vier Vrijheden.

Met dit programma wil de Provincie:

- Het bewustzijn in de samenleving over over het belang van vrijheid vergroten.
- In samenwerking met gemeenten en maatschappelijke organisaties activiteiten en evenementen bedenken en organiseren over thema's als vrijheid, discriminatie, verdraagzaamheid en respect.
- De activiteiten en evenementen in het jaarprogramma aan laten sluiten bij de uitreiking van de Four Freedoms Awards in Middelburg en New York.
- Samenwerking tot stand brengen tussen organisaties en regio's in Zeeland en West-Brabant, maar ook landelijk (breed Roosevelt-netwerk met onder meer het Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg, Nationaal Nationaal Comité 4 en 5 mei, het Platform WOII enzovoorts).

Impuls Participatie

- We continueren onze inzet op participatietrajecten: op het Zeeuws Heldenfonds, Jouw Zeeland en het Navigatieteam.
- Binnen de Regio Deal 'Zeeuwen zelf aan zet' onderzoeken we samen met andere Zeeuwse overheden maatschappelijke organisaties de mogelijkheden voor het opzetten van een Zeeuws participatieplatform. De bedoeling is dat het platform bijdraagt aan het vergroten van het oplossend vermogen van de Zeeuwen.
- We ondersteunen de werkzaamheden van het Navigatieteam. We evalueren de werking en zoeken actief naar koppeling met andere bestuurlijke overleggen, teneinde de bestuurlijke inzet en effectiviteit te optimaliseren.
- We stellen in het kader van het subsidieprogramma LEADER cofinanciering beschikbaar voor initiatieven van onderop die de leefbaarheid op het platteland verbeteren.

Jongerenparlement

Jouw Zeeland is de jongerendenktank van de Provincie Zeeland. Jongeren van 12 tot 23 jaar praten tijdens debatten, denktankbijeenkomsten en het Jongerenparlement mee over onderwerpen die hen aangaan. Via het jongeren netwerk betreft de Provincie Zeeuwse jongeren bij de ontwikkeling en uitvoering van provinciaal beleid.

In 2022 hebben we tweede editie van het Jongerenparlement georganiseerd. Ook hebben we in 2022 de eerste scholen ontvangen die het Provinciespel hebben gespeeld. Dit in samenwerking met ProDemos. In 2023 willen we verder focussen op het Provinciespel met een groter aanbod aan bezoeken. Daarnaast willen we het activiteitenaanbod op elkaar aan laten sluiten om een zo breed mogelijke groep jongeren aan te spreken. De activiteiten richten zich op verschillende niveaus van participatie: van passief tot actief meedoen. En vinden zowel op school, extern, als op het Provinciehuis plaats.

Kader Brede Welvaart

- We ontwikkelen mede op basis van de monitor Leven in Zeeland 2021 een leefbaarheidskader om te werken aan de kwaliteit van leven in Zeeland.

- We gaan na hoe we transitienetwerken van burgers in Zeeland kunnen ondersteunen, bijv. in de vorm van werkplaatsen, pilots of living labs.
- We doen mee aan de Dag van de Duurzaamheid in het onderwijs. Bij deze dag is het uitgangspunt dat in de samenleving van morgen duurzame ontwikkeling het nieuwe normaal is.

Monitor Leven in Zeeland

In de Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS wordt de brede welvaart van gemeenten, provincies en COROP-gebieden in kaart gebracht. Aan de hand van 42 indicatoren geeft de monitor een breed en divers beeld van de staat van ontwikkeling van de regionale samenleving. Deze monitor vormt de onderlegger van het grootschalige onderzoek onder de Zeeuwen in het kader van 'Leven in Zeeland' door het HZ-Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving. Dit onderzoek (voorheen 'de Staat van Zeeland') wordt eens in de vier jaar herhaald. 'Leven in Zeeland 2021' is in 2022 gepubliceerd. Op basis daarvan kan er in 2023 verdiepend onderzoek plaatsvinden.

Doelstelling

Versterking zorginfrastructuur en zorgketen

De leefbaarheid in Zeeland is versterkt door een bredere en intensievere ketenwerking in de zorgsector en het sociaal domein teneinde het niveau van zorgvoorzieningen in stand te houden en te versterken.

Ondersteuning van de keten(samen)werking in de zorg vindt plaats door aandacht te besteden aan de arbeidsmarkt in de zorg, financieel bij te dragen aan het project vakantiedokter, vervulling van leemtes in het zorgaanbod te verkennen en te bewerkstelligen, subsidiering van een Kennis & Innovatienetwerk in de zorg, de bereikbaarheid van zorgvoorzieningen waar nodig te verbeteren.

De beschikbaar gestelde gelden door de Rijksoverheid uit het Compensatiepakket Marinierskazerne helpen daar eveneens bij. We faciliteren de sector door middel van incidentele subsidies, al dan niet in de vorm van cofinanciering van Europese Projecten.

De Provincie vervult een rol in de keten van zorgvoorzieningen. We doen dat door bij te dragen via ketenverbindingen, zoals binnen de Zeeuwse Zorg Coalitie (ZZC) en bij te dragen aan (Kennis&Innovatie)netwerken in de zorgsector.

Acties

Kader Zorg

- Zowel bestuurlijk (als lid) als ambtelijk bijdragen binnen de structuur van de Zeeuwse Zorg Coalitie, teneinde via deze krachtenbundeling te werken aan de Zeeuwse zorgagenda.
- Waar noodzakelijk en mogelijk stimuleren en faciliteren we samenwerking tussen zorginstellingen en -aanbieders, tussen de Zeeuwse kennis- en zorgsector en tussen het zorg- en sociaal domein.
- We benutten de verbindingen met het Navigatieteam Leefbaarheid, Economic Board Zeeland, het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO), de Academische Werkplaats Ouderenzorg (AWOZ) en stellen hiervoor menskracht en middelen beschikbaar.
- We vragen –wanneer aan de orde- aandacht voor de specifieke geografische en demografische positie van de provincie Zeeland bij landelijke adviesorganen, c.q. de Rijksoverheid, met name voor zaken die voorwaardenscheppend zijn voor de zorgsector en waarbij de dunne bevolkingsdichtheid c.q. de Zeeuwse schaal zich slecht verhoudt tot landelijke richtlijnen.
- We faciliteren door middel van de inzet van menskracht de projecten zoals die voortvloeien uit het Compensatiepakket Marinierskazerne op het terrein van de zorgsector.
- We verlenen eenmalige projectsubsidies om innovatieve ontwikkelingen binnen de sector mogelijk te maken.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal bezoekers Zeeuwse musea	552.276	592.267	583.716*	262.076	332.400	n.n.b.
Aantal toekenningen voor restauratie rijksmonumenten	4	4	4	4	5	7
Aantal leerlingen cultuureducatie VO-MBO-HBO	7.000	8.165 (cursusjaar 2017-2018)	8.000**	8.000	n.b.	n.n.b.
Aantal deelnemers Jeugd Theater School Zeeland	215	221	220**	220	220	n.n.b.
Aantal leerlingen restauratie opleidingsproject	12	15	15**	15	20	n.n.b.

Vanwege de Corona Crisis is de trendindicatie verstoord ten opzichte van voorgaande jaren. Het heeft vanwege de impact van die context minder waarde om getalsmatige indicatoren op te nemen voor de komende twee jaren.

* Betreft aanname dat aantal bezoekers overeenkomstig is met 2018.

** Op basis van aanname dat aantal deelnemers / leerlingen t.o.v. 2018 stabiel zal blijven.

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2019	Stand 2020	Stand 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Einddoel
Toekomstbestendige culturele infrastructuur	Receptieve deelname aan activiteiten van Zeeuwse inwoners van 16 jaar en ouder (monitoring ZB) in aantallen	192.000*	n.b.	n.b. vanwege Corona is de culturele sector een groot deel v/h jaar dicht geweest	192.000	192.000	192.000
(Talent) ontwikkeling en cultuureducatie jongeren PO en VO	Deelname aantal leerlingen ** cultuureducatie PO	54.000	n.b.	idem, daarnaast waren groepsbezoeken ook niet mogelijk. In beperkte mate zijn er digitale lessen gegeven over cultuur en erfgoed	54.000	54.000	54.000

Restauratievolume (Databank Erfgoedmonitor)	% Rijksmonumenten (exclusief oorspronkelijke functie woonhuis), weergegeven naar de staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht' ***	24%	22,2%	21,5%	22%	22%	10%
---	--	-----	-------	-------	-----	-----	-----

* Bron CBS: aantal inwoners Zeeland 2019 minus aantal inwoners jonger dan 20 jaar > afgerond 320.000. Ruim 60% van dit aantal (bron Staat van Zeeland ZB) bezoekt in 2017 culturele evenementen = 192.000

** Bron CBS: 2019 aantal jongeren Zeeland 5-19 jaar is afgerond 60.000. Aanname is dat gelet op de kerndoelen PO bijna alle PO scholen iets aan cultuureducatie doen > 90% x 60.000 = 54.000

*** Bron: Erfgoedmonitor fysieke staat van rijksmonumenten Zeeland. Gegevens betreffen de staat van onderhoud buitenzijde.

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023
Lasten	
060101-Toekomstbestendige culturele infrastructuur	15.946
060102-Cultureel erfgoed	3.057
060103-Kunsten	427
060104-Talentontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren	601
060201- Evenementen	863
060401-Leefbaarheid -brede welvaart, versterking zorginfrastructuur	1.113
060402-Gezond leven	891
069999-Ambtelijke inzet	711
Totaal Lasten	23.609
Baten	
060101-Toekomstbestendige culturele infrastructuur	965
060401-Leefbaarheid -brede welvaart, versterking zorginfrastructuur	43
Totaal Baten	1.008
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	22.601
Onttrekkingen	
980699 Bestemmingsreserves-Pr.6	1.648
Toevoegingen	
980699 Bestemmingsreserves-Pr.6	585
Mutaties reserves	-1.062
Resultaat na bestemming	21.538

7 Programma Bestuur

Inleiding en ontwikkelingen

Goed openbaar bestuur

Goed openbaar bestuur is essentieel voor het functioneren van onze democratische rechtsstaat. We volgen hierin de Gedragscode voor goed openbaar bestuur.

We willen een signalerend openbaar bestuur zijn. Hiermee bedoelen we dat de Provincie aandacht vraagt voor Zeeland bij de te nemen nationale en Europese besluiten. De Zeeuwse samenleving is er hierdoor van verzekerd dat nationaal en Europees beleid en regelgeving voldoende rekening houden met Zeeuwse omstandigheden en wensen.

Daarnaast werken we met elkaar aan een sterk openbaar bestuur in Zeeland. Een openbaar bestuur dat voldoende bestuurskracht heeft om samen met inwoners, bedrijven, instellingen en overheden haar schouders te zetten onder de grote opgaven voor Zeeland.

Goed openbaar bestuur is ook veilig en weerbaar in de breedste zin van het woord. De Provincie Zeeland wil voorkomen dat haar diensten of producten worden misbruikt. Daarom passen we de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Wet Bibob) toe. Met de inzet van de Wet Bibob beoordeelt de Provincie de achtergrond van een persoon of bedrijf en zijn zakelijke partners. We zetten ons in voor het behouden en ontwikkelen van kennis en vernieuwing in het veiligheidsbeleid. We dragen bij aan het tegengaan van ondermijning en vergroten onze eigen weerbaarheid en integriteit.

Goed openbaar bestuur betekent ook het goed uitvoeren van onze wettelijke taak als toezichthouder. Het provinciebestuur houdt toezicht op de ontwikkeling van de financiële positie van gemeenten. Controleren en samenwerken kunnen op gespannen voet staan met elkaar. Ons uitgangspunt is dat we steeds de juiste balans zoeken. Dit betekent dat we prikkels geven als het nodig is, maar altijd in gesprek gaan over het verbeteren van resultaten.

Het belang van samenwerken als één overheid

Geopolitieke ontwikkelingen en maatschappelijke vraagstukken als klimaatverandering, energie, stikstof, PFAS en wonen zorgen voor onzekerheid en onrust in de samenleving. Dit vraagt meer dan ooit om een adequaat, betrouwbaar en participerend bestuur, opererend als één overheid. Daarom staan we voor een samenwerkend bestuur.

Het vroegtijdig betrekken van inwoners, organisaties en bedrijfsleven bij beleidsvorming is daarbij belangrijk. Zo krijgen we een beter beeld van wat er leeft in de samenleving. Om de grote maatschappelijke vraagstukken het hoofd te kunnen bieden is slim samenwerken met onze partners belangrijk. Zowel in de regio als over de provinciale grenzen. We werken daarom via verschillende samenwerkingsverbanden nauw samen met de Zeeuwse gemeenten en het waterschap. Naast provinciale samenwerking biedt de strategische ligging Zeeland belangrijke (economische) kansen voor samenwerking met Vlaanderen, Brabant en Zuid Holland. Verder zijn het rijk en Europa belangrijke partners om opgaven te kunnen realiseren.

Speerpunten

1. De regio(samenwerking) versterken

- De opgaven waar overheden voor staan zijn ingewikkeld en vragen om nauwe samenwerking. Om invulling te geven aan de Zeeuwse opgaven werken de vijftien Zeeuwse overheden via het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO) samen. Deze samenwerking draagt onder andere bij aan de versterking van de bestuurskracht. Daarnaast komt het OZO op voor de belangen van Zeeland (lobby) in Den Haag en Brussel. In 2023 richt de lobby zich vooral op afspraken rond de vier grote opgaven met het rijk rondom wonen, stikstof en klimaatadaptatie en de energietransitie.

Ook vraagt het OZO aandacht voor Zeeuwse onderwerpen zoals het tolvrij maken van de Westerscheldetunnel en de herverdeling van het gemeentefonds. Gemeenten krijgen geld van het rijk uit het gemeentefonds. Door onder andere het ververdelen van taken sluit dit niet meer aan bij de huidige tijd. Daarom gaat het rijk het fonds herverdelen. Dit voorstel pakt voor Zeeland niet goed uit. Zo houdt het geen rekening met de bijzondere geografische en demografische kenmerken van Zeeland. Het OZO brengt daarom de Zeeuwse kenmerken in den Haag goed onder de aandacht.

- Gemeenten ondersteunen in het uitvoeren van Regiovisies en versterking gemeentelijke samenwerking.

- Doorontwikkeling en uitvoering aanbevelingen OZO (Overleg Zeeuwse Overheden) op het gebied van strategiebepaling, sturing, lobby en de betrokkenheid van de volksvertegenwoordigers.

2. Grensoverschrijdend samenwerken

- Voortzetting van de samenwerking en kennisuitwisseling Fryslân – Zeeland; bezien of een regionaal bestuurlijk experiment mogelijk en wenselijk is.
- We zorgen voor een goede aanpak van grensknelpunten in samenwerking met Vlaanderen. Om dat te ondersteunen wordt een professioneel secretariaat opgericht met INTERREG middelen.
- Ontwikkelen van netwerken onder meer door het organiseren van werkbezoeken met bewindslieden, vertegenwoordigers Europese Commissie en Vlaamse ministers.

3. Versterken van een veilig Zeeland

We dragen bij aan het weerbaar maken van het openbaar bestuur en uitvoering van de Wet Bibob. In 2023 geven wij verder uitvoering aan het beleidsplan aanpak ondermijning. We bevorderen de weerbaarheid van het bestuur en van onze organisatie. De in 2022 getekende Zeeuwse norm weerbare overheid is hierbij uitgangspunt. Specifieke aandacht hebben hierin:

- De acties voortvloeiend uit de interne bewustwording van de eigen organisatie.
- Het organiseren van een leerkring gericht op de Bibob APK samen met Noord-Brabant.
- Vergroten bewustwording rondom cybersecurity.

Er wordt hierbij breed samengewerkt met diverse betrokkenen op zowel ambtelijke als bestuurlijk niveau. Denk hierbij aan andere Zeeuwse overheden en Provinciale Staten, maar ook aan uitvoeringsorganisaties als RUD (Regionale Uitvoeringsdienst) en de DCMR (Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond) alsmede de samenwerking binnen het Taskforce- RIEC (Regionale Informatie- en Expertise Centra) verband.

4. Sterk netwerk- en relatiebeheer met den Haag en Brussel

- Organiseren van bestuurlijke relatie evenementen om het relatiebeheer te versterken waarmee de Zeeuwse ambities kunnen worden gerealiseerd.
- Daarnaast worden verschillende evenementen georganiseerd om de zichtbaarheid van Zeeland in den Haag en Brussel te vergroten.

5. Samenwerken met andere provincies

In andere provincies spelen vaak dezelfde vraagstukken. Daarom nemen we deel aan verschillende bestuurlijke adviescommissies van het Interprovinciaaloverleg (IPO-verband). In 2022 hebben de provincies in het IPO afspraken gemaakt om een belangrijke rol te vervullen bij de grote opgaven in de leefomgeving. Het gaat dan om wonen/bereikbaarheid, energietransitie en stikstofproblematiek. Dit doen we samen met het rijk en gemeenten.

6. Een transparante overheid voor burgers

Wij zijn open over wat we als Provincie Zeeland doen voor Zeeland en haar inwoners. Het college gaat met Zeeuwse bedrijven, inwoners, media en partners in gesprek hoe wat dat nog beter kunnen doen. Want wat betekent een open “Zeeland”? Hoe kunnen we inzicht geven in waarom en hoe de Provincie tot een besluit komt?

Beleidskader

- [Gemeenschappelijk Financieel toezichtkader – GTK 2020 Gemeenten \(2019\) en GTK 2022 Gemeenschappelijke Regelingen \(2022\)](#)
- [Rijkstaken Openbare Veiligheid - Organisatieplan Commissaris van de Koning in Zeeland \(2019\)](#)
- [Strategische Visie Euregio Scheldemond \(2021\)](#)
- [Verordening systematische toezichtinformatie Zeeland \(2014\)](#)
- [Nota ‘Bestuurlijke integriteit Provincie Zeeland’ \(2015\)](#)
- [Ambtsinstructie Commissaris van Koning](#)
- [Advies bestuurlijke werkgroep Berx Donner inzake oplossen van \(juridische\) grensknelpunten](#)
- [Nota ‘Bestuurlijke integriteit Provincie Zeeland’ \(2015\);](#)
- [Protocol vermoedens integriteitsschendingen politieke ambtsdragers provincie Zeeland \(2020\)](#)

- [Expliciete politiek - Politiek en netwerksturing in de provincie Zeeland \(2019\)](#)
- [Zeeuwse norm weerbare overheid \(2022\)](#)
- [Beleidsregel Bibob Provincie Zeeland 2021 inzake omgevingsvergunningen, subsidies, vastgoedtransacties en overheidsopdrachten](#)

Reguliere taken

Taken Commissaris van de Koning als Rijksorgaan en als boegbeeld van de provincie Zeeland

- Bestuurlijk toezicht op de Veiligheidsregio Zeeland.
- Coördinatie grensgovernance (het zorgen voor goede afstemming en besluitvorming tussen de verschillende bestuurslagen op de grens van) Vlaanderen-Nederland.
- Regietafel vluchtelingen.
- Integrale en fysieke veiligheid.

Ondersteuning Bestuurlijke organisatie, inclusief ondersteuning van Provinciale Staten, (Staten)commissies en Gedeputeerde Staten.

Taken Gedeputeerde Staten

- Interbestuurlijk toezicht (financieel en generiek) gemeenten, waterschap en gemeenschappelijke regelingen.
- Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur (Wet Bibob).
- Bevorderen bestuurlijke integriteit; Samenwerking Taskforce- RIEC.

Maatschappelijk effect

Een transparant, integer, daadkrachtig, efficiënt en op regionale en/of grensoverschrijdende samenwerking gericht openbaar bestuur in Zeeland.

Doelstelling

Interbestuurlijk toezicht

De provincie draagt met het interbestuurlijk toezicht bij aan het juist uitvoeren van wettelijke taken door gemeenten, waterschap en gemeenschappelijke regelingen. De provincie levert hiermee een bijdrage aan de kwaliteit van het openbaar bestuur. Naast het financieel toezicht oefenen we toezicht uit op de risicodomeinen: Omgevingsrecht, Archief- en Informatiebeheer en Huisvesting verblijfsgerechtigde asielzoekers, Gebouwd erfgoed en Archeologie.

We gaan in Zeeland samen met de gemeenten onderzoeken hoe we meer toegevoegde waarde kunnen geven aan het toezicht, zowel verticaal vanuit de provincie, als horizontaal dat wil zeggen ook onderling leren en reflecteren op elkaar. Daarbij willen we aansluiten bij de landelijke 'Agenda toekomst van het (interbestuurlijk) toezicht.' Deze agenda heeft de volgende actielijnen:

- Versterken verbinden horizontale controle en verticaal toezicht.
- Beter voeren dialoog.
- Beter leren via toezicht.
- Uniformeren uitvoering toezicht.
- Toezichthouder richt zich op gedeelde risico's.

Acties

Door inzet proportioneel toezicht op de gemeentelijke financiën en in dialoog met de gemeenten bevorderen van een gezonde financiële huishouding van gemeenten

1. We stellen in 2023 een beleidskader Interbestuurlijk Toezicht voor de provincie Zeeland vast. Met een beleidskader wordt duidelijk wat wij van de gemeenten verwachten en hoe wij de aangeleverde informatie beoordelen. De uitgangspunten (transparantie, risicogericht, uniformiteit, dialoog) van de interbestuurlijke Agenda Toezicht van de Toekomst zijn hierbij leidend.
2. We gaan in 2023 onze toezichtsbevindingen in nauw overleg met de Zeeuwse gemeenten publiceren via een dashboard. Op het dashboard wordt per gemeente per toezichtsdomein een actueel beeld gegeven van onze bevindingen.

In nauw overleg met BZK en IPO en de agenda Toekomst van het Toezicht wordt het interbestuurlijk toezicht transparanter, uniformer en meer risicogericht vormgegeven

We gaan onderzoeken of er aan de hand van indicatoren per generiek toezichtdomein, voor elke Zeeuwse gemeente de risico's in kaart kunnen worden gebracht die aanleiding kunnen geven tot (bestuurlijke) interventie.

Doelstelling

Samenwerkend bestuur

De Zeeuwse samenleving is verzekerd van een regionale aanpak door gemeenten, doordat de provincie regionale samenwerking bevordert waar dat toegevoegde waarde heeft in samenwerking met Rijk, Provincies, Gemeenten en Waterschap. Daarnaast creëren we sterke regio's waarin gemeenten op georganiseerde wijze samenwerken aan regionaal vastgestelde doelen.

Acties

Bevorderen dat iedere regio een regiovisie vaststelt en in samenwerking tot uitvoering brengt

We stimuleren de versterking van regionale gemeentelijke samenwerking. Daarvoor organiseren we GS bezoeken aan de verschillende regio's, en versterken we de democratische legitimiteit ten aanzien van regiowerking onder andere door middel van informatiesessies voor gemeenteraden en leden van Provinciale Staten. Daarnaast stimuleren we de ontwikkeling en vaststelling van regiovisies door op aanvraag financiële bijdragen voor proceskosten beschikbaar te stellen. Voor Walcheren gaat het om de ontwikkeling en vaststelling van een regiovisie, voor Zuid-Beveland en Zeeuws Vlaanderen om het proces om tot vaststelling te komen. Voor zover de provincie ook uitvoeringspartner is, worden uitvoeringsbijdragen gedaan uit functionele budgetten.

Continueren bestuurlijke samenwerking met provincie Fryslân

Voortzetten van de bestuurlijke samenwerking (spiegelen en leren) met Provincie Fryslân. Daarnaast is de inzet dat het rijk/nieuwe kabinet gezien de regionale overeenkomsten tussen Fryslân en Zeeland in onze provincies integrale gebiedsgerichte afspraken maakt.

Doorontwikkeling van het OZO opdat zij een bijdrage levert aan het verhogen van de bestuurskracht en de samenwerking tussen Zeeuwse overheden wordt versterkt

Dit doen we door:

- Het opstellen van een gezamenlijke agenda.
- De gemeenschappelijke strategie te duiden.
- Rollen en verantwoordelijkheden te duiden.
- De gezamenlijke lobby richting den Haag en Brussel steviger neer te zetten.
- De betrokkenheid van volksvertegenwoordigers te vergroten.
- Meer opgavegericht en in Triple-Helix-wijze (samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven, onderwijsinstellingen) samen te werken.

Doelstelling

Signalerend bestuur

We zorgen voor een goede lobby in den Haag en Brussel. Dit doen we door kansen voor Zeeland tijdig te signaleren en daar invloed op uit te oefenen via onze lobbykanalen.

Acties

Uitvoering geven aan de strategische evenementen van de Provincie Zeeland gezamenlijk met externe partner (zoals de Haagse Dag, Oesterontmoeting en Nieuwjaarsbijeenkomst)

Zoals gebruikelijk geven wij in 2023, in samenwerking met partners, weer uitvoering aan een aantal strategische evenementen. De Nieuwjaarsbijeenkomst, de Haagse lobbyacties en Oesterontmoeting vormen hierin de basis. Deze evenementen worden gedurende het jaar aangevuld met o.a. activiteiten rondom de Provinciale Verkiezingen, activiteiten rondom het themajaar, de Open Dag, verschillende netwerkcontingsten en andere ontmoetingen en inhoudelijke sessies. We spelen in op de bestuurlijke actualiteit en versterken hiermee het relatienetwerk van Provincie Zeeland.

Versterken van de Zeeuwse positie in Den Haag en Brussel door het beïnvloeden van beleidsontwikkeling en besluitvorming lobby Brussel en Den Haag

Gemeenten, waterschap en provincie werken in OZO verband aan een effectieve lobby in Den Haag en Brussel op basis van een gezamenlijke prioritaire, dynamische lobbyagenda. Het jaar 2023 zal met name in het teken staan van uitvoering van deze dynamische lobby agenda, waarbinnen vanuit OZO een aantal prioritaire lobbydossiers worden uitgewerkt en strategisch worden uitgevoerd. De operationele lobbyacties worden uitgevoerd door de lobbyisten in samenspraak met bestuurders en ambtelijke specialisten, gecoördineerd door het public affairs overleg van de samenwerkende overheden. Hierbij valt o.a. te denken aan werkbezoeken met bewindspersonen en Kamerleden, het in gesprek gaan over prinsjesfestival in Den Haag en de week van de regio's in Brussel. Verder zal worden gewerkt aan de doorontwikkeling- en beheer van relevante netwerken voor Zeeland onder meer door de organisatie van bijeenkomsten en evenementen als onderdeel van public affairs. De dynamische lobbyagenda OZO is hiervoor leidend.

Versterking van de samenwerking met Vlaanderen onder meer door actieve deelname en agendering van voor de provincie Zeeland relevante punten in grensgovernance, de Vlaams Nederlandse Delta, de Scheldemondraad en North Sea Port district.

Het komende jaar continueren wij onze actieve deelname in de grensgovernance, de Vlaams-Nederlandse Delta, de Scheldemondraad en North Sea Port district. In deze gremia wordt bestuurlijk- en ambtelijk gewerkt aan het identificeren en oplossen van grensoverschrijdende knelpunten, dan wel gebiedsontwikkeling

- In de Vlaams Nederlandse regeringstop van 2018 is een systeem van grensbestuur afgesproken met een escalatiemechanisme naar de Vlaamse overheid en de rijksoverheid voor zover het centrale bevoegdheden betreft. In 2023 zal dit systeem worden doorontwikkeld op basis van de opgedane ervaringen en met de aanpak van (juridische) grensknelpunten.
- Bijdrage en ondersteuning geven aan grensoverschrijdende opgaven en knelpunten op het terrein van economische ontwikkeling, natuur, milieu, infrastructuur, kennisontwikkeling en arbeidsmarkt onder meer door inzet bestuurlijke netwerken, Europese fondsen en grensgovernance instrumentarium.

Doelstelling

Sterk provinciaal bestuur

Een provincie die vooral samen met inwoners, bedrijven, instellingen en overheden de schouders zet onder de (grote) opgaven voor Zeeland.

Acties

Bestuur en politiek wordt transparanter, overheidsinformatie is beter vindbaar, uitwisselbaar en eenvoudig te ontsluiten.

Bestuursondersteuning (BOS) werkt mee aan de implementatie van Open Zeeland (inclusief de Wet open overheid), zowel voor wat betreft de interne als externe communicatie.

De volksvertegenwoordiging van Zeeland is zichtbaar en benaderbaar voor de Zeeuwse kiezer.

1. De organisatie bereidt zich voor op de provinciale staten verkiezingen van 2023 en de vorming van een nieuw college.
2. De statenverkiezingen van 15 maart 2023 worden breed bekend gemaakt door middel van een opkomst bevorderende campagne.
3. Vergaderingen van Provinciale Staten en Statencommissies zijn rechtstreeks te volgen voor publiek.
4. De activiteiten van Provincie Zeeland worden onder de aandacht gebracht via sociale media.

Inwoners meer betrekken bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid de provincie.

1. We stellen in 2023 een visie op participatie vast. Hierbij wordt aansluiting gezocht op reeds bestaande samenwerkingsvormen en opgedane ervaringen met participatietrajecten (bijvoorbeeld participatietraject vorming Omgevingsvisie en gebiedsvisie Veerse Meer).
2. In 2023 stellen we een nieuwe referendumverordening vast. In de nieuwe verordening wordt meer ruimte gegeven voor het digitaal aanleveren van ondersteuningsverklaringen.

Provinciale Staten geven op een vernieuwende wijze invulling aan de rollen als volksvertegenwoordiger, kadersteller en controleur.

1. De volksvertegenwoordiging kiest afhankelijk van de opgaven en de situatie de sturing die passend is om de beoogde publieke doelen te realiseren.
2. Mede overheden, organisaties, instellingen en inwoners worden betrokken bij vorming van het Provinciaal beleid.
3. Verder optimaliseren van het bestuurlijk-politiek samenspel met als oogmerk het democratisch bestel vitaal te houden.

Doelstelling

Weerbaar bestuur

Het Zeeuwse vestigingsklimaat en de Zeeuwse woon- en werkkwaliteit (leefbaarheid) kent een fundament van integrale (grensoverschrijdende) veiligheid. Om dit te bereiken houdt de provincie zich actief bezig met behouden en ontwikkelen van kennis en innovatie in het veiligheidsbeleid, het tegengaan van ondermijning en het vergroten van haar eigen weerbaarheid en integriteit.

Acties

Door toepassing van het instrument “piramide naar fitte provincie” van Taskforce-RIEC bepalen wij de stappen die nog gezet moeten worden om een weerbare organisatie te worden

Bij de nulmeting in 2021 stonden wij op de tweede trede van de piramide. Ons doel is om tweejaarlijks een trede te stijgen tot minstens de vierde trede van vijf. Voor 2023 dienen wij te stijgen naar trede drie.

De ingezette lijn van bouwen van een solide “Bibob infrastructuur” het en toepassen van de Wet Bibob wordt verdiept en geëvalueerd.

Het BIBOB beleid wordt toegepast op 4 gebieden : 1. Omgevingsvergunningen, 2. Aanvragen tot subsidie, 3. Overheidsopdrachten, 4. Vastgoedtransacties. Dit beleid zal kwalitatief en kwantitatief worden geëvalueerd.

Omgevingsdiensten RUD en DCMR geven in opdracht van de provincie mede uitvoering aan het beleidsplan aanpak ondermijning en het BIBOB beleid.

RUD en DCRM vormen een belangrijke front office omdat zij vergunningsaanvragen voor het omgevingsbeleid ontvangen. Daarnaast voeren zij minimaal jaarlijks een integrale controle uit met aandacht voor signalen van ondermijning.

De provincie is een integer handelende organisatie, die zich weerbaar opstelt tegen oneigenlijke invloeden en misbruik. We geven nader uitvoering aan het beleidsplan aanpak ondermijning en de in 2022 getekende Zeeuwse norm weerbare overheid.

In 2023 geven wij verder uitvoering aan het beleidsplan aanpak ondermijning en de in 2022 getekende Zeeuwse norm weerbare overheid. Specifieke aandacht hebben hierin acties voortvloeiend uit de interne bewustwording van de eigen organisatie, het organiseren van een leerkring gericht op de BIBOB apk samen met Brabant, bewustwording rondom cybersecurity.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Gemeenten onder preventief toezicht:								
Landelijk	16	10	4	6	3	9	12	1
Zeeland	3	2	2	2	1	4	2	1

Trendindicatoren	2007	2011	2015	2019	2023
Opkomstpercentage statenverkiezing (Kiesraad):					
Landelijk	46,4%	56,0%	47,8%	56,2%	
Zeeland	52,9%	58,9%	52,2%	59,2%	

Doelindicatoren

Doelindicatoren	Indicator	Stand 2020	Stand 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Einddoel
Financieel gezonde Zeeuwse gemeenten	Gemeenten onder preventief toezicht	4	2	1	1	0
Herkenbaar en samenwerkend bestuur	Vastgestelde Regiovisie	1 (De Bevelanden)	2	3	3	3
Weerbaar bestuur	Piramide naar fitte Provincie		Trede 2	Trede 2	Trede 3	Trede 4 (2025)

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023
Lasten	
070101-Interbestuurlijk toezicht	1.754
070102-Samenwerkend bestuur	74
070104-Signalerend bestuur	841
070105- Weerbaar bestuur	357
079999-Ambtelijke inzet	4.502
Totaal Lasten	7.528
Baten	
070101-Interbestuurlijk toezicht	71
070104-Signalerend bestuur	109
Totaal Baten	180
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	7.348
Onttrekkingen	
980799 Bestemmingsreserves-Pr.7	22
Resultaat na bestemming	7.326

8 Programma Energie op klimaat!

Inleiding en ontwikkelingen

De temperatuur op aarde stijgt en het klimaat verandert. Dit komt door de toename van broeikasgassen in de lucht. Klimaatverandering heeft grote gevolgen voor mens, natuur en milieu. Daarom nemen we maatregelen. Maatregelen om klimaatverandering te beperken door over te gaan op schone energie (energietransitie). En maatregelen om ons aan te passen aan het veranderende klimaat (klimaatadaptatie).

De provincies hebben het Rijk aangeboden het voortouw te nemen in het klimaatbeleid. In ons coalitieakkoord Samen verschil maken staan twee hoofdpunten: energietransitie en klimaatadaptatie. De uitvoering daarvan vindt plaats in het uitvoeringsprogramma's "Energie op Klimaat!" en "Woonplaats Zeeland".

De opgave voor de toekomst is om onze natuur en economie in evenwicht met elkaar te ontwikkelen. En dat binnen de eisen aan waterveiligheid. Tegelijk is wereldwijd, Europees én nationaal verband afgesproken om de CO₂-uitstoot te beperken. De Provincie wil hier haar verantwoordelijkheid in nemen en het Zeeuwse deel van deze wereldwijde opgave behalen. Zo dragen we bij aan de wereldwijde en landelijke klimaatdoelen en om een aantrekkelijke vestigingslocatie te zijn en blijven. De uitdaging daarbij is om slimmer gebruik te maken van eindige - en deels schaarse – grondstoffen. En steeds meer gebruik te maken van biobased grondstoffen en materialen. Daarnaast moeten we fors meer energie duurzaam opwekken, energie besparen en willen we de ontwikkeling naar een kringloopeconomie aansporen. De weg naar een groene economie biedt veel kansen voor Zeeland, maar vraagt ook een grote inzet. Zowel van ons als van de Zeeuwse partners.

Ondanks het terugdringen van de CO₂-uitstoot en het beperken van klimaatverandering, is de al ingezette klimaatverandering niet terug te draaien. De klimaatveranderingen zijn ondertussen steeds merkbaarder. De verwachting is dat we vaker te maken krijgen met extremere vormen van droogte, hitte en wateroverlast. En daarnaast te maken hebben met de stijgende zeespiegel. Om een goede leefomgeving te behouden moeten we ons daaraan aanpassen.

In de periode 2019-2021 zijn de opgaven energietransitie en klimaatadaptatie uitgewerkt in de regionale energiestrategie (RES) en de klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KaSZ). Het deltaprogramma zoet water is in 2021 vastgesteld. De uitvoering hebben we vormgegeven in programma's in het Programma Energie & Klimaat. In 2021 hebben we projecten uitgevoerd gericht op verduurzaming van vervoer, de gebouwde omgeving en het duurzaam opwekken van elektriciteit. We hebben verschillende pilotprojecten gestart voor de overgang op duurzame energie uit wind, water en zon (energietransitie). We steunen initiatieven uit de markt die de CO₂-uitstoot helpen verlagen. Dit doen we onder andere door deel te nemen aan het fonds voor energietransitie van de Stichting Zeeuwse Publieke Belangen. Ook geven we zelf het goede voorbeeld: we kopen zoveel mogelijk duurzaam in zetten duurzame grond- weg- en waterbouw in voor onze infraprojecten. Dit breiden we waar mogelijk uit met andere Zeeuwse overheden. In 2021 zijn er ook klimaat adaptieve maatregelen genomen, zoals bijdragen aan groene daken en groene schoolpleinen. De lopende proeftuin projecten zoet water bieden veel kennis en nieuwe projecten worden gestart.

Bij het inspelen op klimaatverandering en het uitvoeren van het Deltaprogramma zijn veel partijen betrokken. We zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het uitvoeren van de acties. Door het samen te werken in netwerken (netwerksturing) werken we aan het behalen van onze doelen.

Speerpunten

- Opbrengst windenergie (op land): 700 MW in 2030 en zonne-energie: 1.000 MW in 2030.
- Helpen met uitvoering SDR-regioplan 2030-2050 ten behoeve van een klimaatneutrale industrie.
- Maatschappelijk verantwoord inkopen en duurzame aanbestedingen in de grond- weg- en waterbouw.
- We voeren de regionale energiestrategie (RES) uit om de Zeeuwse CO₂-doelen te behalen.
- Uitvoeren acties Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KaSZ).
- Uitvoeren uitvoeringsprogramma Deltaplan Zoet Water.

Beleidskader

- *Kabinetsaanbod IPO/VNG/UvW “Naar een duurzaam Nederland”*
- *Convenant Ambitie 2030 “Duurzaamheid werkt!”*
- *Regionale Energiestrategie*
- *Klimaatadaptatiestrategie Zeeland*
- *Richtlijn overstromingsrisico's*
- *Omgevingsvisie (concept)*
- *Deltaplan Zoet Water*

Maatschappelijk effect

De uitstoot van CO₂ (en andere gassen die eenzelfde werking hebben) worden verminderd en het gebruik van anders schaarse grondstoffen neemt af. De leefomgeving wordt aangepast aan veranderende (klimaat)omstandigheden waardoor inwoners en bezoekers van Zeeland kunnen leven in een veilige, aangename en klimaatbestendige leefomgeving.

Energietransitie en Klimaatadaptatie

Het klimaat verandert. Het klimaatpanel van de VN (IPPC) schetst een duidelijk beeld in het rapport van 9 augustus 2021, Climate Change 2021!; The Physical Science Basis. De gevolgen van de klimaatverandering beginnen op bepaalde manier onomkeerbaar te worden. De aarde warmt op, de zeespiegel stijgt en extreem weer gaat steeds vaker voorkomen. De oorzaak: de uitstoot van broeikasgassen door de mens. Om de opwarming van de aarde en de klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken is het Klimaatakkoord van Parijs (2015) gesloten. 194 landen hebben afgesproken om de uitstoot van broeikasgassen drastisch te verminderen. De omslag van fossiele brandstoffen naar duurzame brandstoffen is hierbij belangrijk; de energietransitie. De Provincie Zeeland wil hier haar verantwoordelijkheid nemen om het Zeeuwse deel van deze wereldwijde opgave behalen.

Ambitie:

Op 28 juni 2019 heeft het toenmalige kabinet het Klimaatakkoord gepubliceerd. Dit akkoord is de Nederlandse vertaling van het Klimaatakkoord van Parijs. Hierin is afgesproken dat we in 2030 zorgen voor 49% en in 2050 voor 95% CO₂-afname ten opzichte van 1990. Eén van de andere afspraken is dat Nederland in dertig “energieregio's” is opgedeeld om regionaal de landelijk gemaakte afspraken te onderzoeken en uit te voeren. Elke regio stelt hiervoor zijn eigen Regionale Energiestrategie (RES) op met de regionale keuzes. Deze RES'en worden door de primair wettelijke partijen (de regionale overheden) vastgesteld.

In Zeeland hebben de 13 Zeeuwse gemeenten, het Waterschap Scheldestromen, de Provincie Zeeland, Netbeheerder Enduris (heet nu Stedin) en Impuls Zeeland de handen ineengeslagen om de RES Zeeland gezamenlijk te ontwikkelen en uit te voeren. Dit is gebeurd onder de gezamenlijke noemer het Zeeuws Energieakkoord (ZEA).

Het doel van de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ) is een klimaatbestendig en waterrobuust Zeeland in 2050. De strategie richt zich op doelen op de lange termijn, maar om die te bereiken zijn nu al maatregelen en moeten keuzes gemaakt worden. De strategie is ook nodig om de lange en korte termijn met elkaar te verbinden. De KasZ is een samenwerkingsverband van alle Zeeuwse overheden, inclusief belangenorganisaties in Zeeland.

Inzet:

De Zeeuwse RES is de vertaling van het mondiale en landelijk klimaatakkoord. De RES richt zich op het geheel duurzaam energie-opwekken in 2030. Daarnaast willen we de gebouwde omgeving en de vervoerssector verduurzamen.

Onder de RES is een apart spoor voor de verwarming van de gebouwde omgeving. Dit is uitgewerkt in de Regionale Structuurvisie Warmte. We ondersteunen gemeenten bij het maken van plannen voor de warmtetransitie per dorp/wijk.

Voor de energietransitie in de industrie is het samenwerkingsplatform Smart Delta Resources (SDR) opgericht. Dit is een industrieplatform waaraan de grootste industriële bedrijven van Zeeland (incl. de Gentse Kanaalzone en Bergen op Zoom) deelnemen. De Provincie is één van de deelnemende partijen en zit in het bestuur waar besluitvorming plaatsvindt. Ondersteuning en projectleider worden

geleverd door ontwikkelingsmaatschappij Impuls. Het platform werkt aan een regioplan en uitvoeringsprogramma voor een energie-neutrale industrie in 2050. We helpen de industrie met de uitvoering hiervan.

De KasZ is een regionale visie, opgesteld via een samenwerking tussen alle Zeeuwse overheden en met ondersteuning van een groot aantal maatschappelijke organisaties en belangenorganisaties in Zeeland. Het is geen strategie van één overheidspartij, maar steunt op een breed draagvlak in de Zeeuwse samenleving. Alle Zeeuwse overheden zullen deze strategie naar het eigen beleid vertalen, zowel de Zeeuwse gemeenten als het waterschap en de provincie.

Proces:

Energietransitie en Klimaatadaptatie zijn vraagstukken dat we via netwerksturing aanpakken. In 2020 is de RES 1.0 door alle Zeeuwse overheden vastgesteld. Via het samenwerkingsplatform Zeeuws Energieakkoord (ZEA) werken meer dan honderd partijen hier aan. Provincie Zeeland is één van de initiatiefnemers en betalende partners. Hierin zijn Provincie, Zeeuwse gemeenten, waterschap, netbeheerder DNWG en ontwikkelingsmaatschappij Impuls vertegenwoordigd. Zij sturen de dagelijkse gang van zaken aan en besluiten over het proces. De gedeputeerde voor energie is voorzitter van de RES. Onze rol in dit samenwerkingsproces is regisseur, aanjager en linking pin naar landelijk klimaatbeleid. Naast de RES werken we aan de regionale structuurvisie warmte en het Smart Delta Resources (SDR).

De KasZ is in 2021 vastgesteld door alle Zeeuwse overheden. In 2022 hebben zij de uitvoering van de KasZ bekrachtigd door het tekenen van het convenant. De Zeeuwse belangenorganisaties hebben dit gedaan door het ondertekenen van een intentieverklaring. Het Bestuurlijk Kernteam KasZ coördineert de uitvoering van de KasZ. De gedeputeerde Klimaatadaptatie is voorzitter. Onze rol in dit samenwerkingsproces is regisseur, aanjager en linking pin naar landelijk klimaatbeleid.

Doelstelling

Klimaatadaptatie en voldoende zoet water

Zeeland beheerst in 2050 de effecten van klimaatverandering (van hitte, droogte, wateroverlast en waterveiligheid) en voorziet in een optimalisatie van waterbeschikbaarheid en gebruik van zoet water. Om hiertoe te komen zijn in 2021 een Klimaatadaptatie Strategie Zeeland en het Deltaplan Zoet Water op en vastgesteld.

Acties

Bepalen norm en definitief stelsel regionale keringen en deze aanwijzen en verankeren in waterschaps- en provinciale verordeningen

Op 17 maart 2020 hebben Gedeputeerde Staten ingestemd met het voorstel voor het stelsel aan regionale keringen en de nieuwe normering. Het geoptimaliseerde stelsel en de nieuwe normen worden opgenomen in de Omgevingsverordening. Zodra deze ingaat, zijn de nieuwe normen van kracht. Samen met het waterschap blijven wij overstromingsscenario's actualiseren.

Berekenen en actueel houden overstromingsgevolgen in kader van EU-ROR

De Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) heeft als doel de negatieve gevolgen van overstromingen voor de gezondheid van de mens, het milieu, het culturele erfgoed en de economische bedrijvigheid te beperken. Concreet verplicht de ROR het maken van een voorlopige risicobeoordeling, overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten en overstromingsrisicobeheerplannen. Dit ligt landelijk vast in het Overstromingsrisicobeheerplan 2022-2027 en is op Zeeuws niveau opgenomen in het Regionaal Waterprogramma 2022-2027 (PS 12-11-2021). Actualisering is voorzien in 2028.

Robuustwatersysteem Zeeuws Vlaanderen; bij toekenning deelname in Horizon 2020 project

Subdoel: Voldoende zoet water en optimalisatie van zoet water gebruik.

In Zeeuws-Vlaanderen lopen diverse projecten voor zoet water icm industrie (Dow). Dit krijgt een vervolg in 2023 en verder.

Stimuleren adaptatie maatregelen, onder andere via subsidieregeling realisatie groene daken

De subsidie Groene Daken en Groene Schoolpleinen zijn beide opgesteld. Jaarlijks verstrekken we het beschikbare bedrag via subsidies. Voor Groene Schoolpleinen zijn we met Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (IVN) daarbij bezig om te kijken voor Europese cofinanciering. Hiermee kunnen we twee keer zoveel schoolpleinen vergroenen. Doel is alle schoolpleinen groen in één schoolgeneratie.

Stimuleren medegebruik waterkeringen via Meer Met Dijken Doen en Parels

Er vindt regelmatig afstemming plaats met het Waterschap over meekoppelkansen (zoals natuur, recreatie, economie) bij Hoog Water Beschermingsprogramma (HWBP)-projecten; over de zandige kust en de dammen aan de Noordzee wordt daarnaast ook afgestemd met het verantwoordelijke ministerie van I&W. Na de nieuwe inventarisatieronde van het Waterschap (en toetsing door ILT) zal in de loop van 2023 meer concreet zicht zijn op de toekomstige opgave van het Waterschap en is het zinvol om te kijken naar nieuwe meekoppelkansen.

In 2022 is tevens het convenant recreatief zandsuppletiefonds ondertekent door gemeenten. Samen met hen verkennen wij in 2023 de mogelijkheden voor recreatieve suppletie.

Uitvoering geven aan het Zeeuws Deltaplan Zoet Water

Het Zeeuws Deltaplan Zoet Water is in december 2021 vastgesteld in PS. Doel is om Zeeland in 2050 weerbaar tegen zoetwatertekorten te maken. Het Bestuurlijk Platform Zoet Water (BPZ) heeft in september 2019 bepaald dat deze ambitie voor heel Nederland geldt. De hoeveelheid zoet water staat onder druk door de zeespiegelstijging en klimaatverandering. We willen met deze aanpak het zoetwater aanbod behouden en zo mogelijk verbeteren.

Uitvoering geven aan de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ)

De Klimaatadaptatiestrategie Zeeland is in 2021 vastgesteld in PS. Doel is om Zeeland in 2050 weerbaar tegen de gevolgen van klimaatveranderingen. De provincie voert samen met haar de partners de gezamenlijke acties van het uitvoeringsagenda van de KasZ uit.

Uitvoeren verkenning naar provincie rol in het kader van de stijgende zeespiegel

In de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KASZ) is een uitwerking gegeven over hoe om te gaan met de gevolgen van klimaatverandering. Hierbij is nader invulling gegeven aan de thema's hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen. In de KASZ is nog géén uitwerking gegeven aan het thema zeespiegelstijging. Samen met onze partners in de Zuidwestelijke Delta zal een verkenning worden uitgevoerd naar hoe nader invulling te geven aan het thema zeespiegelstijging en meer specifiek de verwachtingen voor wat betreft de provincie rol daarbij.

Doelstelling

Energietransitie

In 2030 stoot de Zeeuwse samenleving 55% minder CO2 uit in elektriciteitsproductie, mobiliteit, verwarming en industrie. De doelstelling wordt landelijk bepaald en is recentelijk bijgesteld naar 55% (was 49%), de gevolgen voor provinciaal beleid worden eind 2022 bekend en zullen worden vertaald in de CES en RES 2.0.

Acties

Het fonds energietransitie van de Stichting Zeeuwse Publieke Belangen van € 10 miljoen wordt besteed aan projecten die een wezenlijke bijdrage leveren aan de doelen uit de Regionale Energiestrategie (RES)

De lijst van projecten wordt gevuld vanuit de website van de Stichting, vanuit de projecten die Impuls tegen komt en contacten van ambtenaren en andere betrokkenen. In 2022 organiseren we samen met Dockwize de challenge “Boost the Grid” voor initiatiefnemers in de energietransitie.

In 2022 en 2023 is er speciale aandacht voor Zeeuwse vernieuwende energie-projecten gericht op het verlagen van de CO₂-uitstoot en netcongestie kunnen een financiële bijdrage krijgen. Er is sprake van netcongestie als de vraag naar transport van elektriciteit (zowel bij de aanbieder als de afnemer) groter is dan de transportcapaciteit van het net.

In het waterstofdossier geven we absolute prioriteit aan het industriële verbruik: de komende jaren maken we werk van het vergroenen van de bestaande Zeeuwse waterstofvraag (elektrolyse).

Binnen het waterstofdossier worden in 2023 de volgende acties ondernomen:

1. Het opstellen en uitvoeren van de strategie om elektrolyzer-projecten succesvol te laten. Deze strategie richt zich op grootschalige funding en nationale / Europese positionering.
2. Er wordt een start gemaakt met de ruimtelijke procedures voor het aanleggen van een regionale waterstofbackbone, die op termijn verbonden moet worden met de landelijke backbone.
3. Er wordt verder uitgewerkt hoe grootschalige import van groene waterstof gerealiseerd kan worden.

Samen met gemeenten werken we in het "Zeeuws energieakkoord" aan het verduurzamen van particuliere woningen

Onderdeel van de aanpak is, naast 1% rentesubsidie op leningen van het Nationaal Warmtefonds, het ondersteunen van het MKB en de gemeenten in hun gezamenlijke isolatie-aanpak, het zoeken van kansen voor collectieve warmtetoepassingen en het ondersteunen van gemeenten bij ontwikkelen van wijkuitvoeringsplannen per dorp/wijk, waar collectieve warmtemaatregelen in de infrastructuur kansrijk of nodig zijn.

Subdoel:

Het verbeteren van de energie-efficiëntie van woningen en het realiseren aardgasloze verwarming (Gebouwde omgeving).

Uitvoering van en indien noodzakelijk actualisatie Omgevingsvisie Zeeland als kader voor succesvolle energietransitie en circulaire gebiedsontwikkeling.

De regionale energiestrategie (RES) is opgenomen in de Omgevingsvisie. Bij het opstellen van de RES 2.0 wordt nagegaan of aanpassen van de Omgevingsvisie nodig is.

We doen samen met partners pilotprojecten aardgasloze wijken en leren hiervan voor de toekomst. Dit doen we o.a. door de inzet van een energiemakelaar voor restwarmte en het faciliteren van verder onderzoek.

In 2023 bieden we gemeenten in Zeeland ondersteuning bij de ontwikkeling van warmtenetten. Uit onderzoeken blijkt dat de restwarmte van de industrie in Borsele en Kanaalzone te gebruiken is. De betreffende gemeenten hebben deze warmtenetten opgenomen in de Transitievisie Warmte. De uitvoering en/of het in gebruik nemen van de warmtenetten vindt voor 2030 plaats. Daarbij is in Terneuzen de kern Hoek aangewezen als proef in de eerste fase. Hier werken we nu aan een uitvoeringsplan. De Programma Aardgasvrije Wijken-pilotwijken in Middelburg en Vlissingen zijn daarna aan de beurt.

Daarnaast geven we ondersteuning aan het verder uitdiepen van mogelijke andere kansen van warmte-uitwisseling. Ook stimuleren we het verder uitwerken en ontwikkelen van warmtenetten. Soms provincie- of landsgrens overschrijdend.

Subdoel:

Realiseren van besparing van CO2 uitstoot via aardgasloze verwarming in de gebouwde omgeving. Dit doen we onder meer door het benutten van industriële restwarmte of andere bronnen zoals aquathermie (duurzaam verwarmen en koelen van water).

We faciliteren elektrisch vervoer door de uitrol van (snel)laadinfrastructuur te ondersteunen, door Zeeland-breed beleid vorm te geven, en door aan te sluiten bij landelijke initiatieven via de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL).

Dit doen we door actieve deelname aan Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL regio Zuidwest). We ondersteunen de Zeeuwse gemeenten met kennis en pasklare producten (voortvloeiend uit de NAL). De gemeenten hebben daardoor minder capaciteit nodig voor de uitrol van publieke laadinfrastructuur. Waar mogelijk wordt het plaatsingsproces van de (snel)laadpalen versneld.

We geven zelf het goede voorbeeld: de Provincie Zeeland koopt maatschappelijk verantwoord in volgens de doelen die GS hebben gesteld in het actieplan MVI 2021-2024

We kopen maatschappelijk verantwoord in. Een belangrijk deel om CO2 uitstoot te verminderen behalen we bij aanbestedingen in de grond- weg- en waterbouw (GWW). We houden bij wegprojecten sessies over onze doelstellingen. Ook maken we gebruik van de CO2-Prestatieladder. Projecten of uitvragen die daarop niveau drie of hoger scoren besteden we aan met gebruik van de Milieu Kosten Indicator. Deze indicator geeft in euro's aan wat de effecten op het milieu zijn.

Subdoel:

55% CO2-emissiereductie in GWW projecten in 2030 en 95% afname in 2050.

We realiseren wind- en zonprojecten, met als doel in 2030 binnen de provinciegrenzen 10,5 PJ duurzaam op te wekken (dat staat gelijk aan het volledige huidige elektrisch verbruik in Zeeland)

Om het doel te bereiken coördineert, regisseert en zo nodig bemiddelt Provincie in projecten tussen initiatiefnemers, gemeenten, natuurorganisaties en omwonenden.

Verder zorgt de Provincie voor beleid op hoofdlijnen waarbinnen wind en zon projecten gerealiseerd kunnen worden.

We werken samen met bedrijven een strategie uit om tot een klimaatneutrale industrie te komen (via SDR, het platform Smart Delta Resources).

Provincie Zeeland stimuleert en faciliteert het behalen van de doelen binnen de vier bestaande Delta's van SDR (waterstof, CCS, elektriciteit en warmte). Binnen het publiek-private partnerschap werken we samen met havenbedrijf North Sea Port aan de uitvoering van deze Delta's. Dit doen we door het medebepalen van de strategie/lobby activiteiten en projectondersteuning. Daarnaast dragen we bij aan het verkrijgen van regionale, nationale of Europese subsidiefondsen. Daarnaast wordt in samenwerking met ons in 2023 een vijfde Delta opgestart: Circulair Delta.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Emissie van broeikasgassen in ton CO2 -eq/jaar	9.913.316	9.786.080	9.692.683	7.570.500	nrb	nrb
Aantal (semi)publieke laadpunten EV**	400	472	557	822	1257	1953

Energiegebruik Gebouwde Omgeving per inwoner	40,51 GJ	39,63 GJ	39,75 GJ	39,51 GJ	38,15GJ	n nb
Energiegebruik Mobiliteit* * exclusief scheepvaart en visserij	14.382 TJ	14.286 TJ	14.225 TJ	14.481 TJ	13.685 TJ	n nb
Energiegebruik Industrie en Energie	91.590 TJ	94.101 TJ	91.828 TJ	57.878 TJ	50.787 TJ	n nb
Klimaatstresstesten			6	13	13	13
Normering regionale keringen				Fase 1 afgerond	de normering is afgerond, maar moet nog in de verordening worden opgenomen	de normering is afgerond, maar moet nog in de verordening worden opgenomen
Projecten proeftuin zoet water	1	3	3	4	4	4

** Aantal installaties in december van het desbetreffende jaar.

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2019	Stand 2020	Stand 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Einddoel
Hernieuwbare energie (klimaatmonitor RWS)	Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ)	5,9 PJ	6,4 PJ	n nb	7,2 PJ		2030: 10,5 PJ
Emissie van broeikasgassen (klimaatmonitor RWS)	Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO ₂ -equivalenten) in absolute aantallen (in tonnen uitstoot)	7.534.737	n nb	x	x	x	2030: 49% minder dan 1990 (ntb)
Uitvoeren klimaatstresstesten	Aantal	13		n.v.t.	13	14	14
Uitvoeren projecten zoet water	Aantal	1		5	5	5	5

Uitvoeren projecten regionaal waterbeheer	Aantal			3	3	3	3
Opstellen klimaatadaptatie strategie	Aantal	0		1			1

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023
Lasten	
080101-Uitvoering klimaatadaptatie en voldoende zoet water	2.989
080103-Energietransitie	3.029
089999-Ambtelijke inzet	3.401
Totaal Lasten	9.419
Baten	
080103-Energietransitie	842
Totaal Baten	842
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	8.576
Onttrekkingen	
980899 Bestemmingsreserves-Pr.8	1.554
Toevoegingen	
980899 Bestemmingsreserves-Pr.8	-
Mutaties reserves	-1.554
Resultaat na bestemming	7.022

9-1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Inleiding

In dit deel van de begroting verantwoorden we de provinciale baten die niet rechtstreeks aan één van de programma's uit het programmaplan zijn te koppelen. Het betreffen autonome inkomsten. Provincie Zeeland heeft hierbij de vrijheid om deze middelen in te zetten voor ieder willekeurige provinciale doelstelling.

In het overzicht staan:

- Lokale inkomsten waarvan de besteding niet wettelijk gebonden is (opcenten motorrijtuigenbelasting).
- De uitkering van het provinciefonds.
- Ontvangen dividend.
- Het saldo van de financieringsfunctie.
- Overige algemene dekkingsmiddelen (stelposten).

Via het risicomanagementsysteem gaan we de risico's na en vertalen we dit naar het benodigde weerstandsvermogen. Het nog niet bestemde deel van de begroting (budgettaire ruimte) en de algemene reserve dienen als eerste buffer. Hiermee kunnen we onvoorziene uitgaven opvangen.

Speerpunten

Inzetten op een structurele positieve wijziging verdeling van het provinciefonds. Dit ter compensatie van de huidige korting voor niet meer bestaande dividendinkomsten PZEM N.V.

Kengetallen

- € 41,9 miljoen motorrijtuigenbelasting
- € 124,5 miljoen provinciefonds
- € 10,2 miljoen dividend Westerscheldetunnel
- € -2.5 miljoen saldo financieringsfunctie
- € 6,7 miljoen overige dekkingsmiddelen

Beleidskader

- [BBV, art. 8 lid 1b en lid 5](#)
- [Financiële verordening](#)

Doelstelling

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Het tarief voor provinciale opcenten in de begroting 2023 bedraagt 84,4 opcenten. Dit tarief is vastgesteld in de Voorjaarsnota 2022.

Doelstelling

Provinciefonds

In het huidige verdeelmodel van het provinciefonds is een zogenaamde OEM korting verwerkt vanwege rendement op overige eigen middelen van de Provincies. Deze verdeling dateert uit 2011 toen Zeeland nog aanzienlijke dividendinkomsten ontving van PZEM. Zeeland wordt hierdoor jaarlijks € 10 miljoen gekort in de provinciefonds uitkering. In IPO verband is besloten dat Zeeland door de overige provincies wordt gecompenseerd in 2018, 2019 en 2020. Zeeland ontvangt in die jaren € 6,7 miljoen van de overige provincies. Als tegenprestatie heeft Zeeland haar opcenten tarief tijdelijk verhoogd van 82,3 naar 89,1 voor een periode van 3 jaar (2019 tot en met 2021).

De afspraken zijn begin 2020 voor minimaal 2 jaar gecontinueerd (2021 en 2022), waarbij de voorwaarde voor Zeeland vervalt om de opcenten Motorrijtuigenbelasting te verhogen na 2021. Het herstel van de weeffout verloopt via het IPO. Deze twee jaar is gebaseerd op de aangekondigde herziening van het provinciefonds. Het streven is om de besluitvorming over de nieuwe verdeling nog in de huidige statenperiode (voor maart 2023) bestuurlijk te hebben vastgesteld en dan zal de nieuwe

verdeling per 1 januari 2024 ingaan. Voor 2023 zijn de gemaakte afspraken over de compensatie van de weeffout gecontinueerd.

Doelstelling

Dividend

Als vergoeding voor rente en risico wegens deelneming in het aandelenkapitaal van bedrijven ontvangt de Provincie dividend. Voor 2023 is rekening gehouden met dividendbaten van de N.V. Westerscheldetunnel en GBE Aqua BV. De dividendbaten van de WST worden structureel toegevoegd aan de bestemmingsreserve WST en Sluiskiltunnel, waardoor wijzigingen van dividend geen invloed hebben op de budgettaire ruimte van de provincie. De dividenden van GBE Aqua BV worden in het kader van het compensatiepakket Wind in de Zeilen gebruikt ter dekking van de bijdrage aan het Delta kennis centrum.

Doelstelling

Saldo van de financieringsfunctie

Dit betreft het saldo van de werkelijk ontvangen en betaalde rente. Vanaf 2012 is de Provincie Zeeland in een leensituatie gekomen als gevolg van de overname van het volledige aandelenkapitaal van de NV Westerscheldetunnel en de investeringen in de Sluiskiltunnel. Zie voor verdere uitleg de paragraaf Financiering.

Doelstelling

Overige algemene dekkingsmiddelen

Hierin zijn opgenomen de budgettaire ruimte, de geraamde afwikkelverschillen voorgaande dienstjaren en overige inkomsten. Dit laatste betreft de inkomsten van de andere provincies in verband met het herstellen van de weeffout in het verdeelmodel provinciefonds.

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023
Lasten	
900102 Provinciefonds	1.170
900104 Saldo van de financieringsfunctie	2.000
900105 Budgettaire ruimte	11.113
900106 Onvoorzien inclusief stelposten	-498
909999 Ambtelijke inzet	467
Totaal Lasten	14.251
Baten	
900101 Opcenten motorrijtuigenbelasting	43.600
900102 Provinciefonds	144.340
900103 Dividend	15.865
900104 Saldo van de financieringsfunctie	137
900107 Overige inkomsten	6.700
Totaal Baten	210.641
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-196.390
Onttrekkingen	
989098 Algemene reserve-algemene dekkingsmiddelen	9.246
989099 Bestemmingsreserves-algemene dekkingsmiddelen	9.895
Totaal Onttrekkingen	19.140
Toevoegingen	
989098 Algemene reserve-algemene dekkingsmiddelen	-
989099 Bestemmingsreserves-algemene dekkingsmiddelen	36.629
Totaal Toevoegingen	36.629
Mutaties reserves	17.488
Resultaat na bestemming	-178.902

9-2 Kosten van overhead

Inleiding

In deze paragraaf van de begroting staan de provinciale lasten verantwoord die niet rechtstreeks aan één van de programma's in het hiervoor opgenomen programmaplan zijn te koppelen. Dit onderdeel van de begroting is bedoeld om Provinciale Staten op een eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van overhead. In de programma's van het programmaplan worden alleen direct toe te rekenen kosten opgenomen.

Beleidskader

- [BBV, artikel 8 lid 1c en 1e](#)
- [Notitie overhead – commissie BBV, 2016](#)
- [Wet op de vennootschapsbelasting](#)

Uitgangspunten

Definitie overhead (Notitie overhead, commissie BBV 2016):

Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Uitgangspunten (Notitie overhead, commissie BBV 2016):

- Directe kosten zoveel mogelijk direct toerekenen aan de betreffende taakvelden.
- Ondersteunende taken zijn niet direct dienstbaar aan de externe klant of het externe product en behoren daarom tot de overhead. Wanneer we deze ondersteunende taken uitbesteden, behoren de uitbestedingskosten bedrijfsvoering tot de overhead.
- Sturende taken vervuld door hiërarchisch leidinggevenden behoren tot de overhead. De bijbehorende loonkosten behoren ondeelbaar tot de overhead.
- De positionering van een functie binnen de organisatie heeft geen invloed op de beoordeling of er sprake is van overhead.

Vennootschapsbelasting

Voorgeschreven is dat inzicht wordt gegeven in het verwachte bedrag aan te betalen Vennootschapsbelasting (hierna: Vpb) in 2023.

Op basis van een beoordeling van de Provinciale activiteiten is geconcludeerd dat Provincie Zeeland voor al haar activiteiten, evenals in de afgelopen jaren, geen fiscale onderneming drijft, dan wel dat er een vrijstelling kan worden toegepast.

Dit betekent dat er geen activiteiten plaatsvinden die tot een bedrag voor Vpb zullen leiden. Bij eventuele wijzigingen van activiteiten zal worden beoordeeld of zij tot een Vpb belaste activiteit zullen leiden.

Invulling overhead begroting

Hierna is op hoofdlijnen de uitwerking van overhead voor onze provinciale begroting 2023:

Personeel

Rekening houdend met de notitie overhead van de commissie BBV is voor het personeelsbestand beoordeeld of er sprake is van directe taken in het primaire proces. Deze verdeling hanteren wij ook bij in de jaarrekening. Deze verdeling actualiseren we eenmaal per jaar, bij het opstellen van de begroting, tenzij er tussentijds een zodanig belangrijke ontwikkeling is die het beeld wezenlijk anders zal laten zijn. Dan leggen we een begrotingswijziging voor aan Provinciale Staten.

Huisvesting

Huisvesting die wordt gerekend tot de overhead heeft betrekking op kantoorruimten. Dit zijn ruimten voor de uitvoering van de algemene taken van de eigen provinciale organisatie.

Kantoor- en opslagruimten die behoren tot een specifiek uitvoerende taak worden verantwoord op dat taakveld. Denk bijvoorbeeld aan de wegensteunpunten, die onder het programma regionale bereikbaarheid zijn opgenomen.

ICT-middelen

Kosten voor hardware en software rekenen we tot overhead. De reden hiervoor is dat we als provincie nauwelijks specifieke applicaties hebben voor één specifiek taakveld.

Overige overhead

Hieronder zijn de kosten voor onder meer algemene communicatie, juridische en financiële dienstverlening en overige facilitaire kosten opgenomen.

Bijdragen verbonden partijen

De bijdrage(n) die verbonden partijen, zoals Gemeenschappelijke Regelingen, in rekening brengen, worden verantwoord op het taakveld/de taakvelden waarvoor de verbonden partijen werkzaam zijn. Dat sluit aan bij landelijke voorschriften uit het BBV. Hierin is voorgeschreven dat de beleidsdoelstellingen van verbonden partijen bij de programma's moeten worden opgenomen waarvoor een verbonden partij actief is.

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023
Lasten	
960101 Personeel	25.138
960102 Huisvesting en facilitaire zaken	2.702
960103 ICT	3.888
960104 Overige overhead	1.163
Totaal Lasten	32.890
Baten	
960101 Personeel	12
960102 Huisvesting en facilitaire zaken	88
960103 ICT	4
Totaal Baten	104
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	32.786
Onttrekkingen	
989699 Bestemmingsreserves overhead	688
Toevoegingen	
989699 Bestemmingsreserves overhead	334
Mutaties reserves	-354
Gerealiseerd resultaat	32.431

Paragrafen

Paragraaf Provinciale heffingen

Inleiding

De inwoners en bedrijven van Zeeland betalen heffingen aan de Provincie Zeeland. Met dit geld én het geld uit het provinciefonds betaalt de Provincie collectieve voorzieningen. In deze paragraaf gaan we in op het onderliggende beleid voor de verschillende heffingen. Daarnaast geven we inzicht in de berekening van de tarieven van heffingen.

Beleid

We gaan bij heffingen zo veel mogelijk uit van het profijtbeginsel. Het profijtbeginsel zie je sterker bij heffingen dan bij belastingen. Inwoners of bedrijven betalen naar de mate van het profijt dat ze van een bepaalde overheidsvoorziening of dienst hebben. Zeeland kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen. Zeeland kent wel enkele vrijstellingen van legesheffing.

Wijzigingen vergeleken met het beleid van vorig jaar

Vergeleken met 2022 zijn er geen beleidswijzigingen over heffingen. Wel zijn er in 2021 wijzigingen doorgevoerd. Dit gebeurde 1 juli 2022 door het vaststellen van statenvoorstel "Wijzigen Legesverordening provincie Zeeland 2018" met nummer 122102. Deze wijzigingen hadden vooral betrekking op tarieven voor wijzigingen van tenaamstellingen en geldigheidsduur.

Bij de invoering van de Omgevingswet hebben de provincies de mogelijkheid om (weer) leges te heffen voor het aanvragen van een milieuvergunning.

Lokale lastendruk

Tarief opcenten MRB = 84,4*

- landelijk gemiddelde tarief MRB = 84,9.
- maximale tarief opcenten MRB = 125,9.
- maximaal kostendekkende tarieven voor heffingen en leges.

* In de Najaarsnota 2022 zal een voorstel gedaan worden om de vastgestelde verhoging uit de voorjaarsnota 2022 bij te stellen naar het huidige tarief in 2022; 82,3 opcenten.

Geraamde opbrengsten

Bedragen x € 1 miljoen:

- € 43,90 opcenten motorrijtuigenbelasting.
- € 0,18 grondwaterheffing.
- € 0,73* leges.

*Exclusief extra inkomsten milieu leges die onder de Omgevingswet mogelijk zijn.

Beleidskader

- [Financiële verordening Provincie Zeeland 2017](#)
- [Grondwaterheffingsverordening 2010*](#)
- [Legesverordening Zeeland 2018*](#)

* Voorstel nieuwe Legesverordening en Grondwaterheffingsverordening door de invoering Omgevingswet zijn in voorbereiding en worden eind 2022 aan Provinciale Staten ter besluitvorming voorgelegd. De nieuwe leges- en grondwaterheffingsverordening treden in werking op het moment dat de Omgevingswet van kracht wordt. Tot die tijd gelden onze huidige verordeningen.

Heffingen provincie

We heffen jaarlijks de volgende lokale heffingen:

- belastingen
- heffingen

- leges

Belastingen

Opcenten motorrijtuigenbelasting

De motorrijtuigenbelasting (MRB) wordt geheven over het bezit van een auto en niet over het gebruik. De heffing en inning van de MRB, waarin de provinciale opcenten meeliften, verzorgt de belastingdienst. Bovenop de MRB betalen houders van personenauto's en motoren 'provinciale opcenten'. De provincies stellen zelf hun opcenten tarief vast, tot een wettelijk bepaald maximum.

Het tarief voor 2023 bedraagt 84,4*. Het landelijk gemiddelde tarief voor 2023 is 84,9. In 2023 mag maximaal 125,9 opcenten geheven worden. Zeeland heft in 2023 0,6 % minder dan het landelijk gemiddelde.

* In de Najaarsnota 2022 staat een voorstel om de vastgestelde verhoging uit de voorjaarsnota 2022 bij te stellen naar het huidige tarief in 2022; 82,3 opcenten.

Heffingen

Algemene uitgangspunten

Het uitgangspunt is dat de opbrengsten van zowel heffingen als leges niet hoger mogen zijn dan de lasten van de activiteiten. Tot de lasten worden alle materiële kosten en de salarissen gerekend. Iedere 4 jaar wordt het tarief verhoogd voor inflatie. Als blijkt dat het tarief ver beneden de kostprijs ligt, wordt er een grotere stijging doorgevoerd.

Grondwaterheffing

Onder de naam 'grondwaterheffing' wordt een directe provinciale heffing geheven voor het onttrekken van grondwater. De opbrengsten van deze heffing zijn om de kosten die we hiervoor maken te dekken. Het gaat om specifieke kosten van het voorkomen en tegengaan van de nadelige gevolgen van onttrekkingen en infiltraties en van onderzoeken in relatie tot het grondwaterbeleid. De provinciale grondwaterheffingen worden door de provincies geheven op grond van de Waterwet en de provinciale grondwaterheffingsverordening 2010. Een nieuwe grondwaterheffingsverordening is in voorbereiding en zal eind 2022 nog aan Provinciale Staten worden voorgelegd. Deze nieuwe grondwaterheffingsverordening moet er komen door invoering van de Omgevingswet.

Verhouding geraamde opbrengsten – geraamde kosten

In de meerjarenraming staat een structurele inkomst van € 184.000 geraamd. De opbrengst bestaat voor een groot deel uit inkomsten waarbij de onttrekking permanent is. Daarnaast is er jaarlijks opbrengst van de grondwaterheffing waarbij de onttrekking van het grondwater incidenteel is. De materiële kosten van de grondwaterheffing zijn geraamd op € 160.000 per jaar.

Omdat de kosten van de grondwaterheffing ook gemaakt worden binnen de personeelslasten zijn deze lasten moeilijker inzichtelijk te maken dan de baten. Omdat deze lasten niet direct toegerekend worden aan de lasten voor grondwaterheffing, De beste benadering om inzicht te krijgen in de lasten is door inzicht te krijgen in het aantal uren dat besteed wordt aan de werkzaamheden hiervoor.

De loonkosten bedragen € 90.000 per jaar en de overheadkosten € 45.000. Een overzicht van de mate van kostendekkendheid is opgenomen in bijlage 1 in deze paragraaf.

Leges

Provincie Zeeland legt voor diverse diensten leges op. Leges zijn vergoedingen voor kosten die de overheid maakt voor de dienstverlening aan inwoners en bedrijven. In de legesverordening Zeeland 2018 zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen. We vernieuwen de legesverordening en tarieven tabel elke vier jaar. Wanneer hier aanleiding toe is, vindt tussentijds een aanpassing van de legesverordening plaats. Vanaf 2018 is een tariefsverhoging ingevoerd voor bestaande leges en zijn in delen leges ingevoerd op activiteiten waarvoor dat vroeger nog niet werd gedaan.

Een volledige evaluatie van de Legesverordening heeft plaatsgevonden in 2021. De uitkomsten zijn met u gedeeld op 21 december 2021 met zaaknummer 92567. Een informatieve sessie met Statenleden over de uitkomsten van de evaluatie heeft plaatsgevonden in februari 2022. Enkele verbeteringen zoals voorgesteld in het evaluatierapport is inmiddels doorgevoerd per 1 juli 2022 (zie onderdeel wijzigingen in het beleid van vorig jaar).

Omgevingswet/omgevingsverordening

De invoering van de Omgevingswet is (voorlopig) uitgesteld tot 1 januari 2023. De legesverordening en tarieventabel worden aangepast aan de systematiek van de Omgevingswet. Een voorstel voor deze aanpassing wordt uiterlijk in december 2022 aan Provinciale Staten voorgelegd zodat deze in werking kan treden per op het moment dat de Omgevingswet van kracht wordt. Tot die tijd geldt onze huidige verordening. Nieuw voor de provincies is dat onder de Omgevingswet de mogelijkheid biedt om (weer) leges te heffen voor aanvragen van milieuvergunningen. Provinciale Staten zijn, dezelfde brief over de evaluatie van december 2021, ook geïnformeerd over het plan van Gedeputeerde Staten om milieu leges te gaan heffen. Hiermee zal rekening worden gehouden in het voorstel om de legesverordening aan te passen per 1 januari 2023.

Verhouding geraamde opbrengsten – geraamde kosten

De opbrengsten van leges voor 2023 zijn geschat op € 743.000 per jaar. De verdeling van de opbrengsten is als volgt: Natuur € 228.000, Milieu (ontgrondingen) € 15.000 en Verkeer en Vervoer € 50.000. De opbrengsten uit leges binnen de categorie Omgeving bestaan voor € 450.000 uit inkomsten van de BRIKS taken (Bouwen, Reclame, Inrit, Kappen en Slopen).

Omdat de kosten van de leges vooral gemaakt worden binnen de personeelslasten en niet direct toegerekend worden aan de diverse legesactiviteiten zijn de lasten moeilijker inzichtelijk te maken dan de baten. De baten worden wel rechtstreeks op de leges activiteiten geboekt. De besten benadering om inzicht te krijgen in de lasten is door inzicht te krijgen in het aantal uren dat besteed wordt aan de werkzaamheden voor betreffende leges en tegen welk uurtarief (afhankelijk van inschaling) inclusief overheadkosten. De loonkosten bedragen € 648.000 en de overheadkosten € 324.600. De kosten aan de RUD en DCMR voor BRIKS taken bedragen € 450.000. Een overzicht van de mate van kostendekkendheid is opgenomen in bijlage 1.

Bijlage 1 Berekening kostendekkendheid

Bijlage 1: Berekening kostendekkendheid Leges en Grondwaterheffing							
	grondwaterheffing		leges verkeer en vervoer	Ontgrondings vergunning	leges omgevingsvergunning (WABO BRIKS)	Natuur	Totaal leges
Kosten taakveld	250.000		31.000	49.000	450.000	265.000	795.000
Inkomsten taakveld	0		0	0	0		0
Netto kosten taakveld	250.000		31.000	49.000	450.000	265.000	795.000
Toe te rekenen kosten:							
Overhead	45.000		15.500	24.500	0	132.500	172.500
Totale kosten	295.000	100%	46.500	73.500	450.000	397.500	967.500
Opbrengst heffingen	184.000	62%	50.000	15.000	450.000	228.000	743.000
							77%

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding en uitgangspunten

In deze paragraaf worden de risico's in beeld gebracht en gerelateerd aan de beschikbare risicobuffer. Risicomanagement is een belangrijk middel om onze doelen te bereiken. Hierbij worden risico's goed in kaart gebracht, beheersmaatregelen genomen en bij de uitvoering vinger aan de pols gehouden. Beheersmaatregelen zijn onder andere aanpassen van werkprocessen, wegnemen van de oorzaak, treffen van een voorziening of het afsluiten van een verzekering.

De bestuurlijke kaders voor risicomanagement zijn de risicobereidheid, de onderdelen van de risicobuffer, de gewenste omvang van de risicobuffer en het niveau van verantwoording.

De risico's zijn geïnventariseerd op projecten en op afdelingen. De berekende ratio (verhouding) weerstandsvermogen is gebaseerd op de manier zoals opgenomen in het risicomanagementbeleid 'riskeer, beheers en realiseer meer'. Deze is samen met het bureau NAR (Nederlandse Adviesbureau voor Risicomanagement) opgesteld.

Kernpunten

- Ratio weerstandsvermogen is berekend op 15,7 en gewaardeerd als uitstekend.
- Ratio Algemene reserve 2,8.
- Benodigde risicobuffer is € 5,8 mln.
- Beschikbare risicobuffer is € 90,8 mln.

Beleidskader

- *Risicomanagementbeleid riskeer, beheers en realiseer meer.*
- ratio weerstandsvermogen is minstens 1,5.
- ratio Algemene reserve minimaal factor 1,0.
- zekerheidspercentage is 90%.
- risicobuffer is de Algemene Reserve, de vrij aanwendbare bestemmingsreserves, de vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting en de vrije ruimte meerjarenraming.
- risico's van € 200.000 of meer.

Beleid

De basis voor het risicomanagementbeleid zijn de volgende door Provinciale Staten vastgestelde kaders:

- **Risicobereidheid**

Door het gebruik van de risicosimulatie berekenen we welk bedrag nodig is om de geïdentificeerde risico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt gerekend met een zekerheidspercentage. Hoe hoger het zekerheidspercentage hoe hoger de berekende risicobuffer zal zijn. Het te hanteren zekerheidspercentage geeft zo de mate van risicobereidheid aan. De provincie hanteert vanaf 2019 een zekerheidspercentage van 90%.

- **Onderdelen van de risicobuffer**

We rekenen de volgende componenten tot de beschikbare risicobuffer:

- algemene reserve
- vrij aanwendbare bestemmingsreserves
- vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting
- vrije ruimte meerjarenbegroting
- **Gewenste omvang van de risicobuffer**

De gewenste omvang van de minimaal aan te houden risicobuffer is uitgedrukt als ratio weerstandsvermogen van minimaal 1,5. Daarnaast geldt een minimale ratio voor de Algemene reserve van 1,0.

- **Niveau van verantwoording**

Om grote risico's van kleine te onderscheiden wordt gewerkt met een grensbedrag. Er wordt verantwoording afgelegd over risico's met een maximaal financieel effect (worst case) van € 200.000 of groter.

- **Wijzigingen beleid ten opzichte van 2022**

Er zijn geen wijzigingen in het risicomanagementbeleid ten opzichte van 2022.

Risico's

In het risicoprofiel van Zeeland zijn alle risico's waaraan onze Provincie wordt blootgesteld opgenomen. Enkele van deze risico's heeft ook een relatie met (voormalige) grote projecten. Het gaat om risico's over onderstaande onderwerpen.

Overzicht risico's begroting 2023

In dit overzicht staan de risico's in volgorde van invloed. De risico's over Wettelijke milieutaken en Garantstelling Hulst i.v.m. Perkpolder bepalen voor het grootste deel het risicoprofiel van de provincie en zijn op grond daarvan aan te merken als de grootste risico's. Het overzicht bestaat niet uit alleen enkelvoudige risico's. Zo zijn er meer risico's die gaan over de wettelijke milieutaken.

Ten opzichte van de tweede kwartaalrapportage 2022 zijn er geen wijzigingen.

Wettelijke milieutaken

Dit risico is niet gewijzigd na de vorige kwartaalrapportage. De uitvoering van de meeste taken wordt voor de provincie uitgevoerd door de omgevingsdiensten RUD Zeeland (RUD) en DCMR Milieudienst Rijnmond (DCMR). Per 2019 voert DCMR de Brzo werkzaamheden voor de provincie uit die eerder door de RUD werden uitgevoerd. DCMR is van plan om onder andere via het uitvoeren van nulonderzoeken in beeld te krijgen welk niveau aan vergunningverlening en toezicht- en handhaving bij de verschillende Brzo bedrijven in het Zeeuwse door de RUD is gehanteerd.

Het is mogelijk dat uit het onderzoek blijkt dat DCMR van mening is dat zij haar taak alleen kan waarmaken als de uitvoer van de Brzo taken op een hoger niveau komt. Dat kan betekenen dat er vast meer uren nodig zijn voor de Brzo werkzaamheden. In 2021 is een eerste toekomstverkenning uitgevoerd voor de milieutaken waar we als provincie verantwoordelijk voor zijn. Een vervolgonderzoek vindt nu plaats en is naar verwachting het eerste kwartaal 2023 klaar. De kans is aanwezig dat er uit deze verkenning hogere lasten voortvloeien, afhankelijk van gekozen doelen en uitvoeringsniveau.

Naar afdeling van de PFAS discussie is politiek de wens dat er voldoende tijd door de RUD Zeeland wordt besteed aan de werkzaamheden die voortvloeien uit de Verdragen Helsinki en Espoo over dossiers met mogelijke grensoverschrijdende milieugevolgen. In afwachting van een onderbouwd advies van de RUD met een kostenopgave is een risicokaart opgesteld.

Beheersmaatregelen:

Via periodiek accounthoudersoverleg met de RUD en DCMR worden de actuele ontwikkelingen doorgesproken.

Garantstelling gemeente Hulst vanwege Perkpolder

Dit risico is niet gewijzigd na de vorige kwartaalrapportage. In het derde kwartaal van 2017 heeft PS besloten het project Perkpolder volledig over te dragen aan de gemeente Hulst. Dit omdat de fase waarin het project zich verkeerde, en haar aandelen in Perkpolder Beheer BV te verkopen aan de gemeente Hulst. De gemeenteraad van de gemeente Hulst heeft besloten deze aandelen inderdaad over te nemen en het project zelfstandig verder te zetten. In het vierde kwartaal van 2017 is de uittreding van de Provincie formeel tot stand komen. De Provincie is per 1-1-2018 geen aandeelhouder meer en heeft haar grondvoorraad Perkpolder verkocht aan Perkpolder Beheer BV. De provincie staat na uittreding nog wel garant voor een maximum bedrag van € 3,3 miljoen ter beperking van de financiële risico's van de gemeente Hulst. Deze garantie vervalt op 31 december 2026, tenzij partijen schriftelijk anders overeenkomen.

Beheersmaatregelen:

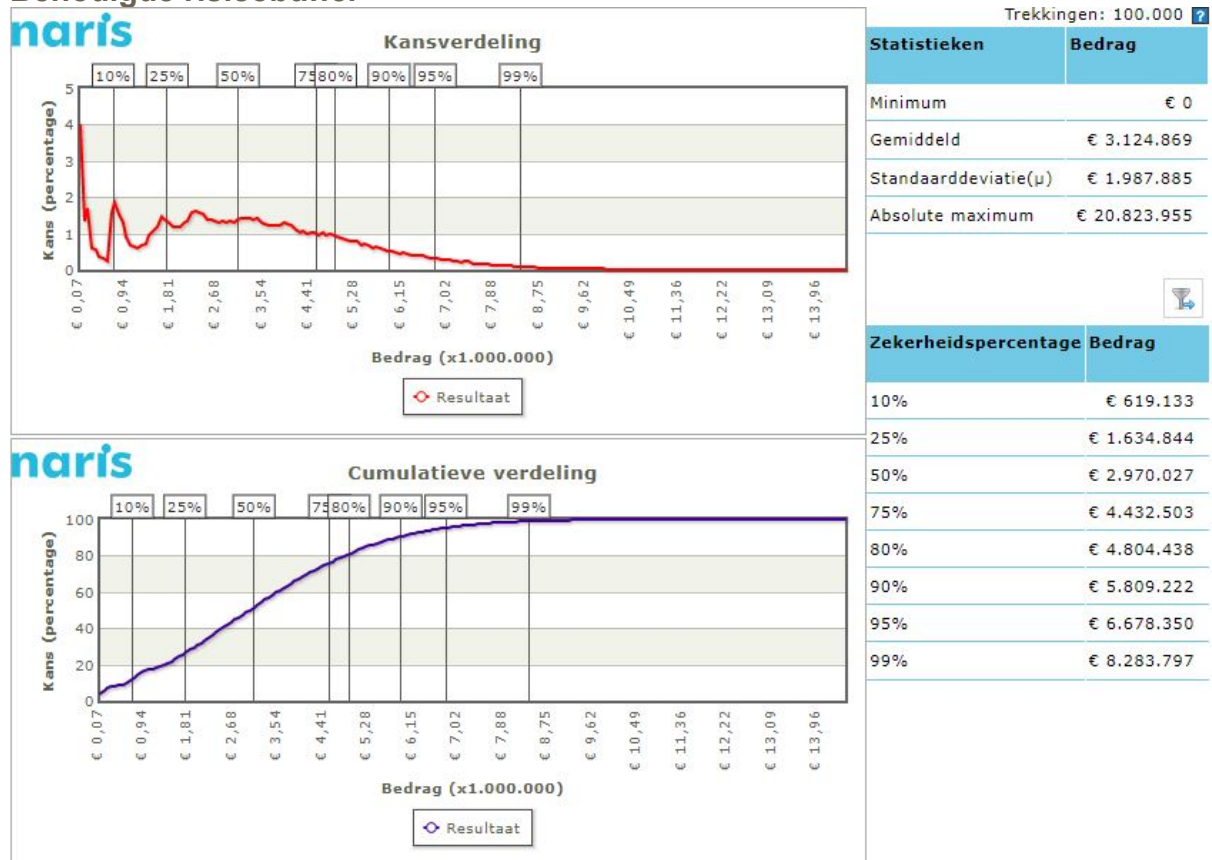
De gemeente verstrekt tijdens de looptijd van de garantie jaarlijks aan de Provincie een controleverklaring van een externe accountant over de vastgestelde jaarrekening van Perkpolder Beheer. Hierover en over de actuele ontwikkelingen vindt jaarlijks minimaal één keer bestuurlijk overleg plaats tussen de Provincie en de gemeente Hulst. In het jaar vindt ook ambtelijk overleg plaats over de actuele ontwikkelingen binnen het project Perkpolder. Na het vaststellen van een nieuwe GREX door de gemeente Hulst ontvangen we een exemplaar van deze GREX.

Garantstellingen

De garantstellingen maken deel uit van de ingeschatte risico's. De Provincie heeft enkele garantstellingen afgegeven aan verbonden partijen. Hierin schuilt een risico, omdat de financiële realiteit van een organisatie ertoe kan leiden dat schuldeisers aanspraak maken op deze garantstelling. Het grootste deel van de garantstelling is in 2022 beschikbaar gesteld aan GBE Aqua B.V. (houder van de Evides aandelen). Het gaat om een garantstelling van ongeveer € 367 miljoen. GBE Aqua ontvangt een stabiele dividendstroom vanuit Evides waarmee de lening (en de garantstelling) jaarlijks kan worden afgelost/afgebouwd. De bijdrage van € 10 miljoen, die het Rijk ter afdekking van de specifieke risico's die met deze ontvlechting samenhangen heeft toegekend, is opgenomen in deze reserve. Omdat de risico's voor Evides met deze reserve zijn afgedekt, is het niet meegenomen in het overzicht hierboven van provinciale risico's.

Daarnaast is er een garantie verstrekt aan Nort Sea Port. North Sea Port heeft een gezonde eigen vermogenspositie.

Benodigde risicobuffer

Risico's worden gekwantificeerd op door van de financiële effecten en de kans van het risico. Per risico wordt allereerst de kans van optreden bepaald. Vervolgens worden de financiële effecten bepaald als het risico zich zou voordoen.

In een risicosimulatie worden met de risicogegevens de risicobuffer berekend. Dit is de buffer die nodig is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Deze berekening vindt plaats door een risicosimulatie. Deze simulatie wordt toegepast, omdat het reserveren van het maximale bedrag in de "worst case" ongewenst en onnodig is. De risico's zullen toch niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Bij de berekening van de risicosimulatie gaan we uit van een zekerheidspercentage van 90%. Uit de risicosimulatie volgt dat met 90% zekerheid kan worden gesteld dat alle risico's kunnen worden afgedekt met € 5,8 miljoen.

Beschikbare risicobuffer

De beschikbare risicobuffer bestaat uit het geheel aan middelen dat beschikbaar is om de risico's in financiële zin af te dekken.

Beschikbare risicobuffer	bedragen x € 1 miljoen
Algemene reserve	16,2
Bestemmingsreserve	0,0

Vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting*	21,4
Ruimte meerjarenbegroting	53,3
Totaal	90,8

* Hierbij is uitgegaan van het in de voorjaarsnota vastgestelde tarief van 84,4 procenten. In de Najaarsnota 2022 zal een voorstel gedaan worden om de vastgestelde verhoging uit de voorjaarsnota 2022 terug te draaien naar huidige tarief; 82,3 procenten.

In bovenstaande opstelling is nog geen rekening gehouden met de voorstellen uit de najaarsnota 2022. In de Najaarsnota worden nieuwe ratio's gepresenteerd. Hierbij is rekening gehouden met voorstellen die een verlaging van de ruimte in de meerjarenbegroting tot gevolg heeft.

In bovenstaande opstelling is uitgegaan van cijfers inclusief de verwerking van de 9e begrotingswijziging 2022.

De algemene reserve is gewoonlijk de primaire risicobuffer, omdat deze direct is in te zetten. Het gaat om incidentele middelen.

Bestemmingsreserves zijn risicobuffer voor het deel waarvoor nog geen harde verplichtingen zijn aangegaan. Voor dit deel is dan een besluit nodig om de bestemming te wijzigen. Het gebruiken van deze reserves voor het dekken van financiële schade doen we daarom pas als de nood hoog is. Deze ruimte bedraagt € 0.

De onbenutte belastingcapaciteit van de motorrijtuigenbelasting is het verschil tussen de te verwachten realisatie 2023 en maximaal te heffen procenten in 2023. Omdat de procenten alleen op 1 januari in enig jaar verhoogd kunnen worden is de vrije belastingcapaciteit niet direct beschikbaar als risicobuffer. De vrije belastingcapaciteit is het meest geschikt voor de dekking van structurele risico's.

De ruimte in de meerjarenbegroting, ook wel budgettaire ruimte genoemd. Het gaat om middelen zonder bestemming en maken deel uit van de beschikbare risicobuffer.

Ratio weerstandsvermogen

Met het ratio weerstandsvermogen wordt bepaald of het weerstandsvermogen van de Provincie toereikend is bij het huidige risicoprofiel. Via het risicomangementbeleid hebben Provinciale Staten een ondergrens voor het ratio van het weerstandsvermogen vastgesteld van 1,5. Dit valt in de klasse ruim voldoende.

Ratio weerstandsvermogen =	$\frac{\text{Beschikbare risicobuffer}}{\text{Benodigde risicobuffer}}$	=	$\frac{90,8}{5,8}$	=	15,7
----------------------------	---	---	--------------------	---	------

Met de weerstandsnorm valt het weerstandsvermogen in de klasse uitstekend.

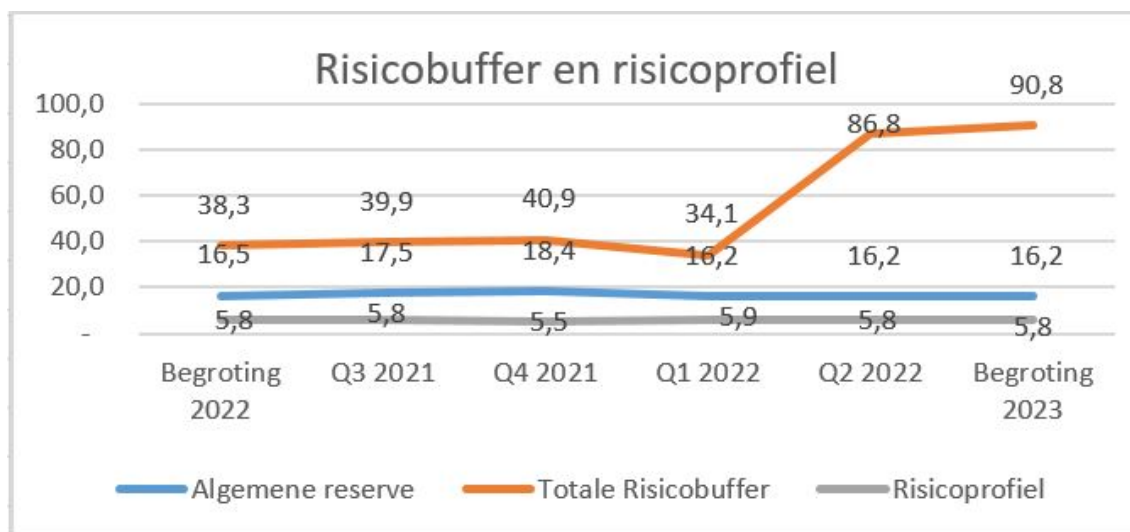
Ratio algemene reserve in benodigde risicobuffer

In Provinciale Staten is ook besloten dat de algemene reserve minimaal gelijk (ratio 1,0) moet zijn aan de benodigde risicobuffer. Deze ratio's bepalen of het weerstandsvermogen van de Provincie toereikend is bij het huidige risicoprofiel. Dit houdt in dat de benodigde risicobuffer van € 5,8 miljoen minimaal gedekt moet worden door de Algemene reserve. Deze ruimte bedraagt € 16,2 miljoen. De factor komt uit op 2,8 waarmee de factor voldoet aan het minimum van 1,0.

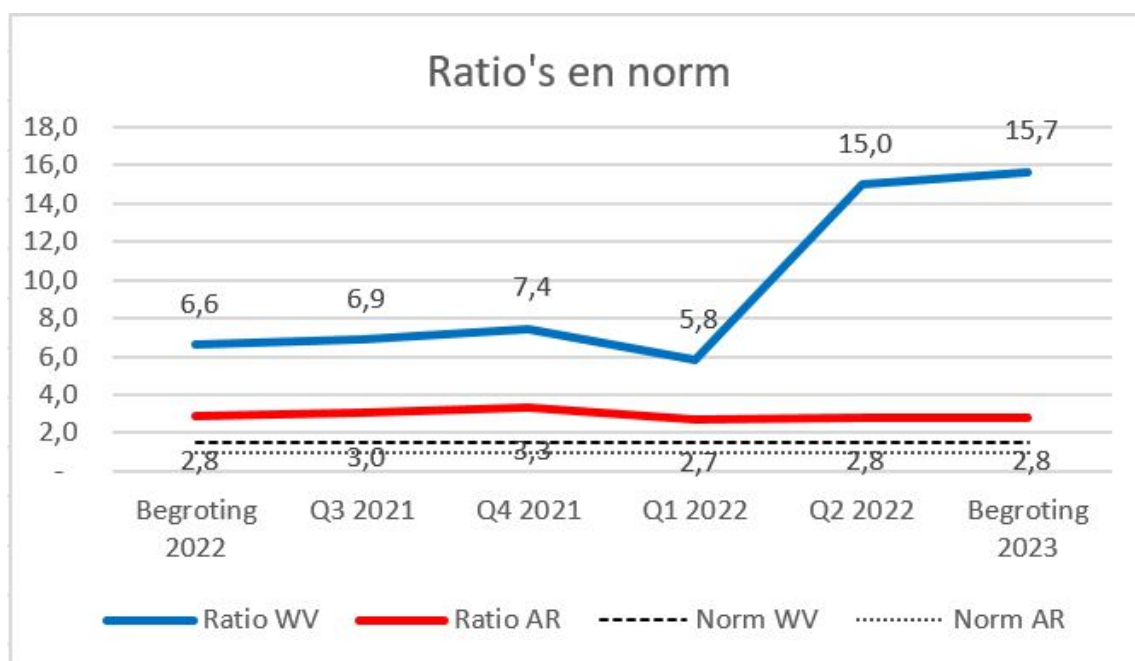
Ratio Algemene reserve =	$\frac{\text{Algemene reserve}}{\text{Benodigde risicobuffer}}$	=	$\frac{16,2}{5,8}$	=	2,8
--------------------------	---	---	--------------------	---	-----

Ontwikkeling risicobuffer en risicoprofiel

De ontwikkeling van de beschikbare risicobuffer en het risicoprofiel ziet er als volgt uit:

Ten opzichte van de 2^e kwartaalrapportage 2022 is de beschikbare risicobuffer gestegen. Dit komt voornamelijk door een stijging van de belastingcapaciteit. De ontwikkeling van de ratio's weerstandsvermogen en Algemene Reserve is in onderstaande grafiek weergegeven:

De ratio weerstandsvermogen stijgt ten opzichte van de 2^e kwartaalrapportage 2022 door de gestegen buffer terwijl het risicoprofiel gelijk is gebleven.

Kengetallen

Het BBV schrijft voor dat in deze paragraaf financiële kengetallen staan. Deze kengetallen geven meer inzicht in de (financiële) ruimte om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Ofwel, ze geven inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid van de Provincie. In hun samenhang zeggen de kengetallen hoe de Provincie er financieel voor staat, zeker als we de ontwikkeling van de kengetallen over enkele jaren bekijken. Daarnaast wordt met de invoering van de kengetallen een verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid van Provincies beoogd.

<https://kennisopenbaarbestuur.nl/thema/financi%C3%ABle-kengetallen-gemeenten-en-provincies/>

Voor meer informatie en berekeningswijze van de kengetallen verwijzen we u naar de regeling: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0036853/2019-04-01>.

Formeel zijn er geen harde criteria voor de waarden waaraan de kengetallen moeten voldoen. Als richtlijn op signaalwaarden van de normen volgen we het gemeenschappelijk financieel toetsingskader, zie ook :

http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Zeeland/CVDR623323/CVDR623323_1.html. In onderstaand overzicht hebben we met kleur aangegeven of onze kengetallen voldoen aan deze norm waarbij **groen** betekent minst risicovol, **oranje** neutraal en **rood** meest risicovol. Provinciale Staten hebben dit bekrachtigd in de Voorjaarsnota 2022. Voor de volledigheid is hieronder een overzicht van de normen opgenomen:

Kengetal	Minst risicovol	Neutraal	Meest risicovol
Netto schuldquote	<90 %	90-130 %	>130 %
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90 %	90-130	>130 %
Solvabiliteitsratio	>50 %	20-50	<20 %
Grondexploitatie	<20 %	20-35	>35 %
Structurele exploitatieruimte (begroting)[1]	>0 %	0	<0 %
[1] Zie ook paragraaf 7.1, Structureel en reëel begrotingsevenwicht.			
Belastingcapaciteit	<95 %	95-105	>105 %

Kengetallen	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Netto schuldquote	41,3%	74,7%	61,9%	56,7%	49,2%	41,9%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	40,8%	74,2%	61,5%	56,4%	48,9%	41,6%
Solvabiliteitsratio	50,2%	34,6%	45,2%	49,2%	53,6%	60,9%
Structurele exploitatieruimte	15,7%	3,6%	5,4%	11,6%	13,2%	11,5%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Belastingcapaciteit	107,3%	98,6%	100,8%	NNB	NNB	NNB

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Dit kengetal geeft een idee van de druk van schuldenlast (rente / aflossing) op de eigen middelen. De quote wordt berekend door de netto schuld te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. Om inzicht te krijgen in hoeverre er ook sprake is van verstrekte leningen, wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief verstrekte leningen weergegeven. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel is van de verstrekte leningen en de betekenis daarvan voor de schuldenlast. Als de netto schuld groter is dan 130% van de inkomsten, is er sprake van een erg hoge schuld. Een netto schuld die minimaal 100% van de inkomsten is, wordt als hoog gezien.

Als we beide schuldquotes vergelijken blijkt dat de waarden dicht bij elkaar liggen. Er is een relatief beperkte omvang van de uitstaande schuldenlast. Deze laat een dalende trend zien en is beheersbaar om aan de rente- en aflossingsverplichtingen te voldoen. De netto schuldquote van overige provincies is vaak negatief. Dat betekent dat daar een overschot aan gelden is. De (gecorrigeerde) netto

schuldquote van Zeeland ontwikkelt zich positief. Dit komt vooral door een daling van de vlottende schuld (aflossing van de schuldpositie).

Solvabiliteit

De solvabiliteitsratio geeft een idee over de hoogte van de schuldenlast die de Provincie aangaat. Daarnaast laat het de mate waarin deze schuldenlast beheersbaar is zien. Als we het vreemd vermogen bestuderen zien we dat dit vooral bestaat uit een opgenomen geldlening en overlopende passiva. Door de hoogte van het vreemd vermogen kunnen we concluderen dat de berekende ratio ruim voldoende is om aan de financiële verplichtingen te voldoen. Het is daarmee ook beheersbaar. De ratio verbetert de komende jaren door een dalende schuldenpositie.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft weer hoeveel structurele ruimte er is om de eigen lasten te dragen, ook als bijvoorbeeld de baten afnemen of lasten in de toekomst gaan toenemen. De ruimte berekenen we door het structurele saldo (verschil tussen structurele baten en lasten) te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering uit het provinciefonds en de inkomsten uit opcenten. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die ontstaan voor het uitvoeren van structureel beleid, bedrijfsvoeringlasten en kapitaallasten. Een positief kengetal betekent dat we een positief saldo hebben tussen de structurele baten/lasten inclusief de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan de reserves. Het gepresenteerde positieve kengetal laat zien dat er flexibiliteit in de begroting zit en ruimte is om aanvullende structurele lasten aan te gaan, zonder dat de begroting structureel uit evenwicht raakt.

Grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe groot de grondpositie is (de totale waarde van de grond van de Provincie) in relatie tot het totaal aan jaarlijkse baten. De Provincie kan namelijk risico's lopen bij de waardeontwikkeling van grond die op de balans staat. De omvang van de grondexploitatie is bij de Provincie gering. Dit betekent een klein risico voor de financiële positie. Dit kengetal is de laatste jaren gedaald naar 0% omdat de grond van Waterdunen is overgedragen.

Belastingcapaciteit

Een provincie heeft de mogelijkheid het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen aantal opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. De belastingcapaciteit van provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t (het begrotingsjaar) te relateren aan het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

In het coalitieakkoord is opgenomen dat in 2022 het tarief weer zakt naar het niveau van 2018, namelijk 82,3 opcenten. In 2023 stijgen de opcenten naar 84,4 weer boven het nu huidige gemiddelde tarief. In de paragraaf heffingen wordt nader ingegaan op het maximale tarief dat een provincie mag heffen. De onbenutte belastingcapaciteit voor het begrotingsjaar 2023 bedraagt € 21,5 miljoen. Dit gaat om een stijging die ingezet kan worden vanaf 2023 en heeft dan betrekking op één begrotingsjaar.

De ratio's in onderling verband

De kengetallen netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte geldleningen, de solvabiliteitsratio en het kengetal grondexploitatie hebben vooral betrekking op de balanspositie van de provincie. Geen van deze kengetallen bevindt zich in een gevarezone. Sterker nog, de kengetallen laten alle een positieve ontwikkeling zien, waaruit ook blijkt dat de Provincie een gezonde balanspositie kent. De zeer lage ratio grondexploitatie (vanaf 2022 zelfs 0%) is een bevestiging dat de grondexploitaties een beperkte omvang kennen vergeleken met de totale provinciale begroting en daarmee ook beheersbaar zijn voor waarde schommelingen.

De vreemd vermogenspositie is beheersbaar, en biedt zelfs ruimte voor groei als dat nodig is. Daarnaast laat de ratio weerstandstandvermogen en ratio algemene reserve zien dat de algemene reserve ruimte biedt om niet voorziene tegenvallers te kunnen afdekken. Samen met de gezonde vreemd vermogenspositie geeft dat ook ruimte om die eventuele tegenvallers op dat moment ook daadwerkelijk te kunnen financieren. De Provincie is dus weerbaar om onverwachte zaken te kunnen opvangen.

De kengetallen structurele exploitatieruimte en de belastingcapaciteit hebben betrekking op de exploitatie. Uit de berekening van de kengetallen blijkt dat de structurele baten ruim voldoende zijn om de structurele lasten af te dekken, en dat er zelfs ruimte is om de structurele lasten te verhogen. De

onbenutte belastingcapaciteit biedt bovendien ook mogelijkheden om de structurele baten verder te vergroten, mocht dat nodig zijn.

Bovenstaande uiteenzetting toont dat de financiële positie van de Provincie Zeeland beheersbaar en op orde is. De ratio's voldoen in ruime mate aan de gestelde normen. Vergeleken met eerdere perioden heeft de financiële positie zich positief ontwikkeld, vooral doordat de vreemd vermogenspositie is afgebouwd en de eigen vermogenspositie is gegroeid. Daarmee biedt de financiële positie ook ruimte om eventuele tegenvallers zelfs op structurele basis te kunnen opvangen.

Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen

Inleiding

Deze paragraaf gaat in op het beheer en onderhoud van de provinciale kapitaalgoederen. Het gaat daarbij om de eigendommen van de Provincie met een meerjarig nut en de daarbij behorende kosten voor instandhouding. Hiertoe behoren de provinciale infrastructuur en de gebouwen in ons bezit. Deze onderdelen verantwoorden we in de begroting met name binnen het programma 'Regionale bereikbaarheid'. Deze onderdelen lopen door de gehele begroting heen en zijn in financieel opzicht meestal groot.

We gaan in deze paragraaf in op

- Het beleid voor het onderhoudsniveau.
- De huidige onderhoudsstaat.
- De onderhoudsplannen.

Het in stand houden van de provinciale kapitaalgoederen verdelen we in drie categorieën:

- klein/dagelijks onderhoud
- groot onderhoud
- vervanging/reconstructie

De geraamde instandhoudingskosten van de provinciale kapitaalgoederen presenteren we in deze paragraaf. We maken daarbij onderscheid tussen infrastructuur en provinciale gebouwen.

Speerpunten

- Beheer en onderhoud volgens principes van assetmanagement (zoals in het beheerkader infrastructuur).
- Het instandhouden van de provinciale infrastructuur, waarbij zij minimaal voldoet aan de basis (wet- en regelgeving en goed rentmeesterschap).
- Groot onderhoud via onderhoudsreserve infrastructuur.
- Geen achterstallig onderhoud.

Acties

- Actualiseren Strategisch Asset Management Plan (beheerkader infrastructuur).
- Een start maken met actualisatie van diverse uitvoeringsstrategieën per (infrastructureel) kapitaalgoed.
- Volledigheid en actualiteit integraal informatiebeheersysteem (sturen op data).
- Onderhoud (monumentale) panden Abdijcomplex.
- Aanpassing gebouwen in het kader van Flexibel Werken.
- Focus op Tijd- en plaatsbewust werken.
- Implementatie Hospitality-concept en ontwikkeling netwerkrimte t.b.v. externe samenwerking.

Beleidskader

- [Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland \(2018\)](#)

Infrastructuur

De Provincie is als (vaar)wegbeheerder verantwoordelijk voor het in stand houden van de provinciale infrastructuur. In die rol dient de Provincie ervoor te zorgen dat het areaal in goede staat van onderhoud verkeert en dat het voldoet aan de eisen die geldende wet- en regelgeving en beleidsplannen daaraan stellen. Tabel 1 geeft een globaal overzicht van het provinciaal areaal.

Tabel 1 – Provinciaal areaal infrastructuur (afgerond)

Wegen	Hoofdrijbaan	400 km
	Fietspaden	280 km
	Parallelwegen	110 km
	Civiele kunstwerken	260 stuks
	Verkeersregelinstallaties	25 stuks
	Lichtmasten	3.300 stuks
	Bewegwijzering	1.400 stuks
Water	Vaarweg	15 km
	Beweegbare bruggen	7 stuks
	Sluizen	4 stuks
Groen	Berm	600 hectare
	Bomen	24.000 stuks

We werken volgens de principes van assetmanagement, waardoor we de instandhouding van de provinciale wegen en vaarwegen doelmatig organiseren. In maart 2018 is hiervoor het Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland vastgesteld door Provinciale Staten. Het Beheerkader vormt de basis voor het verankeren van assetmanagement in de provinciale manier van werken. Hierin maken we onderscheid tussen wat we als beheerder van infrastructuur wettelijk moeten doen (basis), en wat we vanwege ambities daarop aanvullend willen bereiken (beleid). Bij het in stand houden van de infrastructuur kijken we naar:

- De prestaties die de kapitaalgoederen moeten leveren.
- De kosten die daaraan verbonden zijn.
- De risico's die daarbij acceptabel zijn.

In 2023 actualiseren we dit beheerkader en krijgt het de naam 'Strategisch Asset Management Plan' (SAMP).

Tabel 2 – Vastgestelde ambitie infrastructurele kapitaalgoederen

Thema	Vastgestelde ambitie
Droge kunstwerken	Basis
Natte kunstwerken	Basis
Elektrotechnische Verkeersvoorzieningen	Basis
Verhardingen	Basis
Groen	Basis + Beleid (ecologisch bermbeheer)
Dienstverlening	Basis + Beleid (verkeers- en incident management)
Overige infrastructurele kapitaalgoederen	Basis

Als verdere uitwerking van het Beheerkader is per infrastructureel kapitaalgoed (thema) een Uitvoeringsstrategie (beheerplan) opgesteld. Daarin omschrijven we per kapitaalgoed op hoe we omgaan met de instandhouding, de knip tussen basis en beleid en de meerjarige kosten die daarmee gepaard gaan. Tijdens het actualiseren van het SAMP starten we met het actualiseren van de uitvoeringsstrategieën.

Het integraal informatiebeheersysteem is voor goed beheer van de infrastructuur ondersteunend en deze is voor de meest omvangrijke assets bijgewerkt. De actuele gegevens in dit systeem maken het mogelijk een solide doorrekening te maken met een doorkijk van minimaal 10 jaar. Deze onderhoudsplanningen in combinatie met de daaraan ten grondslag liggende Uitvoeringsstrategieën maken het mogelijk een onderhoudsreserve in te stellen, van waaruit we de kosten van het groot onderhoud dekken.

Op het gebied van organisatiestructuur zetten we verder in op de ingezette koers uit de voorafgaande jaren. De team- en taakindeling vormgeven, zodat dat deze aansluit bij de werkwijze van assetmanagement. De focus ligt op het toekomstbestendig inrichten van de buitendienst, het versterken van de afstemming tussen binnen- en buitendienst en de daarbij behorende dienstverlening, in lijn met de eerder genoemde visietrajecten.

Met het verankeren van assetmanagement in de organisatie, verbetert het inzicht in meerjarige onderhoudsplanningen. Ook verbetert het de mogelijkheid tot het maken van een integrale afweging van maatregelen gericht op het instandhouden binnen én tussen de verschillende kapitaalgoederen. Daarnaast vindt afstemming plaats met de plannen op het gebied van de investeringsagenda wegen (instandhouding in relatie tot nieuwbouw). Bij de uitvoerende taken zoeken we ook afstemming en samenwerking met andere wegbeheerders binnen Zeeland. En intern is er een nauwe samenwerking met het Programma Regionale Bereikbaarheid.

De tabellen 3 en 4 is geven weer wat de geraamde kosten zijn voor de instandhouding van de kapitaalgoederen van de provinciale infrastructuur. Dit is gebaseerd op het daaraan ten grondslag liggende Beheerkader.

Tabel 3 – Kosten onderhoud infrastructuur (× €1.000)				
	2023	2024	2025	2026
Wegen	10.212	9.173	8.356	7.893
Vaarwegen	6.942	3.328	5.699	11.590
Groen	1.358	1.449	1.358	1.360
Totaal onderhoud infra	18.512	13.950	15.413	20.843
Tabel 4 – Kosten (vervangings)investeringen infrastructuur (× €1.000)				
	2023	2024	2025	2026
Wegen	4.415	6.427 + PM	1090	-
Vaarwegen	55	935	700	-
Groen	-	-	-	-
Totaal investeringen infra	4.470	7.362	1.790	-

De genoemde bedragen in tabel 4 baseren op het totale investeringskrediet. De investeringen schrijven we conform het Besluit begroting en verantwoording en de financiële verordening Provincie Zeeland af. Hierdoor verdelen we de totale last over de periode waarin we de investering gebruiken.

Provinciale gebouwen

Bedrijfsgebouwen infrastructuur

De bedrijfsgebouwen infrastructuur zijn de wegensteunpunten en de bedieningsgebouwen voor het Kanaal door Walcheren en de Zeelandbrug. De laatste schakel in het uitvoeringsprogramma Beleidsvisie steunpunten is de nieuwbouw van steunpunt 's-Heer Arendskerke. Na positieve besluitvorming zal samen met het Rijk, de gemeenten en het waterschap, de benodigde wegensteunpunten voor de gladheidbestrijding in kaart worden gebracht. Het is hierbij de bedoeling om een aantal van deze steunpunten gemeenschappelijk te gaan gebruiken.

Voor het meerjarig groot onderhoud beschikken we over een beheerkader. Op basis van, een bijgewerkte, 10-jarige meerjarenplanning onderhoud provinciale gebouwen buitendienst, voeren we het uit. In de huidige meerjarenbegroting staan de volgende bedragen voor het gebruikelijke en het groot onderhoud van deze panden:

Tabel 5 – Onderhoud bedrijfsgebouwen en terreinen (× €1.000)

	2023	2024	2025	2026
Structureel onderhoud	774	775	778	781
Incidenteel onderhoud	789	540	691	790
Totaal onderhoud bedrijfsgebouwen en terreinen	1.563	1.315	1.469	1.571

Er is nu geen sprake van achterstallig onderhoud.

Fietsvoetveer

In 2004 zijn de gebouwen, aanlandingsvoorzieningen en twee SWATH-schepen voor het fietsvoetveer gekocht en in gebruik genomen. De provincie verhuurt deze aan de exploitant van het fietsvoetveer Vlissingen-Breskens; de Westerschelde Ferry B.V. In de huurovereenkomst voor de schepen staat dat de Westerschelde Ferry BV verantwoordelijk is voor het onderhoud aan de schepen. De gebouwen en aanlandingsvoorzieningen worden door de provincie onderhouden. In onderstaande tabel staan de onderhoudskosten weergegeven:

Tabel 6 – Kosten onderhoud faciliteiten fietsvoetveer (× €1.000)

	2023	2024	2025	2026
Totaal onderhoud	785	775	661	1.070

Najaar 2022 zal de herinrichting van het stationsplein in Vlissingen starten. Dit zal ook positieve consequenties hebben voor de toegankelijkheid van de WSF. Daarnaast zal het project "Wind in de Zeilen" (vanaf 2023) mogelijkheden bieden tot samenwerking met andere partijen (gemeente Vlissingen, Prorail, NS) in het stationsgebied, zodat het hele stationsgebied eenzelfde uitstraling krijgt. Daarnaast kan samenwerking plaatsvinden op het gebied van kaartverkoop, toegang, en toegangspoortjes. De kans is groot dat deze, laatstgenoemde, voorzieningen uit het huidige pand van WSF verdwijnen en elders op het plein gaan plaatsvinden. Hierdoor ontstaat ruimte in het huidige gebouw van WSF.

Op dit moment bekijken we de mogelijkheden om de huidige kantooruimte WSF effectiever in te delen en eventueel uit te breiden. Ook kijken we naar de toegankelijkheid van het kantoor (momenteel is alleen een trap aanwezig) en het uitbreiden van de faciliteiten voor douche, kleed en wachtruimte personeel (de huidige situatie is Arbo-technisch ontoereikend). Enerzijds kijken we naar de korte

termijn om z.s.m. te voldoen aan de Arbo eisen, nemen we ook de lange termijn planning onder de loep. Voor de langere termijn kijken we naar de herinrichting van het stationsplein en de eerder genoemde samenwerking met andere partijen, alsmede de ontwikkeling van de WSF organisatie. Dit ook met het oog op de situatie in en na 2027, wanneer de concessie opnieuw in de markt gezet wordt. Voor de korte termijn oplossing is een bedrag van € 150.000 nodig.

Kantoorgebouwen, waaronder Provinciehuis

De provinciale kantoorgebouwen betreffen het Abdijcomplex (inclusief het deel van het Zeeuws Museum) en het pand Schuytvlot te Middelburg (huisvesting Erfgoed Zeeland). Een meerjarig Beheerplan (BOS) reguleert het beheer en onderhoud aan deze gebouwen. Het onderhoud bestaat uit bouwkundig onderhoud en installatietechnisch onderhoud.

Installatietechnisch onderhoud

- Installatietechnisch onderhoud baseren we op de NEN 2767 (conditiemeting voor bouw- en installatiedelen). Een externe gespecialiseerde partij voerde de inventarisatie en inspectie uit.
- We hebben de planning van dit onderhoud, waar nodig, aangepast aan de planning van investeringen in de gebouwen en bouwkundige renovaties. Dit om deze werkzaamheden gecombineerd/tegelijk uit te kunnen voeren.

Bouwkundig onderhoud

- Planning bouwkundig onderhoud baseren we op de inspectierapporten van de Monumentenwacht, die deze inspecties tweejaarlijks uitvoert. Het onderhoud kent 2 classificaties:
  - Slecht (herstellen binnen 0-1 jaar).
  - Matig (herstellen binnen 1-3 jaar).
 Dit wordt opgenomen in het BOS.
- Ook grotere renovaties van gebouwen, waarbij geen bouwkundige aanpassingen aan het gebouw worden uitgevoerd, zijn hierin opgenomen.

Voor het meerjarig groot onderhoud wordt een aparte reserve groot onderhoud gevormd. Dit gebeurt op basis van een bijgewerkte 10-jarige meerjarenplanning onderhoud provinciale gebouwen. In de huidige meerjarenbegroting staan de volgende bedragen voor het regulier en groot onderhoud van deze panden:

Tabel 7 – Kapitaalgoederen gebouwen (× €1.000)

	2023	2024	2025	2026
Onderhoud en vervanging Abdijcomplex	1.011	813	941	1.017
Onderhoud gebouwen en terreinen	279	280	283	286
Pand Schuytvlot	55	55	55	55
Zeeuws Museum	218	167	190	213
Totaal Kapitaalgoederen gebouwen	1.563	1.315	1.469	1.571

Er is een BRIM subsidie verstrekt voor het meerjarig bouwkundig onderhoud van de monumentale panden. De subsidieregeling eindigt op 31-12-2022. Op basis hiervan is de laatste 6 jaar 50 % van de kosten gesubsidieerd. Deze bedragen zijn in de meerjarenraming verwerkt. De komende jaren zal de nadruk liggen op het onderhoud van de niet monumentale panden. Er zal geen subsidie worden

aangevraagd dus de kosten voor de Provincie worden hoger. Mogelijk dat over enkele jaren de subsidie weer wordt aangevraagd. Er is momenteel geen sprake van achterstallig onderhoud.

Investeringskrediet “huisvesting in een veranderende organisatie”

Vanuit het beschikbaar gestelde investeringskrediet van € 2.715.000 zijn inmiddels de verbouwing van “De Librije”; de aanpassingen in de gebouwen in kader van ‘Flexibel Werken’ en de implementatie van het Hospitality-concept uitgevoerd. Dit laatste gaat onder andere over de aanpassing van de ontvangsthuis van het Heerenlogement. Het krediet is met € 600.000 verhoogd waarmee een zogenaamde ‘netwerkruimte’ gerealiseerd is op de begane grond van het Heerenlogement ten behoeve van de samenwerking met partners.

Het restant van dit krediet (€ 383.934) gebruiken we voor het geschikt maken van de voormalige reproductie- en de lunchruimte in het Heerenlogement voor vergaderen en ontmoeten/lunchen. Dit sluit aan op de voorzieningen die nodig zijn in kader van het Tijd- en plaatsbewust werken (TPBW), zie hierna. De aanbesteding start dit najaar en de werkzaamheden zullen begin 2023 klaar zijn.

Tijd en plaatsbewust werken (TPBW)

De organisatie heeft de keuze gemaakt om het werken op afstand een (meer) structurele plek te geven in de bedrijfsvoering en de omvang/inrichting van haar kantoorgebouwen aan te passen op de veranderende functie. Provinciale Staten heeft, in de vergadering van 24 juni 2022, hiermee ingestemd. In het najaar van 2022 zullen de aanpassingen in de gebouwen uitgevoerd worden en zal het TPBW verder doorgevoerd worden. Het is een proces van voortschrijdend inzicht, waarbij we voortdurend kijken hoe (de invulling van) gebouwen nog beter in dienst van personeel en processen kan staan. Hierbij staan niet alleen werkplekken centraal, maar ook de functie van ontmoetingsruimtes en ontvangst van gasten. De verwachting is dat door deze ontwikkeling het gebouw D en de bovenverdieping van gebouw E niet meer nodig zijn en afgestoten gaan worden in 2023. De opbrengst van deze panden zal aangewend worden om de kosten van het gereedmaken van betrokken panden te financieren, alsmede bij te dragen in de verduurzaming van het overige gebouwenbestand.

Verduurzaming vastgoed

In het IPO spraken provincies af dat het vastgoed van alle provincies in 2028 energie neutraal is behalve de monumentale panden. Voor monumenten geldt de landelijke afspraak om in 2030 40% CO2 gereduceerd te hebben (t.o.v. 1990) en in 2040 50%. De voorbereidingen voor de realisatie hiervan zijn al gestart. Doorvoering vindt de komende jaren plaats. Daarbij kijken we niet alleen naar de eigen gebouwen. Ook de omgeving is hierbij in beeld. Het is vooral zaak om de verduurzaming ook echt duurzaam aan te pakken.

De kantoorpanden die geen monument zijn (> 100 m²) moeten in 2023 energielabel C hebben. De uitvoering van de energielabel C aanpassingen worden in het derde kwartaal van 2022 aanbesteed en in het 4e kwartaal starten de aanpassingen. Vanwege de huidige situatie in de bouw- en installatiemarkt is de verwachting dat de werkzaamheden pas het eerste kwartaal van 2023 klaar zijn.

Paragraaf Financiering

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft de uitvoering van de financieringsfunctie door Zeeland. Financiering houdt voor de Provincie in dat er voldoende liquide middelen in kas zijn om aan alle financiële verplichtingen te voldoen. Hiervoor worden kortlopende leningen afgesloten waarbij het renterisico is afgedekt met een renteswap (voor uitleg zie "Financieringsbehoefte"). Daarnaast geven we inzicht in de financieringsbehoefte, rentelasten, het renteresultaat en de rentetoerekening.

Beleid

Naast de provinciale kaders gelden de wettelijke kaders die zijn vastgelegd in:

- Wet financiering decentrale overheden (Wet fido).
- Ministeriële regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (RUDDO).
- Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV).

In deze kaders staan onder andere richtlijnen over het aangaan en verstrekken van leningen, evenals het verstrekken van leningen en garanties of afgeven van waarborgen voor de publieke taak. Uitzettingen of derivaten moeten een voorzichtig karakter hebben en niet zijn gericht op het ontwikkelen van inkomen door het lopen van overmatig risico. In de ministeriële regeling staat wat minimaal onder prudente uitzettingen en een prudent gebruik van derivaten moet worden verstaan. De voorschriften richten zich op de tegenpartij (debiteurenrisico) en op het type instrument (marktrisico).

Wijzigingen ten opzichte van beleid 2022

Er zijn geen wijzigingen voor financiering in 2023 vergeleken met het beleid van 2022. Wel wordt in het najaar 2022 een geactualiseerd Besluit Financieringsstatuut 2022 Zeeland ter vaststelling aan Provinciale Staten voorgelegd. De belangrijkste wijzigingen zijn een hoger drempelbedrag voor het aanhouden van middelen in de schatkist en het proces voor het aantrekken van middelen is verder aangescherpt. Dit vernieuwde financieringsstatuut treedt per 1 januari 2023 in werking.

Speerpunten

- Zorgen voor de tijdige beschikbaarheid van de nodige financiële middelen.
- Beheersen van financiële risico's.
- Minimaliseren van de kosten bij het beheren van geldstromen en financiële posities.

Kengetallen

- Kasgeldlimiet: € 21,8 miljoen.
- Renterisiconorm: € 62,4 miljoen.
- EMU saldo € 27,8 miljoen (zie berekening "EMU saldo").

Beleidskader

- *Besluit Financieringsstatuut Provincie Zeeland*
- *Financiële verordening Provincie Zeeland 2017*

Schatkistbankieren

Vanaf 2013 is de Wet verplicht Schatkistbankieren ingesteld. Dat houdt in dat de Provincie al haar overtollige liquide middelen moet aanhouden bij het Ministerie van Financiën. Dit kan in de vorm van een rekening courant of het plaatsen van (meerjarige) deposito's. Onder voorwaarden mogen er ook leningen verstrekt worden aan medeoverheden, het zogenaamde onderling uitlenen. Omdat de Provincie in een meerjarige leensituatie verkeert, heeft het verplicht schatkistbankieren geen financieel effect. Er kan niet geleend worden bij de schatkist.

Risicobeheer vlottende schuld

De zogeheten 'kasgeldlimiet' stelt een grens aan de korte financiering (7% van het begrotingstotaal, totale lasten). Dit betekent dat we investeringen tot deze kasgeldlimiet mogen financieren met

leningen die een looptijd hebben van maximaal 1 jaar, waardoor het renterisico van korte financiering beperkt wordt.

De maximaal toegestane financiering met kort geld in 2023 bedraagt ongeveer € 21,8 miljoen (7% van het begrotingstotaal van € 312 miljoen). Om onder andere aan de kasgeldlimiet te voldoen, is een swap (zie uitleg bij financieringsbehoefte) afgesloten tot en met 2029.

Risicobeheer vaste schuld, renterisiconorm

Voor de vaste schuld is in de Wet fido ook een norm beschreven, de zogenaamde 'renterisiconorm'. De renterisiconorm is het maximaal toegestane renterisico over langlopende schulden (looptijd > 1 jaar). Een langlopende schuld wordt ook wel vaste schuld genoemd. Het renterisico op deze leningen is afhankelijk van:

- Het gedeelte van de vaste schuld waarvoor de geldnemer een wijziging van de rente met de leningsvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening).
- Het gedeelte van de vaste schuld dat in enig jaar geherfinancierd moet worden door het aangaan van nieuwe leningen (herfinanciering).

In de Wet fido, artikel 1 h, wordt de renterisiconorm beschreven als een bedrag ter grootte van een percentage van het totaal van het begrotingstotaal van het openbare lichaam bij start van het jaar. Voor provincies is dit percentage 20% van het begrotingstotaal. Het begrotingstotaal voor 2023 bedraagt € 312 miljoen. De renterisiconorm voor Zeeland bedraagt € 62,4 miljoen.

Vanaf 2012 is een leenfaciliteit afgesloten in combinatie met een renteproduct (swap) tot en met 2029. Deze swap zorgt ervoor dat de rente is gefixeerd tijdens de gehele looptijd. Daarmee wordt voldaan aan de renterisiconorm.

Financieringsbehoefte en rentelasten

De provincie Zeeland zit in een structurele leensituatie. We hebben in 2009 de aandelen van de Westerscheldetunnel overgenomen met als doel het rendement te gebruiken voor de realisatie van de Sluiskiltunnel. Hiervoor is langdurige financiering geregeld.

Het renterisico is grotendeels afgedekt met een rente-instrument, een zogenaamde renteswap, afgesloten bij de Rabobank. De swap heeft een looptijd tot en met 2029. Door de swap wordt een variabel rentetarief (driemaands Euribor) geruild tegen een vaste rente. De Provincie betaalt zo de vaste rente en ontvangt de variabele rente. Wanneer deze rentestromen met elkaar worden verrekend, resteert een structuur waarin we per saldo het vaste tarief van de swap betalen. In feite ontstaat hierdoor een structuur die gelijk is aan een vastrentende lening. Bij een traditionele vaste geldlening zijn de afdekking van het renterisico en de beschikbaarheid van geld tegelijk geregeld. Bij een swap zijn deze twee onderdelen van elkaar gescheiden. De swap zorgt er voor dat de rente is gefixeerd tijdens de gehele duur van de geschatte financieringsbehoefte. Deze constructie voldoet aan wet- en regelgeving, waaronder de Wet fido, de Ruddo en ons eigen financieringsstatuut. De swap voorziet niet in de leenbehoefte zelf, maar dient voor het afdekken van het renterisico, de benodigde financiële middelen worden op de geldmarkt aangetrokken.

Omdat we in een structurele leensituatie verkeren, verwachten we door de meest recente liquiditeitsprognose onderstaande financieringsbehoefte. De te lenen financieringsmiddelen over de te verwachten leenbehoefte aan het eind van het jaar, de gemiddelde financieringsbehoefte is het bedrag dat gemiddeld over dat jaar geleend wordt. Let wel deze financieringsbehoefte gaat er vanuit dat de volledige investeringsagenda wordt uitgevoerd.

Financieringspositie en rentelasten	<i>bedragen x € 1 miljoen</i>				
	2022	2023	2024	2025	2026
Te lenen financieringsmiddelen	24	47	59	61	55

Gemiddeld financieringsbehoefte	15	31	45	53	54
Te verwachten rentelasten	2,2	2,0	2,2	2,3	2,2

Huidige situatie SWAP

Volgens de meest recente meerjarige liquiditeitsprognose is de leenbehoefte van 2022 tot en met 2024 lager dan de renteafdekking door de swap. De swap is daardoor deels onbenut in deze jaren en daarmee ook deels ineffectief. Dit is omdat rentepremie wordt betaald voor aan te trekken leningbedragen die niet geheel nodig zijn.

Door de oplopende rente daalt het bedrag om de swap in één keer af te wikkelen. Dat betekent wel dat op dat moment, andere vormen van financiering gevonden moeten worden. Als de situatie zich voordoet dat dit tot een (meerjarig) rentevoordeel leidt zullen we dat uiteraard in gang zetten. Provinciale Staten zullen daarin ook betrokken worden.

Rentetoerekening

In artikel 13 BBV is voorgeschreven dat de paragraaf financiering in ieder geval inzicht geeft in:

- de rentelasten
- het renteresultaat
- de financieringsbehoefte
- de manier waarop rente aan investeringen, grondexploitaties, en taakvelden wordt toegerekend

De behoefte aan inzicht in de kosten op de taakvelden en de behoefte om de manier van verantwoorden van rente in de begroting en jaarrekening te harmoniseren, hebben er toe geleid dat in het wijzigingsbesluit Besluit begroting en verantwoording (BBV) is opgenomen dat de rentekosten aan deze taakvelden moeten worden toegerekend door een (rente)omslag. De commissie BBV adviseert het renteschema hieronder in de paragraaf Financiering van de begroting en jaarstukken op te nemen.

Tabel renteschema (Bedragen x € 1.000)

a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering	2.000
b. De externe rentebaten	-20
Totaal door te rekenen externe rente	1.980
c. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	0
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0
Saldo door te rekenen externe rente	1.980
d1. Rente over Eigen Vermogen	
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	15
De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toe te rekenen rente	1.995
e. De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief Overhead) toegerekende rente (renteomslag)	2.115
f. Renteresultaat op het taakveld treasury	120

Overzicht verstrekte geldleningen

Door de langdurige leensituatie van Zeeland is een geringe hoeveelheid aan gelden uitgezet:

1. Wachtgeldvoorziening van de voormalige Provinciale Stoombootdiensten (PSD). De middelen voor die voorziening zijn via een 'cash-flow swap' op lange termijn belegd. Rente en aflossingen op deze lening worden ieder kwartaal ontvangen tot en met 2028.

2. Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVN). Aan SVN is in totaal € 3 miljoen aan leningen bestemd voor stimulering duurzame woningverbetering. Deze leningen mochten tot en met 2013 worden uitgezet, daarna zijn alle aflossingen voor de Provincie.

Hieronder staat het overzicht van de verstrekte geldleningen.

				(bedrag x € 1.000)	
Verstrekte geldleningen	Stand ultimo				
Leningen uitgezet	2022	2023	2024	2025	2026
Wachtgeldvoorziening PSD	624	309	147	71	23
Duurzaamheidslening woningverbetering aan SVN	986	836	686	536	386
Totaal	1.610	1.145	833	607	409

Paragraaf Bedrijfsvoering

Samen slimmer voor Zeeland

We willen we het beste voor Zeeland en de Zeeuwen. Dat doen we op verschillende manieren. We doen het via beleidssturing, netwerksturing en vanuit wettelijke taken. We werken steeds meer samen met partners aan maatschappelijke opgaven. Dit is nodig om zowel nu als in de toekomst maatschappelijk toegevoegde waarde te blijven leveren. Daarnaast geldt ook dat maatschappelijke ontwikkelingen zoals digitalisering van invloed zijn op ons werk. Deze ontwikkelingen zorgen ervoor dat we flexibel moeten zijn in hoe we ons werk organiseren.

Binnen de organisatie is de interne bedrijfsvoering een belangrijke voorwaarde voor het ondersteunen van de taken en opgaven. De landelijke onderwerpen, zoals de opgave landelijk gebied en stikstof, energie en klimaat vragen de komende periode veel van de provincies. Daarom is het belangrijk dat we de nodige dienstverlening kunnen leveren, naast wat we nu al doen.

Dat zal druk leggen op de interne bedrijfsvoering. Daarom bereiden we ons voor om bijvoorbeeld tijdig subsidieverlening, inkoopadviezen of juridische adviezen te kunnen verstrekken. Dat vergt flexibiliteit van de interne bedrijfsvoering, maar ook slimme en nieuwe toepassingen om werkzaamheden nog effectiever te kunnen uitvoeren.

Bedrijfsvoering ondersteunt iedereen in het werk voor Zeeland. We zijn innovatief en houden de basis op orde. Samen slimmer is samen sterker. Binnen bedrijfsvoering werken we volgens zes kernwaarden:

- samenwerken als kunst
- resultaatgerichtheid
- vergroten in- en externe oriëntatie
- adaptie en flexibiliteit
- innovatief en inventief
- bespreken en verbeteren

Deze kernwaarden vertalen zich in drie gezamenlijke punten binnen de interne bedrijfsvoering:

- *Tijd- en plaatsgebonden werken. We werken en vergaderen hybride, omdat duurzame inzetbaarheid van de medewerkers en het voorkomen van vermijdbare dienstreizen. Hier richten we onze processen en faciliteiten op in;*
- *Data gedreven werken. Om tot een effectieve uitvoering van onze processen te komen maken we zoveel mogelijk gebruik van data en digitale toepassingen. De data binnen de processen en systemen gebruiken om processen te beheersen en (ingewikkelde) informatie te kunnen verstrekken;*
- *De basis op orde. We richten onze processen op een efficiënte, effectieve en transparante manier in.*

In de onderwerpen die we binnen deze paragraaf beschrijven komen deze punten op één of meer manieren terug.

Kengetallen

Omvang ambtelijke organisatie

Ambtelijke organisatie: 575,0 fte

Statengriffie: 9,7 fte

Rekenkamer: 2,2 fte

Beleidskader

- *Norm voor externe inhuur is, volgens de Rijksnorm, maximaal 10% van de totale personele uitgaven*
- *Inkoopbeleid*

- [Informatiebeleid](#)
- [Informatiebeheer](#)

Deze beleidskaders zijn een bevoegdheid van GS/Concerndirectie.

Gevolgen van het Hybride Werken

De coronacrisis heeft grote maatschappelijke invloed op Zeeland gehad, op onze doelen en ook op onze organisatie. We willen leren van de nieuwe inzichten die deze coronacrisis ons heeft gebracht. Daarnaast kijken we ook naar de ontwikkelingen die er al waren.

De organisatie heeft keuzes gemaakt om het werken op afstand een structurele plek te geven in de bedrijfsvoering. De omvang/inrichting van de kantoorgebouwen zijn aangepast op deze veranderende functie. Het uitgangspunt is dat medewerkers bewuste keuzes maken over de werkplek en het reizen.. Dit levert, bij de juiste balans, gewin op voor maatschappij, werkgever en werknemer. In de voorjaarsnota 2022 is daar aandacht en geld voor.

Het Abdijcomplex is een ontmoetingsplek voor medewerkers, bestuurders, klanten en/of netwerkpartners. Het gebouw blijft ook in de toekomst een belangrijke rol vervullen. Tegelijkertijd maken digitale ontwikkelingen het mogelijk om op afstand te werken. Dat kan effectiever zijn, omdat het werk concentratie vraagt of om de reistijd (en daarmee samenhangend CO2 uitstoot) te verminderen. Voor Hybride Werken kijken we naar de volgende drie onderdelen:

- De mentale werkomgeving. Meer zeggenschapen vrijheid zorgt voor een verandering van organisatiecultuur en gedrag van medewerkers.
- De fysieke werkomgeving. Ingericht volgens de principes van Hybride Werken, zowel in de kantoorgebouwen als bij het werken op afstand (thuis).
- De virtuele werkomgeving. Tijd- en plaats onafhankelijk werken is mogelijk en is in ontwikkeling, samenwerking en kennisdeling is daarbij van belang.

De keuzes en bijbehorende instrumenten vullen elkaar, zowel op de inhoud als financieel, aan. Deze verandering worden zoveel mogelijk bekostigt door bestaande budgetten anders te benutten.

Belangrijke punten voor 2023 zijn:

- Bekijken van de nieuwe voorzieningen en faciliteiten in onze gebouwen. Met als doel dat deze blijven aansluiten om de behoeften van de organisatie en haar gasten.
- Ondersteunen bij het inrichten van de thuiswerkplek volgens de Arbonormen.
- Op afstand resultaatgericht leiding geven aan medewerkers mét aandacht voor samenwerken en sociale verbinding.
- Bewaken van de balans tussen werk-privé met extra aandacht voor vitaliteit.
- Verder verduurzamen van het vervoersbeleid.

Goed werkgeverschap: blijvende aandacht voor strategisch personeelsbeleid en personeelsplanning

We staan de komende jaren voor grote uitdagingen als het gaat om het behoud van een goed werknemersbestand. Ook in 2023 en in volgende jaren blijft aandacht voor strategisch personeelsbeleid en personeelsplanning daarom van groot belang.

Onze missie blijft het zijn van een organisatie die een afspiegeling is van de Zeeuwse samenleving. Daarom investeren we ook nadrukkelijk in jonge werknemers, bijvoorbeeld in de vorm van traineeships. Ook hebben we twintig stageplaatsen voor scholieren en studenten van diverse opleidingsrichtingen. Daarmee bieden we perspectief in Zeeland en geven zelf het goede voorbeeld. De afgelopen jaren is vernieuwing in het medewerkersbestand en opvolging van uitgestroomde expertise goed verlopen. Ook de komende jaren blijft inzet nodig door de grote uitstroom van medewerkers die met pensioen gaan. De enorme krapte op de arbeidsmarkt zorgt ervoor dat we hier extra aandacht voor hebben. We willen ons personeel behouden en creatieve vormen vinden om nieuw personeel te werven.

Strategische personeelsplanning is daarom een terugkerend onderwerp in de jaarlijkse P&C-cyclus.

Dit krijgt uitwerking op concernniveau en aanvullend daarop in maatwerkacties per taakgebied. In 2023 wordt de beoordeling van het huidige personeelsbestand uitgevoerd.

Communicatie

We zetten ons dagelijks in voor het beste voor Zeeland en de Zeeuwen. Als overheid zijn we verplicht om hierover actief én passief informatie te geven. Informatie over wat we doen, voor wie en waarom. In de veranderende wereld van nu is bijna alles communicatie. Pers, publiek, politiek en medewerkers beoordelen onze organisatie op onze manier van communiceren.

Team Communicatie zorgt dat Zeeland en de Zeeuwen weten waarvoor ze terecht kunnen bij de Provincie Zeeland. Maar ook wat ze van Provincie Zeeland mogen verwachten en hoe ze zaken aan kunnen kaarten. We laten zien wat we doen voor Zeeland en de Zeeuwen. Dit doen we via mensen: bestuurders en medewerkers. En via onze (digitale) communicatiemiddelen:

- social media (facebook, linkedin, twitter, instagram, you tube)
- www.zeeland.nl
- e-mail nieuwsbrieven
- online en gedrukte magazines (bijvoorbeeld magazine IN ZEELAND)
- sociaal jaarverslag
- narrowcasting (beeldschermen met informatie)
- de Abdijstudio voor livestreams: webinars of live gesprekken
- beeldloket voor foto en video
- mediaberichten

Met communicatie brengen en halen we informatie. We zorgen voor interactie met onze omgeving. Duidelijk, rolbewust en inspirerend willen we zijn. Maar ook betrouwbaar en geloofwaardig. In 2023 werken we verder aan het vergroten van onze online zichtbaarheid. Zo streven we naar nog meer volgers en interactie op onze social media kanalen. We zien het aantal volgers elk jaar stijgen. In 2023 gaan we nog meer aandacht besteden aan gebruik van data om zo onze communicatieaanpak te verbeteren.

Als organisatie vinden we duidelijke en begrijpelijke taal belangrijk. Via de interne campagne Direct Duidelijk werken we aan heldere teksten. We trainen collega's en hebben ook interne taalcoaches voor geworven en opgeleid.

In 2022 gingen we van start met de proef van het gratis kwartaalmagazine IN ZEELAND. Met IN ZEELAND willen we de inwoners van Zeeland, naast alles wat we digitaal doen, ook op papier informeren. Door interviews, reportages, achtergrondverhalen en korte berichten geven we een inkijkje in onder andere het beleid van de Provincie, de subsidieregelingen en politieke besluiten.

De eerste editie is huis-aan-huis, Zeeland-breed verspreid. Daarna konden belangstellenden een abonnement nemen. Bovendien wordt het magazine verspreid over alle gemeentehuizen en bibliotheken in Zeeland. De oplage bedraagt op dit moment 5.000 exemplaren. Maar er komen nog dagelijks aanvragen voor een abonnement binnen. In totaal verschijnen er acht uitgaven. Na deze proefperiode wordt eind 2023 besloten of we doorgaan met IN ZEELAND.

Maatschappelijk verantwoord inkopen en aanbesteden

Als uitvoering van het Plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2021-2024 wordt in 2023 voor het eerst gerapporteerd over de gevolgen van de inkoop voor mens en milieu. We laten zien wat we met de eigen inkopen en aanbestedingen bereiken. De indicatoren voor het rapport zijn zoveel mogelijk dezelfde als de indicatoren voor het bekijken van de provinciale beleidsdoelen. De gevolgen zijn zichtbaar voor de duurzaamheidsdoelen goede gezondheid en welzijn, verantwoorde consumptie en productie, schoon water, leven op het land, energie en klimaat.

Een aanbesteding van grote omvang is de concessie Openbaar Busvervoer Zeeland die vanaf 15 december 2024 in gaat. Deze aanbesteding wordt begin 2023 afgerond, zodat de winnaar van de aanbesteding voldoende tijd heeft voor de uitvoering. Dat is nodig voor het aanschaffen van bussen,

laadinfrastructuur en het regelen van personeel. De basis voor deze aanbesteding vormt de regionale mobiliteitsstrategie.

Begin 2023 wordt het telefonie abonnement weer aanbesteed, de looptijd van het contract met de huidige provider eindigt op 1 juni 2023. De aanbesteding zal worden uitgevoerd samen met acht andere provincies.

Verder zal in 2023 de inkoopadministratie verder ingericht zijn om op een effectieve manier tot een rechtmatigheidsverantwoording te kunnen komen. Deze verantwoording vloeit voort uit de Wet versterking decentrale rekenkamers. Dit heeft bijvoorbeeld tot gevolg dat beoordelaars van aanbestedingen hun beoordelingen digitaal moeten indienen. Bij controle kan dan snel worden aangetoond op welke manier is beoordeeld.

Subsidies

7 oktober 2022 neemt Provinciale Staten een besluit over de Algemene subsidieverordening Zeeland 2023 (Asv 2023), die daarmee de Algemene subsidieverordening 2013 vervangt. Tegelijk met de Asv 2023 is het Algemene subsidiebesluit Zeeland 2023 (Asb 2023) geactualiseerd. Gezamenlijk vormen zij het juridisch kader voor het subsidiebeleid van de Provincie Zeeland.

In het verlengde daarvan zetten we voor 2023 in op verdere professionalisering door het subsidieproces verder te verbeteren. Dit doen we vooral door meer gebruik te maken van digitale toepassingen. Digitaal indienen van een subsidieaanvraag wordt de norm. De subsidieaanvraag heeft daarop een eigen 'persoonlijke digitale pagina' waar het verloop van het gehele subsidieproces, dus van aanvraag tot vaststelling, staat. Op deze manier is ons proces beter gestroomlijnd en wordt de beheersing van het proces verder versterkt.

Financieel meerjarig perspectief

De begroting 2023 toont een gezond meerjarig financieel perspectief. Dat neemt niet weg dat de financiële ruimte voor nieuwe doelen en het oplossen van eventuele structurele knelpunten de komende jaren beperkt is. In de najaarsnota 2022 schetsen we een geactualiseerd financieel perspectief. Ook houden we daarin rekening met de onzekerheden die op de Provincie af kunnen komen.

De herijking van het provinciefonds, het verder ontwikkelen van het provinciefonds vanaf 2026 en de introductie van eventuele nieuwe belastinggebieden zijn belangrijke maatstaven. Deze gaan de komende jaren de ruimte binnen de begroting bepalen. Ook kan de beleidslijn PZEM dividend, zoals besloten in de voorjaarsnota 2022, ertoe leiden dat er in latere jaren aanvullende incidentele ruimte binnen de meerjarenbegroting ontstaat. We zijn nauw betrokken bij al deze ontwikkeling en zullen daar Provinciale Staten ook in blijven betrekken.

Financiële informatievoorziening

In 2019 zijn we in overleg met Provinciale Staten tot aanschaf van het softwarepakket Pepperflow overgegaan. Pepperflow is een rapportagetool voor het opstellen en digitaal publiceren van onze P&C documenten zoals begroting en jaarrekening.

Vanaf 2022 rapporteren we over de grote projecten via Pepperflow. Inmiddels zijn we intern een proef gestart om via Pepperflow het verloop van de acties en doelen uit de begroting te bewaken.

Het verder ontwikkelen van Horizontaal Toezicht

Eind 2022 loopt het convenant Horizontaal Toezicht met de belastingdienst af. Daarnaast heeft de Belastingdienst het afgelopen jaar gewerkt aan het verder ontwikkelen van het zogenaamde Horizontaal Toezicht (DHT). Deze veranderingen hebben gevolgen voor de samenwerking tussen de Provincie en de Belastingdienst. In het verleden lag de nadruk op de samenwerking met de Belastingdienst. Nu is het accent verschoven naar het zelf (systematisch) in de gaten houden van interne beheersmaatregelen. De Belastingdienst stelt vanuit haar eigen eisen DHT specifieke eisen aan de inrichting en controle van onze interne processen. In enkele gevallen wijkt dat af van de manier waarop we de processen nu hebben ingericht voor de rechtmatigheidsverantwoording. We zijn in overleg met de Belastingdienst over hoe we voor eind 2022 onze processen en controles inrichten. We willen de processen kunnen beheersen voor zowel de rechtmatigheidsverantwoording als voor het DHT. In dat geval ligt een continuering van het convenant Horizontaal Toezicht vanaf 2023 voor de hand. Dat kan betekenen dat andere toezichtsafspraken met de Belastingdienst effectiever blijken te zijn voor de manier waarop we onze processen uitvoeren en beheersen.

Betalen en invorderen

Onderdeel van de Provinciale coronamaatregelen was om de oorspronkelijke betalingstermijn van 30 dagen los te laten. De Provincie heeft zich daarnaast coulant opgesteld bij termijnen voor terugbetalingen of invorderingen. Zo hebben we een bijdrage geleverd aan de problematiek voor onder andere het MKB. In 2022 hebben we dit ook gedaan. 95% van de facturen betalen we binnen 30 dagen en zelfs 82% binnen 14 dagen.

Ook in 2023 zullen we dit beleid voorzetten. We willen het proces van inkoop tot en met betalen (P2P-proces) verder verbeteren, om op die manier nog sneller te kunnen betalen. In 2023 gaan we door om het proces van inning van leges voor vergunningen en ontheffingen nog gebruiksvriendelijker maken.

Controloffunctie

De controloffunctie gaat om het steeds beter 'in control' zijn en blijven van de organisatie. We werken aan een goed georganiseerd en geaccepteerd systeem van sturing en beheersing. De controloffunctie ligt niet alleen bij de afdeling Control, het 'in control' zijn is van de gehele organisatie. We doen het samen. Wel heeft de afdeling Control een duidelijke regiefunctie.

We werken aan de volgende zes hoofdonderwerpen:

1. De Planning- & Controlcyclus: de continue ontwikkeling en uitvoering van een sluitend raamwerk zodat bestuur en politiek kan kiezen, sturen en verantwoorden.
2. Risicomanagement: het op een gezamenlijke en ook integrale manier verhogen van het risicobewustzijn in de organisatie. Belangrijk punt voor 2023 is om een verdiepingsslag te maken op het vlak van organisatie breed risicomanagement.
3. Projectcontrol: het toetsen van en adviseren over de beheersing van de grote projecten. Belangrijk punt voor 2023 is het afmaken van de actualisatie van het handboek projecten & programma's en het toezien op de uitvoering van de aanbevelingen uit het externe onderzoek naar de kaders van de grote projecten.
4. Rechtmatigheidsverantwoording: het wetsvoorstel 'versterking decentrale rekenkamers' is op 31 mei 2022 aangenomen door de Tweede Kamer. De invoering van de rechtmatigheidsverantwoording is onderdeel van dit wetsvoorstel. De behandeling van dit wetsvoorstel in de Eerste Kamer vindt naar verwachting eind 2022 plaats. Dat betekent vervolgens dat het college de opgestelde rechtmatigheidsverantwoording in de jaarstukken 2023 op neemt. Het doel van deze rechtmatigheidsverantwoording is om vast te stellen of baten, lasten en balansmutaties rechtmatig zijn.
5. Het 217a onderzoek: door artikel 217a van de Provinciewet wordt in opdracht van het college jaarlijks onderzoek uitgevoerd. Het onderzoek gaat over de doelmatigheid en doeltreffendheid van het door Gedeputeerde Staten gevoerde beleid.
6. De verbijzonderde interne controles en diverse leer- en verbeter audits. Jaarlijks wordt organisatie breed een (leer- en verbeter)plan opgesteld waarin alle onderzoeks-, audit- en controlewerkzaamheden staan.

Een vervolgstap in het verder ontwikkelen van de controloffunctie is het "drie lijnen"-model. Deze drie 'lijnen' moeten de interne beheersing bewaken. Hierin vormt het operationele proces de eerste lijn, welke eindverantwoordelijk is voor de keuzes en de risico's die er zijn. In de tweede lijn zitten verschillende risicofuncties op gebieden als juridisch, risicomanagement, privacy en financiën. De derde lijn is de afdeling Control. De afdeling Control heeft een aanjagende rol richting de eerste- en tweedelijnsfuncties. Dit doet ze door te adviseren, inspireren, controleren en signaleren. Voor het 'in control' zijn geldt: stilstand is achteruitgang. 'In control' zijn is een continu proces.

Open Zeeland

Sinds mei 2022 is de Wet open overheid van kracht. Doel van deze wet is een open en eerlijke overheid die de inwoners actief informeert over haar besluiten en acties. Het college vindt dat er geen wet nodig is om zo open mogelijk te zijn. Ze wil in 2023 haar verdergaande doelen daarin verkennen.

Het college gaat dat samen doen met Zeeuwse bedrijven, inwoners, media en partners. Wat betekent een open "Zeeland"? Hoe kunnen we inzicht geven in waarom en hoe de Provincie tot een besluit komt? Hoe de verschillende belangen die partijen hebben? Hiervoor wordt begin 2023 iemand aangetrokken die doelen verder gaat verkennen.

Informatiestrategie

Zowel digitalisering als informatievoorziening vormen in het werk van de Provincie Zeeland steeds belangrijkere onderdelen. Dit komt door nieuwe wetgeving en innovaties. Ook voor de maatschappelijke vraagstukken waar we aan werken zoals bijvoorbeeld klimaat en energie zijn data belangrijk.

Data zijn belangrijk om beleid te maken, maar data moet ook veilig zijn. Data mag namelijk niet zomaar op straat komen te liggen. En data die niet gebruikt wordt, of niet bijdraagt aan het opstellen of het uitvoeren van het beleid mag ook niet zomaar opgevraagd of bewaard blijven. Dat vergt een informatiestrategie. Daarin willen we ook bekijken hoe we samen met Zeeuwse inwoners, bedrijven en organisaties de informatie op een veilige manier digitaal kunnen delen.

Het belangrijkste is onze eigen informatievoorziening inclusief de informatiecomponenten. In de loop van 2022 wordt de informatiestrategie vastgesteld. In 2023 geven we in een uitvoeringsplan voor de periode 2023-2027 daaraan opvolging. uitvoering door een. In dit plan omschrijven we de verbeteringen van onze digitale informatievoorziening. Zo kunnen we in ons werk verstandig, efficiënt, veilig en effectief de juiste informatie gebruiken.

Informatiebeheer

1. Opvolging KPI rapport (vanuit provinciearchivaris).
2. Gaan werken vanuit nieuwe rollen en competenties; DIV transitie.
3. Uitbreiden van e-depot.
4. Archief achterstanden wegwerken.

Informatieveiligheid

We hebben de plicht naar onze inwoners, bedrijven en organisaties om verstandig en veilig om te gaan met de data die ons is toevertrouwd. Een betrouwbare informatievoorziening is bovendien nodig voor het goed functioneren van het provinciaal bestuur. Daarom maken we werk van informatieveiligheid. Dit is opgenomen in het informatieveiligheidsbeleid, veiligheidsprocedures en technische veiligheidsoplossingen.

We werken in 2023 volgens de ISO 27001-normen. Dit is de standaard voor informatieveiligheid. Samen met de andere provincies richten we een Informatieknooppunt Cybersecurity op. Hiermee krijgen we een directe aansluiting op het Nationaal Cyber Security Center van het Ministerie van Justitie en Veiligheid. Dit geeft toegang tot actuele dreigingsinformatie waar we naar kunnen acteren.

De Zeeuwse overheden hebben de Zeeuwse norm Weerbare Overheden met elkaar afgesproken. Een onderdeel hiervan is een samenwerking tussen de Zeeuwse veiligheidsexperts (CISO's) op het terrein van informatieveiligheid.

Digitale dienstverlening volgens wetgeving

Inwoners en bedrijven moeten beter in staat zijn om digitaal zaken te doen met de provincie. Daarom gaan we in 2023 aan de slag met het verbeteren van de digitale dienstverlening en vindbaarheid van informatie door "digitale" wetten. Dit zijn onder andere de wet Open overheid, de wet Elektronische publicaties, de wet Digitale overheid, de wet Modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer, de Europese regeling Single Digital Gateway.

Deze wetten gaan we in 2023 projectmatig invoeren. We willen meer informatie toegankelijk gaan maken, aansluiten op de Europese portalen voor het digitaal zaken doen, ons werk verdergaand digitaliseren en onze processen intern daarvoor verbeteren.

Data gedreven werken en data-ethiek

We gaan door met het verder ontwikkelen van data-gedreven werken. De talloze data die beschikbaar zijn voor de provincie zetten we om naar nuttige inzichten voor beleidsvorming bij onze maatschappelijke vraagstukken. We plaatsen als het ware data en data-toepassingen in het hart van onze organisatie. Dat betekent dat we voor de programma-sturing steeds meer KPI-sturing gebruiken (kritische prestatie indicatoren). We zetten data-science-technieken en digital-twin-modellering in om meer inzichten te krijgen in onze data: in eerste instantie verklarend (wat is er gebeurd en waarom?)

om in 2023 door te groeien naar meer voorspellende inzichten (wat gaat er gebeuren?). Deze inzichten zetten we in goed leesbare dashboards en kaarten.

Data leveren inzicht, maar data hebben ook zorg nodig: zorg voor kwaliteit (gegevensmanagement), zorg voor beschermde en beveiligde data (AVG, security) en zorg voor maatschappelijk verantwoord data-gebruik (ethiek). Op gegevensbescherming en –beveiliging zet de Provincie al volop in. In 2023 zal daarbij meer aandacht komen voor gegevensmanagement en voor een ethisch afwegingskader voor data-gebruik.

Data Alliantie: werken met Zeeuwse Data coalities

In navolging van het Staten-besluit van juni 2021 heeft de Hogeschool Zeeland een verslag gemaakt over data-ecosystemen. Daarin staat verschillende partijen in een Zeeuws ecosysteem kunnen samenwerken. Daarnaast bekeek de Hogeschool Zeeland hoe de data maatschappelijke meerwaarde kan hebben voor de Zeeuwse maatschappelijke vraagstukken.

In 2022 pakten we in een tweede fase de realisatie op van zo'n data-ecosysteem. Voor specifieke onderwerpen gaan we de samenwerking aan met netwerkpartners in zogenaamde data-coalities. De eerste coalities zullen vanaf 2023 effectief zijn. De leerervaringen uit de diverse data-coalities leggen we vast zodat de opgedane kennis beschikbaar is voor volgende data-coalities.

Uitvoeringsprogramma Zeeuwse Digitale Agenda

In juni 2022 is het Uitvoeringsprogramma Digitale Agenda (UDA) voor de periode 2022-2026 beschikbaar gekomen. In de UDA wordt onder andere aandacht besteed aan slimme manieren van data inwinning, beheer ondersteunen met Digital Twins (virtuele weergave van een fysiek object of systeem) en de proef ZeelandRing. Met de UDA willen we een Digitale Agenda maken van de projecten die digitale vernieuwingen met zich mee brengen. Vervolgens willen we dit ook uitvoeren. Het UDA is zowel intern als extern 'de onderlegger' voor de digitalisering in de maatschappelijke opgaven.

Proef ZeelandRing

In juni 2023 zal de proef ZeelandRing worden afgerond. Deze proef zorgt voor een oplossing voor het veilig uitwisselen van data tussen bedrijven, instellingen, onderwijs en overheid in Zeeland. Na afronding van deze proef moet duidelijk worden wat de meerwaarde is voor de partijen die digitaal willen samenwerken.

Structurele doelen

Naast de bestuurlijke doelen hebben we zeven doelstellingen waaraan we ook in 2023 werken:

- Het ziekteverzuim is onder de 3,3% (landelijke Verbaannorm). Het verzuim nam de afgelopen jaren af. Ook in 2023 worden (zo nodig aanvullende) maatregelen genomen om het ziekteverzuim te reduceren c.q. beperkt te houden.
- We maken binnen onze organisatie minimaal twintig stageplaatsen per jaar.
- Onze externe inhuur bedraagt niet meer dan 10% dan de Rijksnorm (comply or explain).
- We maken in 2023 de landelijke norm van minimaal 23,1 fte (1fte = 25,5 uur) aan banen voor medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt (Participatiewet). De organisatie loopt op schema om deze doelen te halen.
- We betalen facturen zo snel als mogelijk, maar uiterlijk binnen 30 dagen.
- We behandelen subsidie-, vergunning- en ontheffingsaanvragen binnen de daarvoor gestelde wettelijke termijnen.
- We zetten in om ingebrekestellingen, bejegeningklachten, beroepschriften en bezwaarschriften te voorkomen. Als deze komen behandelen we ze binnen de daarvoor gestelde wettelijke termijn.

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Als verbonden partijen voor de Provincie Zeeland worden aangemerkt publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke rechtspersonen (verenigingen, stichtingen, BV's en NV's) waarin we én een bestuurlijk én een financieel belang hebben.

Een bestuurlijk belang houdt in dat er sprake is van zeggenschap, hetzij uit een provinciale vertegenwoordiging in het bestuur van de verbonden partij, hetzij uit hoofde van stemrecht. Een financieel belang betekent dat een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is, mocht de verbonden partij failliet gaan of mocht er aansprakelijkheid ontstaan indien de verbonden partij haar verplichtingen (jegens derden) niet nakomt.

Visie en beleid

De Provincie heeft diverse instrumenten tot haar beschikking om publieke doelen te bereiken. Het meest geëigende instrument is wet- en regelgeving. Wanneer de Provincie hieraan niet genoeg heeft, kunnen andere instrumenten, zoals subsidieverlening of verbonden partijen benut worden.

De Nota Verbonden Partijen is vastgesteld door Provinciale Staten in haar vergadering van 23 juli 2021 (https://www.zeeland.nl/sites/default/files/digitaalarchief/1B21_12b00fc8.pdf). Hierin zijn de volgende belangrijke beleidsuitgangspunten vastgelegd:

- De Provincie Zeeland participeert uitsluitend in een verbonden partij wanneer hiermee een publiek belang wordt gediend en publieke doelen niet op een andere manier beter gerealiseerd kunnen worden.
- De Provincie Zeeland kiest voor die samenwerkingsvorm, publiekrechtelijk of privaatrechtelijk, die het best past bij het dienen van het publiek belang.
- Bij iedere verbonden partij wordt er afgewogen of er een aandeelhoudersstrategie dient te worden vastgesteld.

De Provincie Zeeland participeert in diverse verbonden partijen. We vinden het belangrijk dat we in een goede verhouding met onze verbonden partijen zijn. Naast formele momenten worden daarom ook informele momenten benut waarin actuele zaken besproken worden.

In deze paragraaf geven we per verbonden partij nadere informatie.

Speerpunten

- Onderzoek doen naar de mogelijkheden om na 2027 de veerverbinding Vlissingen-Breskens te varen met nieuwe Zero-Emissie (ZE) schepen ter vervanging van de huidige swath-schepen.
- Lobby voor het eerder tolvrij maken van de Westerscheldetunnel waarbij financiële dekking plaats vindt door het Rijk.
- Eventuele toetreding van het Rijk in 2022 als aandeelhouder van Impuls.

Kengetallen

- Kapitaalparticipaties van deelnemingen opgenomen op de provinciale balans onder de Financiële vaste activa. Op 1 januari 2022 naar verwachting totaal € 173,5 mln.
- Per 1 januari 2023 staat de Provincie voor verbonden partijen garant voor ongeveer € 503 mln.

Beleidskader

[Nota Verbonden Partijen 2021](#) (PS 23 juli 2021)

Overzicht verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen (GR)

- Regionale uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)

Vennootschappen en coöperaties

- Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij (PZEM)
- North Sea Port SE (NSP SE)
- N.V. Westerscheldetunnel (WST)
- N.V. Economische Impuls Zeeland (Impuls)
- Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)
- Westerschelde Ferry B.V. (WSF)
- Investeringsfonds Zeeland B.V. (IFZ)
- Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V. (GVZ)
- Gemeenschappelijk bezit Evides Aqua B.V. (GBE Aqua)

Stichtingen en verenigingen

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)

Overige verbonden partijen

- Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst
- Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District (BGTS NSPD)
- Provinciaal fonds nazorg gesloten stortplaatsen Zeeland

Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)

Vestigingsplaats

Terneuzen

Oprichting/deelname provincie

28 juni 2013. De GR is bij PS-besluit RUDT-005, d.d. 21-06-2013 vastgesteld.

Publiek belang

De RUD Zeeland draagt sinds 1 januari 2014 zorg voor de uitvoering van de taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, evenals de taken op het terrein van vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Uitgezonderd de taken voor de Brzo bedrijven die vanaf 1 oktober 2019 door de DCMR Milieudienst Rijnmond worden uitgevoerd.

Programma begroting

Woonplaats Zeeland

Bestuurlijk belang

De GR RUD is een samenwerkingsverband van de Provincie Zeeland, de Zeeuwse gemeenten en Waterschap Scheldestromen. Het AB van RUD Zeeland bestaat uit vijftien personen, van wie er één is benoemd door GS uit hun midden. Het DB bestaat uit vijf leden, allen afkomstig uit het AB. Eén DB lid is een lid van het AB dat is aangewezen door GS van de provincie. De voorzitter van het AB is ook voorzitter van het DB. Het lid van het AB, aangewezen door GS van de Provincie heeft zeven stemmen. De overige leden van het AB, aangewezen door de colleges van B&W van de gemeenten en door het DB van het waterschap hebben ieder één stem. Voor belangrijke besluiten, waaronder de begroting, is een tweederde meerderheid nodig.

Doelstelling

Uitvoering van de milieutaken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarnaast uitvoering van specialistische taken, zoals op het gebied van externe veiligheid, geluid, bodem, luchtkwaliteit en de handhaving van de groene wetten. Uitvoering van de taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, evenals taken op het terrein van vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Uitgezonderd de taken voor de Brzo bedrijven die vanaf 1 oktober 2019 door de DCMR Milieudienst Rijnmond worden uitgevoerd.

Bezoldiging

De bezoldiging van de bestuurder valt binnen de normen van de Wet Normering Topinkomens (WNT).

Aandeelhoudersstrategie

N.v.t.

Verwacht financieel resultaat

€ 0 (sluitende begroting 2023)

Verwachte dividenduitkering

N.v.t.

Verwacht financieel belang

De deelnemersbijdrage 2023 is geraamd op € 4.611.700.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023 (schatting)	€ 840
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 840

Schatting betreft het EV volgens de geprognostiseerde balans opgenomen in de Begroting 2023 van de RUD. Overigens bedraagt het saldo van de algemene reserve per 31-12-2021 volgens de laatst vastgestelde jaarrekening (2021) € 1.104.000.

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023 (schatting)	€ 1.000
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 1.000

Schatting betreft het VV volgens de geprognostiseerde balans opgenomen in de Begroting 2023 van de RUD.

Risico's

De Provincie Zeeland is als deelnemer mede aansprakelijk voor financiële tekorten. De RUD heeft voor 2023-2026 een sluitende begroting. Financiële aansprakelijkheid voor de Provincie Zeeland kan pas ontstaan na besluitvorming daarover in het Dagelijks Bestuur (DB) en het Algemeen Bestuur (AB) van de RUD Zeeland. De Provincie Zeeland maakt onderdeel uit van de besluitvorming in het DB en AB.

De RUD Zeeland begroot vanaf 2021 over op te leveren producten volgens PxQ systematiek en producten die niet met een kental in PxQ zijn opgenomen worden apart begroot. Gevolg van de PxQ systematiek is dat hoeveelheds- en prijsverschillen kunnen ontstaan. De financiële gevolgen zijn daarvan nu nog niet bekend, de RUD Zeeland zal hier eerst ervaring mee op moeten doen de komende jaren. Verder kunnen de volgende zaken nog effect hebben op de financiële bijdrage aan de RUD Zeeland:

- Nieuwe landelijke wettelijke verplichtingen voor de provincie die mogelijk meer inzet van de RUD Zeeland met zich meebrengen (zoals bijvoorbeeld op grond van de Omgevingswet, Wet elektronische publicatie, Wet open overheid).
- Uitkomsten van de provinciale verkenning samenwerking milieutaken en de door de RUD Zeeland zelf opgestelde toekomstverkenning 2021-2024.

- Het vervolg op het landelijk rapport van de Commissie van Aartsen getiteld "Om de leefomgeving, Omgevingsdiensten als gangmaker voor het bestuur".
- Uitkomsten van het onderzoek van de landelijke Rekenkamer getiteld "Handhaven in het duister".
- Het rapport naar het onderzoek naar de mogelijke samenwerking tussen de gemeenschappelijke regelingen RUD Zeeland, de GGD en de Veiligheidsregio Zeeland.
- Eventuele uitbreiding en/of verlenging van handhaving groen toezicht.
- Het nog vast te stellen ambitieniveau voor de RUD Zeeland op werkterreinen als groen toezicht, stikstof, WABO-toezicht en de Verdragen van Helsinki en Espoo inzake dossiers met mogelijke grensoverschrijdende milieugevolgen.

Over een aantal van bovengenoemde zaken zal in de loop van 2022 duidelijkheid komen, voor een aantal andere zaken zal die duidelijkheid pas later gecreëerd kunnen worden.

PZEM N.V.

Vestigingsplaats

Middelburg

Oprichting/deelname provincie

DELTA N.V. komt voort uit de fusie in 1991 tussen Watermaatschappij Zuid West Nederland (WMZ) en de Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij (PZEM). In 2017 is na de verkoop van het onderdeel Retail de naam van DELTA N.V. gewijzigd in PZEM N.V.

Publiek belang

Sinds de verkoop van enkele belangrijke bedrijfsonderdelen, voor het laatst de verkoop van Evides aan GBE Aqua, omvatten de activiteiten van PZEM enkel nog commerciële energieproductie- en leveringsactiviteiten. Voor de energie gerelateerde activiteiten geldt, dat er geen direct publiek belang meer aanwezig is, dat aandeelhouderschap rechtvaardigt.

In het vierde kwartaal van 2022 spreken de aandeelhouders van PZEM zich uit over een eventuele verkoop van de Sloecentrale en PZEM Pipe aan EP Netherlands B.V. een 100% dochtermaatschappij van EP Power Europe A.S.

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Bestuurlijk belang

Het bestuurlijk belang bestaat uit 50% stemrecht in de AvA.

Doelstelling

PZEM N.V. is een geïntegreerd energiebedrijf. Het is werkzaam op het gebied van de elektriciteits-, gas- en warmtevoorziening.

Bezoldiging

Het uitgangspunt voor het beloningsbeleid is dat PZEM N.V. een zodanige beloning toekent dat de mensen die beschikken over de juiste kennis en ervaring uit de markt aangetrokken kunnen worden, en voor PZEM N.V. behouden kunnen worden. Daarbij wordt de WNT-norm van toepassing verklaard. Indien aantoonbaar blijkt dat er geen gekwalificeerde bestuurder gevonden kan worden binnen de WNT-norm geldt als absolute plafond het gewogen gemiddelde van 50% publiek en 50% markt.

Aandeelhoudersstrategie

Besluit PS d.d. 3 november 2017. De Provincie Zeeland geeft invulling aan het aandeelhouderschap door:

- Het beogen om actief aandeelhouder te zijn binnen de grenzen van de wet en de statuten gegeven het grote financiële belang (dividend en risico's).

- Het streven naar frequente communicatie met PZEM N.V. via (informele) aandeelhoudersbijeenkomsten en bredere presentaties rond belangrijke besluitvormingstrajecten.
- Het via een vertegenwoordiging in de aandeelhouderscommissie actief toezien op de borging van haar belangen en hierbij steeds zo veel mogelijk gezamenlijk optrekken met overige aandeelhouders.
- Haar bevoegdheden conform de herziene statuten van PZEM N.V. zorgvuldig te hanteren en daarbij steeds de uitgangspunten van de beleidsnota Verbonden partijen 2021 en de doelstellingen van de aandeelhoudersstrategie als uitgangspunt nemen.
- In 2021 te hebben besloten om de aandelen Evides (waterbedrijf) over te hevelen aan de PZEM aandeelhouders (via oprichting van GBE Aqua B.V.).
- Nog in 2022 nemen de aandeelhouders van PZEM naar verwachting een besluit over de verkoop van een groot aantal Wholesale-activiteiten (o.a. de Sloecentrale en PZEM Pipe).

Verwacht financieel resultaat

Over het jaar 2023 zijn nog geen gegevens bekend.

Verwachte dividenduitkering

In juni 2023 nemen de aandeelhouders een besluit over het dividendvoorstel over 2022. Het voorstel wordt gedaan op basis van het dividendbeleid PZEM. Dit dividendbeleid is door de aandeelhouders goedgekeurd in de AvA van 18 november 2021. In het dividendbeleid is een prognose opgenomen van de uit te keren toekomstige dividenden. Voor 2023 betreft de maximum basisuitkering € 81 miljoen. Op basis van de risico's die in het dividendbeleid zijn beschreven, kunnen de uitkeringen van het dividend hoger of lager uitvallen. De aandeelhouders van PZEM die tevens aandeelhouder zijn in GBE Aqua hebben de verplichting het dividend door te storten aan GBE Aqua, tot het moment dat de lening in GBE Aqua is afgelost.

Verwacht financieel belang

50%

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023 (schatting)	€ 1.400.000
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 1.400.000

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023 (schatting)	€ 1.229.000
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 1.229.000

Risico's

Op de balans van de Provincie Zeeland zijn de aandelen PZEM N.V. gewaardeerd tegen een boekwaarde van € 568.000. Dit betekent dat de Provincie Zeeland over haar deelneming in PZEM N.V. een risico loopt tot dit bedrag. De Provincie Zeeland heeft geen garanties of leningen aan PZEM N.V. verstrekt. Mochten de energieprijzen sterk dalen, is PZEM N.V. mogelijk financieel niet langer in staat om de kerncentrale te financieren. Vanwege het nationaal belang van de kerncentrale hebben zowel de commissie Balkenende als ook de aandeelhouders aangegeven dat voor een oplossing van dit probleem het Rijk hier zijn verantwoordelijkheid moet nemen.

North Sea Port SE

Vestigingsplaats

Sas van Gent

Oprichting/deelname provincie

29 juni 2018

Publiek belang

Via aandeelhouderschap in North Sea Port SE streeft de Provincie naar:

- De borging van nautisch beheer en toegankelijkheid van de Zeeuwse havens.
- Stimulering van economische bedrijvigheid en ontwikkeling in Zeeland.
- Bevordering van duurzame werkgelegenheid in de provincie Zeeland, zowel direct via North Sea Port SE als indirect via de aan de haveninfrastructuur verbonden ondernemingen.

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Bestuurlijk belang

Het bestuurlijk belang bestaat uit 25% stemrecht in de AvA.

Doelstelling

Het (doen) uitoefenen van het havenbedrijf en in dat kader de positie van het Zeeuwse haven- en industriecomplex in internationaal perspectief zowel op de korte als lange termijn te versterken.

Bezoldiging

Aan de reeds bestaande beloning van de bestuurders is vooralsnog niets gewijzigd.

Aandeelhoudersstrategie

In 2021 is door de aandeelhouders de 'Aandeelhoudersstrategie North Sea Port - Samen, slimmer en duurzamer' vastgesteld.

Centraal in deze aandeelhoudersstrategie staat het evenwichtig waarde creëren binnen het kader van (de strategische driehoek):

- economische ontwikkeling en werkgelegenheid
- duurzaamheid en klimaat
- financiële prestaties

Over het geheel van de activiteiten dient North Sea Port een positie in of nabij het centrum van de strategische driehoek in te nemen. De strategische driehoek vormt de leidraad bij de jaarlijkse rapportage aan de aandeelhouders ten aanzien van de positionering van North Sea Port. Strategische projecten dienen als een portfolio binnen de strategische driehoek te worden gepositioneerd om de evenwichtige ontwikkeling aan te tonen.

Verwacht financieel resultaat

Over het jaar 2023 zijn nog geen gegevens bekend.

Verwachte dividenduitkering

Zolang sprake is van garanties zal geen dividend uitgekeerd worden.

Verwacht financieel belang

Kapitaalbelang van 25%.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	Niet bekend
Per 31-12-2023	Niet bekend

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	Niet bekend
Per 31-12-2023	Niet bekend

Risico's

De Provincie Zeeland heeft een belang van 25% in North Sea Port SE. Het eigen vermogen van North Sea Port SE bedraagt eind 2021 € 566 miljoen. Indien er in de toekomst verliezen worden geleden, kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen ontoereikend wordt. In dat geval zullen de garanties ingeroepen worden.

Het totaal aan garanties bedraagt per 2023 € 425 miljoen (North Sea Port SE € 360 miljoen en WarmCO2 C.V. € 65 miljoen) + P.M. met betrekking tot de waarde van de derivatenportefeuille (deze waarde fluctueert). Voor de Provincie Zeeland betekent dit dat er een bedrag van € 212,5 miljoen opgevraagd kan worden. Indien North Sea Port geconfronteerd wordt met forse tegenvallers en hoge kosten, kan een dergelijke situatie ontstaan. Provincie Zeeland zal alsdan een beroep doen op de door North Sea Port SE afgegeven 'vrijwaring'. North Sea Port SE vrijwaart provincie Zeeland tegen en zal provincie Zeeland volledig schadeloos stellen voor en ter zake van Garantiebetalingen.

N.V. Westerscheldetunnel (WST)

Vestigingsplaats

Borssele

Oprichting/deelname provincie

18 maart 2009

Publiek belang

In de vastgestelde aandeelhoudersstrategie is opgenomen:

- Mobiliteit: Een zo hoog mogelijke beschikbaarheid van het gehele tracé tussen Goes en Terneuzen.
- Veiligheid: Verkeersveiligheid geldt als één van de hoogste prioriteiten.
- Tarieven: Invloed op tarievenbeleid om een juiste balans te kunnen waarborgen tussen financiële belangen van de WST enerzijds en de financiële impact voor de burger anderzijds.
- Dekking voor infrastructuur: Het dividend van de WST aanwenden om de aanleg en het onderhoud van de Sluiskiltunnel en de aankoop van de aandelen WST terug te verdienen.
- Provincie Zeeland wil aandeelhouder blijven om invloed te houden op veiligheid, beschikbaarheid en tarieven.

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Bestuurlijk belang

De Provincie Zeeland heeft 100% stemrecht in de AvA. De vennootschap wordt bestuurd door een directie bestaande uit één of meer leden, onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De RvC stelt het aantal leden van de directie vast. Op dit moment is er één algemeen directeur. Een lid van de directie wordt benoemd door de RvC. De RvC bestaat uit drie personen. De leden van de RvC worden benoemd door de AvA.

Doelstelling

De vennootschap heeft als doel een tunnel onder de Westerschelde – met aansluitende wegen en bijbehorende werken – tot stand te brengen en als rechthebbende te exploiteren of doen exploiteren, alsmede ter bevordering van dit doel het deelnemen in, het voeren van beheer over, het financieren van andere ondernemingen en vennootschappen en het stellen van zekerheid voor schulden van anderen en al hetgeen daarmee verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn.

Bezoldiging

Bezoldiging bestuurder valt binnen de WNT.

Aandeelhoudersstrategie

De aandeelhoudersstrategie is vastgesteld op 13 februari 2015. De uitwerking van de aandeelhoudersstrategie is vastgesteld op 30 september 2016. Hierin is vastgelegd om te streven naar zo laag mogelijke tarieven voor de huidige gebruikers, de toltarieven gelijk te houden voor een periode van 4 jaar en de aandeelhoudersstrategie na een periode van 4 jaar te herijken. Op 1 maart 2019 is besloten het tarievenbeleid uit de aandeelhoudersstrategie van de Westerscheldetunnel te wijzigen. De korting voor de T-tag-gebruikers wordt vanaf 1 januari 2020 tot het einde van de tolheffing verhoogd tot minimaal 40% en voor veelgebruikers tot minimaal 50% van het nominaal tarief.

Verwacht financieel resultaat

Verwacht financieel resultaat 2023 op basis van het beleidsplan 2022 Westerscheldetunnel is € 9,443 miljoen (uitkering in 2024).

Verwachte dividenduitkering

€ 10,345 miljoen (resultaat 2022, uitkering in 2023) (bron beleidsplan NV WST 2022)

Verwacht financieel belang

Per 01-01-2023	100 %
Per 31-12-2023	100 %

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1 mln.)	
Per 01-01-2023	€ 76,9
Per 31-12-2023	€ 76,0

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1 mln.)	
Per 01-01-2023	€ 240,225
Per 31-12-2023	€ 216,946

Risico's

Een risico is een lagere dividenduitkering op de langere termijn. Van invloed hierop zijn het aantal werkelijke passages. De effecten van de uitbraak van Covid-19 zijn duidelijk merkbaar in het aantal passages door de Westerscheldetunnel (WST). Ten opzichte van eerdere ramingen is er sprake van een fors lager aantal passages in 2020, in 2021 en de jaren erna. In de AvA heeft de aandeelhouder besloten de huidige tarieven 2022 te handhaven, hetgeen op termijn mogelijk leidt tot een negatieve stand van de bestemmingsreserve Westerscheldetunnel. Op dit moment is onduidelijk hoe het aantal passages voor de langere termijn zich gaan ontwikkelen. Indien sprake zal zijn van een tijdelijke negatieve bestemmingsreserve WST dient een tijdelijke overheveling van de algemene reserve plaats te vinden. Op het moment dat dit opportuun is zal deze tijdelijke overheveling weer worden teruggedraaid.

Middels een lobby zet de Provincie Zeeland zich in voor het eerder tolvrij maken van de Westerscheldetunnel waarbij financiële dekking plaats vindt door het Rijk. In de Tweede Kamer zijn twee moties aangenomen over het tolvrij maken van de Westerscheldetunnel. Naar aanleiding hiervan is door het Ministerie IenW en de Provincie Zeeland een draaiboek tolvrije Westerscheldetunnel opgesteld en vastgesteld. Op dit moment wordt in opdracht van de Provincie Zeeland, in lijn met het

draaiboek, een verkeers- en milieu onderzoek uitgevoerd. De uitkomsten hiervan worden eind 2022 verwacht.

N.V. Economische Impuls Zeeland (Impuls)

Vestigingsplaats

Middelburg

Oprichting/deelname provincie

9 november 2007

Publiek belang

Impuls Zeeland is voor de Provincie een partner bij het ontwikkelen en stimuleren van de Zeeuwse economie. Impuls Zeeland moet het gat dichten tussen ideeën en eerste planontwikkeling en de daadwerkelijke uitvoering van projecten. De doelstellingen van de Provincie Zeeland voor Impuls Zeeland zijn opgenomen in de Economische Agenda en zijn gekoppeld aan het coalitieakkoord 2019-2023 'Samen verschil maken'.

Programma begroting

Ondernemend Zeeland

Bestuurlijk belang

De Provincie heeft 66% (98.977 aandelen) van het stemrecht in de AvA. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit onder andere de dertien Zeeuwse gemeenten. De vennootschap wordt bestuurd door één directeur. Het toezicht wordt uitgevoerd door de Raad van Commissarissen (RvC) van drie leden. De leden van de RvC worden aangesteld door de aandeelhouders. Geen van de leden van de directie of RvC is direct of op voordracht van de Provincie Zeeland benoemd.

Doelstelling

Impuls werkt vanuit een missie-gedreven aanpak: CO2-reductie en verduurzaming in het mkb en het groot- bedrijf en de economisch toekomstbestendige, leefbare delta werken als een kompas voor de organisatie.

Impuls heeft drie kerntaken:

- Investeren: investeringen in innovatieve (door)startende MKB-bedrijven respectievelijk snelle groeiers.
- Innoveren: aanjagen van de ontwikkeling van ideeën tot business in de vorm van innovatieprojecten en business cases.
- Internationaliseren: aantrekken van buitenlandse investeringen, relatiebeheer met internationale bedrijven en bevorderen internationaal ondernemerschap.

Bezoldiging

Bezoldiging bestuurder valt binnen de WNT.

Aandeelhoudersstrategie

Geen.

Verwacht financieel resultaat

€ 0 (gebaseerd op jaarrekening 2020, laatst vastgesteld)

Verwachte dividenduitkering

€ 0 (gebaseerd op jaarrekening 2020, laatst vastgesteld)

Verwacht financieel belang

Per 01-01-2022	66 %
Per 31-12-2022	66 %

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
-------------------------------------	--

Per 01-01-2023	€ 8.159
Per 31-12-2023	€ 8.159

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 3.412
Per 31-12-2023	€ 3.412

Risico's

Er zijn geen garanties verleend aan Impuls Zeeland. De Provincie Zeeland verstrekt een integrale kostensubsidie aan Impuls Zeeland. Indien de Provincie overgaat tot verkoop van de aandelen, dan is het wettelijk niet mogelijk om de integrale kostensubsidie in één keer stop te zetten. De subsidie aan Impuls Zeeland is meerjarig in de provinciale begroting opgenomen.

Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

Vestigingsplaats

Den Haag

Oprichting/deelname provincie

5 mei 1954

Publiek belang

Het verzorgen van rendabele financiële dienstverlening tegen lage tarieven voor overheden en instellingen uit de semipublieke sector zowel in goede als in slechte tijden.

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Bestuurlijk belang

Het bestuurlijk belang bestaat uit 0,11% stemrecht in de AvA.

Doelstelling

Het verzorgen van rendabele financiële dienstverlening tegen lage tarieven voor overheden en instellingen uit de semipublieke sector zowel in goede als in slechte tijden.

Bezoldiging

De NWB beoogt in haar beloningsbeleid haar maatschappelijke rol als bank van en voor de publieke sector te weerspiegelen. Dit uit zich in een gematigd en duurzaam beloningsbeleid dat past binnen de strategie, het risicoprofiel en de risk appetite van de NWB, dat eenduidig en transparant is en in lijn met nationale en internationale regelgeving. Daarnaast is het beleid van de NWB gericht op het aantrekken en behouden van gekwalificeerd en deskundig personeel.

Aandeelhoudersstrategie

Door de Provincie Zeeland is geen aandeelhoudersstrategie vastgesteld.

Verwacht financieel resultaat

De nettowinst van de NWB Bank is in 2021 uitgekomen op € 121 miljoen. Het verwacht resultaat in 2023 is onbekend.

Verwachte dividenduitkering

De directie NWB Bank heeft in 2019 richting de aandeelhouders gecommuniceerd er naar te streven een meerjarig bestendig dividend uit te keren dat past binnen een bandbreedte van de pay-out ratio van 40-60% waarbij een bedrag van € 40 mln. per jaar is genoemd. In de Algemene vergadering van Aandeelhouders op 14 april 2022 is o.a. besloten over het boekjaar 2021 een dividend van € 50 miljoen vast te stellen. Dit is relatief hoog vanwege het hoge nettoresultaat in 2021. Voor de Provincie Zeeland betekent dit met haar dividendrecht van 0,060341% een dividenduitkering van € 30.171,-. In de meerjarenraming van de Provincie Zeeland is geen dividend van de NWB Bank geraamd

Verwacht financieel belang

Per 01-01-2023	0,06%
Per 31-12-2023	0,06%

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1 mln.)	
Per 01-01-2023	Niet bekend
Per 31-12-2023	Niet bekend

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1 mln.)	
Per 01-01-2023	Niet bekend
Per 31-12-2023	Niet bekend

Risico's

De Provincie voorziet geen risico's.

[GBE Aqua B.V.](#)

Vestigingsplaats

Rotterdam

Oprichting/deelname provincie

GBE Aqua B.V. komt voort uit de verkoop van de aandelen Evides door PZEM aan haar aandeelhouders. In de vergadering van 23 juli 2021 hebben Provinciale Staten van Zeeland besloten tot oprichting van- en deelname aan GBE Aqua B.V. Op 8 december 2021 heeft PZEM de aandelen Evides verkocht aan GBE Aqua.

Publiek belang

Het waarborgen van het wettelijk gedefinieerde publiek belang conform de drinkwaterwet. Voor Evides is dit het leveren van continu, betrouwbaar drinkwater.

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Bestuurlijk belang

Het bestuurlijk belang bestaat uit 50,051% stemrecht in de AvA.

Doelstelling

De vennootschap heeft ten doel het houden en beheren van aandelen in Evides en het uitoefenen van stemrecht daarop.

Bezoldiging

Op de bezoldiging van de directeur van GBE Aqua holding is de WNT-norm van toepassing.

Aandeelhoudersstrategie

In lijn met de beleidsnota verbonden partijen zal er naar verwachting in gezamenlijkheid met de andere aandeelhouder van Evides (GBE) een aandeelhouderstrategie worden opgesteld.

Verwacht financieel resultaat

Het verwacht financieel resultaat van GBE Aqua over 2023 is € 290.000.

Verwachte dividenduitkering

Er vindt geen rechtstreekse dividenduitkering plaats vanuit GBE Aqua. Het dividend van Evides wordt, zolang er sprake is van een leningspositie bij GBE Aqua, verrekend met het PZEM dividend wat de aandeelhouders verplicht zijn als kapitaalstorting in te brengen bij GBE Aqua. In 2023 is de hoogste bedrag wat de aandeelhouders niet hoeven door te storten aan GBE Aqua naar verwachting rond de € 5,5 miljoen.

Verwacht financieel belang

De Provincie Zeeland heeft een kapitaalbelang van 50,051% in GBE Aqua B.V.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 83.000
Per 31-12-2023	€ 83.000

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd vermogen (bedrag x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 282.000
Per 31-12-2023	€ 257.000

Risico's

De Provincie Zeeland heeft een belang van 50,051% in GBE Aqua B.V. Het eigen vermogen van GBE Aqua B.V. bedraagt begin 2023 naar verwachting circa € 83 miljoen. Indien er in de toekomst verliezen worden geleden, kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen ontoereikend wordt. Hierdoor kan mogelijk niet voldaan worden aan rente- en aflossingsverplichting. In dit geval zullen de garanties ingeroepen worden en kan de Provincie Zeeland haar initiële kapitaalstorting (50% van € 83 miljoen) verliezen.

Het totaal aan garanties bedraagt per 2023 € 282 miljoen (in 2022 € 355 miljoen). Voor de Provincie Zeeland betekent dit dat dit bedrag opgevraagd kan worden indien GBE Aqua geconfronteerd wordt met lage tot geen dividendopbrengsten uit Evides en hoge (rente)kosten. De kans dat de Provincie Zeeland wordt aangesproken op haar garantieverplichting is vastgesteld op ongeveer 2,75%.

Westerschelde Ferry B.V. (WSF)

Vestigingsplaats

Vlissingen

Oprichting/deelname provincie

1 januari 2015

Publiek belang

Deze vennootschap heeft ten doel om in opdracht van de Provincie Zeeland een fiets-voet-veerverbinding over de Westerschelde - met bijbehorende werken - tussen Vlissingen en Breskens vice versa in stand te houden en te exploiteren, inclusief het noodzakelijk alternatief busvervoer tussen Vlissingen en Breskens vice versa.

Programma begroting

Mobiliteit op maat

Bestuurlijk belang

De Provincie Zeeland is 100% aandeelhouder.

Doelstelling

Deze vennootschap heeft ten doel om in opdracht van de Provincie Zeeland een fiets-voet-veerverbinding over de Westerschelde - met bijbehorende werken - tussen Vlissingen en Breskens vice versa in stand te houden en te exploiteren, inclusief het noodzakelijk alternatief busvervoer tussen Vlissingen en Breskens vice versa.

Bezoldiging

Bezoldiging directeur valt binnen de WNT-norm.

Aandeelhoudersstrategie

N.v.t.

Verwacht financieel resultaat

In het boekjaar 2023 wordt een financieel resultaat verwacht van € 275.000,- (bron: Beleidsplan Westerschelde Ferry 2022).

Verwachte dividenduitkering

€ 0

Verwacht financieel belang

100 %

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	Niet bekend
Per 31-12-2023	Niet bekend

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	Niet bekend
Per 31-12-2023	Niet bekend

Risico's

Door Provinciale Staten van Provincie Zeeland is op 1 april 2022 het Statenvoorstel "Marktconsultatie Westerschelde Ferry" vastgesteld. Daarmee hebben de Staten het volgende besloten:

1. Onderzoek doen naar de mogelijkheden om na 2027 de veerverbinding Vlissingen-Breskens te varen met nieuwe Zero-Emissie (ZE) schepen ter vervanging van de huidige swath-schepen.
2. Nadat meer duidelijkheid is over het voorgaande, onderzoeken of er mogelijkheden zijn om de huidige concessie na 2027 door een marktpartij te laten varen en daarbij verdiepende gesprekken met marktpartijen te voeren.
3. De veerverbinding Vlissingen-Breskens tot en met 2027 bij de huidige Westerschelde Ferry BV met de huidige swath-schepen te continueren, onder voorbehoud dat uit de vrijwillige openbare publicatie op TenderNed, geen bezwaren worden ontvangen tegen dit besluit in het kader van een algemeen belang.

Op dit moment wordt invulling gegeven aan het hierboven beschreven punt 1.: Onderzoek doen naar de mogelijkheden om na 2027 de veerverbinding Vlissingen-Breskens te varen met nieuwe Zero-Emissie (ZE) schepen ter vervanging van de huidige swath-schepen.

De Provincie Zeeland heeft als 100% aandeelhouder een financieel risico dat zij in haar rol als aandeelhouder aanvullende middelen aan de Westerschelde Ferry BV ter beschikking dient te stellen (agiotstorting) in het geval het Eigen Vermogen van de Westerschelde Ferry BV onvoldoende zou zijn om mogelijke negatieve financiële resultaten veroorzaakt door o.a. tegenvallende aantallen passagiers, onverwachte hoge onderhoudskosten, stijgende brandstofkosten en een stijging van de energieprijzen, op te kunnen vangen.

Investeringsfonds Zeeland B.V. (IFZ)

Vestigingsplaats

Vlissingen

Oprichting/deelname provincie

2018

Publiek belang

Het fonds is opgericht om aan startende en (door)groeiende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken. Het Rijk, Provincie Zeeland en N.V. Economische Impuls Zeeland werken hierbij samen aan een Zeeuwse financieringsinfrastructuur; aansluitend bij de behoeften van het regionaal bedrijfsleven en revolverend van aard.

Vanuit het compensatiepakket 'Wind in de zeilen' heeft het Rijk haar inbreng in het Investeringsfonds Zeeland met een bedrag van € 20 miljoen vergroot. Dit bedrag wordt in jaarlijkse tranches van € 5 miljoen gestort. Hierdoor is het investeringsvermogen vergroot. Aanvullend is in het kader van de versterking van het fondsvermogen van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) door het Rijk en de Provincie Zeeland gezamenlijk € 5,4 miljoen beschikbaar gesteld om de solvabiliteitspositie van veelal innovatieve mkb-bedrijven te versterken.

Voor financiering van innovatieve ondernemers worden (door Impuls) drie fondsen beheerd:

1. Het regionale fonds Vroege Fase Financiering (VFF) verstrekt leningen aan innovatieve starters. Zij gebruiken deze lening om te onderzoeken of hun idee een kans van slagen heeft op de markt. De VFF moet ervoor zorgen dat ideeën van de planfase in de startfase komen.
2. InnoGo! begeleidt en/of financiert Zeeuwse innovatieve startende of mkb ondernemers, waarvan de (technische) innovatie zich in de ontwikkelfase bevindt. Dit fonds verstrekt leningen tot max. € 350.000,--.
3. Het Zeeuws Participatiefonds investeert in Zeeuwse innovatie en snelgroeiende mkb-bedrijven in de vroege groeifase, waarvan de innovatie reeds op de markt is. Dit gebeurt in de vorm van een achtergestelde lening, deelname in aandelenkapitaal of een combinatie van beide. Per participatie geldt op dit moment een maximum van € 2.500.000,--.

Verder heeft Impuls een fonds om campingeigenaren te financieren die willen investeren in duurzaamheid en vitaliteit van hun camping, het zogenaamde Fonds Verblijfsrecreatie Zeeland (leningen tussen de € 200.000,- en € 750.000,-). Innovatie is de motor van concurrentiekracht, het economisch perspectief op lange termijn en een belangrijke drijver van welvaarts groei.

Programma begroting

Ondernemend Zeeland

Bestuurlijk belang

De Provincie heeft 29,1% van de aandelen. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit N.V. Economische Impuls Zeeland (23,6%) en het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (47,3%).

Doelstelling

Doel van het IFZ is het realiseren van een Zeeuwse financieringsinfrastructuur die aansluit bij de behoeften van het regionaal bedrijfsleven. Dit om de economische ontwikkeling in Zeeland te stimuleren en de positie en (internationale) concurrentiekracht van Zeeland en Nederland te versterken.

Bezoldiging

Het IFZ heeft geen personeel in dienst, maar huurt de expertise van N.V. Economische Impuls Zeeland in. De directeur van Impuls Zeeland is uitvoerend bestuurder.

Aandeelhoudersstrategie

N.v.t.

Verwacht financieel resultaat

-/- € 815.000 (verwacht geconsolideerd verlies)

Verwachte dividenduitkering

€ 0

Verwacht financieel belang

Per 01-01-2023	29,10%
Per 31-12-2023	29,10%

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 31.756
Per 31-12-2023	€ 31.756

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 639
Per 31-12-2023	€ 639

Risico's

Het IFZ verstrekt (hoog)risicodragend kapitaal. Risico hierbij is dat verstrekte leningen aan participaties in ondernemingen niet volledig terugvloeien naar het IFZ, waarmee het beschikbare kapitaal bij het IFZ in de loop van de tijd afneemt. Gevolg hiervan is dat er minder nieuwe leningen / participaties kunnen worden aangegaan. Het risico voor de Provincie Zeeland is beperkt tot de aandelenparticipatie in het IFZ.

[Gemeentelijke vervoercentrale Zeeland B.V.](#)

Vestigingsplaats

Terneuzen

Oprichting/deelname provincie

11 juni 2008

Publiek belang

De Provincie is in december 2016 toegetreden als aandeelhouder om uitvoering te kunnen blijven geven aan de mobiliteitsgarantie in de vorm van de haltetaxi, waarvoor de Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V. de ritplanning verzorgt.

Programma begroting

Mobiliteit op maat

Bestuurlijk belang

2.000 preferente aandelen en heeft daarmee voor 9% zeggenschap in de vennootschap

Doelstelling

De Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V. verzorgt voor gemeenten en samenwerkingsverbanden de ritplanning van het doelgroepenvervoer en voor de Provincie de ritplanning van het haltetaxivervoer.

Bezoldiging

Het salaris valt binnen de maximale bezoldiging volgens de WNT.

Aandeelhoudersstrategie

N.v.t.

Verwacht financieel resultaat

€ 0

Verwachte dividenduitkering

Er is geen sprake van dividenduitkering.

Verwacht financieel belang

De provinciale exploitatiebijdrage voor 2023 bedraagt € 121.000.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000) inschatting:	
Per 01-01-2023	€ 297
Per 31-12-2023	€ 297

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 1.950
Per 31-12-2023	€ 1.950

Risico's

Nihil, omdat Provincie niet risicodragende aandelen bezit.

[Vereniging Interprovinciaal Overleg \(IPO\)](#)

Vestigingsplaats

Den Haag

Oprichting/deelname provincie

1986

Publiek belang

Samenwerkings- en overlegorgaan van alle provincies. De gezamenlijke uitvoeringsorganisatie (BIJ12) maakt formeel onderdeel uit van IPO.

Programma begroting

Bestuur

Bestuurlijk belang

Het bestuur bestaat uit twaalf leden, één gedeputeerde per provincie en een onafhankelijke voorzitter. Ieder bestuurslid heeft een eigen inhoudelijke portefeuille. De termijn van het bestuur is gelijk aan de termijn van de Provinciale Staten: vier jaar.

Doelstelling

Het IPO heeft als doelstelling het behartigen van de belangen van provincies en het bieden van een platform voor overleg, uitwisseling en innovatie.

Bezoldiging

Bezoldiging bestuurder valt binnen de WNT.

Aandeelhoudersstrategie

N.v.t.

Verwacht financieel resultaat

€ 0

Verwachte dividenduitkering

n.v.t.

Verwacht financieel belang

Provincie Zeeland draagt in 2023 circa € 1.849.000 bij in de kosten van het IPO-secretariaat en € 3.389.300 voor BIJ12 op basis van de concept Begroting 2023. Deze concept Begroting 2023 wordt formeel vastgesteld door het IPO Bestuur in september 2022 en in de Algemene Vergadering van november 2022. Deze bedragen zijn tot stand gekomen volgens de afgesproken IPO-verdeelsleutels.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023 (schatting)	€ 8.922
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 8.922

Schatting gebaseerd op de laatst vastgestelde jaarrekening 2021.

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023 (schatting)	€ 34.453
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 34.453

Schatting gebaseerd op de laatst vastgestelde jaarrekening 2021.

Risico's

De Provincie voorziet geen risico's, echter bij gezamenlijke besluitvorming over uitbreiding van taken voor IPO/BIJ12 bestaat de mogelijkheid dat de deelnemersbijdrage stijgt.

Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst

Vestigingsplaats

Sint-Gillis-Waas (B)

Oprichting/deelname provincie

28 juni 2013

Publiek belang

Europese gemeenschappelijke regeling voor de ontwikkeling van het betreffende grensgebied op het gebied van economie, mobiliteit, natuur, recreatie, cultuurhistorie en leefbaarheid.

Programma begroting

Bestuur

Bestuurlijk belang

Provincie Zeeland is deelnemer en heeft een belang van 12,5%. Andere deelnemers zijn: Provincie Oost-Vlaanderen (B), de gemeenten Hulst, Stekene (B), Beveren (B) en Sint-Gillis-Waas (B), Interwaas (B), Maatschappij Linkerschelde Oever (MLSO) (B).

Doelstelling

De EGTS richt zich op het starten en uitvoeren van concrete samenwerkingsprojecten rond haven en economie, mobiliteit, natuur en recreatie, en wonen en leefbaarheid.

Bezoldiging

N.v.t.

Aandeelhoudersstrategie

N.v.t.

Verwacht financieel resultaat

Het resultaat over het boekjaar 2021 bedraagt € 57.304,-. Het verwachte resultaat over 2023 is nog niet bekend.

Verwachte dividenduitkering

N.v.t.

Verwacht financieel belang

Provincie Zeeland draagt in 2023 bij in werkingskosten secretariaat EGTS zijnde € 20.000.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	Niet bekend
Per 31-12-2023	Niet bekend

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	Niet bekend
Per 31-12-2023	Niet bekend

Risico's

EGTS betreft een lokaal samenwerkingsverband. In de huidige systematiek (statuten) is opgenomen dat de provincie per taakonderdeel verantwoordelijkheid kan nemen en dat het belang van de provincie daarin afgewogen kan worden. Afspraken over provinciale betrokkenheid bij andere thema's dienen apart aan Gedeputeerde Staten te worden voorgelegd.

Provinciaal fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Zeeland

Vestigingsplaats

Middelburg

Oprichting/deelname provincie

28-06-2002 dmv statenvoorstel FEZ-614

Publiek belang

De betrokkenheid van de provincie vloeit voort uit de Wet milieubeheer. Het Nazorgfonds is een "spaarpot" waaruit de kosten van de nazorg van relatief jonge stortplaatsen wordt gedekt.

Programma begroting

Woonplaats Zeeland

Bestuurlijk belang

De provincie Zeeland is 100% financieel en bestuurlijk verantwoordelijk na sluiting van de stortplaats. Het college vormt het dagelijks- en algemeen bestuur:

- Dagelijks bestuur Drs. J. de Bat (Financiën) en Dick van der Velde (Milieu).
- Algemeen bestuur (voltallig college).

Doelstelling

Het Nazorgfonds heeft 2 doelstellingen:

- De middelen zo goed mogelijk beheren zodat de eeuwigdurende nazorg bekostigd kan worden.
- Zorgdragen dat de middelen alleen aan dit doel besteed worden.

Bezoldiging

Niet van toepassing.

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Verwacht financieel resultaat

Het verwacht financieel resultaat is € 0, uitgaande van 5% rendement.

Verwachte dividenduitkering

Niet van toepassing.

Verwacht financieel belang

Op de voorzieningen dient het fonds een rendement te behalen van 5%. Afwijkingen in het gerealiseerde beleggingsrendement verlopen via de egalisatiereserve beleggingsresultaten .

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x
€ 1.000)

Per 01-01-2023 (schatting)   € 1.539

Per 31-12-2023 (schatting)   € 1.539

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x
€ 1.000)

Per 01-01-2023 (schatting)   € 13.889

Per 31-12-2023 (schatting)   € 14.594

Risico's

Financiële risico's:

Nadat een sluitingsverklaring wordt afgegeven voor een stortplaats gaat de nazorgfase van start. Als na het afgeven van een sluitingsverklaring blijkt dat in het Nazorgfonds onvoldoende vermogen aanwezig is om de eeuwigdurende nazorg te kunnen bekostigen, komen aanvullende kosten voor rekening van de provincie en is het verhalen op de exploitanten niet meer mogelijk. Ook ontstaat er een financieel risico wanneer het werkelijke beleggingsrendement van het Nazorgfonds lager is dan

het doelrendement (rekenrente voor doelvermogen en heffing) of wanneer het op te brengen doelvermogen te laag blijkt te zijn.

Beheersmaatregelen:

1. Bij het afgeven van een sluitingsverklaring stellen we een financiële eindafrekening op om een tekort of overschot ten opzichte van het doelvermogen bij aanvang van de nazorg te kunnen vereffenen op het moment van overdracht van de stortplaats. We berekenen de benodigde doelvermogens volgens het IPO rekenmodel op basis van goedgekeurde nazorgplannen.
2. Door de vorming van de egalisatiereserve beleggingsrendement egalisatiereserve beleggingsresultaten is er ruimte om tegenvallende rendement op te vangen.

Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District (BGTS NSPD)

Vestigingsplaats

Gent

Oprichting/deelname provincie

De oprichting van de BGTS en de deelname van de Provincie Zeeland in de BGTS heeft per 1 december 2021 plaatsgevonden.

Publiek belang

Het North Sea Port District, het grondgebied van Vlissingen, Terneuzen, Borsele, Zelzate, Evergem en Gent is een gebied met grote uitdagingen. Vragen over industrie, infrastructuur, voorzieningen, cultuur wonen en natuur komen in een druk gebied bij elkaar. Om deze ruimtelijke vraagstukken beter, sneller en doelgerichter te kunnen adresseren en agenderen werd het samenwerkingsverband North Sea Port District opgericht, dit samenwerkingsverband is in 2021 de BGTS geworden. Op bestuurlijk en op ambtelijk niveau worden de gezamenlijke grensoverschrijdende ruimtelijke vraagstukken geagendeerd.

Programma begroting

Woonplaats Zeeland

Bestuurlijk belang

Provincie Zeeland is deelnemer en draagt voor 17% bij in de kosten van de BGTS. De andere deelnemers zijn Gent, Terneuzen, Evergem, Vlissingen, Zelzate, Borsele, Oost-Vlaanderen en Zeeland.

Doelstelling

Ruimtelijke (grensoverschrijdende) vraagstukken agenderen en gezamenlijk oplossen.

Bezoldiging

Niet van toepassing.

Aandeelhoudersstrategie

Er is voor de BGTS geen aandeelhoudersstrategie opgesteld.

Verwacht financieel resultaat

Het verwachte resultaat over 2023 is nog niet bekend.

Verwachte dividenduitkering

Niet van toepassing.

Verwacht financieel belang

De Provincie Zeeland draagt bij in het jaarlijkse budget voor een bedrag van € 17.000.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023 (schatting)	Niet bekend
Per 31-12-2023 (schatting)	Niet bekend

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023 (schatting)	Niet bekend
Per 31-12-2023 (schatting)	Niet bekend

Risico's

Deelname aan BGTS NSPD brengt de verplichting tot het voldoen van een jaarlijkse bijdrage met zich mee. Uittreding uit de BGTS NSPD is volgens de statuten mogelijk op ieder moment, mits dit een jaar van te voren wordt aangegeven.

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

We hebben in 2022 het provinciale grondbeleid bijgewerkt. De achtergrond hiervan is onder andere de aanvullingswet en de (toekomstige) thema's en uitdagingen van de Zeeuwse Omgevingsvisie. Er komen verschillende ontwikkelingen en transitie op ons af die een ruimtevraag hebben. Deze hebben daardoor een relatie met grond en vastgoed. Tot de vaststelling van het nieuwe grondbeleid door Provinciale Staten blijft de Nota Grondbeleid 2016 leidend. Na vaststelling van de Nota Grondbeleid 2022 worden de daarin vastgestelde uitgangspunten en bijbehorende financiën onderdeel van deze begroting. De Nota Grondbeleid 2022 wordt in oktober/november 2022 ter besluitvorming voorgelegd.

Belangrijk uitgangspunt van het huidige grondbeleid en inzet van instrumenten is: vrijwilligheid. Provinciale opgaven in het landelijk gebied zijn onder andere:

- de afronding van het Natuur Netwerk Zeeland
- waterdoelen
- infrastructurele projecten
- Natuurpakket Westerschelde.

Er komen ook nieuwe opgaven, onder andere op het gebied van energie, landbouw, klimaat en biodiversiteit. We willen deze opgaven op een vrijwillige en integrale (zoveel mogelijk tegelijk) manier aanpakken. Daarbij speelt het Kavelruilbureau van de Provincie in combinatie met een strategische grondbank een belangrijke rol. Als provincie proberen we samenwerking te bevorderen. Op het gebied van integrale gebiedsontwikkeling en/of op het terrein van gebiedstransformatie voor een betere woon- en leefomgeving. Hiervoor hebben we als provincie het Zeeuws Stedelijk Coördinatieteam ingesteld. Dit bestaat uit een afvaardiging van de Zeeuwse gemeenten en landelijke organisaties (bijvoorbeeld het Expertteam woningbouw van RVO). Er is veel waardering voor onze manier van werken en inmiddels vormt deze een vaste waarde.

Beleid

Het integrale uitvoeringsbeleid voor vastgoed heeft PS op 30 september 2016 vastgesteld in de Nota Grondbeleid 2016. De doelen zijn onderdeel van opgaven en vertaald naar de middellange en lange termijnplanning. Uitgangspunt is vrijwilligheid. Prijsstelling van verwerving, vervreemding en de uitgifte is marktconform. Hierbij is in het landelijk gebied samenwerking met en tussen overheden erg belangrijk. Volgens de wet heeft de provincie een regisserende rol en verantwoordelijkheid voor de uitvoering. In het stedelijk gebied is de rol van de provincie ondersteunend.

Speerpunten

Uitgangspunten voor 2023 zijn:

- Marktconforme prijsstelling.
- Vrijwilligheid.
- Kavelruilbureau Zeeland in combinatie met de Grondbank Zeeland.
- Verwerving van grond en gebouwen voor onze doelen en projecten.
- Het tijdelijk uitgeven in pacht van onze gronden.
- Verkoop van gronden en gebouwen die niet meer nodig zijn voor onze doelstellingen.
- Landelijke kennis beschikbaar stellen voor de opgaven in het bebouwde gebied via het Zeeuws Stedelijk Coördinatieteam.
- Bevorderen van kennisontwikkeling over vastgoed in Zeeland via netwerksturing.
- Boekwinsten en verliezen binnen projecten komen ten gunste dan wel ten laste van het projectbudget.
- Boekwinsten en verliezen komen ten gunste dan wel ten laste van de algemene middelen (behalve winst op ILG percelen).

Opgaven

Opgaven 2023:

- Provinciale opgaven: onder andere verwerving 125 hectare voor natuur (NNZ, biodiversiteit),

infrastructuur (Zanddijk, N290), (zoet)water, stikstof*.

- 15 kavelruilen (inschatting).
- Verbetering van 300 hectare landbouwstructuur (inschatting).
- Saldo € 170.000 inkomsten tijdelijk beheer (verschil tussen uitgaven en (pacht)inkomsten).
- Definitief neerzetten van Kenniscentrum Grond en Eigendom.

Beleidskader

- [Nota Grondbeleid 2016](#)
- [Convenant Natuurpakket Westerschelde](#)

Provinciale opgaven:

- [Investeringsagenda wegen](#)
- [Omgevingsplan Zeeland 2018 ev](#)
- [Natuurvisie Zeeland 2017-2022](#)
- [Water](#)

Resultaten, winst en risico's

Voor de groundbank hebben we een krediet beschikbaar gesteld van € 66 miljoen. De ruilgronden worden tegen historische kostprijs op de balans gezet. Bij verkoop ontstaat er een resultaat. Een positief resultaat ('boekwinst') wordt, volgens de financiële voorschriften, aan de algemene reserve toegevoegd. Een negatief resultaat ('boekverlies') wordt aan de algemene reserve onttrokken. Uitzondering op deze regel zijn de resultaten van percelen uit het Natuurakkoord. Een positief resultaat wordt aan de bestemmingsreserve natuur toegevoegd. Uit voorzichtigheid hebben we geen positieve resultaten in de begroting opgenomen. Gronden verworven op project-locatie komen direct ten laste van het projectbudget.

Op dit moment is het risico op de grondportefeuille (gronden die in de groundbank zitten) klein. Deze gronden zijn agrarische en blijven agrarisch. De opstallen in de groundbank hebben een hoger risicoprofiel.

Jaarlijks schatten we de kans op daling van de grondprijs in en melden we dit zo nodig in de reguliere P&C-cyclus aan u. Door deze inschatting kunnen we tijdig maatregelen nemen. Er zijn op dit moment geen projecten waar we risico's voor grondaankopen opnemen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Van de opstallen in de groundbank stellen we jaarlijks de actuele waarde vast. Als het nodig is leggen we een voorziening aan. Of we kiezen er voor om het verlies direct af te boeken.

Natuurpakket Westerschelde (NPW)

In 2005 viel het besluit voor een derde verdieping van de Westerschelde. In dat kader maakten we ook afspraken met het Rijk over de aanleg van 600 hectare nieuwe natuur. We hebben een uitvoerende rol bij de verwerving van gronden voor de zeshonderd hectare natuurontwikkeling in de rivierdelta. Deze loopt via de overlopende passiva NPW. Zie ook de staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva in de bijlagen. Zie voor een uitgebreidere toelichting op NPW, programma 1 Grote Projecten.

Binnen het NPW project is een convenant met de ZLTO gesloten over het landbouw flankerend beleid. In dit kader hebben uw Staten en het ministerie van EZ ingestemd met het vormen van een tijdelijke groundbank NPW (tot en met 2025) van ongeveer 400 hectare (maximaal € 30 miljoen).

Groundbank Zeeland

De benodigde omvang van de provinciale Groundbank is 1.200 hectare. 800 hectare daarvan is gefinancierd met het door PS beschikbaar gesteld krediet. De financiering van de overige 400 hectare is via het landbouw flankerend beleid van NPW geregeld. Agrarische gronden, in bezit bij de provincie, worden jaarlijks verpacht. Dit levert inkomsten op. **Aan het hebben en beheren van vastgoed zijn ook structurele lasten verbonden:**

- De kosten van waterschaps- en gemeentelijke belastingen van provinciale gebouwen en tracés van provinciale wegen.
- De fluctuerende lasten, verbonden aan het verhandelen van ruilgronden (onder andere notaris, kadaster, taxaties, bodemonderzoeken).

Daarnaast zijn er kosten verbonden aan de uitgifte. Uitgangspunt hierbij is kostendekkend handelen. Voor 2023 wordt een positief saldo van ongeveer € 170.000 voorzien.

*De te realiseren doelstellingen voor doelrealisatie, kavelruilen en versterking van de landbouwstructuur zijn gemiddelden. Een inschatting van een jaarlijks te bereiken resultaat. Deze gemiddelden gaan uit van de doelstellingen in de nota grondbeleid 2016.

Paragraaf Openbaarheid (Wet open overheid)

Inleiding

Provincie Zeeland wil een open overheid zijn, een Open Zeeland. We willen helder zijn over de keuzes die worden gemaakt en op basis van welke informatie dit gebeurt. De Provincie Zeeland is er voor haar inwoners en is ook één van de schakels in de Zeeuwse netwerk- en informatiesamenleving. In deze samenleving ontwikkelen burgers eigen initiatieven denken ze mee over het beleid. Hiervoor is het belangrijk voor de Provincie Zeeland om zoveel mogelijk informatie met de Zeeuwen te delen. Openheid, openbaarheid en dienstverlening van de overheid spelen hier een belangrijke rol. De Provincie Zeeland wil daarom samen met de Zeeuwen het thema 'Open Zeeland' verkennen. De vraag is wat de Provincie Zeeland nog meer kan doen dan wet volgende de wet moet om de toegang tot informatie te vergroten.

De invoering van de Wet Open Overheid (vanaf nu: Woo) biedt belangrijke kaders en uitgangspunten om de ambitie van een open en controleerbare organisatie vorm te geven. De Woo is op 1 mei 2022 in werking getreden en wordt gefaseerd ingevoerd. Deze openbaarheidsparagraaf geeft invulling aan art 3.5 van de Woo.

Hoe wij onze informatie opslaan, beheren en verstrekken (onze informatiehuishouding) is het middelpunt van alle taken die we binnen Provincie Zeeland uitvoeren. Het is van belang dat wij onze informatiehuishouding goed inrichten. Een goede informatiehuishouding zorgt ervoor dat alle informatie op het juiste moment in een proces, voor de juiste persoon, in de juiste vorm beschikbaar is. De Woo stelt daarom hoge eisen aan de informatiehuishouding binnen de Provincie Zeeland. De verwachting is dat er tussen de 5 en 8 jaar aan doorlooptijd en een significante investering nodig zijn voor de verbetering van de informatiehuishouding. De Woo wordt daarom in fases ingevoerd. Processen en systemen moeten worden aangepast, informatie moet worden klaargemaakt en medewerkers moeten worden opgeleid. Vanuit andere wet- en regelgeving worden ook eisen gesteld aan de inhoud (privacy, veiligheid) en op de vorm (standaarden, digitale toegankelijkheid) van onze informatie. Deze verbeteringen dragen allemaal bij aan een Open Zeeland.

We leggen de basis van de verandering naar een Open Zeeland met de invoering van de Woo. En in de toekomst groeien we naar een steeds meer Open(er) Zeeland. In deze paragraaf leest u terug hoe de Provincie Zeeland hier invulling aan geeft.

Beleid

Om de uitvoering van de Woo voor alle overheidsorganisaties zoveel mogelijk op dezelfde manier te laten gebeuren, hanteert de Woo bepaalde kaders en uitgangspunten. Vanuit die kaders gaat de Provincie Zeeland steeds meer informatie in een vroegtijdig stadium actief openbaar maken en publiceren, zodat informatie voor iedereen beschikbaar is. Om in de komende jaren toe te groeien naar een meer open organisatie is een project opgestart, het project Open Zeeland. Hierin is de provincie breed vertegenwoordigd, ook de Statengriffie is hierbij aangehaakt.

Uitgangspunten

- Informatie is openbaar, tenzij er een reden is waarom dat niet kan.
- Samenwerking vindt plaats met andere provincies via het programma Interprovinciale Digitale Agenda (IDA).
- Documenten maken we duurzaam toegankelijk en makkelijk vindbaar voor inwoners, journalisten, bedrijven en instellingen.

Toekomstbeeld Open Zeeland

- De Provincie Zeeland is een open en controleerbare organisatie .
- De informatie wordt duidelijk, gestructureerd en in een logisch geheel aangeboden.
- De informatie is en blijft duurzaam toegankelijk.
- Publicatieprocessen zijn daarbij verbeterd en zo veel mogelijk geautomatiseerd.
- Het aantal verzoeken om informatie neemt af, doordat de Provincie zich open opstelt.

Speerpunten

- Het bepalen van een ambitieniveau met een planning en bestedingsplan voor de komende jaren.
- Het gefaseerd openstellen van de elf informatiecategorieën uit de Woo.
- Het aanpassen van systemen en werkprocessen.
- Het opleiden en het vergroten van kennis van de medewerkers op het gebied van

informatiehuishouding.

- Het doorontwikkelen van de informatiehuishouding.
- Het maken van afspraken maken met de verbonden partijen van Provincie Zeeland om te voldoen aan de Woo.
- Het verkennen van de informatiebehoefte en verwachtingen van inwoners, journalisten, bedrijven en instellingen.

Paragraaf Wind in de Zeilen

Inleiding

In juli 2020 ondertekenden het Rijk en de regio Zeeland het bestuursakkoord '*Wind in de Zeilen*'. Daarmee werd een ruimhartige compensatie vastgelegd voor het mislopen van de Marinierskazerne in Vlissingen. Het pakket brengt positieve effecten met zich mee voor de regio en ziet vooral toe op versterking van de sociaaleconomische structuur en vestigingsklimaat van Vlissingen en Zeeland. Op 10 juli 2020 stemden Provinciale Staten in met het pakket. Het bestuursakkoord kent een investeringsomvang van ruim € 650 miljoen in de periode tot 2030.

Binnen het pakket worden vier hoofdthema's onderscheiden:

1. rijksdienst
2. kennis, onderwijs en innovatie
3. bereikbaarheid
4. industrie en havens.

Naast deze hoofdthema's zijn nog vier aanvullende maatregelen opgenomen, namelijk:

- zorg
- arbeidsmarkt
- aardgasvrije wijk
- de verzelfstandiging van waterbedrijf Evides.

De thema's vormen samen met de hoofdthema's een samenhangend compensatiepakket.

Na het afsluiten van het compensatiepakket is in het najaar van 2020 voortvarend begonnen met de uitvoering van de afgesproken maatregelen. De stuurgroep Wind in de Zeilen heeft daarvoor per onderdeel een plan van aanpak vastgesteld. Voor de actuele stand van zaken omtrent de uitvoering van het compensatiepakket wordt verwezen naar de in juli 2022 verschenen *vierde Voortgangsrapportage 'Wind in de Zeilen'*.

Compensatiepakket

Energie op klimaat

Leeswijzer

Zoals benoemd in de inleiding bestaat het pakket uit verschillende thema's. Elk van deze thema's bestaat uit verschillende zogenaamde 'fiches' of 'onderdelen'. De doelstellingen van de fiches zijn in veel van de gevallen complementair aan de doelstellingen van bestaande programma's. Een aantal van de fiches raken ondanks de bijdragen aan economische structuurversterking niet direct de Provinciale doelstellingen, maar hebben uiteraard wel grote impact op de regio. De voortgang hierop wordt binnen de governancestructuur van het compensatiepakket integraal gemonitord.

Hieronder is een leeswijzer opgenomen om aan te geven in welke programma's de onderdelen van het pakket zijn opgenomen. In de betreffende programma's wordt ingegaan op de acties en resultaten die in de uitvoering van het compensatiepakket worden beoogd.

Fiche	Programma / strategische opgave in de begroting
1A - Vergoeden kosten	<i>Reeds in 2020 afgewikkeld</i>
1B - Law Delta	<i>Programma Woonplaats Zeeland-doelstelling Law Delta</i>
1C - Delta Kenniscentrum	<i>Programma Ondernemend Zeeland-doelstelling Campus Zeeland</i>
1D - Ontwikkeling Kenniswerf	<i>Buitenom begroting provincie Zeeland</i>
1E - Investeringsfonds	<i>Programma Ondernemend Zeeland- doelstelling Innovatie infrastructuur en - fondsen</i>

1F - Bereikbaarheid: Extra intercity	Programma Mobiliteit op maat <i>doelstelling: Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda</i>
1F - Bereikbaarheid: spoorinfra ProRail	Programma Mobiliteit op maat <i>doelstelling: Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda</i>
1F - Bereikbaarheid: Rail Gent Terneuzen	Programma Mobiliteit op maat <i>doelstelling: Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda</i>
1F - Bereikbaarheid: Slimme mobiliteit	Programma Mobiliteit op maat <i>doelstelling: Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda</i>
1F - Bereikbaarheid: Stationsomgeving	<i>Buitenom begroting provincie Zeeland</i>
1G - Industrie en haven	Programma Energie op klimaat! <i>Doelstelling: Energietransitie</i>
1G - Smart Delta Resources	Programma Energie op Klimaat! <i>doelstelling: Energietransitie</i> actie 'We werken samen met bedrijven een strategie uit om tot een klimaatneutrale industrie te komen (via SDR)
1H - Zorg: opleidingsplaatsen	<i>Buitenom begroting provincie Zeeland</i>
1I - Impuls werkzoekende	<i>Buitenom begroting provincie Zeeland</i>
1J - Aardgasvrije wijken	<i>Buitenom begroting provincie Zeeland</i>
1K - Ontvlechten Evides en PZEM	Programma Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien <i>doelstelling: Wind in de Zeilen; ontvlechting Evides uit PZEM</i> Afgewikkeld.

Governance

Om invulling te geven aan het compensatiepakket is nauwe bestuurlijke samenwerking en structuur cruciaal. Er is daarom een stuurgroep 'Wind in de Zeilen' aangesteld, bestaande uit de minister van Binnenlandse Zaken en bestuurlijke vertegenwoordigers van de Provincie en de gemeente Vlissingen.

Het Rijk heeft daarnaast een onafhankelijk uitvoeringsregisseur aangesteld, die knelpunten in de uitvoering moet oplossen, draagvlak moet creëren en waar nodig moet aanjagen of ingrijpen. Daarnaast draagt de uitvoeringsregisseur zorg voor een halfjaarlijkse voortgangsrapportage en monitoringsoverzicht.

Financiële begroting 2023

Lasten en baten en toelichting per programma

Inleiding

In onderstaand overzicht worden de geraamde lasten, baten en het saldo per programma voor de Jaarstukken (rekening) 2021, begroting 2022 tot en met de 9e begrotingswijziging 2022 en de begroting 2023 weergegeven.

Tabel lasten en baten per programma

(Bedragen x € 1.000)

Programma	Realisatie 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01 Grote projecten en strategische opgaven	21.132	16.401	-4.731	24.994	17.672	-7.322	15.217	10.062	-5.155
02 Woonplaats Zeeland	17.294	1.008	-16.286	26.572	2.424	-24.148	20.624	1.082	-19.542
03 Balans in landelijk gebied	31.933	3.092	-28.841	45.896	11.913	-33.984	38.383	8.738	-29.645
04 Ondernemend Zeeland	18.582	1.311	-17.271	22.797	1.061	-21.737	20.039	617	-19.423
05 Mobiliteit op maat	69.522	6.680	-62.842	73.586	5.659	-67.927	72.687	3.532	-69.155
06 Iedereen telt!	21.435	1.408	-20.027	26.339	1.305	-25.035	23.609	1.008	-22.601
07 Bestuur	6.229	139	-6.091	7.765	180	-7.585	7.528	180	-7.348
08 Energie op klimaat!	4.593	2.450	-2.143	9.740	1.936	-7.804	9.419	842	-8.576
Totaal programma's	190.721	32.489	-158.232	237.690	42.149	-195.541	207.506	26.061	-181.445
Algemene dekkingsmiddelen	-3.469	197.513	200.982	11.368	203.379	192.011	14.251	210.641	196.390
Overhead	28.476	145	-28.331	33.097	123	-32.974	32.890	104	-32.786
Heffing voor de vpb	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Saldo baten en lasten	215.728	230.148	14.420	282.156	245.651	-36.504	254.647	236.806	-17.841
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	94.063	92.843	-1.219	55.585	92.089	36.504	51.989	69.830	17.841
Totaal resultaat	309.790	322.991	13.201	337.740	337.740	-	306.636	306.636	-

Programma	Realisatie 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01 Grote projecten en strategische opgaven	21.132	16.401	-4.731	24.994	17.672	-7.322	15.217	10.062	5.155
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	7.682	10.334	2.651	500	7.414	6.914	1.000	6.294	-5.294
Totaal programma 1	28.814	26.735	-2.080	25.494	25.086	-407	16.217	16.356	-140

Programma	Realisatie 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
02 Woonplaats Zeeland	17.294	1.008	-16.286	26.572	2.424	-24.148	20.624	1.082	19.542
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	5.065	2.563	-2.502	1.027	4.780	3.753	299	3.642	-3.342

Totaal programma 2	22.360	3.571	-18.788	27.599	7.203	-20.396	20.923	4.724	16.200
---------------------------	---------------	--------------	----------------	---------------	--------------	----------------	---------------	--------------	---------------

Programma	Realisatie 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
03 Balans in landelijk gebied	31.933	3.092	-28.841	45.896	11.913	-33.984	38.383	8.738	29.645
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	7.552	8.419	868	1.500	5.959	4.459	39,508	1.768	-1.729
Totaal programma 3	39.485	11.512	-27.973	47.396	17.871	-29.525	38.423	10.506	27.916

Programma	Realisatie 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
04 Ondernemend Zeeland	18.582	1.311	-17.271	22.797	1.061	-21.737	20.039	617	19.423
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	7.848	3.345	-4.504	2.862	10.856	7.994	1.765	6.582	-4.817
Totaal programma 4	26.430	4.655	-21.775	25.659	11.916	-13.743	21.804	7.198	14.606

Programma	Realisatie 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
05 Mobiliteit op maat	69.522	6.680	-62.842	73.586	5.659	-67.927	72.687	3.532	69.155
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	21.001	35.055	14.054	15.192	36.311	21.119	11.338	28.492	-17.154
Totaal programma 5	90.523	41.735	-48.787	88.778	41.971	-46.808	84.025	32.024	52.002

Programma	Realisatie 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
06 Iedereen telt!	21.435	1.408	-20.027	26.339	1.305	-25.035	23.609	1.008	22.601
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	4.450	2.784	-1.666	1.390	4.540	3.150	585	1.648	-1.062
Totaal programma 6	25.885	4.192	-21.693	27.729	5.845	-21.885	24.194	2.656	21.538

Programma	Realisatie 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo

07 Bestuur	6.229	139	-6.091	7.765	180	-7.585	7.528	180	7.348
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	75	107	33	-	96	96	0	22	-22
Totaal programma 7	6.304	246	-6.058	7.765	277	-7.489	7.528	202	7.326

Programma	Realisatie 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
08 Energie op klimaat!	4.593	2.450	-2.143	9.740	1.936	-7.804	9.419	842	8.576
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	1.729	5.147	3.418	586	3.851	3.266	0	1.554	-1.554
Totaal programma 8	6.322	7.597	-1.275	10.325	5.788	-4.538	9.419	2.397	7.022

Programma	Realisatie 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Algemene dekkingsmiddelen	-3.469	197.513	200.982	11.368	203.379	192.011	14.251	210.641	-196.390
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	34.842	23.008	-11.834	31.824	16.193	-15.631	36.629	19.140	17.488
Totaal programma algemene dekkingsmiddelen	31.373	220.521	189.148	43.192	219.572	176.380	50.880	229.782	-178.902

Programma	Realisatie 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Overhead	28.476	145	-28.331	33.097	123	-32.974	32.890	104	32.786
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	3.819	2.082	-1.737	704	2.088	1.384	334	688	-354
Totaal programma overhead	32.295	2.227	-30.068	33.802	2.212	-31.590	33.223	792	32.431

Totaal resultaat	309.790	322.991	13.201	337.740	337.740	-	306.636	306.636	-
-------------------------	----------------	----------------	---------------	----------------	----------------	----------	----------------	----------------	----------

Toelichting lasten en baten per programma

Programma 01 Grote projecten en strategische opgave

In dit programma zijn de baten en lasten van de grote projecten Waterdunen en Natuurpakket Westerschelde en de strategische opgave Stikstof opgenomen.

De investeringen in de grote projecten Zanddijk en Traverse Kapellebrug worden geactiveerd op de balans ten laste van het beschikbaar gestelde investeringskrediet (zie ook hoofdstuk Investeringskrediet).

Programma 02 Woonplaats Zeeland

Belangrijkste posten betreffen de voorbereiding omgevingswet, kwaliteitskust recreatie en toerisme, deelnemersbijdrage aan de RUD, (water)bodemsanering, Deltawateren en ruimtelijke kwaliteit wonen.

Programma 03 Balans in landelijk gebied

Belangrijkste posten betreffen het Kavelruilbureau, uitvoering van het natuurnetwerk, het natuurbeheer, PAS-maatregelen inclusief terrein behorende organisaties.

Programma 04 Ondernemend Zeeland

Belangrijkste posten betreffen de bijdrage aan Impuls Zeeland, ontwikkelingen op het gebied van food en arbeidsmarkt en de concurrentiepositie van Zeeuwse ondernemers, Campus Zeeland, Zichtbaar Zeeland en circulaire economie en diverse fondsen / Europese programma's.

Programma 05 Mobiliteit op maat

Belangrijkste posten betreffen de kapitaal- en beheerlasten van de Kanaalkruising Sluiskil, de N62 (Sloeweg en Tractaatweg), de onderhouds- en renovatiebudgetten voor de infrastructuur en budgetten voor openbaar vervoer inclusief de Westerschelde Ferry en Living Lab Slimme mobiliteit in het kader van Wind in de Zeilen .

Programma 06 Iedereen telt!

Belangrijkste posten betreffen de beschikbare budgetten voor gesubsidieerde instellingen op dit beleidsterrein en de restauratie van rijksmonumenten.

Programma 07 Bestuur

Belangrijkste posten betreffen de budgetten voor de ondersteuning van Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten, Rekenkamer, uitvoering van de Rijkstaken van de CdK en voor samenwerkingsverbanden als de Scheldemondraad en het IPO en voor de lobby functie.

Programma 08 Energie op klimaat!

In dit programma zijn de lasten opgenomen van opgaven uitvoering klimaatadaptatie en voldoende zoet water en energietransitie.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Belangrijkste posten betreffen de baten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting, het provinciefonds, dividend Westerscheldetunnel. Eveneens worden hier de financieringslasten begroot. Er is geen post onvoorzien opgenomen in de begroting 2023.

Kosten van overhead

De overheadkosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces, worden verantwoord in dit programma.

Vennootschapsbelasting

Er is geen bedrag aan vennootschapsbelasting voorzien in de begroting 2023.

Meerjarenperspectief en toelichting

Inleiding

In het overzicht meerjarenperspectief worden de geraamde baten, lasten en het saldo hiervan weergegeven voor 2023 tot en met 2026. De cijfers zijn gepresenteerd per programma en per doelstelling.

(bedragen x € 1.000)

Programma/ Doelstelling	Begroting 2023			Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01-Grote projecten en strategische opgaven												
010101-Waterdunen	2.135	-	-2.135	89	-	-89	-	-	-	-	-	-
010102-Natuurpakket Westerschelde	10.062	10.062	-	12.925	12.925	-	12.536	12.536	-	-	-	-
010105-Zeeuws Deltaplan ZW	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
010201 Strategische opgaven - stelpost	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
010204 Slimme mobiliteit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
010206-Stikstof	930	-	-930	754	-	-754	734	-	-734	734	-	-734
019999-Ambtelijke inzet	2.091	-	-2.091	1.991	-	-1.991	1.980	-	-1.980	1.986	-	-1.986
Totaal 01-Grote projecten en strategische opgaven	15.217	10.062	-5.155	15.758	12.925	-2.833	15.249	12.536	-2.714	2.720	-	-2.720
02-Woonplaats Zeeland												
020101-Voorbereiding omgevingswet	182	24	-158	182	24	-158	182	24	-158	182	24	-158
020102-Kwaliteitskust: recreatie en vrije tijd	1.436	124	-1.312	921	-	-921	921	-	-921	1.008	-	-1.008
020103-Milieu: goed woon- en werkklimaat	10.304	750	-9.554	10.222	733	-9.489	9.846	643	-9.203	9.846	643	-9.203
020104 Law Delta	-	-	-	-	-	-	1.667	-	-1.667	-	-	-
020201-Water en bodem met kwaliteit	531	184	-347	531	184	-347	556	184	-372	556	184	-372
020202-Deltawateren	139	-	-139	139	-	-139	4.979	-	-4.979	139	-	-139
020301-Ruimtelijke kwaliteit: wonen	3.236	-	-3.236	3.241	-	-3.241	1.099	-	-1.099	1.099	-	-1.099
020303 Ruimt. kwal. versterken: Impuls bedrijventerreinen	1.113	-	-1.113	1.113	-	-1.113	-	-	-	-	-	-
029999-Ambtelijke inzet	3.683	-	-3.683	3.507	-	-3.507	3.488	-	-3.488	3.500	-	-3.500
Totaal 02-Woonplaats Zeeland	20.624	1.082	-19.542	19.856	941	-18.915	22.738	851	-21.887	16.329	851	-15.479
03-Balans in landelijk gebied												
030101-Realisatie natuurnetwerk	3.331	1.026	-2.305	3.193	1.026	-2.167	3.193	1.026	-2.167	3.193	1.026	-2.167
030102-Natuurbeheer en natuurbescherming	14.217	228	-13.989	14.130	228	-13.902	14.024	228	-13.796	14.024	228	-13.796
030103-Natuurherstel	11.528	7.484	-4.044	3.943	-	-3.943	3.943	-	-3.943	3.943	-	-3.943
030105-Natuurbeleving: verbreding en verbinding	3.470	-	-3.470	3.509	-	-3.509	3.610	-	-3.610	3.610	-	-3.610
030106-Een volhoudbare landbouw	2.079	-	-2.079	1.675	-	-1.675	1.675	-	-1.675	1.675	-	-1.675
039999-Ambtelijke inzet	3.759	-	-3.759	3.580	-	-3.580	3.560	-	-3.560	3.572	-	-3.572
Totaal 03-Balans in landelijk gebied	38.383	8.738	-29.645	30.030	1.254	-28.776	30.005	1.254	-28.752	30.017	1.254	-28.763
04-Ondernemend Zeeland												

040101-Arbeidsmarkt	497	-	-497	359	-	-359	359	-	-359	359	-	-359
040102-Concurrentiepositie food	354	-	-354	318	-	-318	318	-	-318	318	-	-318
040103-Concurrentiepositie Zeeuwse ondernemers	2.643	0	-2.643	2.642	0	-2.642	2.347	0	-2.347	2.269	-	-2.269
040104-Campus Zeeland	808	-	-808	808	-	-808	-	-	-	-	-	-
040105-Innovatieinfrastructuur en - fondsen	5.689	616	-5.073	2.969	261	-2.708	2.818	95	-2.723	2.822	97	-2.725
040106-Marketing en Imago	940	-	-940	1.423	-	-1.423	1.423	-	-1.423	1.423	-	-1.423
040107- Circulaire economie	1.252	-	-1.252	896	-	-896	896	-	-896	896	-	-896
040108-Concurrentiepositie logistiek	2.377	-	-2.377	179	-	-179	179	-	-179	179	-	-179
049999-Ambtelijke inzet	5.479	-	-5.479	5.217	-	-5.217	5.189	-	-5.189	5.206	-	-5.206
Totaal 04-Ondernemend Zeeland	20.039	617	-19.423	14.812	261	-14.551	13.530	95	-13.435	13.473	97	-13.376
05-Mobiliteit op maat												
050101-Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen	32.724	417	-32.306	29.697	309	-29.388	18.801	327	-18.474	22.102	302	-21.801
050102-Bereikbaarheid voor de mensen	25.298	2.288	-23.010	25.389	2.304	-23.085	25.248	2.276	-22.972	25.501	2.276	-23.224
050103-Verbetering verkeersgedrag verkeersdeelnemers	876	-	-876	876	-	-876	876	-	-876	876	-	-876
050104-Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda	521	-	-521	318	-	-318	318	-	-318	318	-	-318
050105-Wegeninvesteringen	1.798	-	-1.798	1.989	-	-1.989	1.989	-	-1.989	1.989	-	-1.989
050107-Uitvoering slimme mobiliteit	2.447	826	-1.621	2.346	826	-1.520	1.311	826	-484	484	-	-484
059999-Ambtelijke inzet	9.024	-	-9.024	8.593	-	-8.593	8.547	-	-8.547	8.575	-	-8.575
Totaal 05-Mobiliteit op maat	72.687	3.532	-69.155	69.208	3.440	-65.769	57.090	3.430	-53.660	59.846	2.578	-57.267
06-Iedereen telt!												
060101-Toekomstbestendige culturele infrastructuur	15.946	965	-14.981	15.440	721	-14.718	15.198	721	-14.477	15.170	721	-14.449
060102-Cultureel erfgoed	3.057	-	-3.057	2.489	-	-2.489	2.489	-	-2.489	2.388	-	-2.388
060103-Kunsten	427	-	-427	427	-	-427	427	-	-427	427	-	-427
060104-Talentontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren	601	-	-601	601	-	-601	499	-	-499	499	-	-499
060201- Evenementen	863	-	-863	1.189	-	-1.189	863	-	-863	1.189	-	-1.189
060401-Leefbaarheid -brede welvaart, versterking zorginfrastructuur	1.113	43	-1.069	617	-	-617	623	-	-623	623	-	-623
060402-Gezond leven	891	-	-891	835	-	-835	583	-	-583	583	-	-583
069999-Ambtelijke inzet	711	-	-711	677	-	-677	673	-	-673	675	-	-675
Totaal 06-Iedereen telt!	23.609	1.008	-22.601	22.276	721	-21.555	21.356	721	-20.634	21.554	721	-20.833
07-Bestuur												
070101-Interbestuurlijk toezicht	1.754	71	-1.682	1.610	71	-1.539	1.610	71	-1.539	1.610	71	-1.539

070102-Samenwerkend bestuur	74	-	-74	74	-	-74	74	-	-74	74	-	-74
070104-Signalerend bestuur	841	109	-733	909	109	-800	931	109	-822	929	109	-820
070105- Weerbaar bestuur	357	-	-357	357	-	-357	357	-	-357	357	-	-357
079999-Ambtelijke inzet	4.502	-	-4.502	4.415	-	-4.415	4.406	-	-4.406	4.412	-	-4.412
Totaal 07-Bestuur	7.528	180	-7.348	7.365	180	-7.185	7.378	180	-7.198	7.382	180	-7.202
08-Energie op klimaat!												
080101-Uitvoering klimaatadaptatie en voldoende zoet water	2.989	-	-2.989	2.778	-	-2.778	3.839	-	-3.839	282	-	-282
080103-Energietransitie	3.029	842	-2.187	1.278	-	-1.278	1.278	-	-1.278	952	-	-952
089999-Ambtelijke inzet	3.401	-	-3.401	3.238	-	-3.238	3.221	-	-3.221	3.231	-	-3.231
Totaal 08-Energie op klimaat!	9.419	842	-8.576	7.295	-	-7.295	8.338	-	-8.338	4.465	-	-4.465
Totaal programma's	207.506	26.061	-181.445	186.600	19.722	-166.878	175.685	19.067	-156.619	155.787	5.681	-150.106
90 Algemene dekkingsmiddelen												
900101 Opcenten motorrijtuigenbelasting	-	43.600	43.600	-	43.190	43.190	-	43.190	43.190	-	43.190	43.190
900102 Provinciefonds	1.170	144.340	143.170	1.474	153.241	151.768	1.668	156.693	155.024	-926	150.442	151.368
900103 Dividend	-	15.865	15.865	-	14.720	14.720	-	15.868	15.868	-	16.761	16.761
900104 Saldo van de financieringsfunctie	2.000	137	-1.863	2.245	97	-2.148	2.245	66	-2.180	2.245	41	-2.204
900105 Budgettaire ruimte	11.113	-	-11.113	17.205	-	-17.205	18.448	-	-18.448	12.917	-	-12.917
900106 Onvoorzien inclusief stelposten	-498	-	498	-500	-	500	-492	-	492	-500	-	500
900107 Overige inkomsten	-	6.700	6.700	-	6.700	6.700	-	6.700	6.700	-	6.700	6.700
909999 Ambtelijke inzet	467	-	-467	450	-	-450	448	-	-448	449	-	-449
Totaal 90 Algemene dekkingsmiddelen	14.251	210.641	196.390	20.873	217.948	197.075	22.317	222.516	200.199	14.186	217.135	202.949
96 Overhead												
960101 Personeel	25.138	12	-25.126	23.907	12	-23.895	23.666	12	-23.654	23.659	-	-23.659
960102 Huisvesting en facilitaire zaken	2.702	88	-2.614	2.385	48	-2.337	2.583	48	-2.534	2.310	48	-2.262
960103 ICT	3.888	4	-3.884	3.739	4	-3.735	3.500	4	-3.496	3.672	-	-3.672
960104 Overige overhead	1.163	-	-1.163	1.193	-	-1.193	1.238	-	-1.238	1.307	-	-1.307
Totaal 96 Overhead	32.890	104	-32.786	31.225	64	-31.160	30.987	64	-30.923	30.948	48	-30.900
Saldo lasten en baten	254.647	236.806	-17.841	238.698	237.734	-964	228.990	241.647	12.658	200.921	222.865	21.944
980199 Bestemmingsreserves-Pr.1	1.000	6.294	5.294	1.015	2.898	1.883	222	5.439	5.217	-	111	111
980299 Bestemmingsreserves-Pr.2	299	3.642	3.342	2.500	2.965	465	-	4.905	4.905	-	65	65
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	40	1.768	1.729	141	1.427	1.286	-	1.317	1.317	-	1.305	1.305

980499 Bestemmingsreserves-Pr.4	1.765	6.582	4.817	565	1.700	1.135	-	750	750	-	-	-
980599 Bestemmingsreserves-Pr.5	11.338	28.492	17.154	9.964	24.382	14.418	7.978	11.184	3.205	12.831	14.216	1.385
980699 Bestemmingsreserves-Pr.6	585	1.648	1.062	485	341	-144	-	200	200	-	200	200
980799 Bestemmingsreserves-Pr.7	-	22	22	-	22	22	-	-	-	-	-	-
980899 Bestemmingsreserves-Pr.8	-	1.554	1.554	-	1.241	1.241	-	320	320	-	-	-
989098 Algemene reserve-algemene dekkingsmiddelen	-	9.246	9.246	-	6.552	6.552	-	741	741	-	-	-
989099 Bestemmingsreserves-algemene dekkingsmiddelen	36.629	9.895	-26.734	35.507	9.437	-26.070	34.231	4.632	-29.599	33.489	8.254	-25.235
989699 Bestemmingsreserves overhead	334	688	354	511	688	177	495	781	286	438	663	225
Totaal 98-Reserves	51.989	69.830	17.841	50.689	51.652	964	42.926	30.269	-12.658	46.758	24.814	-21.944
Resultaat	306.636	306.636	-	289.387	289.387	-	271.916	271.916	-	247.678	247.678	-

Uiteenzetting van de financiële positie

Toelichting op de ramingen uit de begroting en de meerjarenraming

De ramingen van de posten uit zowel de begroting als uit het meerjarenperspectief zijn gebaseerd op:

- Ervaringscijfers uit eerdere begrotingen en jaarrekeningen, tot en met 9^e wijziging 2022.
- Lopende beleidsnota's.
- Separate statenvoorstellen inclusief de bijlagen.
- Laatste vastgestelde grondexploitatie (GREX).
- Circulaires provinciefonds van de rijksoverheid, tot en met de meicirculaire 2022.

Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume

Met de invoering van het Individueel Keuze Budget (IKB) in 2015 is deze jaarlijks terugkerende verplichting (onder andere vakantiegeld) niet meer aan de orde. De kosten en de uitgaven vallen in het betreffende begrotingsjaar. Hieronder vallen ook de werkelijke kosten die samenhangen met het persoonlijk opleidingsbudget (POB) van de medewerkers. Er is geen voorziening getroffen voor eventueel opgebouwde opleidingsrechten.

Investerings

De investeringen; onderscheiden in investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Financiering

De Provincie heeft onvoldoende liquide middelen om de investeringen met eigen middelen te financieren. De Provincie bevindt zich vanaf 2012 in een leensituatie. Dit wordt met name veroorzaakt door twee onderdelen:

- De verwerving van de aandelen in de Westerscheldetunnel (WST).
- De investering in de bouw van de Sluiskiltunnel (KKS).

Het provinciale aandeel in de investering in de Sluiskiltunnel wordt gedekt uit het rendement van de Westerscheldetunnel, maar doordat het kasritme van de uitgaven eerder was dan de ontvangsten is hiervoor externe financiering benodigd. De benodigde financiering is aangetrokken in de vorm van een kasgeldfaciliteit, waarbij het renterisico grotendeels afgedekt wordt met een rente-instrument (renteswap). De rente over de middelen die hiervoor aangetrokken zijn, wordt ten laste gebracht van de bestemmingsreserve WST en Sluiskiltunnel, waardoor de investeringen en rentelasten exploitatieneutraal verloopt. Voor meer informatie over de financiering wordt verwezen naar de paragraaf Financiering.

Geprognosticeerde balans

Inleiding

De laatste balans van de provincie Zeeland is opgenomen in de jaarrekening 2021. Onderstaand is die balans verkort weergegeven met daarbij de geprognosticeerde cijfers per 31 december 2022 tot en met 31 december 2026. Een gespecificeerd overzicht van het verloop van de boekwaarde van de vaste activa gedurende de periode 2021-2026 is opgenomen in het hoofdstuk Investerings.

Een gespecificeerd overzicht van het verloop van de reserves, voorzieningen en overlopende passiva vindt u terug in de het hoofdstuk Mutaties reserves, voorzieningen en overlopende passiva.

Tabel geprognosticeerde balans

(bedragen x € 1.000)

Activa	Ultimo 2021	Ultimo 2022	Ultimo 2023	Ultimo 2024	Ultimo 2025	Ultimo 2026
Investerings met een economisch nut	28.462	28.100	27.508	24.639	22.115	19.835
Investerings openbare ruimte met een maatschappelijk nut	56.839	59.671	55.035	44.517	43.507	42.497
Financiële vaste activa	126.345	170.857	172.092	172.280	172.554	172.356
Voorraden	62.063	60.184	60.184	60.184	60.184	60.184
Uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jaar	34.147	19.000	19.000	19.000	19.000	19.000
Overlopende activa	13.467	9.315	9.315	9.315	9.315	9.315
Liquide middelen	22.344	22.000	19.000	1.000	1.000	1.000
Totaal activa	343.668	369.127	362.134	330.935	327.675	324.187

Passiva	Ultimo 2021	Ultimo 2022	Ultimo 2023	Ultimo 2024	Ultimo 2025	Ultimo 2026
Algemene reserve	32.796	32.708	23.462	16.911	16.169	16.169
Bestemmingsreserves	126.167	148.950	140.354	145.942	159.341	181.285
Resultaat na bestemming	13.201	-	-	-	-	-
Voorzieningen	5.573	4.324	4.025	3.876	3.835	3.920
Vaste schulden rentetypische looptijd > of gelijk 1 jaar	5	5	5	5	5	5
Netto vlottende schulden rentetypische looptijd <1 jaar	43.874	85.367	108.212	104.413	89.363	63.846
Overlopende passiva incl nog te betalen	122.051	97.774	86.075	59.788	58.962	58.962
Totaal passiva	343.668	369.127	362.134	330.935	327.675	324.187

Investeringsen

Tabel investeringen

Onderstaand overzicht geeft de geraamde eindstand weer van het investeringsproject van het desbetreffende jaar.

(bedragen x € 1.000)

Materiële vaste activa	Krediet	Restant krediet 2021	Afschrijving m.i.v.	Afschrijvingsperiode jaar	Boekwaarde ultimo				
					2022	2023	2024	2025	2026
<i>Gronden en terreinen</i>									
Natuurgronden	-	-	n.v.t.	n.v.t.	917	917	917	917	917
<i>Bedrijfsterreinen</i>									
Gistpoortgebouw	-	-	2009	30	1.529	1.427	1.325	1.223	1.122
Verbouwing Zeeuws museum	-	-	2008	30	2.803	2.603	2.403	2.203	2.003
Verbouwing pand Schuytvlot	-	-	2011	30	2.647	2.492	2.336	2.181	2.026
Wegsteunpunt 's Heerarendskerke	2.000	1.988	2023	30	12	1.933	1.867	1.800	1.733
Verbouwing gebouw G	-	-	2020	30	1.676	1.611	1.547	1.482	1.418
Verbouwing gebouw A	-	-	2021	30	1.094	1.044	994	944	894
Mauritsfort	-	-	2021	10	112	103	94	85	76
Hybride werken kantoorgebouwen	70	70	2023	30	70	68	65	63	61
Geactiveerde salarislasten	-	-	n.v.t.	n.v.t.	-	-	-	-	-
<i>Grond, weg en waterbouwkundige werken</i>									
Aanlandingsinrichtingen	-	-	2005	30	1.675	1.522	1.370	1.218	1.066
Infrastructurale voorzieningen fast ferry	-	-	2007	30	1.100	1.007	915	823	730
Vervangen leidingwerk aanlandingsvoorzieningen	-	-	2021	10	307	271	235	199	163
Verduurzaming bedrijfspanden	1.100	1.100	2023	10	1.100	990	880	770	660
<i>Vervoermiddelen</i>									
Swathboten	-	-	2005	30	9.869	8.972	8.075	7.178	6.281
<i>Machines, apparaten en installaties</i>									
Mobiele telefonie 2021	-	-	2022	3	543	333	123	-	-
IT-infrastructuur	-	-	2021	3	241	122	3	-	-
Sharefile	-	-	2020	3	41	-	-	-	-
Modernisering NCV	-	-	2021	10	304	266	228	190	152
Investering zaaksysteem	-	-	2021	5	240	160	80	-	-
Laptops 2020	-	-	2021	3	60	-	-	-	-
Laptops 2024	180	180	2024	3	-	180	120	60	-
Lapstops statenleden 2019	-	-	2020	4	35	-	-	-	-
Laptops statenleden 2023	148	148	2024	4	-	148	111	74	37
Cliënt hardware 2020	-	-	2021	4	349	174	-	-	-
Website	-	-	2022	5	124	93	62	31	-
Accespoints	-	-	2021	6	86	76	66	56	46
Firewalls	-	-	2021	4	49	44	38	-	-
Glasvezel object bediening	170	170	2022	10	170	153	136	119	102
Netwerkcomponenten 2021	160	160	2023	4	160	120	80	40	-
Verkeersmanagementsysteem	100	100	2022	7	86	71	57	43	29
Software Zeelandbrug	300	300	2022	7	257	214	171	129	86
Hybride werken technische installaties	390	390	2023	10	390	351	312	273	234
Meubilair commissiezaal	70	70	2022	5	56	42	28	14	-
Totaal investeringen met economisch nut	4.688	4.676			28.100	27.508	24.639	22.115	19.835
Sluiskiltunnel	-	-	2015	10	19.744	9.872	-	-	-
Sloeweg fase 1	-	-	2016	14	4.133	3.615	3.097	2.578	2.060

Tractaatweg	-	-	2019	14	2.481	2.255	2.030	1.804	1.579
Sloeweg fase 2	-	-	2019	14	5.334	4.833	4.332	3.831	3.329
N286 landbouwrouteweg Poortvliet	700	249	2022	35	512	485	458	431	404
N673 Zanddijk	9.100	8.458	2028	35	1.903	3.167	4.430	5.693	6.957
N290 Othene	1.100	1.027	2023	30	83	969	929	888	848
N652 Recreatieverdeelweg schakel	265	7	2020	15	232	224	215	206	198
N289 Oude rijksweg	717	26	2021	35	658	635	612	589	566
N258 reconstructie Absdale Hulst	376	235	2022	35	360	349	339	328	318
Stationsbrug Middelburg-chroom 6	5.436	856	2021	60	4.687	4.611	4.535	4.458	4.382
Verharde bermen	-	-	2019	30	290	274	258	243	227
N652 recreatieverdeelweg 3e fase	2.214	1.841	2022	35	1.905	1.905	1.905	1.905	1.905
Fietsvoorziening Oud Vossemeer Broekseweg	1.762	71	2020	35	1.553	1.505	1.456	1.408	1.360
N256 vri bypassinstallatie Zandkreekdijk	775	263	2022	15	288	238	188	138	88
N661 vri Nieuw Zuidbeekseweg	-	-	2020	15	119	109	99	89	79
N290 traverse Kapellebrug	5.601	5.577	2022	35	5.566	5.406	5.246	5.086	4.926
N252 duiker	448	407	2022	80	839	833	828	822	816
N253 (turbo) rotonde Anna ter Muiden	800	5	2021	35	815	792	769	747	724
Oesterdam rotonde Speelmansplaten	900	894	2022	35	948	1.022	993	965	936
N256 Landbouwweg Zandkreeksluis	1.420	923	2022	35	533	520	506	492	479
N286 fietspad St. Maartensdijk	150	-1	2021	35	169	165	161	157	152
Fietspad Sluiskil-sluizencomplex	530	530	2022	35	515	500	485	469	454
Rehabilitatie Philipsdam	3.600	3.600	2023	35	23	2.921	2.812	2.703	2.595
ivri langeweg N256	315	33	2022	15	336	315	294	273	252
N662 afw.Ritthemsest	526	526	2023	35	-13	500	487	474	461
iVRI Deltaweg N256	460	460	2022	15	827	796	765	735	704
veilige bermen	3.056	3.024	2024	35	851	1.997	2.274	2.187	2.099
Afrit Kruiningen	1.800	1.479	2022	35	1.010	976	942	907	873
Traverse Boerenhol	400	388	2022	35	448	436	425	413	402
Kruispunt N664 's Heerhendrikskinderen	1.644	1.644	2024	35	1.702	1.702	1.655	1.608	1.561
Kruispunt N666 Baarlandsezandweg	644	644	2023	35	-	78	54	30	5
N252 Maintenace Value Park	1.600	1.600	2023	35	-	200	149	97	46
N662 rotonde Ritthemsestraat	1.080	969	2023	35	326	360	343	326	309
VRI N256 Noorlangestraat/Julianastraat	215	215	2022	15	30	16	1	-13	-27
Dorpsentree Kuitaart			2023	35	332	323	315	306	298
Geactiveerde salarislasten	-	-	n.v.t.	n.v.t.	133	133	133	133	133
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	47.634	35.949			59.671	55.035	44.517	43.507	42.497
Financiële vaste activa									
Aandelenkapitaal Westerscheldetunnel	-	-	n.v.t.	n.v.t.	115.258	115.258	115.258	115.258	115.258
Aandelenkapitaal PZEM NV	-	-	n.v.t.	n.v.t.	568	568	568	568	568
Aandelenkapitaal economische impuls Zeeland	-	-	n.v.t.	n.v.t.	99	99	99	99	99
Aandelenkapitaal WSF BV	-	-	n.v.t.	n.v.t.	500	500	500	500	500

Aandelenkapitaal IFZ	-	-	n.v.t.	n.v.t.	9.000	10.700	11.200	11.700	11.700
Duurzaamheidslening woningverbetering	-	-	n.v.t.	n.v.t.	986	836	686	536	386
Fortis belegging	-	-	n.v.t.	n.v.t.	624	309	147	71	23
GBE Aqua	-	-	n.v.t.	n.v.t.	43.823	43.823	43.823	43.823	43.823
Totaal Financiële vaste activa	-	-			170.857	172.092	172.280	172.554	172.356

Mutaties reserves, voorzieningen en overlopende passiva

Inleiding

Volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dienen op de balans de reserves, voorzieningen en overlopende passiva toegelicht te worden, naar de aard en reden enerzijds en de wijzigingen in de stand anderzijds. De toelichting wordt per balanspost gegeven. Het meerjarig verloop van de stand van de reserves, voorzieningen en overlopende passiva worden in de financiële tabellen aangegeven. In de regels af (onttrekking) en bij (toevoeging) is een opsomming gegeven van verplichtingen ten laste van de balansposten, waartoe Provinciale Staten reeds besloten hebben of welke in deze begroting vastgesteld worden.

Reserves

Een reserve is een vermogensbestanddeel dat als eigen vermogen wordt aangemerkt. Reserves zijn vrij te besteden, tenzij de politiek aan een reserve een bestemming heeft gegeven. De bevoegdheid om te beschikken over de reserves ligt bij Provinciale Staten. Voorts mag aan een reserve rente worden toegerekend, maar de Provincie Zeeland heeft in de financiële verordening vastgelegd dit niet te doen.

Met ingang van 2004 is het BBV van toepassing. Dit besluit schrijft voor dat mutaties in reserves uitsluitend via resultaatbestemming mogen plaatsvinden. Dit betekent dat elk voorstel tot wijziging van de lasten van een programma, dat gedekt wordt middels een beschikking over een (bestemmings)reserve ter goedkeuring wordt voorgelegd aan Provinciale Staten. Op deze manier is de bevoegdheid over de bestemming van de reserves door Provinciale Staten geborgd.

Onder het eigen vermogen zijn de algemene reserve en de bestemmingsreserves opgenomen. Voor de algemene reserve kan het provinciaal bestuur nog een nadere bestemming bepalen. Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan Provinciale Staten al een bestemming hebben gegeven.

Als besloten wordt dat projecten later in de tijd uitgevoerd worden of eerder in uitvoering komen dan oorspronkelijk begroot en daarbij verschuiven over de jaargrens, dan worden deze budgetten met instemming van Provinciale Staten van het ene naar het andere jaar budgetneutraal overgeheveld via de bestemmingsreserve meerjarige projecten (de toevoeging en onttrekking zijn per saldo over de boekjaren van gelijke omvang).

De onderstaande tabel geeft de mutaties weer op de reserves voor de periode 2022-2026.

Tabel mutaties reserves

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving reserve	2022	2023	2024	2025	2026
Algemene reserve	32.796	32.708	23.462	16.911	16.169
Toevoegingen	8.970	-	-	-	-
Onttrekkingen	9.058	9.246	6.552	741	-
Eind	32.708	23.462	16.911	16.169	16.169
Resultaat 2021	13.201	-	-	-	-
Toevoegingen	-13.201	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
Bestemmingsreserve WST en Sluikiltunnel	18.305	11.278	1.733	-6.819	-2.007
Toevoegingen	10.621	10.345	9.443	10.470	11.471
Onttrekkingen	17.649	19.890	17.996	5.657	3.908
Eind	11.278	1.733	-6.819	-2.007	5.556
Dekkingsreserve verbouwing Zws museum	3.004	2.804	2.604	2.404	2.204
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	200	200	200	200	200
Eind	2.804	2.604	2.404	2.204	2.004
Dekkingsreserve Gistpoortgebouw	1.631	1.529	1.427	1.325	1.223
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	102	102	102	102	102
Eind	1.529	1.427	1.325	1.223	1.122
Dekkingsreserve Schuytvlot	2.802	2.647	2.492	2.336	2.181
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	155	155	155	155	155
Eind	2.647	2.492	2.336	2.181	2.026
Dekkingsreserve FF aanlandingsvoorzieningen	1.827	1.675	1.522	1.370	1.218
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	152	152	152	152	152
Eind	1.675	1.522	1.370	1.218	1.066
Dekkingsreserve FF gebouwen en terreinen	1.192	1.099	1.007	915	822
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	92	92	92	92	92
Eind	1.099	1.007	915	822	730
Dekkingsreserve wegsteunp 's Heerarendskerke	2.000	2.000	1.933	1.867	1.800
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	67	67	67	67
Eind	2.000	1.933	1.867	1.800	1.734
Reserve meerjarige projecten	33.302	12.092	8.560	9.853	3.652
Toevoegingen	5.860	3.535	6.602	342	50
Onttrekkingen	27.070	7.067	5.309	6.543	1.499

Eind	12.092	8.560	9.853	3.652	2.204
Reserve natuur	1.842	1.842	1.842	1.842	1.842
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	-	-	-	-
Eind	1.842	1.842	1.842	1.842	1.842
Reserve investeringsagenda	5.258	7.807	8.062	16.338	31.316
Toevoegingen	19.696	19.347	20.050	19.500	17.500
Onttrekkingen	17.147	19.092	11.774	4.522	-
Eind	7.807	8.062	16.338	31.316	48.816
Dekkingsreserve weginvesteringen	16.721	21.314	22.989	23.117	22.474
Toevoegingen	4.965	2.177	763	13	13
Onttrekkingen	372	502	635	656	656
Eind	21.314	22.989	23.117	22.474	21.831
Dekkingsreserve gebouw G	2.189	2.115	2.041	1.968	1.894
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	74	74	74	74	74
Eind	2.115	2.041	1.968	1.894	1.820
Dekkingsreserve N286	930	903	876	849	821
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	27	27	27	27	27
Eind	903	876	849	821	794
Bestemmingsreserve ZIS	4.621	216	-	-	-
Toevoegingen	216	-	-	-	-
Onttrekkingen	4.621	216	-	-	-
Eind	216	-	-	-	-
Dekkingsreserve NCV	213	186	160	133	106
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	27	27	27	27	27
Eind	186	160	133	106	80
Bestemmingsreserve investeringsfonds	7.300	9.000	10.700	11.200	11.200
Toevoegingen	1.700	1.700	500	-	-
Onttrekkingen	-	-	-	-	-
Eind	9.000	10.700	11.200	11.200	11.200
Onderhoudsreserve infrastructuur	4.561	305	474	426	359
Toevoegingen	7.921	9.258	7.759	7.966	12.818
Onttrekkingen	12.177	9.089	7.806	8.033	12.814
Eind	305	474	426	359	362
Dekkingsreserve IT-infrastructuur	300	200	100	-	-
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	100	100	100	-	-
Eind	200	100	-	-	-

Dekkingsreserve WSF	500	500	500	500	500
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	-	-	-	-
Eind	500	500	500	500	500
Dekkingsreserve gladheidsbestrijding	196	181	166	151	137
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	15	15	15	15	15
Eind	181	166	151	137	122
Dekkingsreserve investering apparaatskosten	485	485	485	485	485
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	-	-	-	-
Eind	485	485	485	485	485
Bestemmingsreserve onderh. Bedrijfspannen	771	736	526	597	399
Toevoegingen	543	294	511	375	388
Onttrekkingen	578	504	439	574	439
Eind	736	526	597	399	347
Bestemmingsreserve Wind in de Zeilen	2.183	1.667	1.667	1.667	-
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	516	-	-	1.667	-
Eind	1.667	1.667	1.667	-	-
Bestemmingsreserve Zeeland studio	65	43	22	-	-
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	22	22	22	-	-
Eind	43	22	-	-	-
Bestemmingsreserve Delta Kenniscentrum	-	5.737	11.273	16.537	19.943
Toevoegingen	5.737	5.537	5.264	4.261	4.518
Onttrekkingen	-	-	-	855	4.477
Eind	5.737	11.273	16.537	19.943	19.985
Bestemmingsreserve GBE Aqua	56.000	56.000	56.000	56.000	56.000
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	-	-	-	-
Eind	56.000	56.000	56.000	56.000	56.000
Bestemmingsreserve meerjarige subsidies	1.569	1.267	203	-	-
Toevoegingen	335	-203	-203	-	-
Onttrekkingen	637	862	-	-	-
Eind	1.267	203	-	-	-
Dekkingsreserve verduurzaming bedrijfspanden	1.100	1.100	990	880	770
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	110	110	110	110
Eind	1.100	990	880	770	660

Bestemmingsreserve cofinanciering EU-projecten	1.300	2.221	-	-	-
Toevoegingen	2.221	-	-	-	-
Onttrekkingen	1.300	2.221	-	-	-
Eind	2.221	-	-	-	-
Totaal reserves	181.658	163.817	162.853	175.511	197.454

Algemene reserve

Op de algemene reserve wordt het vrij beschikbare eigen vermogen verantwoord. Provinciale Staten kunnen een deel ervan oormerken, via de vorming van een bestemmingsreserve. De Algemene Reserve maakt deel uit van de beschikbare weerstandscapaciteit (zie paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

De Algemene Reserve bedraagt per 1 januari 2022 € 32,8 miljoen, deze daalt naar € 16,2 miljoen in 2026.

Algemene Reserve rekeningresultaat na bestemming

Het rekeningresultaat van het vorig rekeningjaar is het beginsaldo. Bij het vaststellen door Provinciale Staten van de bestemming van het rekeningresultaat in mei van het daaropvolgende jaar wordt het afgeboekt en aan de bestemming toegevoegd.

Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserve Westerschelde- en Sluiskiltunnel

In het kader van de investeringen in de Sluiskiltunnel is, uit de voor de aanleg van de tunnel beschikbaar gestelde middelen, een bestemmingsreserve gevormd. In eerste instantie werden de investeringen in de Sluiskiltunnel rechtstreeks onttrokken aan deze reserve. Per 1 januari 2014 is besloten de investeringen in de tunnel niet langer rechtstreeks te onttrekken aan deze reserve, maar deze te activeren op de balans en in 10 jaar (bij gereedkomen van de tunnel) af te schrijven. Uit de dividenden van de NV Westerscheldetunnel wordt de bestemmingsreserve gevoed. De bestemmingsreserve heeft als doel om de kosten voor afschrijving, onderhoud en rentelasten van de Sluiskiltunnel, de bijdrage aan de Sloeweg, als wel de rentelasten voor de investering aan de WST te dekken. De reserve dient tevens om afwaardering van de marktwaarde in aanloop naar opheffing van de tol in 2033 op te vangen.

Bestemmingsreserve meerjarige projecten

Op basis van besluitvorming in het kader van overhevelen budgetten waren tot 2015 toevoegingen en onttrekkingen opgenomen in het saldo van de algemene reserve. Om de presentatie en rubricering van deze toevoegingen en onttrekkingen te verbeteren, is met de zomernota 2015 de bestemmingsreserve meerjarige projecten gevormd. Het overhevelen van budgetten geschiedt nu door het onttrekken en toevoegen aan de bestemmingsreserve meerjarige projecten, zodat een juist beeld blijft bestaan over het verloop van de algemene reserve.

Bestemmingsreserve natuur

Bij het behandelen van de bestemming van het rekeningsaldo 2015 is besloten om van de incidentele boekwinst op de grondtransacties een bestemmingsreserve natuur te vormen omdat dit transacties betroffen waarop afspraken uit het Natuurakkoord en de Bestuursovereenkomst Grond (december 2013) van toepassing zijn. Om invulling te kunnen geven aan deze afspraken is het nodig om het saldo van deze transacties te muteren en deze verwerkingwijze te blijven hanteren tot alle hectares volledig zijn verkocht/geruild tot uiterlijk 2027.

Bestemmingsreserve investeringsagenda

In de voorjaarsnota 2016 is besloten om een bestemmingsreserve te vormen die ruimte biedt voor duurzame investeringen in Zeeland. De inzet vanuit de investeringsagenda geldt primair voor investeringen die gerelateerd zijn aan de strategische opgaven en daarnaast voor weginvesteringen, natuurontwikkeling en economische innovatie. Twee keer per jaar worden voorstellen aan Provinciale Staten gedaan voor bestedingen ten laste van de investeringsagenda.

Bestemmingsreserve Zeeland in stroomversnelling (ZIS)

In december 2017 is de bestemmingsreserve Zeeland in stroomversnelling gevormd om het investeringsprogramma "Zeeland in stroomversnelling" uit te voeren.

Bestemmingsreserve investeringsfonds Zeeland BV

Bij de voorjaarsnota 2018 is besloten de bestemmingsreserve investeringsfonds Zeeland BV te vormen. De bestemmingsreserve is gevormd om eventuele afwaarderingen van het investeringsfonds Zeeland BV af te dekken.

Bestemmingsreserve onderhoudsreserve infrastructuur

Bij de behandeling van de Zomernota 2017 is besloten om voor het groot onderhoud aan natte kunstwerken een bestemmingsreserve te vormen zodat de onderhoudslasten gelijkmatig over de jaren verdeeld worden. Jaarlijks wordt aan deze reserve gedoteerd en de lasten van het groot onderhoud worden onttrokken aan deze reserve.

Bestemmingsreserve onderhoud bedrijfspanden

In de Voorjaarsnota 2018 is het voorstel gedaan om een bestemmingsreserve groot onderhoud gebouwen in te stellen. Jaarlijks wordt aan deze reserve gedoteerd en de lasten van het groot onderhoud worden onttrokken aan deze reserve.

Bestemmingsreserve Wind in de Zeilen

In het Statenvoorstel 'Compensatie marinierskazerne' van 9 juli 2020 is besloten om de bestemmingsreserve marinierskazerne te hernoemen naar Bestemmingsreserve 'Wind in de Zeilen' en een nieuwe bestemming te geven in het kader van activiteiten volgend uit het compensatiepakket 'Wind in de Zeilen'.

Bestemmingsreserve Delta Kenniscentrum

In de Statenvergadering van 23 juli 2021 is besloten tot het instellen van de bestemmingsreserve 'Delta kenniscentrum', die in de periode tot en met 2030 een maximale omvang van € 20 miljoen kent, waarbij de provinciale inkomsten uit de garantiepremie en vrijval van de bestemmingsreserve 'GBE Aqua' als primaire voeding voor deze bestemmingsreserve dienen.

Bestemmingsreserve GBE Aqua

In de Statenvergadering van 23 juli 2021 is besloten tot het instellen van de bestemmingsreserve 'GBE Aqua', waarin de rijksbijdrage van € 10 miljoen in de aanvulling van het weerstandsvermogen wordt opgenomen.

Bestemmingsreserve meerjarige subsidies

Dit is een nieuwe bestemmingsreserve met ingang van het boekjaar 2021. Bij afgifte van een subsidiebeschikking wordt, voor zover de verstrekte subsidie nog niet als last in het boekjaar is verantwoord, het resterende bedrag aan de bestemmingsreserve "meerjarige subsidies" toegevoegd en in latere jaren aan deze reserve onttrokken.

Bestemmingsreserve cofinanciering EU-projecten

Ter ondersteuning van de Europese programma's is in de Najaarsnota 2020 structureel (2021-2027) €1,1 miljoen gereserveerd binnen de bestaande uitvoeringsprogramma's om vanuit Zeeland (deels) te kunnen voldoen aan de benodigde cofinanciering in het operationele programma Zuid (OP-Zuid). Openstellingen binnen OP-Zuid zullen pas begin 2022 doorgang vinden. De al gereserveerde middelen cofinanciering OP-Zuid zijn via de bestemmingsreserve Cofinanciering Europese Projecten, overgeheveld naar 2022.

Bestemmingsreserves dekking kapitaallasten

Volgens het BBV dienen investeringen in economische activa geactiveerd te worden en dient de afschrijvingslast jaarlijks in de exploitatierekening geboekt te worden. Het provinciaal beleid is erop gericht zo weinig mogelijk structureel beslag op middelen te leggen. Om deze afschrijvingslasten direct te dekken op het moment van besluit tot investering, is in het jaar van besluit een dekkingsreserve gevormd van gelijke omvang als het investeringskrediet. Op deze manier wordt de budgettaire ruimte in de toekomst niet belast. Er zijn dekkingsreserves gevormd voor onderstaande investeringen en jaarlijks worden de afschrijvingslasten ten laste gebracht van deze reserves.

Bestemmingsreserve verbouwing Zeeuws Museum

De verbouwing van het Zeeuws Museum is in 2007 afgerond.

Bestemmingsreserve Gistpoortgebouw

De verbouwing van het Gistpoortgebouw is in 2009 afgerond.

Bestemmingsreserve verbouwing pand Schuytvlot

De verbouwing van het pand Schuytvlot is in 2010 afgerond.

Bestemmingsreserve Fast Ferry aanlandingsvoorzieningen

In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding (WOV) is voor de investering van de Fast Ferry aanlandingsvoorziening een Bestemmingsreserve gevormd uit de WOV-reserve (4e begrotingswijziging 2009).

Bestemmingsreserve Fast Ferry gebouwen en terreinen

In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding is voor de investering van de Fast Ferry gebouwen en terreinen een Bestemmingsreserve gevormd uit de WOV-reserve (4e begrotingswijziging 2009).

Bestemmingsreserve wegsteunpunt 's-Heer Arendskerke

In verband met de investering van een nieuw te bouwen wegsteunpunt 's-Heer Arendskerke/Eindewege is een bestemmingsreserve gevormd.

Bestemmingsreserve afschrijving verbouwing gebouw G

In verband met de investering in de verbouwing van gebouw G is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Bestemmingsreserve afschrijving N286 landbouwroute

In verband met de investering in de N286 landbouwroute is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Bestemmingsreserve modernisering nautische centrale Vlissingen

In verband met de investering in de nautische centrale Vlissingen is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Dekkingsreserve wegeninvesteringen

In verband met investeringen in de wegen is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Bestemmingsreserve IT-infrastructuur

In verband met de investering in de IT-infrastructuur is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Bestemmingsreserve Westerscheldeferry

In 2019 heeft de provincie Zeeland een incidenteel bedrag beschikbaar gesteld aan de Westerscheldeferry middels een kapitaalstorting in de vorm van agio. Om eventuele afwaarderingen van de genoemde kapitaalstorting op te vangen is de bestemmingsreserve Westerscheldeferry gevormd. Eventuele afwaarderingen worden ten laste gebracht van deze bestemmingsreserve.

Dekkingsreserve gladheidsbestrijding

In verband met de investering in het gladheidsbestrijdingsmaterieel is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Dekkingsreserve investering apparaatskosten

In verband met het activeren van de personeelslasten op investeringsprojecten is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks te laste gebracht van deze dekkingsreserve zodra de investering in gebruik is genomen.

Bestemmingsreserve Zeeland studio

In verband met investeringen in de Zeeland studio is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Dekkingsreserve verduurzaming bedrijfspanden

In verband met investeringen in de verduurzaming van bedrijfspanden is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen (schulden) van de Provincie. Om die reden kennen voorzieningen naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stand. 'Voorzieningen worden in principe gewaardeerd op de contante waarde van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De voorzieningen Friciekosten RUD en Waterbeheer zijn gewaardeerd op het nominale bedrag. De uitgangspunten die zijn gehanteerd voor de bepaling van de voorziening zijn toegelicht in de toelichting op de balanspost.

Voorzieningen (art. 44 BBV) worden gevormd wegens:

- Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten. Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.
- Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.
- Bijdragen (spaarcomponent) aan toekomstige vervangingsinvesteringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing wordt geheven.
- Middelen verkregen van derden, die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van de voorschotbedragen verkregen van Europese en Nederlandse overheidslichamen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

De vorming van een voorziening, dan wel een dotatie aan een reeds bestaande voorziening, is als een last in het betreffende boekjaar verantwoord. Alle aanwendungen aan voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.

Voorzieningen worden niet gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Voor het bepalen van het "jaarlijks vergelijkbaar volume" is een tijdsperiode van vier jaar gehanteerd.

Rentetoevoegingen aan voorzieningen zijn niet toegestaan, met uitzondering van voorzieningen die gewaardeerd zijn tegen netto contante waarde.

De onderstaande tabel geeft de mutaties weer op voorzieningen voor de periode 2022-2026.

Specificatie voorzieningen

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving voorziening	2022	2023	2024	2025	2026
Voorziening wachtgelden PSD	1.575	1.159	789	466	217
Toevoegingen	16	14	12	10	5
Aanwendungen	432	384	335	259	128
Eind	1.159	789	466	217	94
Voorziening non-activiteitsregeling	58	-	-	-	-
Toevoegingen	1	-	-	-	-
Aanwendungen	60	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
Voorziening waardeoverdracht pensioen politieke ambtsdragers	2.446	2.630	2.814	2.998	3.182
Toevoegingen	250	250	250	250	250
Aanwendungen	66	66	66	66	66
Eind	2.630	2.814	2.998	3.182	3.366
Voorziening waterbeheer	1.090	364	388	412	436
Toevoegingen	184	184	184	184	184
Aanwendungen	910	160	160	160	160
Eind	364	388	412	436	460
Voorziening frictiekosten RUD	404	171	34	-	-
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Aanwendungen	233	137	34	-	-
Eind	171	34	-	-	-
Totaal voorzieningen	4.324	4.025	3.876	3.835	3.920

Voorzieningen conform artikel 44.2 C BBV

Voorziening middelen derden met specifiek bestedingsdoel.

Voorziening waterbeheer

De leges voor de waterheffing worden jaarlijks toegevoegd en de uitgaven in verband met de compensatie van de negatieve effecten van deze wateronttrekkingen en die geen gelijkmatig patroon vertonen per jaar worden hieruit betaald. In de meerjarenbegroting worden de uitgaven voor de op handen zijnde gerelateerde projecten onttrokken aan de voorziening.

Voorzieningen conform artikel 44.1 A BBV

Op bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.

Voorziening wachtgelden PSD

De voorziening is gevormd voor de (wachtgeld)verplichtingen van ex-PSD-ers na de opheffing van de PSD in 2003. Bij het beëindigen van de PSD heeft het Rijk de sanering afgekocht en zijn voor de wachtgelden deze middelen, aangevuld met provinciale middelen, op contante waarde toegevoegd aan deze voorziening. De voorziening komt voort uit het sociaal plan waarin de provincie garant staat voor een aanvulling op het inkomen tot een bepaald niveau.

Voor het bepalen van de wachtgeldrechten is gebruik gemaakt van de basisgegevens per wachtgelder, zoals deze ook worden gebruikt door Loyalis, de uitvoerende instantie voor de wachtgelden. Daarnaast op de inzichten die de bemiddelingscommissie heeft van de neveninkomsten

nu en in de toekomst. De rentecomponent, de inflatie en het prijspeil van de berekening is in overeenstemming met het meerjarig besluit. De rechten zijn gebaseerd op de opheffingsdatum PSD van 18 maart 2003.

De uitkering wachtgelden als aanvulling op andere inkomsten wordt jaarlijks onttrokken en om de voorziening op peil te houden wordt er jaarlijks rente toegevoegd aan de voorziening. Deze is gelijk aan de renteopbrengst van de uitgezette middelen.

Voorziening non activiteitsregeling 2013

In 2012 is besloten om in het kader van de organisatieontwikkeling een Non-activiteitsregeling 2013 (NAR) in te stellen voor werknemers die op 1 januari 2013 ouder dan 57 jaar waren. Voor de kosten van niet actief personeel in de komende jaren is een voorziening gevormd.

De hoogte van deze voorziening is bepaald door de basisgegevens van alle deelnemers te bepalen en deze te waarderen tegen de netto contante waarde. De salarisbetalingen worden jaarlijks onttrokken aan de voorziening en om de voorziening op peil te houden wordt er jaarlijks rente toegevoegd aan de voorziening met dezelfde uitgangspunten als bij de voorziening wachtgelden PSD.

Voorziening waardeoverdracht GS-pensioen

Voor de wachtgeld- en pensioenverplichtingen aan oud-leden Gedeputeerde Staten en hun echtgenotes en kinderen, is in 2013 een voorziening overeenkomstig aangelegd. Eventuele afkoopsommen van voormalige bestuurders die verschuldigd zijn bij de overdracht van de pensioenafspraken naar pensioenfondsen of andere overheden, worden ten laste van deze voorziening gebracht.

Voorziening frictiekosten RUD

Op 1 juli 2017 is het gewijzigde besluit Omgevingsrecht Z(Bor) in werking getreden. Dit besluit bepaalt dat de Brzo-taken in Zeeland moeten worden uitgevoerd door de wet aangewezen Brzo Omgevingsdiensten DCMR. In september 2018 hebben Gedeputeerde Staten besloten dat de Brzo-taken daadwerkelijk onder te brengen bij DCMR en dat het personeel van RUD Zeeland, dat belast is met deze taken, overgaat naar DCMR. DCMR zal het personeel huisvesten in Terneuzen. Voor deze overgang is een reorganisatie bij de RUD Zeeland vereist. Bij de reorganisatie treden frictiekosten op.

Door een onafhankelijke derde zijn de frictiekosten in beeld gebracht. De Provincie heeft aangegeven de frictiekosten in redelijkheid te vergoeden conform de uitgangspunten voor onderhavige gevallen van de Gemeenschappelijke Regeling RUD Zeeland en conform artikel 4:51 van de wet bestuursrecht. Op 4 juli 2019 heeft de RUD Zeeland verzocht deze frictiekosten te vergoeden en zijn de frictiekosten RUD toegevoegd aan deze voorziening.

Overlopende passiva

Een overlopende passiva is een vermogensbestanddeel dat als vreemd vermogen wordt aangemerkt. Overlopende passiva zijn niet vrij te besteden.

Voor ontvangen voorschotbedragen van een Europees of Nederlands overheidslichaam met een specifiek bestedingsdoel is het BBV per 1 januari 2008 aangepast in artikel 44 lid 2 en uitgebreid met artikel 49 en 40a en 52a. Hierin worden deze ontvangsten nu als overlopende passiva verantwoord.

Het BBV schrijft voor dat baten en lasten slechts eenmaal op een programma mogen worden gepresenteerd op basis van het uitgavenpatroon. Dit betekent dat lasten (uitgaven) en wijzigingen in de lasten (uitgaven) uit de overlopende passiva in de exploitatie worden voorgelegd ter goedkeuring aan Provinciale Staten met direct ook een bate mutatie van gelijke omvang. Inkomsten (kasontvangsten) worden direct op de balans geboekt en zijn niet meer zichtbaar in de programma's.

Aan een overlopende passiva mag geen rente worden toegerekend. Alleen als het in de subsidiebeschikking door het Rijk voorgeschreven is, wordt er jaarlijks een 'inflatiecorrectie' toegevoegd aan de overlopende passiva om de overlopende passiva middelen op contante waarde te houden. De berekening van deze 'inflatiecorrectie' wordt toegepast zoals in de individuele beschikking is aangegeven.

Specificatie overlopende passiva

De in de balans opgenomen van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, kunnen als volgt gespecificeerd worden:

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving overlopende passiva	2022	2023	2024	2025	2026
Europese overheidslichamen					
OP Zandsuppletie Roggenplaat	138	138	138	138	138
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	138	138	138	138	138
Het Rijk					
OP Natuur Pakket Westerschelde	41.021	35.522	25.460	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	5.499	10.062	12.925	-	-
Eind	35.522	25.460	-	-	-
OP BRIM-subsidie Abdij	179	179	179	179	179
Toevoeging	139	-	-	-	-
Onttrekking	139	-	-	-	-
Eind	179	179	179	179	179
OP BRIM-subsidie Zeelandbrug	124	124	124	124	124
Toevoeging	139	-	-	-	-
Onttrekking	139	-	-	-	-
Eind	124	124	124	124	124
OP Veilige bermen	951	951	951	951	951
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	951	951	951	951	951
OP SPUK snelfietsroute	1.535	1.535	1.535	1.535	1.535
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	1.535	1.535	1.535	1.535	1.535
OP SPUK snellaadinfrastructuur	-	-605	-933	-933	-933
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	605	328	-	-	-
Eind	-605	-933	-933	-933	-933
OP SPUK culturele voorzieningen	383	383	383	383	383
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	383	383	383	383	383
OP Werkgelegenheidsonderzoek	2	2	2	2	2
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	2	2	2	2	2
OP SPUK flexibele woningbouw	375	101	101	101	101
Toevoeging	168	-	-	-	-

Onttrekking	442	-	-	-	-
Eind	101	101	101	101	101
OP SPUK Verkeersveilig mtr	902	902	902	902	902
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	902	902	902	902	902
OP SPUK Ontzorgprogr Maats Vastgoed	1.885	569	54	54	54
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	1.316	514	-	-	-
Eind	569	54	54	54	54
OP ZIS2 Iedereen telt	-7	-147	-115	-115	-115
Toevoeging	-	65	-	-	-
Onttrekking	140	33	-	-	-
Eind	-147	-115	-115	-115	-115
OP ZIS2 Vernieuwing landbouw	187	3	3	3	3
Toevoeging	207	-	-	-	-
Onttrekking	391	-	-	-	-
Eind	3	3	3	3	3
OP SPUK veilig, doelmatig en duurzaam gebruik infrastructuur	78	35	35	35	35
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	42	-	-	-	-
Eind	35	35	35	35	35
OP MKB-deals Digitaal doen Zeeland	123	123	123	123	123
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	123	123	123	123	123
OP SPUK Veehouderij	5.429	-	-	-	-
Toevoeging	5.700	-	-	-	-
Onttrekking	11.129	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP SPUK WidZ Living	3.984	2.508	1.682	855	29
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	1.476	826	826	826	-
Eind	2.508	1.682	855	29	29
OP fiche industrie	170	170	170	170	170
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	170	170	170	170	170
OP SPUK Programma Natuur	4.556	508	508	508	508
Toevoeging	6.610	7.484	-	-	-

Onttrekking	10.659	7.484	-	-	-
Eind	508	508	508	508	508
OP RD3 Participatieplatform					
	8	-14	-15	-15	-15
Toevoeging	-	10	-	-	-
Onttrekking	23	10	-	-	-
Eind	-14	-15	-15	-15	-15
OP SPUK BVOV 2020 en 2021					
	541	541	541	541	541
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	541	541	541	541	541
OP SPUK Verbreding en Vernieuwing					
	333	333	333	333	333
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	333	333	333	333	333
OP SPUK Schone Lucht Akkoord					
	68	-	-	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	68	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP SPUK bodem overbruggingsjaar					
	202	202	202	202	202
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	202	202	202	202	202
OP SPUK Cultuur 2e tranche 2020					
	192	192	192	192	192
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	192	192	192	192	192
OP SPUK Novi-gebied North Sea Port D					
	207	-	-	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	207	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP SPUK Onderzoek PFAS					
	120	-	-	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	120	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP ReactEU project Creative City Boost					
	55	55	55	55	55
Toevoeging	359	243	-	-	-
Onttrekking	359	243	-	-	-
Eind	55	55	55	55	55
Overige openbare overheidslichamen					
OP Actief bodembeheer					
	61	61	61	61	61
Toevoeging	24	24	24	24	24

Onttrekking	24	24	24	24	24
Eind	61	61	61	61	61
Platform diffuse bronnen	11	11	11	11	11
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	11	11	11	11	11
OP Vitaal Sloe/Kanaalzone 2012-2014	150	150	150	150	150
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	150	150	150	150	150
OP Green deal biodiversiteit	5	5	5	5	5
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	5	5	5	5	5
OP lobbyiest Den Haag	117	117	117	117	117
Toevoeging	109	109	109	109	109
Onttrekking	109	109	109	109	109
Eind	117	117	117	117	117
OP Kanaalpolder	190	190	190	190	190
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	190	190	190	190	190
OPSPUK SLA	-	-68	-68	-68	-68
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	68	-	-	-	-
Eind	-68	-68	-68	-68	-68
Totaal overlopende passiva	44.774	33.075	6.788	5.962	5.962

Incidentele en structurele lasten en baten per programma

Inleiding

Om vast te stellen of er naast een sluitende begroting voor het jaar 2023 ook sprake is van een structureel evenwicht schrijft het BBV voor, dat een limitatief overzicht in de begroting wordt opgenomen van de incidentele lasten en incidentele baten. Dit overzicht zoals bedoeld in BBV artikel 19 en 23 is in de onderstaande tabel opgenomen.

Uitgangspunten

Volgens het BBV is het verplicht om een overzicht te presenteren van de incidentele baten en lasten. Het BBV schrijft voor dat lasten en baten incidenteel zijn als deze niet langer dan drie jaar in de begroting voorkomen.

Dit BBV-voorschrift geeft aan welke toevoegingen en onttrekkingen aan reserves als structureel zijn te beschouwen. In het BBV wordt er in principe van uitgegaan dat alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves incidenteel van aard zijn. Afwijkingen op deze regel zijn mogelijk.

De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves in de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 worden door de Provincie als incidenteel beschouwd.

Tabel incidentele lasten en baten per programma

(bedragen x € 1.000)

Lasten Omschrijving programma	2023		2024		2025		2026	
	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.
01 Grote projecten en strategische opgaven	12.392	2.824	13.034	2.724	12.536	2.714	-	2.720
02 Woonplaats Zeeland	3.207	17.417	2.716	17.140	6.576	16.162	69	16.260
03 Balans in landelijk gebied	8.168	30.215	462	29.567	462	29.543	462	29.555
04 Ondernemend Zeeland	5.251	14.788	563	14.249	-	13.530	-	13.473
05 Mobiliteit op maat	1.464	71.223	1.662	67.546	888	56.202	1.067	58.779
06 Iedereen telt!	1.416	22.193	657	21.619	121	21.235	233	21.322
07 Bestuur	262	7.266	102	7.263	102	7.276	102	7.280
08 Energie op klimaat!	1.472	7.947	921	6.374	-	8.338	-	4.465
90 Algemene dekkingsmiddelen	11.113	3.138	17.205	3.669	18.447	3.870	12.917	1.268
96 Overhead	16	32.873	-	31.225	-	30.987	-	30.948
Totaal lasten	44.763	209.884	37.321	201.377	39.132	189.857	14.850	186.071

Baten Omschrijving programma	2023		2024		2025		2026	
	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.
01 Grote projecten en strategische opgaven	10.062	-	12.925	-	12.536	-	-	-
02 Woonplaats Zeeland	223	859	91	851	-	851	-	851
03 Balans in landelijk gebied	7.484	1.254	-	1.254	-	1.254	-	1.254
04 Ondernemend Zeeland	71	546	-	261	-	95	-	97
05 Mobiliteit op maat	115	3.416	-	3.440	-	3.430	-	2.578
06 Iedereen telt!	287	721	-	721	-	721	-	721
07 Bestuur	-	180	-	180	-	180	-	180
08 Energie op klimaat!	842	-	-	-	-	-	-	-
90 Algemene dekkingsmiddelen	-	210.641	-	217.948	-	222.516	-	217.135
96 Overhead	-	104	-	64	-	64	-	48
Totaal baten	19.084	217.722	13.015	224.719	12.536	229.112	-	222.865

	2023	2024	2025	2026
Incidenteel begrotingssaldo	-25.679	-24.306	-26.596	-14.850
Structureel begrotingssaldo	7.838	23.342	39.254	36.794
Saldo baten en lasten	-17.841	-964	12.658	21.944
Mutaties reserves	17.841	964	-12.658	-21.944
Begrotingssaldo na bestemming	-	-	-	-

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves

Tabel structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving reserve	2022	2023	2024	2025	2026
Bestemmingsreserve WST en Sluikiltunnel					
Toevoegingen	10.621	10.345	9.443	10.470	11.471
Onttrekkingen	17.649	19.890	17.996	5.657	3.908
Dekkingsreserve verbouwing Zws museum					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	200	200	200	200	200
Dekkingsreserve Gistpoortgebouw					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	102	102	102	102	102
Dekkingsreserve Schuytvlot					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	155	155	155	155	155
Dekkingsreserve FF aanlandingsvoorzieningen					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	152	152	152	152	152
Dekkingsreserve FF gebouwen en terreinen					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	92	92	92	92	92
Dekkingsreserve wegsteunp 's Heerarendskerke					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	67	67	67	67
Dekkingsreserve gebouw G					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	74	74	74	74	74
Dekkingsreserve N286					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	27	27	27	27	27
Dekkingsreserve NCV					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	27	27	27	27	27
Dekkingsreserve IT-infrastructuur					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	100	100	100	-	-
Dekkingsreserve gladheidsbestrijding					
Toevoegingen	-	-	-	-	-

Onttrekkingen	15	15	15	15	15
Bestemmingsreserve Zeeland Studio					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	22	22	22	-	-
Bestemmingsreserve Delta Kenniscentrum					
Toevoegingen	5.737	5.537	5.264	4.261	4.518
Onttrekkingen	-	-	-	855	-
Totaal structurele toevoegingen	16.358	15.882	14.707	14.731	15.989
Totaal structurele onttrekkingen	18.614	20.922	19.028	7.423	4.819
Saldo (negatief is afname reserve)	-2.256	-5.040	-4.321	7.308	11.170

Lasten en baten per taakveld

Lasten en baten per taakveld

Op basis van artikel 7 lid 3c van het BBV is onderstaand overzicht met ingang van 2017 verplicht. Dit betreffen de door het Rijk voorgeschreven taakvelden volgens de standaard lv3 rapportage. Iedere provincie heeft zijn eigen programmastructuur. Door de verschillende programmastructuren zijn de provincies niet met elkaar te vergelijken. Door gebruik van taakvelden kunnen provincies met elkaar vergeleken worden.

(Bedragen x € 1.000)

Taakveld	Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Uitkering provinciefonds	2.700	136.098	-133.398
0.2 Opbrengst provinciale belastingen	-	42.533	-42.533
0.3 Geldleningen en uitzettingen	2.228	195	2.033
0.4 Deelnemingen	445	16.297	-15.851
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige b	5.995	8.289	-2.294
0.6 Overhead	33.629	284	33.345
0.7 Vennootschapsbelasting	-	-	-
0.8 Mutaties reserves	55.585	92.089	-36.504
0.9 Resultaat	-	-	-
Totaal taakveld Algemene dekkingsmiddelen	100.582	295.786	-195.204
1.1 Provinciale Staten	2.890	-	2.890
1.2 Gedeputeerde Staten	1.268	71	1.197
1.3 Kabinetszaken	767	-	767
1.4 Bestuurlijke organisatie	1.100	109	991
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regi	521	-	521
1.6 Openbare orde en veiligheid	711	-	711
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	1.059	-	1.059
Totaal taakveld bestuur	8.316	180	8.136
2.1 Landwegen	36.378	1.549	34.828
2.2 Waterwegen	6.043	263	5.780
2.3 Openbaar vervoer	28.073	3.758	24.315
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en	959	58	901
Totaal taakveld verkeer en vervoer	71.453	5.629	65.825
3.1 Waterkeringen	438	-	438
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	720	-	720
3.3 Kwantiteit grondwater	1.475	184	1.291
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	522	-	522
3.5 Kwaliteit grondwater	386	-	386
3.9 Water, overige baten en lasten	-	-	-
Totaal taakveld water	3.540	184	3.356
4.1 Bodembescherming	3.100	274	2.825
4.2 Luchtverontreiniging	132	66	66
4.4 Vergunningverlening en handhaving	9.264	478	8.786
4.5 Ontgroningen	-	-	-
4.6 Duurzaamheid	7.021	1.936	5.085
4.9 Milieu, overige baten en lasten	57	-	57
Totaal taakveld milieu	19.574	2.754	16.820
5.1 Natuurontwikkeling	12.913	5.236	7.677
5.2 Beheer natuurgebieden	30.593	10.776	19.818
5.3 Beheer flora en fauna	3.460	111	3.349
5.9 Natuur, overige baten en lasten	11.676	11.129	547
Totaal taakveld natuur	58.643	27.252	31.392
6.1 Agrarische aangelegenheden	8.815	1.026	7.789
6.2 Logistiek	4.497	-	4.497
6.3 Kennis en innovatie	7.969	55	7.914
6.4 Recreatie en toerisme	7.689	1.332	6.357
6.9 Regionale economie, overige baten en	8.596	1.734	6.862
Totaal taakveld regionale economie	37.566	4.147	33.419

7.1 Cultuur	15.902	1.142	14.760
7.2 Maatschappij	7.420	-	7.420
7.9 Cultuur en maatschappij, overige bat	1.063	-	1.063
Totaal taakveld cultuur en maatschappij	24.384	1.142	23.242
8.1 Ruimtelijke ordening	11.264	582	10.682
8.2 Volkshuisvesting	1.456	-	1.456
8.3 Stedelijke vernieuwing	672	-	672
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	412	207	205
Totaal taakveld ruimte	13.803	789	13.015
Gerealiseerd resultaat	337.861	337.861	-

EMU saldo

Inleiding

Iedere overheidslaag is verantwoordelijk voor een gezonde financiële ontwikkeling binnen de specifieke kaders die daarvoor gelden, zoals het BBV en het nationale begrotingsbeleid. Samen zijn de overheden verantwoordelijk voor gezonde overheidsfinanciën van Nederland als geheel.

In de regeling vaststelling gelijkwaardige inspanning decentrale overheden inzake het EMU-saldo is het collectieve aandeel van de decentrale overheden in het EMU-saldo bepaald. Om provincies en gemeenten tijdig een beeld te geven wat dit voor hen betekent, publiceert het Ministerie van BZK in lijn met de Wet Hof individuele EMU-referentiewaarden. Een individuele EMU-referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente in de gezamenlijke tekortnorm heeft. De Wet Hof bepaalt dat de individuele referentiewaarde voor het EMU-saldo van de individuele overheden naast het eigen aandeel ook het aandeel in openbare lichamen betreft. Het aandeel in openbare lichamen is het deel van het EMU-saldo van de gemeenschappelijke regelingen dat aan de betreffende deelnemende individuele decentrale overheid wordt toegerekend. Een deel van het EMU-saldo van de gemeenschappelijke regelingen maakt dus onderdeel uit van het EMU-saldo van de deelnemende decentrale overheden.

De individuele referentiewaarde voor 2023 voor Zeeland is op Prinsjesdag bekend gemaakt en bedraagt € 27,8 mln.

Tabel EMU saldo

(Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	2021 Volgens jaarstukken 2021	2022 Volgens begroting 2022	2023 Volgens begroting 2023	2024 Volgens meerjarenraming in begroting 2023	2025 Volgens meerjarenraming in begroting 2023	2026 Volgens meerjarenraming in begroting 2023
Exploitatiesaldo voor toevoeging c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	14.420	-36.504	-17.841	-964	12.658	21.944
Mutatie (im)materiële vaste activa	-18.974	2.469	-5.228	-13.387	-3.534	-3.290
Mutatie voorzieningen	-1.395	-1.249	-299	-149	-42	86
Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-13.476	-1.879	-	-	-	-
Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	-	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo	-19.425	-37.163	-23.368	-14.500	9.082	18.740